MAGYAR NEMZETI MUZEUM
ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁRA
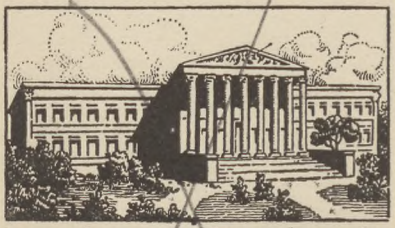
OLVASÓTERMI KÉZIKÖNYVTÁR
011200
KIKÖLCSÖNÖZNI NEM SZABAD

Klasszikus
Regénytár

Klasszikus Regénytár

Szerkesztik

Ambrus Zoltán és dr. Voinovich Géza

Éj és virradat

I

Irta Bulwer

Forditotta Balla Mihály

BUDAPEST
RÉVAI TESTVÉREK IROD. INT. R.-T.
1909

A. dupl. 9.
648/a

A.M.K. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

10.256/3/1

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló.
1909 .év. 227 .sz.

R 1965

R 2

BULWER.

Bulwert nálunk idejét mult írónak, könyveit antiquar ócskaságoknak tartják sokan, a kik ötven évi mesgyét sem tudnak átlépni az irodalom történetében. Igaz, hogy a romantikus iskola, melynek korában könyvei megjelentek, elvesztette uralmát a lelkek fölött, az újabb irodalom más útakon jár, de az akkori írók munkáit nem mindenütt temette el az idő. Bulwer könyvei még kelendők hazájában; színdarabjai közül is műsoron van egy-kettő. A németek is sűrün olvassák; igaz, hogy náluk különösen nagy kelete van a fordításoknak. Minálunk azonban Bulwernek jóformán még a neve is kikopott az emlékezetből; könyveit mintha a föld nyelte volna el. Pedig a maga idejében ugyancsak kapós író volt nálunk is. A mint híre eljutott hozzánk, Nagy Ignácz mindjárt lefordította egyik darabját, s *Születésjog* czímmel kinyomatta *Színműtár*-ában, 1841-ben. Híresebb regényei mind megvoltak magyar fordításban. Mi hát az oka, hogy most nevét sem hallani nálunk, mikor Angliában és Németországban még élvezetet találnak munkáiban?

Ha az író elveszti közönségét, annak egyrészt a közönség az oka, másrészt az író. Minél nagyobb olvasóköre volt egy írónak, annál lassabban apadhat el népsze-

rüsége. Természetes, hogy a hol többet olvasnak, ott több olvasójuk akad régibb íróknak is, s munkáik nem kopnak ki egyhamar az emlékezetből. A gazdag irodalmak csakugyan konzervatívak. — Nálunk azonban meglehetősen szűk körű az olvasó-közönség, s egyáltalán nem régóta van szabadabb és élénk szellemi élet. Külső hatások, új irányok és divatok egymás sarkában jelentek meg, s kis csapatot ostromoltak. Pedig a szellemi áramlatok hasonlók a nagy vízek hullámzásához: kis szigeten hirtelen átcsapnak, a nagyot új meg új réteggel növelik. Ehhez járult még, hogy nálunk a könnyed franczia irodalom divatja honosult meg tartósabban, s ez eltompította az érzékeket a józan és higgadt angol könyvek iránt. Egyáltalán elmerült nálunk a régebbi, a Bulwerrel egyidős irodalom; őt Jósikával és Kemény-nyel együtt olvasták, ma ezeket sem olvassa senki. Nem utolsó oka ennek nyelvük avultsága, nehézkessége; s az eredeti művekével együtt elavult természetesen a régi fordítások stílje is. Érdekes lesz látni: menynyire tud megifjodni Bulwer új fordításban.

Az is igaz másrészt, hogy Bulwer nem a halhatatlan írók közül való. Nem lángész, hanem tehetség. De vajjon oly gazdag-e a világ tehetségekben, hogy félszázad alatt nyom nélkül tűnhetnek el a régiek?

Mindenesetre komoly és erőteljes tehetség. Mikor az ő regényei megjelentek, az angol irodalomnak már voltak nagy regényírói és kitünő regényei, s Bulwerből mégis hamarosan olvasott és kedvelt író lett. Pedig az angol ízlés és kritika ritkán tévedt, s akkor is inkább az ellenszenv vezette, mint Byronnal szemben; arra nem igen van példa, hogy ok nélkül való magasztalásba esett volna.

Azt azonban el kell ismerni, hogy Bulwer dicsőségének útját sok minden egyengette. A közönség szű-

kében volt új regényeknek. Scott már kifáradt, elevensége elhagyta utolsó munkáiban, s néhány év óta már nem is jelent meg tőle számottevő munka, mikor Bulwer első regénye, *Falkland,* 1827-ben napvilágot látott. Egy évtizednél tovább maradt Bulwer az angol közönség legkapósabb írója, míg Dickens és Thackeray megjelentek. Ez idő alatt egyetlen komoly vetélytársa lett volna, Disraeli, de azt a politika hódította magához; csak azért írt, hogy nevét ismertté tegye könyvei czímlapján, mielőtt a politikában is szerephez jutna. Regényeit sebtében vetette papírra, három-négy hét alatt egyet, csakhogy politikai eszményeit megismertesse a közönséggel. Bulwer kevésbbé ötletes, de sokkal lelkiismeretesebb és gondosabb író. Ő is volt tagja az alsó-háznak, sőt gyarmatügyi miniszter is, s politikai érdemek fejében baronet és lord lett belőle, de az irodalomtól sohasem pártolt el, haláláig író maradt (megh. 1873., 70 éves korában). Politikai sikerei csak növelték az érdeklődést írói munkássága iránt. Származása és egyénisége is előkelő volt, a mi hasznára vált honfitársai szemében. Tábornoknak a fia volt s unokája Warburton-Lytton híres nyelvtudósnak. Mindig az előkelő körökben forgott, megbízhatóan és érdekesen írta le azokat, a mi nagyban biztosította munkái iránt az érdeklődést. Tárgya is mindig érdekes volt. *Falkland* levelekben elmondott története egy férjes asszony szerelmének, a ki belehal a fölfedeztetés izgalmaiba. Regényei többnyire elzüllésnek indult s megmentett gyermekek, eltünt vagy meghamisított végrendelet, hosszú időn át szerencsésen titkolt nagy bűnök kiderülése körül forognak, a mi az angol közönséget ma is érdekli. Mennyi izgalom, s végül mily fényesen diadalmaskodik az erkölcs. Ez éppen az angol közönségnek való.

Az első kötetével keltett érdeklődést Bulwer ter-

mékenységével és sokoldalúságával igyekezett ébren tartani. Eleinte minden év irodalmi termésében ott volt az ő neve és munkája, csak később kényszerített rá néhány évi szünetet politikai szereplése. Külföldön is olvasták, a mi csak fokozta otthoni népszerűségét. Kivált a németeknél volt kapós; ez egyrészt Schiller fordítójának s a német irodalom nagy tisztelőjének szólt; másrészt annak köszönhette, hogy munkáin sok helyt érzik a német hatás, sőt olykor a német mintakép is, a mi nem kevéssé hizelgett a német hazafiságnak.

Termékenysége mellett sokoldalusága sem hagyta ellankadni iránta az érdeklődést. Az irodalomnak majd minden ágában próbára tette erejét. Írt fashionable regényeket, mint *Pelham; Clifford* és *Aram* bűnügyi regények; *Devereux* XIV. Lajos udvarában játszik. Olaszországi utazása alatt írja *Rienzi* és *Pompeji utolsó napjai* történelmi regényeit. A *Caxtonok*-kal próbát tett a humorisztikus regényben, a *Rajnai zarándokok*-kal a mesében; *Zanoni* spiritiszta regény, *A jövő nemzedéke* phanthastikus. A mellett írt színműveket La Valliére asszonyról, Richelieuről, Walpoleról; de a saját korából is; egy vígjátékával, a *Pénz*-zel, nagy sikert is aratott. Epost írt Arthur királyról klasszikus mintára, utánozta a régi milesiákat, s gondos történelmi tanulmányok alapján regényes korrajzba fogott Pausaniasról.

Ennyi mindenféle természetesen nem sikerülhetett neki egyformán s nem lehet minden téren eredeti. Nem is törekedett erre, sőt szívesen dolgozott minták után. Fiatalkori költeményein Byron hatása érzik, a későbbieken Schilleré. Az angol kritika már harmadik művénél (The Disowned) rámutatott, hogy egyes alakjai Scottból vannak kölcsönözve. A német kritika sem maradt adós annak kimutatásával, hogy *Falkland Werther*nek, az eltűnt kedvesét kereső s leányára találó Maltra-

vers s a szülői házból egy vándorszínész csapathoz szegődő Godolphin meg *Wilhelm Meister*-nek a hatása alatt keletkeztek. *A Caxtonok*-ban szántszándékkal a nagy humoristák modorát utánozza, főképp Sterne-t. Nem is csupán elődeit utánozza; rendkivüli tanulékonyságával fiatalabb kortársaitól is ellesi, a mi bennük újszerű, érdekes vagy megindító. Könnyű volna kimutatni, hogy néhol — így az *Éj és virradat*-ban is, — annyi meghatottsággal rajzolja a szegénységet, olyan lélekkel igyekezik megértetni és menteni hibáit, akár csak Dickens. Gúnyjának nyílait olykor Thackeray kalapácsával élesíti meg. Egykorú franczia íróknál könnyű megtalálni a helyzetek kiélezése, a meglepetések, az alakok egész táborának mozgatása dolgában. Mindez nem ártott Bulwernek, sőt növelte népszerűségét, hogy benne is föl lehetett találni a divatos újabb írók sajátságait.

Nyilvánvaló, hogy Bulwer írói egyéniségének képe meglehetősen zavaros és sok rajta az idegen vonás. A mi egészen sajátja, abban több ügyességet mint mélységet találni. Ötletes meseszövő, a ki játszva vezet át tekervényes bonyodalmakon, de olykor nagyon is kacskaringós úton hajhászsza az érdekességet, s mesterkélt kifejléshez igyekszik; alakjait sok emberismerettel rajzolja, de azokon inkább a társas-élet vonásai vannak jól eltalálva, az emberi lélek mélységeibe kevésbbé tud bevilágítani. Vonzó elbeszélő, a ki szellemes elmefuttatásokkal, közbeszőtt egész kis értekezésekkel gyönyörködtet, de ezek alig tartoznak a tárgyhoz; választékos stiliszta, a ki az előadás művészetének éppen csak legmagasabb csúcsait nem tudja megközelíteni: az egyénenként jellemző nyelvet, a stíl művészi hangváltozásait, mely erő és báj közt csapongva, a fenséges nyugalomtól az ideges rebegésig alkalomszerűen változnék a tárgyhoz képest.

Meséit elég érdekesen tudja szőni, bár menetük olykor ellankad s vontatott. Alaprajzuk egyszerű, szinte kezdetleges. A cselekményt többnyire két szálból fonja, mint az *Éj és virradat*-ban is, hol két külön történet folyik a vagyonuktól elesett fiúk s az örökösök körül, míg végre e két szál egybe sodródik; a rokonság két ága — s ezzel a közös vagyon is, ősi szokás szerint házasságban egyesül. Ötleteiben, melyekkel tovább lendíti vagy összebonyolítja a cselekményt, nem mindig válogatós; olyan bonyodalmakat sem kerül, melyek hallgatózásból vagy köpönyeg-elcserélésből állanak elő. Leleménye néha szemlátomást elhagyja, s alig bírja meséit tovább gördíteni: ezért szorul annyiszor intrikusokra. Regényeiben tömérdek fortélyt, gonoszságot, örökség-vadászást, halálos gyűlöletet találunk, a cselekvényt sokszor ezek a rugók lendítik odább, itt-ott majdnem a régi gézengúz-regények modorában. Egész czinkos-bandákat visz néha regényeibe, melyek így roppantul megnépesülnek, hogy végül alig tud velök mit csinálni. Az *Éj és virradat*-ban például egész csapat emberre van szüksége ahhoz, hogy az eltűnt esketési anyakönyv-lapot a jogos örökös kezébe juttassa. Fülöp nevelteti egy megholt czinkostársának leányát, a ki őt oltalmába fogadta volt; a leányra szemet vet egy vén lord; el is raboltatja, s történetből épp abba a falusi házba viteti, melyet sógorától vett, a kire bátyjáról, a Fülöp atyjáról szállott. Itt kerül elő aztán az írás Fülöp törvényességéről, s jut az elrabolt leány kezébe, a ki Fülöpöt szereti. — Ily kerülő útakon vezet sokszor a kibontakozás felé, kínos lassúsággal derítve ki oly dolgokat, melyeket az olvasó régóta bizonyosra vesz. Ez korának szokása, de csodálatos, hogy oly elmés író semmi áron sem akarja észre venni, mennyire fárasztó a kíváncsiságnak ez az erőszakos élesztgetése,

mely végtére nem fokozza, hanem eljátszsza az érdeklődést.

Ennyi csűrés-csavarásra azért van szüksége, mert a cselekvény nem fejlik nála az alakok jelleméből, hanem mankókon vánszorog epizódról-epizódra. Mintha nem is volna ereje az egyének, csak a társadalmi osztályok megfigyelésére és leírására. Emberei mintha betanult szerepet mondanának föl, olykor szinte a súgó hangját is hallani s szinte látni a rendezőt, a mint a színpadra tolja a szereplőket, hogy a játék meg ne akadjon. Alakjainak nem látunk a lelkébe; csak foglalkozásaikról, tetteikről vagyunk tájékozva, érzéseikről, gondolataikról nem igen. A lélek mélységeibe Bulwer nem igen száll alá, lélektani rejtélyek fürkészéséhez ritkán kap kedvet. Csak egy problema költötte föl érdeklődését többször is: hogy' férhet össze egy lélekben a jó szándék a gonosz tettel, aljasság nemességgel; hogyan maradhat ez épen, vagy mint merül el az alacsonyságban. Négyszer is hozzányúlt ehhez a thémához. *Clifford* egy szerencsétlen gyermek története, a ki gonosztevők közt s a börtönben sem züllik el egészen, szerelmében megtisztul, s távol vidéken tiszteletben és boldogan él. Ez a regény mintegy Dickens *Twist*-jének előképe, de lélektani igazságához, sőt lehetőségéhez Dickens meggyőzőbb előadása mellett is szó fér. Lélektani tanúság dolgában rokon ezzel az *Éj és virradat,* Bulwer legjobb regénye, mely 1841-ben jelent meg. Egy fiatal ember atyja halála után nyomorba és bűnös társaságba jut, mégsem sűlyed el, hanem becsületet szerez magának. Ezekben képzelete szerint, szabadon oldja meg a problémát. *Aram* élettörténetében azonban a XVIII. század derekán valóban megtörtént esetet elevenít föl, egy jó és tudós ember sorsát, kinek lelkét gyilkosság és lopás nyomja, mely végre kiderül, s összezúzza a vétkesnek nehezen kiküzdött jó-

létét, szerelmét, egész munkás életét. Mily ellentétes rajzok, mily ellentmondó tanúság! Bulwer vizsgálódása oda megyen ki, hogy némely esetben a sötét múlt megrontja a bűnösnek egész életét; máskor talán kikerülheti a Nemezist. Ez maga elegendő bizonyság arra, hogy Bulwer beérte a mesemondással, s nem fordított nagy gondot és erőt a lélektani festésre és tanúságra. Még ezután is kétszer fordúlt ehhez a problémához: *Godolphin*-ban és *Lucretiá*-ban. A lelkiismeret küzdelméből azonban keveset látni, kivált *Lucretiá*-ban, mely ennek hiján s a szörnyűségek halmozásával a rémregények színvonalára sűlyed.

Alakjainak nemcsak belső világuk elmosódott, külső lefestésük is elnagyolt. Nem csupán lelkükről, arczukról sincsen tiszta képünk. Nem látni őket olyan jellemző helyzetben, mely bevésődnék az emlékezetbe. Hogy' ért ehhez Dickens! Gondoljunk csak a kis Copperfield dajkájára, a kin szétrepedésig feszűl a bujka, ha lehajlik, lepattan róla egy-egy gomb; zsebében ollója, egy keshedt meséskönyv és egy tűtartó a Szent Pál temploma képével: ez feledhetetlen alak. Vagy ott van Andermatt bankár Maupassant *Mont-Oriol*-jában, a ki mindent rögtön megbecsűl, a mire csak ránéz; hány emberről nem veszszük ezt észre azután, hogy ő benne megismertük ezt a vonást.

Bulwernél ritkán találni ilyen állandó emlékezetes vonásokat. Hozzá még az események egész forgatagán sodorja keresztűl alakjait, úgy, hogy alig is van időnk arra, hogy őket egyszer-egyszer jól szemügyre vehessük. Személyei csak vázlatok, a kik olykor alig ütnek el egymástól egyébben, mint hogy sorsuk különböző.

Maga is elismerte, hogy a jellemzésben nem szerencsés, s alakjai többnyire typusok. Valóban, egy sincs közöttük, a kit úgy ismernénk, mintha az életben találkoz-

tunk volna vele; csupa olyan távoli ismerősök, a kiknek sorsát mintha csak elmondani hallottuk volna.

Meseszövése s alakjainak rajza egyaránt azt sinyli, hogy nagyon is szabadjára hagyja képzeletét, a könnyű elgondolást, s nem támogatja részletes megfigyeléssel. Ezért oly kevés munkáiban a realitás. Erre vall az is, hogy a maga korában játszó regényei semmivel sem elevenebbek, sőt nagyrészt halványabbak a történelmieknél; az apró részletek segítségével, melyeket minden kézikönyvben megtalálhatott, ezeket még színesebbekké tudta tenni, főképp *Pompeji utolsó napjai*-t, mely nem igen áll hátrább a lármás sikerü *Quo vadis*-nál; de *Rienzi* is meg tudta kapni Wagner képzeletét. Még inkább kitetszik azonban phantasiájának szegénysége ott, a hol magára van hagyatva: phantastikus regényében, melynek címe *A jövő nemzedéke*. Egy mérnök valami bányaszádából a föld gyomrába zuhan, s ott egy csodálatosan fejlett, munkás és művelt népre bukkan, mely a szenvedélyeket nem ismeri, esze éles, teste erős; már mindazt föltalálta, a miről a földön akkor még csak álmodni lehetett: fölcsatolt szárnyakon versenyt röpül a madarakkal, s fölhasználja a természet legnagyobb erejét, a vrilt, mely a mi villanyunkhoz hasonló. E nép szokásainak leírása, háztartásuk, földmívelésük részletezése szegényes képzelet prózai munkája, mely mögötte marad Jules Verne, Bellamy és Wells képzelgéseinek.

Való, mind e tekintetben sok újabb író fölülmúlta Bulwert. Voltak, a kik a képzeletnek káprázatosabb játékaival gyönyörködtettek; vannak, a kik új fogásokkal gazdagították a regény technikáját s ügyesebben szövik meséjöket; egyesek élénkebben vagy elegánsabban tudják előadni mondanivalójukat; némelyeknél több eredetiséget találni a tárgy megválasztásában, mások ismét a jellemzésben bravúrosabbak. Mindez azonban nem döntő;

a főkérdés az: több mondanivalójuk, magasabb céljuk volt-e szerencsésebb vetélytársainak. Egyeseknek kétségkívül; a nagy többségnek aligha.

Miért veri fel Bulwer a multat s miért száll a jövőbe? Mit akar egyéb regényeivel? Mi az ő írói czélja? Forma-művészete nem olyan kristályos, stílusa nem annyira tiszta, képzelete nem oly lebilincselő, történelmi festményeinek sincs az a színpompájuk, hogy ezen a réven a „l'art pour l'art" maradandóan éltetné műveit. Tanítása nem valami magvas. Jellemei révén nem öregbíti emberismeretünket. Meséiből nem világlik ki több tanúlság, mint hogy vannak jó és rossz emberek; a jók többnyire boldogulnak, a mint érdemlik, a gonoszak pedig meglakolnak; a bűn, akárhogy titkolják is, kiderül, és a jóság diadalmaskodik. Merő általánosságok. Minő hatást keresett hát munkáival? Nyilván csak szenzácziót, szórakoztatást. Ha őt megkérdik, mit tart a regényíró feladatának, alkalmasint azt feleli: az olvasók szórakoztatását, lehetőleg változatos módokon, a közönségnek tetszőn, a mi felől az író a maga korában divatos könyvekből tájékozhatja magát, hogy azok szerint igazodjék. Az író ő szerinte az emberiségnek nem tanítója, csak szórakoztatója, nemes és művelt szórakoztatója, ki hírnevében aratja fáradságának jutalmát. A nagy írók bizonyára másképp fogták föl hivatásukat, s többre tanították az emberiséget. De Bulwert nem csupa nálánál különb író feledtette el, legkivált nálunk. Azt sem állíthatni, hogy nem volnának ma is sokan, a kik pusztán szórakozás kedvéért olvasnak, s írók is, a kik ezért írnak. E tekintetben Bulwer nem szolgált rá a teljes elfeledésre. A Flaubertek és Tolstojok nincsenek annyian, hogy mellettök Bulwer is ne találhatna olvasókat.

Tagadhatlan, hogy Bulwer nem sokat bővít olvasóinak gondolatkörén, de ezzel az újabb írók közül is

kevés dicsekedhetik; — talán nem sokat tesz érzéseik és gondolkodásuk nemesítésére, de kétes és süppedékes tájak felé sem vezette őket soha. Erkölcsének tisztasága dolgában a nagyobb írók közül sem sokan vetekedhetnek véle. Mert ne feledjük el, hogy Bulwer népszerűsége az erkölcsös Angliában virágzott, abban a korban, midőn komoly meggyőződéssel vallották, hogy könnyebben jut át a teve a tű fokán, mint Byron szerelmes történetei egy angol ház küszöbén. Bulwer, ha nem emelte is magasabbra a világ, vagy csak hazája irodalmát is, bizton nincs egy lélek sem, a kinek érzéseit vagy gondolatait lealacsonyította. S ezt nem minden íróról lehet elmondani, a ki ma oly divatos, a milyen elfeledt ő.

Voinovich Géza.

ELSŐ RÉSZ.

„Noch in meines Lebens Lenze
War ich und wandert' aus,
Und der Jugend frohe Tänze
Liess ich in des Vaters Haus."

SCHILLER: Der Pilgrim.

BEVEZETŐ FEJEZET.

«Pihen papunk. Mondják, kik ismerék:
Mindig pihent. Agg, mint ő, senki még
E rossz világból el nem költözött,
Épp olyanul, mint e világra jött.«

CRABBE.

Wales egyik grófságában van egy kis falu, a neve: A—. Kissé félre esik az országúttól s e miatt nem igen tudnak róla a festői dolgok finnyás kedvelői, kik négylovas hintó ablakából nézik a mindenséget. Valóban, nincs is semmi e falunak sem tájékában, sem történeti emlékeiben, a mi elég volna arra, hogy lecsalja bár a leglelkesebb rajongót is azokról a járt utakról, melyeket az útmutató könyvek szoktak ajánlgatni azok számára, kik a régi bretonok erdős-völgyes hazájában keresik a Szépet és a Fenségeset. Ám e falúnak azért megvannak a maga kedvességei. Kicsiny völgyben fekszik, a melyen — sziklás meredélyekről alázuhogva — tiszta, csobogó, lármás kis patak lejt és kanyarog végig, pom-

pás szórakozással biztatva a horgászás kedvelőit. Ez okból, nyárnak idején, odajárogatnak a környék valtonjai — fiatal gazdák, nyugalomba vonúlt kereskedők s néhanapján egy-egy kóbor művész vagy országjáró diák valamelyik egyetemről. A— község magános vendégfogadója épp ezért, valamennyire forgalmasabb lévén, tisztább és kényelmesebb is, semmint gondolná az ember, tekintve a falu jelentéktelen és félreeső voltát.

Abban az időben, midőn történetem kezdődik, volt a falunak egy barátkozó, kedves, gondját elvető, csak éppen hogy éhen nem pusztuló papja, ki soha el nem mulasztotta volna, hogy össze ne ismerkedjék azokkal a horgászokkal, kik a nyári hónapok idején egy-két napot a kicsiny völgyben töltöttek. Tiszteletes Price Kaleb úr tanulmányait a cambridgei egyetemen végezte, hol három év alatt szerencsésen a végére járt negyedfélezer font sterlinget tevő kis vagyonának. De az is igaz, hogy viszont elsajátította a tejpuncs készítésének művészetét, az öklözés tudományát és abban a hírben állt, hogy nála kedvesebb, lármásabb, nyíltabbszívű czimborát nem is kívánhat magának az ember, ha kétkerekű csézán Newmarketbe hajtat, vagy víziútra kel az evezősökkel. Míg pénzében tartott, e jó tulajdonságaival és jelességeivel kedvelt embere is volt az „alma mater“ arisztokrata ifjúságának. És ámbár minden inkább volt a világon, csak éppen nagyratörő és számító ember nem volt soha, kétségtelenül megfordúlt eszében mégis az a gondolat, hogy a kalaposok és a hímzett köpönyegesek, vagyis az ifjú lordok és polgári czimborák egyike vagy másika, kikkel meghitt lábon állt s kik sokat mulattak vele az egyetemen, majd csak lendít a dolgán valami egyházi javadalommal. Ám e helyett úgy fordúlt, hogy mire Price Kaleb úr némi bajjal keresztülvergődött az egyetemen és baccalaureusa lett a bölcsészetnek, a pénze meg elfogyott, előkelő barátai mind eloldozkodtak mellőle s az életküzdelem különböző őrhelyeire léptek. És nem szólva egy magához hasonlóan vidám és könnyüvérű ifjúról, Price Kaleb uram úgy vette észre, hogy a midőn elfogy a pénz, vele együtt fogynak el a jóbarátok is. Mivelhogy pedig a szegény Price nem

tett szert akadémiai kitüntetésre, nem lehetett kilátása reá, hogy a tanári testület vigye előbbre a dolgát; nem remélhetett ösztöndíjat, nem tarthatott számot tutorságra, mely utóbb javadalomhoz, stallumhoz és dékáni méltósághoz segítené. Nagyon kerülgette már a szegénység, midőn egyetlen barátja, ki megosztva vele a jóllétet, hű maradt hozzá balsorsában is — barátja, kinek, szerencsére, nagy összeköttetései és fényes kilátásai voltak — kieszközölte számára A— község szerény papi javadalmát. Könnyű lélekkel vonúlt e szegényes fészekbe az egykor duhaj, víg legény — igyekezett beérni jövedelmével, mely valamivel csekélyebb volt annál, melyet annakelőtte a lovászának juttatott — nagyon rövid beszédeket mondott fölötte gyér és tudatlan nyájának, melyből némelyek csak a walesi nyelvjárást értették — gyakorolta a jót a szegényeken és a betegeken a maga gondnélkülvaló, rendetlen módja szerint — és nem érezve örömétgondját a házas és a családos életnek, nyáron a pacsirtával kelt, télen pedig este kilenczkor pontosan lefeküdt, hogy ne fogyaszsza hiába a fűtőt és a világítót. Egyébként pedig ő volt a grófság legügyesebb horgásza; és oly örömest közölte másokkal is tapasztalatait arról, hogy melyik a legalkalmasabb színű légy és hol búvik meg legszívesebben a pisztráng — hogy világosan meghagyta a fogadóban, hogy tüstént szalasszanak el valakit Price Kaleb úrért, ha idegen úri ember jönne halászni a községbe. Érdemes pásztorunk az effélének minden bizonnyal meg szokta lelni a hasznos oldalát is. Mindenekelőtt, ha a jövevény csak valamennyire is bőkezű ember volt, Price urat meghívták ebédre a fogadóba; ha pedig kútba esett ez a számítás, mert az illető szegény volt, vagy nem tudott emberséget, Price úrnak még mindig alkalma nyílhatott megtudni a legújabb híreket — meghányni-vetni a világ dolgát — szóval, eszméket cserélni, és talántán szert tenni valami ócska ujságlapra, vagy egy folyóirat elolvasott füzetére.

És így történt, hogy egy októberi délután, midőn a horgászok időszakhoz kötött kirándulásai mindjobban gyérültek, míg végre egészen elmaradtak, Price Kaleb urat a szobájából, hol éppen hálót kötögetett a nyulak

ellen a kel-táblájához, elszólította egy szöszhajú kis fiú, jelentve, hogy egy úr van a fogadóban, a ki tüstént beszélni szeretne vele — egy idegen úr, kit sohasem láttak még a faluban.

Mr. Price félrelökte hálóját, vette a kalapját, s nem telt bele öt percz, és már ott is volt a kis fogadó legkülönb szobájában.

A reá várakozó férfiú, bár egyszerű bársony vadászzeke volt rajta, külsejéről és tartásáról ítélve mégis nagyon fölötte állott A— gyalogszerrel érkező közönséges látogatóinak. Nagytermetű ember volt, egyike azoknak az atlétai alakoknak, kiknél az ifjúkor erőteljességét időmúltával az érettebb kor testessége szokta felváltani. De most férfikorának erejében és virágában állott, — domború melle és izmos tagjai, melyek hatásosan érvényesültek az egyszerű, férfias viseletben, — fel kellett hogy keltsék azt a bámulatot, melylyel önkéntelenül szoktunk adózni az erőnek az egyik s a gyöngédségnek a másik nemhez tartozóknál. Az idegen türelmetlenül járt fel s alá a szobában, midőn Price belépett; akkor aztán, feléje fordítva meglepően szép arczát, mely azonban inkább ragadott meg nyílt tekintetével, mint vonásainak szabályszerűségével, — hirtelen megállt, kinyujtotta kezét, és szemét a pap szegényes és kopott ruhájára vetve, vidám kaczajjal így szólt:

— Szegény Kalebem! — mino változás! — nem ismertem volna reád!

— Hogyan! *te* vagy az! Lehetséges-e, kedves czimborám? Mennyire örülök, hogy láthatlak! Ugyan mi is hozhatott téged ily helyre? Nem! senki sem hinné el a világon, ha elmondanám, hogy ebben a nyomoruságos oduban találkoztam veled!

— Hiszen épen azért jöttem én ide. Ülj le, Kaleb, és beszélgessünk a dolgunkról, míg be nem hozakodik a gazda mindennel —

— A tejpuncshoz, — vágott a szavába mr. Price, dörzsölve a kezét. — Óh, bizonyos, hogy az visszaidézi rögtön a régi napok emlékét!

A puncs elkészült néhány percz alatt s a mint két

vagy három pohárral, előljárónak, felhörpintettek belőle, megszólalt az idegen:

— Édes Kalebem, szükségem van támogatásodra és mindenek fölött a titoktartásodra.

— Előre megígérem mind a kettőt. Életem egész hátralevő részén boldoggá fog tenni az a tudat, hogy szolgálatára lehettem pártfogómnak — jóltevőmnek — az egyetlen jóbarátnak, kit magaménak vallhatok.

— Csitt legyen, ember! Szót se arról: különb módon fogunk gondoskodni rólad nemsokára. De most térjünk a dologra: azért jöttem ide, hogy megházasodjam — hogy megházasodjam, öreg fiú! — hogy megházasodjam!

És az idegen hátravetette magát székébe, és kaczagott, kaczagott, mint valami kis diák.

— Hm! — mondotta a pap elgondolkozva. — Komoly dolog az, és nagyon különös hozzá ez a hely.

— Osztozom mind a két nézetedben: a puncs felséges! De menjünk tovább. Tudod, hogy nagybátyám szabadon rendelkezik óriási vagyonáról; ha megbántanám, képes lenne mindenét az öcsémre hagyni. És megbántanám vele okvetlenül, ha megtudná, hogy feleségül vettem egy kalmár leányát. Pedig én egy kalmár leányát készülök feleségül venni — olyan leányt, a milyen egy ha van millió lány között! Az esküvőnek oly titokban kell megtörténnie, a mily titokban csak lehet. S ha ebben a templomban és te végezed, azt hiszem, nincs rá eset, hogy hírt vegyenek róla.

— Szülői beleegyezéssel házasodol?

— Nem; jegyesem kiskorú még: és titkoljuk a dolgot atyja előtt is. E faluban eldünnyögheted a kihirdetést a nélkül, hogy a nevekre bárki is ügyet vetne nyájadból. E végből itt maradok egy hónapig. Ő Londonban van, látogatóban valami citybeli rokonánál. A kihirdetés az ő részéről is épp oly titokban fog megtörténni egy kis templomban, a Tower közelében, a hol épp oly kevéssé ismerik nevem, mint itt. Óh, kitünően elrendeztem a dolgot!

— De, kedvesem, gondold meg, mit koczkáztatsz!

— Meggondoltam mindent, s úgy látom, kedvez

minden kilátás. A menyasszony esküvőnk napján érkezik meg; szolgám lesz az egyik tanú; valami ostoba walesi öreg legyen a másik: olyan özönvízelőtti alak, a milyen csak lehet — reád bízom a választást. A szolgámra lesz majd gondom, a többire nézve aztán nyugodt lehetek.

— De —

— De. — Gyűlölöm ezt a szót; ha reám bíznák, hogy nyelvet alkossak, meg nem tűrném benne. Most pedig, mielőtt tovább fűzném a szót Katalinról, erről a kimeríthetetlen témáról, hadd hallok valamit, édes barátom, te rólad is.

* * * * * * * * *

Egy hónapnál valamivel hosszabb idő múlt el azóta, hogy az idegen megérkezett a község fogadójába. Szállását a paplakba helyezte át — csak nagyritkán járt ki, akkor is leginkább a környékbeli hegyek rejtekét járta gyalogszerrel: e miatt látásból is csak kevesen ismerték a falubeliek közül; és a lelkész egy régi diákkori pajtásának látogatása, ámbár efélére mind ez ideig csakugyan nem volt még eset, magában véve még sem oly nagy dolog, hogy különös módon fel kellett volna tűnnie. A kihirdetést az istentisztelet végén annak rendje és módja szerint, s csak félig-meddig érthetően, elhadarta a pap, míg a hívők gyér serege elszéledt a templom hajóján át, — midőn egy reggel kétlovas hintó állt meg a lelkészlak előtt. Libériátlan szolga ugrott le a bakról. Az idegen kinyitotta a kocsi ajtaját, és örömében fölkiáltva nyujtotta karját egy hölgynek, ki remegve és izgatottan, még ez erős támasztékkal is alig volt képes leszállni a lépcsőn. — Óh! — mondotta könytől elfojtott hangon, midőn magukra voltak a kis nappali szobában. — Óh, ha tudnád, mennyit szenvedtem!

Hogyan van az, hogy bizonyos szavak, hozzá még a legegyszerűbbek, — megannyi elcsépelt közhely, ha az ember leírja kezével vagy elolvassa szemével — *kimondva* oly sokatmondókká, oly mély és bonyolúlt értelműekké nemesülnek? „Óh! ha tudnád, mennyit szenvedtem!“

A szerelmesnek, a mint meghallotta e szavakat, eltünt arczáról a vidámság; visszalépett, bántotta a lelkiismeret: e panaszban benne foglaltatott a titkolt szerelem egész története, nem mindkét fél, hanem a nő részéről — a gyötrelmes titok — a bűnét megbánó ámítás — a szégyen — a rettegés — az önfeláldozás. A nő, ki e szókra fakadt, alig volt tizenhat éves. Nagyon fiatal kor arra, hogy örökre búcsút mondjon gyermekéveinek!

— Kedvesem! szenvedtél, igaz; de most már ennek vége.

— Vége! De mit mondanak majd rólam, mit gondolnak rólam *otthon?* Vége! Óh!

— Hiszen nem tart soká; nagybátyám, a természet rendje szerint, nem élhet már sokáig: és akkor kitudódik minden. Ha majd tudtára adjuk a világnak házasságunkat, büszke lesz reád minden rokonod. Lesz nagy vagyonod, rangod, neved, egyik legelőkelőbb neve az angol gentrynek. És mindenek fölött boldoggá fog tenni az a gondolat, hogy megóvtál engem, és úgy lehet, majdan gyermekeinket is, kedvesem! — a szegénységtől és —

— Elég, — szakította félbe a leány; és arczának kifejezése felderült, sőt magasztossá lett. — Hiszen éretted teszem — a te kedvedért. Tudom, hogy mit koczkáztatsz: hogy mily nagy hálával tartozom neked! Bocsáss meg, ez volt az utolsó panasz, melyet ajkamról hallottál.

Egy órával e beszélgetés után az esküvő szertartása véget ért.

— Kaleb, — mondotta az ifjú férj, félrevonva a papot, midőn visszatértek a házba — te embere leszel szavadnak, tudom; de hiszed-e, hogy föltétlenül megbízhatom az általad kiválasztott tanu igazlelkűségében?

— Az igazlelkűségében? — nem, — mondotta Kaleb mosolyogva; — de a siketségében, a tudatlanságában és a vénségében minden bizonynyal. Szegény öreg sekrestyésem! Nem telik bele három hónap, és tisztára elfelejti az egész történetet. Most, hogy láttam hitvesedet, nem csodálom már, hogy kiteszed magad oly nagy veszedelemnek. Soha oly kedves arczot nem lát-

tam. Boldog leszel! — És a falu lelkésze felsóhajtott, s a közelgő télre és a saját rideg tűzhelyére gondolt.

— Kedves barátom, eddig csak a szépségét ismered, s ez a legkisebb igézetessége. Isten a megmondhatója, hányszor voltam én már szerelmes; de minden nő közt ő az egyetlen, kit igazán szerettem! Kaleb, van ám egy pompás javadalom, és határos a nagybátyám házával. A rektor elöregedett; ha enyém lesz a ház, te sem vársz sokáig a javadalomra. Szomszédok leszünk, Kaleb, és akkor majd körülnézel te is, és találsz egy magadhoz illő mátkát. Smith, — és az ifjú férj odafordúlt a szolgájához, ki ide kisérte a feleségét, és második tanuja volt az esküvőnek — eredj és mondd meg a postáslegénynek, hogy fogjon be haladéktalanúl.

— Igenis, uram. Szabad egy szót szólnom?

— Hadd hallom, mi az?

— A nagybátyja, uram, magához hívatott, egy nappal azelőtt, hogy útra keltünk a városból.

— Ej, csakugyan?

— És csak úgy fülhegygyel, azt hallottam a szolgáitól, hogy gyanakszik, vagy legalább puhatolózott, — és nagyon rosszkedvűnek látszott, uram.

— És elmentél hozzá?

— Nem, uram, féltem. Olyan különös ember; — ha reám veti szemét, mindig azt hiszem, hogy nem volnék képes kiejteni a számon egy hazug szót; és — és egy szóval, azt gondoltam, legjobb lesz, ha oda sem megyek.

— Helyesen tetted. Csodálatos egy ficzkó! — dörmögte az ifjú férj és elfordúlt: — jóravaló fiú, és szeret engem: de ha nagybátyám erősen a szeme közé néz, képes elárulni mindent egyűgyűségében. No hát, úgy is azzal a gondolattal jártam mindig, hogy elteszem az utamból — minél előbb, annál jobb. Smith!

— Igenis, uram!

— Többször említetted, hogy szeretnéd, ha volna egy kis tőkéd, melylyel letelepedhetnél Ausztráliában; az atyád kitűnő gazda; az állás, melyet nálam betöltesz, neked nem megfelelő; nevelt ember vagy és értesz valamennyire a földmíveléshez; alig hinném, hogy szeren-

csével ne járj, ha elmégy telepesnek, és ha még most is úgy gondolkozol, mint régente, nézd, van éppen ezer fontom a bankáromnál; neked adom a felét, ha van rá kedved, hogy az első postahajóval tengerre szállj.

— Oh, nagyon is nagylelkű, uram!

— Semmi köszönet — bolondság — okos vagyok inkább, mint nagylelkű; mert veled együtt azt tartom én is, hogy végem van, ha nagybátyám téged a hatalmába kerít. Tartok a kémkedő öcsémtől is; a dolog úgy áll, hogy én vagyok a te lekötelezetted; maradj te csak künn, a míg gazdag leszek s a házasságomat tudtúl adtam a világnak, akkor aztán kérhetsz tőlem, a mit csak akarsz. Tehát áll az alku; rendeld meg a lovakat, majd Liverpoolnak kerülünk, és megtudakoljuk a hajók járását. Mellesleg szólva, jó fiam, remélem, nem találkozol össze a te semmirekellő bátyáddal?

— Nem, semmi esetre sem, uram. Borzasztó kár, hogy oly rossz útra tért, mert mindig ő volt a legokosabb a családban, és engem úgy csavarhatott a kis ujjára, a hogy éppen kedve tartotta.

— Hiszen éppen azért említem. Ha megtudná titkunkat, ugyancsak kiaknázná a maga javára. Merre jár?

— Úgy gondolom, bujdosik valahol.

— No, majd közibétek vetjük a tengert: így, most mindennel rendben vagyunk.

Kaleb a háza kapujában állt, midőn az ifjú pár felszállt egyszerű kocsijára. Ámbár november volt már, különösen enyhe és derült volt az idő, egyetlen egy felhő sem látszott az égen, és úgy tetszett, mintha a csupasz fák is mosolyogva állnának a vidám napsugárban. És nem sírt már a fiatal asszony; együtt volt vele, a kit szeretett — az övé volt mindörökre. A többiről megfeledkezett. A remény — a tizenhat éves szív — áradozva fénylett a piros szín alól, mely elömlött bájos vonásain. A férj nyilt és férfias arcza sugárzott a boldogságtól. S a mint az ablakból búcsút intett kezével Kalebnek, a postáslegény megpattogtatta ostorát, a szolga elhelyezkedett a kocsi hátulsó bakján, a lovak neki iramodtak, — és a pap magára maradt!

Megházasodni, — nagy esemény minden bizonynyal az ember életében; másokat összeadni, merőben közönséges eset a papnak; és e napon mégis nagy változás történt Price Kaleb lelkében és életmódjában. Eltemetkeztél-e már valaha, nyájas olvasóm, a mindig egyforma falusi élet renyhe nyugalmába? Hozzátörődtél-e magányához; és midőn félig-meddig már megfeledkeztél volna a nagyvilágról — e *mare magnum*-ról, mely zúg és morajlik a messzeségben — békés elvonultságodban felkeresett-e valami látogató, telides-teli azzal a forrongó, izgatott élettel, melyről te, úgy képzelted, már végképpen letettél? Ha voltál már úgy, vajjon nem tapasztaltad-e, hogy — abban a mértékben, a mint jelenléte és beszéde régi emlékeket támaszt fel benned, vagy új képeket vet eléd amaz élet „fényes forgatagából", a melynek vendéged részese volt, — kezdetted őt aggályosan összehasonlítani sajátmagaddal; hogy kezdetted érezni, hogy a mit addig nyugalomnak hittél, voltaképpen csak tespedés volt; hogy örömtelenül és sivárán múlnak el éveid; hogy oly ellentét van a tűzzel haladó világ eleven élete és a mozdulatlan zárkózottság tengő állapota közt, hogy ha még fiatal vagy, ugyancsak reászorúlsz egész filozofiádra, hogy elviseljed, — érezve, hogy ez a tespedés elkísér sírodig? És ha vendéged elhagyott, ha magadra maradtál, egyedülléted vajjon megmaradt-e olyannak, mint a minő volt azelőtt?

A mi szegény Kalebünk az évek során egészen hozzánőtt gondolkozásával a falujához. Vendége, mint a tündérmese madara, reászállt a mozdulatlan ágra és oly harsányan, oly vígan dalolt a távol ország bűbájos egéről, hogy a midőn elrepült, a fa megtörten fonnyadt és sorvadozott a józan napfényen, melyben azelőtt békén sütkérezett. — A vendég csakugyan egyike volt amaz embereknek, kik szikrázó elevenségökkel oly befolyással és hatással vannak azokra, kik közelségük körébe jutottak, a minőt a közhit rendszerint csak a szellemi kiválóságnak szokott tulajdonítani. Az alatt az egy hónap alatt, melyet Kaleb házánál töltött, elevenné tette a szegény pap emlékezetében a duhaj és vidám noviciusságnak mindazt a derűjét, mely elüljárója volt az ünnepi foga-

dalomnak és a világtól való tétlen elvonulásnak, — a társas összejöveteleket, a víg lakomákat és a féket nem ismerő, boldog, szeszélyes, gond nélkül élő ifjúság nyíltszívű, pazar czimboraságát. És Kaleb nem volt könyvmoly, nem volt tudós; szellemi segítségért magába nem fordulhatott, nem foglalta el más, mint hivatásának közömbösen teljesített és rosszul megfizetett kötelessége. Ennélfogva hamar megmozdúltak benne a világraváló ember érzelmei és indulatai. Ám, ha nyugtalanította és fölizgatta már az is, ha szembeállította egykori életét mostani életmódjával, mennyivel mélyebb és tartósabb volt a hatás, melyet a saját és a barátjának jövője közt mutatkozó ellentét gyakorolt lelkére! nem azokon a pontokon, hol az egyenlőséget sohasem remélhette, — értem a gazdagságot és rangot, — a hagyomány által megállapított különbségeket, melyekkel végre a rendes észtehetség előbb vagy utóbb megbékülni kénytelen, — hanem arra az *egyre* nézve, melynek tekintetében egyenlő jogot követelhet magának mindenki, a nagy és a kicsiny, — jogot, melyről a csak félig-meddig melegérzésű férfiú önként le nem mondhat soha: tudniillik a még oly szerény sorsban pályatársáról; egy kedves arczról, ha még oly kicsiny tűzhelyénél! És nála szerencsésebb barátja, mint minden életvidám ember, el volt telve magával, — el szerelmével, jövőjével, az otthon, az asszony és a gyermekek áldásával. És hozzá az ifjú hitves is oly jóságosnak, oly bizakodónak, s oly odaadónak látszott; arra való, hogy ékessége legyen a legúribb, és öröme a legszerényebb hajléknak! És oly boldogok voltak ők, annyira mindene egymásnak minden tekintetben, midőn elhagyták házának rideg küszöbét! És a lelkész átérezte mindezt, midőn azon a novemberi napon, mélabúsan és irigységgel telve, viszszafordult a háza kapujából és árván magára maradt. Csak most kezdett komolyan gondolkozóba esni azokról az elképzelt örömökről, melyeket az egyedüllétre ráúnt férfiak az oltár előtt látnak kihajtani, föl egészen a mennyországig. Néhány héttel ezután figyelemreméltó változást lehetett észrevenni a jó ember külsején. Több gondot fordított öltözködésére, megborotválkozott minden reggel, szerzett magának egy kurtafülű walesi lovacskát;

és csakhamar híre ment a szomszédságban, hogy az egyetlen út, melynek kizárólagos megtételére volt kárhoztatva a ló, egy bizonyos squire házához vitt, ki mindenféle korban lévő családtagjai közt két nagyon csinos eladó-leánynyal is dicsekedhetett. A szegény Kaleb éltének ez volt a második ünneplő korszaka, — életének ez volt a szerelmi regénye; véget ért hamar. A squire, midőn megismerkedett a lelkipásztor jövedelmi viszonyaival, kijelentette, hogy nem adja hozzá a leányát; és a leány, kit érzelmeivel kitüntetett, nemsokára ez után, mint mondani szokás, meglelte szerencséjét: és úgy lehet, csakugyan meglelte, mert soha sem hallottam, hogy bánkódott volna elhagyott szerelmese után. Valószínű, hogy Kaleb nem is volt az az ember, kinek helyét soha sem lehetett volna betölteni egy nő szívében. A hölgy férjhez ment, a föld tovább forgott a maga útján, a patak épp oly vígan lejtett a falun át, mint azelőtt, a szegények dolgoztak a hétköznapokon, és a kis legénykék vasárnap ott ugráltak a sírkövek körül, és a lelkipásztor szíve megszakadt. Lassan és némán fogyott el. A falubeliek észrevették, hogy arcáról eltűnt a régi jólelkű mosolygás, hogy nem állt meg szombat esténkint a fuvaros háza ajtajában, megtudakolni, hogy mi hír a városban, a hol a fuvaros hetenkint egyszer megfordult; hogy nem jött már kölcsönkérni az eltévedt újságlapokat, melyek néhanapján meglelték útjokat a faluba; hogy, a midőn ott kószált a patak partján, ruhája csak úgy lógott a testén és hogy már „nem fütyörészett útközben"; „nem keresett már gondolatokat!" Lassan-lassan fölhagyott a sétával is; a lelkész nem mutatkozott többé: más végezte helyette a teendőit.

Egyszer, körülbelül három esztendővel a végzetes látogatás után, melyről megemlékeztem — egy zivataros, kietlen márciusi napon, a postás, megtéve körútját a kerületben, becsöngetett a tiszteletes házába. Az egyetlen nőcseléd, vállára omló vörös hajával, megjelent a kapúban.

— Hogy-mint van a gazda?

— Rosszul van nagyon; — és a leány a szemét törölgette.

— Megemlékezhetnék rólad a testámentomában, — jegyezte meg nyájasan a postáslegény, és zsebre tette a levél díját.

A pap ágyban feküdt — a szélvihar besüvített a kéményen és megzörgette korhadó rámájukban a meglazult ablakokat. A ruha, mely utóljára volt testén, rendetlenül hevert szanaszét, össze nem hajtogatva, kéfélétlenül; a szegényes, gyér bútor egyetlenegy darabja sem állt helyén: sivár rendetlenség uralkodott a haldokló szobájában. És az ágy mellett egy szomszédbeli pap állott, egy nyers, parasztos, jólelkű, igazi walesi pap, ki bátran ülhetett volna modelt Adams prédikátor arcképéhez.

— Levele jött, — mondotta a belépő.

— Nekem! — mondotta Kaleb gyönge hangon. — Oh, jól van, nincs nagyon sötét, vagy talán a szemem gyönge? — A pap és a cselédleány félrehúzta az ablakfüggönyt és felültették a beteget, ki halkan és nagy bajjal olvasta, a mint következik:

Kedves Kaleb, — Végre tehetek valamit érdekedben. Egy barátom kegyuraságában gazdátlanná vált éppen egy lelkészi javadalom, melynek évi jövedelmét három-négyszáz fontra becsülöm. Kellemes szomszédság — kis parókia. És barátomnak kopói vannak! Éppen neked való mulatság lesz. Mindamellett nagyon különös ember ő — hiányát érzi egy társalkodónak és irtózik minden evangéliomfélétől; épp azért látni szeretne, mielőtt határozna. Ha a jövő hónap folyamán fölkeresnél Londonban, bemutatnálak neki, és nem kételkedem, hogy nyélbe üthetjük a dolgot. Különösnek tarthatod, hogy egyáltalán nem adtam hírt magamról, mióta elszakadtunk egymástól, de tudod, hogy a levélírás soha sem volt erős oldalam; és mivel reád nézve hasznos dolgot nem közölhettem veled, a sértés egy nemének tartottam volna, hogy csak boldogságomról és efféléről áradozzam neked. Ebben a tekintetben csak annyit mondhatok, hogy benőtt a fejem lágya;

és hogy elhiheted, szavamra, hogy semmi jobban meg nem győzheti a férfit arról, mily nagy a szív és mily kicsiny a világ, mint az, midőn (talán fáradságos vadászat után) hazatér és látja családi tűzhelyét és hallja az édes köszöntést; és — oh, mellesleg szólva, te Kaleb, ha látnád a fiamat, a legtömzsibb kicsiny ficzkót a föld kerekségén! De legyen elég erről. Csak az az egy dolog bánt mélyen, hogy még nem adhattam tudtul a világnak házasságomat: de nagybátyám nem gyanít semmit: feleségem békén tűri mindezt, mint egy angyal, a mint hogy az is; mégis, hogy éppen erről írok, eszembe jut, hogy bizonyos eshetőségekre gondolva, különösen ha a faludból elköltözöl, jó volna, ha küldenél nekem egy hiteles másolatot az anyakönyvi bejegyzésről. Az olyan Isten háta mögött levő helyen az anyakönyv gyakran elvész, vagy elkallódik; és egykor, midőn majd nyilvánosságra hozom házasságomat, jó hasznát vehetem, ha arról lesz szó, hogy e tekintetben eloszlassak vele minden kételkedést.

Isten hozzád, öreg czimbora,

Igaz barátod stb. stb.

— Későn érkezett, — nyögte Kaleb, és a levél kihullott kezéből. Hosszú hallgatás következett ezután. — Hajtsátok be a táblákat, — mondotta végül a beteg; — azt hiszem, alhatnám egyet: és — és — hadd teszem el ezt a levelet.

Remegő, de gyors mozdúlattal ragadta meg a papirost, mint a hogy a fösvény kapna egy birtokról szóló okmányai után, a melyre kölcsönt tábláztatott. Elsimította gyűrődéseit, kedvteléssel nézte az ismert vonásokat, mosolygott — kísérteties volt e mosoly! — aztán a vánkosa alá rejtette a levelet és hátradőlt: magára hagyták. Csak néhány óra múlva ébredt föl és a jó pap, épp oly szegény, mint ő maga, ismét a helyén volt. Az egyetlen barátság, mely a szükség idején is hűségesen kitart mellettünk, az, melyet az életviszonyok hasonlósága köt együvé. Az otthon körében, a nyomorúság óráján, a halálos ágy mellett ritkán találni együtt a gazdagot

a szegénynyel. Kaleb szembetűnően elgyöngült, de öntudata világosabbnak látszott, mint azelőtt, és a jóság veleszületett ösztöne hagyta el utoljára. — Arra kér, hogy tegyek meg neki valamit, — suttogta. — Oh! már emlékezem: Jones, nem küldene el valakit a házassági anyakönyvért? Valahol a sekrestyében van, azt hiszem — de semmi sincs rendes helyén. Legjobb volna, ha személyesen menne érte, a dolog fontos.

Mr. Jones biczczentett a fejével, és elsietett. Az anyakönyv nem volt a sekrestyében; az egyház elüljárói semmit sem tudtak róla; az egyházfi — új egyházfi volt, egyben sírásó is, egy meglehetősen haszontalan ficzkó — lakodalomba ment tíz mérföldnyi messzeségre; fölforgattak mindent, míg végre megtalálták a könyvet egy csomó régi folyóirat és poros iromány alján, éppen Kaleb szobájában. Midőn odavitték neki, a szenvedő már a végét járta; elborúló szemével nagynehezen megtalálta azt a helyet, a hol a községbeliek esetlen ákombákomjai közül élesen kiváltak régi barátjának öregbetűs, határozott írása, és menyasszonyának reszkető kezevonásai.

— Készítsen ebből kivonatot; megteszi? — mondotta Kaleb.

Mr. Jones megtette, kívánsága szerint.

— És most írja a kivonat fölé:

„*Uram,* — Mr. Price kívánsága szerint küldöm a mellékeltet. Ő maga sokkal betegebb, semhogy saját kezével írhatna önnek. De meghagyta, mondanám meg, hogy mióta kegyed búcsút vett tőle, soha sem volt többé az, a ki annak előtte volt; és hogy ha fel nem gyógyulna is, kedves levele mégis jól esett lelkének.“

Kaleb elhallgatott.

— Folytassuk.

— Ez az egész, a mit mondani akarok: írja alá nevét és kívülről a czímet — itt van. Oh, ezt a levelet (suttogta) nem szabad itt hevertetni. Ha történik velem valami, még bajba keverhetné.

És míg Jones lepecsételte a levelet, Kaleb bágyad-

tan nyújtotta ki halovány kezét és a gyertya lángja fölé tartotta a „későn jött“ levelet. Midőn a papiros a szőnyegtelen padlóra hullott, Jones óvatosan reálépett a csizmája széles talpával, a cseléd pedig a kandalló rostélyára söpörte.

— Jaj, tapossátok szét: vessétek a hamu alá. Ezt az utolsót is, mint a többit, — mondotta Kaleb rekedten. — Barátság, szerencse, remény, szerelem, élet — egy kis láng, aztán, — aztán —

— Ne nyugtalankodjék, nem maradt belőle semmi! — mondotta mr. Jones.

Kaleb arczával a falnak fordult. Megérte még a következő napot, akkor aztán álmából észrevétlenül átszenderült a halálba. A mint testéből kiszakadt a lélek, mr. Jones úgy vélte, hogy teljesítette kötelességét, s hogy más kötelmei haza szólítják. Megigérte, hogy visszatér s elvégzi a gyászszertartást, sebtében néhány rendelkezést tett az egyszerű temetésre nézve, és éppen kimenőben volt a szobából, midőn megpillantotta az asztalon a Kaleb kívánságára írt levelet. — A posta felé megyek, majd feladom, — mondotta a síró cselédnek; — adja csak ide azt a kis darab papirost. — És ráírta a papirszeletre: „U. i. Ma reggel fél egy órakor fájdalom nélkül meghalt. — J. M.“; — és nem bajlódva még azzal, hogy feltörje a pecsétet, becsúsztatta a végső jelentést a levél hajtásába, a levelet aztán roppant zsebébe sülyesztette és annak rendje és módja szerint a postára adta. És ez volt minden, a mit az a jókedvű és boldog ember, kinek a levél szólt, megtudott valaha diákkori pajtásának végső napjairól.

A Price Kaleb halálával megüresedett javadalom nem ért oly sokat, hogy kegyuraságát valami nagyon ostromolták volna miatta a pályázók. Gazdátlanul is maradt szinte a törvény által megszabott teljes hat hónapon át. Az elhagyott lelkészlakot egy falúbeli ember gondjára bízták, ki néhanapján segíteni szokott Kalebnek kis kertje gondozásában. Ez a falusi ember a feleségével és féltuczatra való lármás, toprongyos gyermeké-

vel együtt foglalta el a békés agglegény otthonát. A bútort eladták, hogy árából kifizethessék a temetés költségét s az elhunyt apró adósságait; és, a konyha és a két padlásszoba kivételével, az egész üres, lakatlan ház ki volt szolgáltatva a kis semmiháziak vásottságának és helytelenkedésének, kik szabadon garázdálkodtak az üres szobákban, és legfölebb, ha a csendességtől féltek, de annál jobban örültek a nagy tágasságnak. A hálószobát, a melyben Kaleb meghalt, minden esetre jó sokáig tiszteletben tartotta a gyermekek babonája. De a legnagyobbik fiú egyszer csak mégis átmerészkedett a küszöbén s benn megragadta kíváncsiságát két faliszekrény, melynek ajtai félig nyitva voltak. Kinyitotta az egyiket és fölkiáltásával egy-kettőre oda csábította a többi gyermeket is. Gyermekkorodban, olvasóm, bukkantál-e valaha egy oly nem remélt Eldorádóra, melyet a felnőttek lomtárnak szoktak mondani? Lim-lom, valóban! a mit a gyűjtés szenvedelme kettős zár alá helyez külön helyiségekben, a gyereknek az lim-lom a szó valódi értelmében! Lim-lom, olvasóm! Drága kincs volt az néked! Nos hát, abban a faliszekrényben volt összehalmozva Kaleb háztartásának egész lomtára. A gyermekhad egy szempillantás alatt reászabadult gazdag tartalmára. Talált ott durva horogrudakat darabokra törve; mesterséges csalétkeket; egy pár viseltes csizmát, melybe az egyik kis manó diadalmas üvöltéssel beletemetkezett derékig; egy molyette, foltos és rongyos diákköpönyeget — emlékét az elhunyt legboldogabb idejének; egy zsákban jobbára eltört asztalos-szerszámokat; egy lapdaverőt; egy különös formájú öklöző-keztyűt; egy közepén ketté tört vívótőrt; és, a mi minden másnál többet ért: néhány félig elkészült, nagyoltan kifaragott játékot: egy csónakot, egy kis taligát, egy bábuházat, melyekkel sokat vesződött a jószívű Kaleb, hogy örömet szerezzen velök a kicsinyeknek abban a családban, hol meglelte egyhangú életének végzetes ideálját. Egymásután rángatták elő e dolgokat poros álmaikból — szentségtelen kezek tusakodtak a birtokbavétel elsőbbségeért. És most, hátul a falnak támaszkodva, rémületes szörnyeteg meredt üveges szemével és undok ábrázatával a megdöbbent szent-

ségháborítokra. Visszatántorodtak, és keresztülbukdácsoltak egymáson, haloványan, elakadt lélekzettel, míg a legnagyobbik, látva, hogy a szörnyeteg nem mozdul, nekibátorodott, lábújjhegyen előre settenkedett — kétszer visszahúzódott és kétszer előrelépett, és végre előczibált egy kikent, kifestett, és griff-madár formájára nagy mesterséggel fölcziczomázott hatalmas Sárkányt!

A gyermekek, sajnos! nem voltak elég nagyok és elég okosak arra, hogy felismerjék teljes, szunnyadó értékét a börtönbe zárt léghajósnak, melyre sok hosszú est munkáját áldozta a szegény Kaleb — ajándékul szánva a hűtelen leány legkedvesebb kis öcscsének. De annyit még is gyanítottak, hogy ez a tárgy, vagy kísértet, jog szerint őket illeti; és érett megfontolás után elhatározták, hogy fölfedezésük titkát közölni fogják egy falábon járó, vén kiszolgált katonával, ki bálványa volt a falubéli gyermekeknek s ki, hitük szerint, mindenhez értett a nap alatt, csak éppen az írás és az olvasás tudományához nem. Ehhez képest, miután meggyőződtek róla, hogy szabad a tér — mert szüleiket (mint a nehéz munkát végző nép gyermekei akárhányszor) örömeik és szórakozásaik természetes ellenségének tekintették — a szörnyeteget átvitték egy rozoga melléképületbe, aztán elvágtattak a rokkant vitézhez, megkérni, hogy jőjjön el suttyomban és tartson szemlét a szerzeményeiken.

Három hónappal ez emlékezetes esemény után megérkezett az új lelkipásztor. Vékonydongájú, kényes, rendszerető és feszes ifjúember, kit a természet arra teremtett, az élet pedig hozzászoktatott, hogy tűrje az egyedülvalóságot és a koplalást. Két szerelmes pár elhalasztotta esküvőjét arra az időre, midőn megérkezik az új tiszteletes. A szertartás elmúlt, de hova lett az anyakönyv? A sekrestyét felforgatták — a templomatyákat kikérdezték; a víg egyházfinak, ki süket elődjének halála után és nem sok idővel Kaleb utolsó megbetegedése előtt lépett hivatalába, úgy rémlett, hogy az anyakönyvet felvitte Price tiszteletes úrhoz, mikor a sekrestyét meszelték. A faliszekrényt, a titokzatos faliszekrényt átkutatták. — Ez itt az, uram! — kiáltotta az egyházfi, és felkapott egy elsárgult, pergamenszerű könyvet. A czingár pap

felnyitotta és ijedten visszatántorodott — a lapoknak több, mint háromnegyed része ki volt szaggatva.

— A moly ette meg, uram, — mondotta a kertész feleségе, ki még nem költözött el a házból.

A pap körülnézett; az egyik fiú összerezzent. — Mit műveltél, kis ember, ezzel a könyvvel?

— Ezzel? — a — hi! — hi! —

— Mondd meg az igazat, akkor nem kapsz büntetést.

— Nem tudtam, hogy kell — hi! — hi! —

— No, és —

— És az öreg Ben segített.

— Mondd csak tovább!

— És — és — és — hi! — hi! — a sárkány farka, uram! —

— Hol van az a sárkány?

Hajh! A sárkány és a farka régesrég elköltözött már abba az ismeretlen országba, mely örök és kifürkészhetetlen menedéke minden oly dolognak, a mi elveszett, eltört, eltűnt és semmivé lett; azoknak a dolgoknak, melyek csak úgy elvesznek — mert a cselédek sokkal becsületesebbek, semhogy ellopnák; azoknak a dolgoknak, melyek csak úgy eltörnek — mert a cselédek sokkal gondosabbak, semhogy eltörnék.

— A baj nem is oly nagy; annyi, mintha egy gombostű feje veszett volna el, — mondotta az egyházfi; — lesz majd a parókiának helyette másik!

— Nem az én hibámból történt, — mondotta a lelkipásztor. — Készül-e már a rostélyosom?

MÁSODIK FEJEZET.

„És hiu ábránddal kérlelte a bosszus végzetet."
CRABBE.

— Miért nem jön haza atyám? Mily nagy ideje már, hogy elment!

— Kedves Fülöpöm, a dolgai tartják távol; de megjön néhány nap múlva, — az is lehet, hogy már ma.

— Szeretném, ha látná, mily nagyot haladtam.

— Ugyan miben haladtál te, Fülöp? — kérdezte anyja mosolyogva. — A latinban, tudom, hogy nem; mert nem láttam, hogy kezedbe vetted volna a könyvet, mióta kikövetelted a szegény Todd elbocsátását.

— Todd! Ej, micsoda sehonnai volt az és mindig orrhangon beszélt: tudott is latinul!

— Tartok tőle, hogy jobban, mint te valaha tudni fogsz, hacsak — és itt habozó lett az anya beszéde — hacsak bele nem egyezik atyád, hogy iskolába járj.

— No hát, el is mennék szívesen Etonba! — Ez az egyetlen iskola, mely úrnak való. Ezt atyámtól hallottam.

— Nagyon is büszke vagy, Fülöp!

— Büszke! — mindig büszkének mondasz; de aztán megcsókolsz utána. Csókolj meg most is, anyám!

A hölgy mellére vonta fiát, elsímította homlokáról dús hajfürtjeit és megcsókolta; de ez a csók fájdalmas volt; a következő pillanatban már szelíden eltolta magától a gyermeket és nem tudva, hogy meghallják, suttogva mondta:

— Ha atyjukért való feláldozásomnak végre mégis kárát vallanák a gyermekek!

A fiú megrázkódott és felhő suhant át homlokán; de nem szólt semmit. Könnyű léptek közeledtek és az anyja kisebbik fiához fordult, és fölragyogott a szeme.

— Mama! mama! Leveled jött. Kikaptam John kezéből: a papa írása van rajta.

A hölgy felsikoltott örömében és elvette a levelet. A kisebbik fiú odahúzódott a zsámolyra a lábához, és felnézett reá, a mint olvasott; a nagyobbik a puskájára támaszkodva, oldalvást állt és merengő, szinte komor volt az arcza.

A két gyermek nagyon elütött egymástól. A nagyobbik — körülbelül tizenötéves volt — koránál idősebbnek látszott, nemcsak azért, mert nagyra nőtt, hanem arczának sötét színe, és vonásainak büszke, majdnem parancsoló kifejezése miatt, melyek, bár semmi sem volt bennök a gyermekkor kedves és szelíd bájából, mégis szabályszerűek és megnyerőek voltak. Sötétzöld vadászruhája az övvel és a tarisznyával, az arany-

bojtos sipka a holló sötétkék színében fénylő dús haján, ízlésében talán némi koránérett férfiasságot vegyítették el az ábrándosság és a festői hatások szeretetével, mely a büszke anyának volt jellemző vonása. A kisebbik fiú alig volt még kilencz éves; gesztenyeszínű lágy fürtjei, melyek szinte a vállát verték; arczának szelíd és dús virágai, melyek viruló egészségre és gondos ápolásra vallottak; nagy, sötétkék szeme; harmónikus vonásainak lágy, szinte nőies kifejezése: mindez együttvéve igazi eszményképét alkotta meg benne a gyermeki szépségnek, méltót egy Lawrence ecsetjére s egy Chantrey vésőjére. S az aprólékos anyai gond, mely még egészen magáénak — kedvtelésének, játékszerének — tudja beczézett gyermekét, meglátszott a legdrágább patyolatból készült, szélesre kihajtott galléron, az áttört mívű gombokkal díszített kékbársony-ruhán, s a hímzett övön.

Csak reá kellett nézni e két gyermekre, és mindjárt látta az ember, hogy azok közül valók, kiket a sors kegyesen vezet be az életbe; — meglátszott rajtuk a gazdagság, az előkelő származás, a bőség, s az, hogy elkényeztették, elkapatták őket, mintha nem volna a földön tövis, mely megsebezhetné lábukat, s az ég alatt szél, mely durván érinthetné ifjú arczukat. Anyjuk rendkívül szép volt s ámbár elhullatta már ifjúkorának első virágait, szépségével még mindig ébreszthetett volna új szerelmeket, a mi feladatnak könnyebb, mint megóvni a régit. Két fia, bár egymáshoz nem hasonló, mégis hasonlított hozzá, *vonásai* a kisebbik fiú vonásai voltak, és valószínű, hogy az, ki látta őt ifjabb korában, e gyermek vidám s mégis szelíd arczán az anya leánykorának képmására ismer. De most, különösen, ha szótalan volt és elgondolhozott, arczának *kifejezésével* inkább a nagyobbik fiúhoz hasonlított; — az egykor rózsás arcz most halovány volt, bár derült, ajkainak hajlott vonala és magas homloka büszkeségről és komolyságról beszélt, melyet az évek hoztak meg. A ki megfigyelhette volna őt magánosságának óráiban, talán észrevehette volna, hogy e büszkeség nem volt ment a szégyenérzettől, s hogy e komolyság csak árnyéka volt a félelem és a gond gyötrelmeinek.

Ám most, a mint olvasta e gyors, szaggatott, de mélyen az emlékezetébe vésett kézvonásokat — olvasta oly szemmel, a melyben benne volt az egész szíve — csak öröm és diadalmas büszkeség sugárzott beszédes arczáról, szeme lángolt, keble hullámzott; és végre ajkaihoz szorította a levelet és megcsókolta újra meg újra szenvedélyes elragadtatással. Mikor pedig szeme összetalálkozott elsőszülött fiának sötét, kérdő, komoly tekintetével, átkarolta őt és keservesen zokogott.

— Mama, édes mama, mi bajod? — kérdezte a kisebbik, Fülöp és az édesanyja közé tolakodva.

— Atyád haza jön, ma — nem ma, hanem már ebben az órában; — és te — te — gyermek — te Fülöp. — Itt elfojtotta, elnémította szavát a zokogás.

A levél, mely ily hatást keltett, így szólt:

Morton asszonynak, Fernside Cottage.

Drága Katám! — Legutóbbi levelem előkészített már az újságra, melyet most tudtodra kell adnom — szegény nagybátyám nincs többé. Ámbár, különösen az utóbbi években, elég ritkán láttam, halála mégis érzékenyen hatott rám; de legalább megvígasztal az a gondolat, hogy most már semmi sem állja útját, hogy igazságot szolgáltassak neked. Egyetlen örököse vagyok egész vagyonának — módomban áll, drága Katám, hogy, bár jó későn, kárpótoljalak mindazért, a mit érettem szenvedtél; — hosszas béketűrésed, tiszta szerelmed, szenvedéseid és odaadásod szent bizonyítékaiért. És a gyermekeink — az én nemesszívű Fülöpöm! — csókold meg őket, Kata — csókold meg őket nevemben ezerszer.

Sebtében írok, — a temetés épp most ért véget, és levelem csak arra való, hogy jelezze jöttömet. Katinkám édes, nálad leszek talán, míg szemed e sorokat olvassa, az a kedves szem, mely annyi könyet hullatott hibáim és dőreségeim miatt, de azért soha sem nézett rám megfogyatkozott szeretettel.

Mindörökre a tiéd,

BEAUFORT FÜLÖP.

Ez a levél mindent elmond és nem szorul sok magyarázatra. Beaufort Fülöp egyike volt azoknak a férfiaknak, minők sokan vannak az ő társadalmi osztályában — könnyűvérű, gondjait elvető, jólelkű, nemes, érzelmeiben sokkal derekabb, mint elveiben.

Ő maga nagyon szerény vagyont örökölt, mely háromnegyed részében zsidókézen volt már, midőn huszonötéves korát elérte. Annál fényesebb örökség nézett reá nagybátyjáról, a vén agglegényről, ki udvaroncz volt és embergyűlölővé lett — hideg — ravasz — átható elméjű — világias — csípős — és parancsoló; és e rokonától egyelőre szép, s lehet mondani, bőséges év-járadékot kapott. Körülbelül tizenhat évvel amaz időpont előtt, hol elbeszélésünk fonalát felvesszük, Beaufort Fülöp, mint mondani szokás, „megszökött" Morton Katalinnal, ki szinte gyermek volt még — egyetlen gyermek — oly gondolatkörben és oly vágyak közt serdülve fel a nevelőintézetben, melyek sehogy sem feleltek meg helyzetének; mert Katalin vidéki kereskedő gyermeke volt. És Beaufort Fülöp élete virágzó korában bővében volt azoknak a tulajdonságoknak, melyek elkápráztatják a szemet, és otthonos volt azokban a mesterfogásokban, melyek megejtik az érzelmeket. Némelyek gyanították, hogy titkon egybekeltek; de ők, ha ily feltevéssel álltak szemben, gondosan megőrizték titkukat és kárba veszett a szigorú, vén nagybácsi minden kémkedése. És Katalin szerény, de méltóságteljes magaviseletében, s nemcsak ebben, de jellemének büszke és fenkölt vonásaiban is volt bőséges alap e gyanításra. Beaufort is, bár természeténél fogva megvetette a formaságokat, aggályos tiszteletének tüntető jeleivel vette körül; látni lehetett, hogy érzelmeit nemcsak a szenvedély, hanem a tisztelet és a bizalom kötötte e nőhöz. Katalin lelkében idők múltával oly szellemi kiválóságok bontakoztak ki, melyek jelentékenyen fölötte álltak Beaufort lelki tulajdonságainak; és fejlesztésükre volt alkalma elég. A befolyáshoz, melyet szellemének és egyéniségének köszönhetett, hozzájárult még nyílt, bensőségteljes és megnyerő lelki világa; és gyermekeik még szorosabbra fűzték köztük a köteléket. Beaufort szenvedélyes híve volt a vadászat

örömeinek. Az év túlnyomó részét Katalinnal együtt, szép falusi lakában töltötte, s istállói, melyeket vadászlovai számára építtetett hozzá, közbámulat tárgya voltak a grófságban; és bár nyaralója közel volt Londonhoz, a nagyváros örömei nagyritkán csábították el néhány napra — jobbára csak néhány órára; — és mindannyiszor megújuló kedvvel sietett vissza otthonába, melyhez őszintén ragaszkodott.

De bárminő volt a viszony közte és Katalin közt (és e viszony *igazi* természetével a bevezető fejezet olvasója inkább van tisztában, mint a világ), az az egy kétségtelen, hogy a nő befolyása visszatartotta minden szertelenségtől és ostobaságtól e férfiút, kiről, míg vele ismeretségbe nem jutott, nagy mértékben valószínű volt, hogy mulató kedvével, természetében levő könnyelműségével és nagyon hiányos nevelésével hálójába esik minden divatos bűnnek, melyet az *unalom* orvosszere gyanánt szoktak javallni az emberek. És ha frigyüket nyilvánosan szentesíti az egyház, Beaufort Fülöpöt széltében a gyöngéd férj és a szerető családapa mintaképe gyanánt emlegetik. Minél nagyobbra nőtt a becsülése Katalin természetes jó tulajdonságai iránt, s minél ragaszkodóbbá lett otthonához mr. Beaufort, az igazi gyöngédség nagylelkűségével annál jobban óhajtotta, hogy nyilvános egybekelésükkel megszabadítsa őt kétes helyzetének kínjaitól. Ám Beaufort minden nagylelkűsége mellett sem volt ment attól a világiasságtól, mely léptennyomon kísértette abban a környezetben, melyben ifjúkorát töltötte. Nagybátyja, ki feje volt ama családok egyikének, melyek a polgári rend sorából évről-évre átkelnek a peerségbe, de melyek egyébként kiváló és sajátos osztályát alkották meg egykor az angol arisztokráczianak — ősrégi, mérhetetlen birtokú nemes, de czímet nem viselő családok — szabadon és korlátlanul rendelkezhetett birtokairól, teljesen a szeszélye szerint. Ámbár azt mondotta, hogy szíveli, mégis vajmi ritkán látta Fülöpöt. Midőn neszét vette annak a meg nem engedett házasságnak, melyre öcscse állítólag lépett, az volt az első gondolata, hogy erőszakkal széttépi ezt a köteléket; de midőn látta, hogy Fülöp nem játszik már, nem rohan

az adósságba és a versenypályáról visszavonult a gazdálkodó élet megnyugtatóbb és kevésbbé költséges szórakozásai közé, beérte a nyomozás eredményével, mely meggyőzte, hogy Fülöp nem házasodott meg; és lehet, hogy alapjában véve okosabbnak tartotta, elnézni oly hibát, melyet nem kisérnek nyomon a számlák, melyek legjellemzőbb emberi gyöngéi közé tartoztak könnyűvérű unokaöcscsének. Mindamellett volt reá gondja, hogy alkalomadtán, egy botrányos napi eseménynyel kapcsolatban értésére adja véleményét; nem magáról a hibáról, hanem a helyrehozás egyetlen módjáról.

— Ha úriember — így szólt, és bősz pillantást vetett Fülöpre — azt a gyalázatot követné el ősein, hogy olyan nőt visz a családjába, kit saját nővérei sem fogadhatnának házuknál, nos, akkor jobban tenné, ha leszállna e nő rangfokozatára, mert a gazdagság csak szembetűnőbbé tenné a gyalázatát. Ha egyetlen fiam volna, s ez a fiam elég tökfilkó volna arra, hogy ily szégyenletes dologra vetemedjék, és rangján alul kötne házasságot, inkább az inasomat tenném örökösömmé, mint őt. Megértettél, Fülöp?

Fülöp megértette, és körülnézett az úri házban s a remek parkban, és nagylelkűsége nem állta meg a próbát. Katalin — oly nagy volt reá a befolyása — talán legyőzhette volna benne az önző számítást, de szerelme sokkal gyöngédebb volt, semhogy a legkisebb áruló jelét adta volna a reménynek, mely szíve legmélyén honolt. És gyermekei! — Oh! miattok szenvedett, de érettök volt reménnyel teljes is. Hosszú jövendő állt még előttök, és ő bízva-bízott Fülöpben. Az utóbbi időben jelentékeny kétségek támadtak arra nézve, hogy az idősebb Beaufort mily mértékben váltja be a reményt, melyben Fülöp felnevelkedett. Fülöp öcscse sokáig járt az öreg úr körül, és úgy látszott nagy kedvességben áll előtte: ez az öcs minden tekintetben ellentéte volt Fülöpnek; józan, alkalmazkodó, magára sokat tartó, becsvágyó, az arcza mosolygós, a szíve jég.

De az öreg úr veszedelmesen megbetegedett, és Fülöpöt halálos ágyához szólították. Öcscse, Róbert, szintén ott volt a feleségével (okosan házasodott) és

gyermekeivel (két gyermeke volt, egy fia és egy leánya). A nagybácsi egy szót sem ejtett róla, hogy miképp rendelkezett a vagyonáról. De egy órával a halála előtt megfordult ágyában és előbb az egyik, aztán a másik öcscsére nézve, gyöngülő hangon így szólt:

— Fülöp, te semmirekellő fiú vagy, de úr vagy: Róbert, te figyelmes, józan, életrevaló férfiú vagy; és nagy kár, hogy nincs semmi foglalkozásod; vagyont szerezhettél volna! — de vagyont örökölni nem fogsz, ámbár bíztál benne: átláttam terveiden, sir. Fülöp, őrizkedjél az öcsédtől. Most pedig hívjátok a papot.

Az öreg ember meghalt; a végrendeletet kihirdették; és Fülöp húszezer font évi jövedelmet örökölt; Róbert egy gyémántgyűrűt, egy arany ismétlő-órát, ötezer font sterlinget és a kígyófajok egy nevezetes gyűjteményét, borszeszben.

HARMADIK FEJEZET.

» . . . Maradj, bűbájos álom!
Kedves kertjét hadd járja, s kéz a kézben —
Hölgyével üdvről s üdvről hadd beszéljen !«
CRABBE.

— Itt, Róbert, itt! most megnézheted az új istállóimat, Jupiterre mondom, nincs náluk tökéletesebb a hármas királyságban!

— Valóságos palota! Az meg ott a ház? Fényesebben szállásolod el a lovaidat, mint saját magadat.

— Hát nem szép ez a hajlék? Hogyne volna szép, mikor mindenben magán viseli Katalin jó ízlésének nyomát. Édes Katalin!

Beaufort Róbert úr, mert a két testvér közt folyt ez a beszélgetés, a mint bricskájuk gyorsan ereszkedett alá a domboldalon, melynek tövében terült el a Fernside-kastély kisded gazdaságával — Beaufort Róbert úr a szemébe húzta útisapkáját és arcza, talán Katalin nevének hallatára, vagy talán a hang miatt, melyen e nevet kiejtették — elborúlt; és elhallgattak mind a ketten s a csen-

det a bricskában ülő harmadik utas szakította meg, egy tizenhét évesnek látszó fiú, ki szemközt ült a testvérekkel.

— És kik azok a fiúk ott a pázsiton, bácsi?

— Hogy kik azok a fiúk? — Egyszerű kérdés volt, de azért nagyon bántotta Beaufort Róbert fülét — visszás érzést keltett szívében. Hogy „kik azok a fiúk?“ kik toronyirányt vágtattak át a gyepágyon, hogy hamarább köszönthessék atyjokat; a leáldozó nap reávetette egész fényét vidám arczukra — fiatalos alakjuk oly deli volt, oly elragadó, vidám kaczagásuk fölverte a csendességet. — Ezek a fiúk, — gondolta Beaufort Róbert — e gyalázat szülöttei, megfosztják örökségétől az én fiamat. — Az idősebbik Beaufort megfordult unokaöcscse kérdésére, és észrevette Róbert arczának kifejezését. Ajkába harapott, és komolyan így felelt:

— Arthur, ezek az én gyermekeim.

— Nem tudtam, hogy bácsi megházasodott — mondotta Arthur és előrehajolt, hogy jobban láthassa unokaöcscseit.

Beaufort Róbert kesernyésen mosolygott és Fülöpnek haragospirosra vált az arcza.

A lovak megálltak egy házikó előtt. Fülöp fölnyitotta az ajtót és a földre szökött; öcscse a fiával együtt nyomon követte. A következő pillanatban Katalin ott csüggött már ölelő karjaival Fülöp nyakában és hulló könnyeivel áztatta mellét; a gyermekek belecsimpaszkodtak atyjuk kabátjába és a kisebbik türelmetlen, sivító hangon kiáltotta: — Papa! papa! nem is veszed észre Sidneyt, papa!

Beaufort Róbert reátette kezét a fia vállára és visszatartotta lépteit, míg az előttük levő csoportot szemlélték.

— Arthur, — mondotta elfojtott hangon — ezek a gyermekek a mi gyalázatunk, és a te örökséged elrablói; fattyak! fattyak! s a vagyon egykor mégis reájuk száll!

Arthur nem felelt, de a mosoly, melylyel addig új rokonait nézegette, eltünt arczáról.

— Kató, — mondotta Beaufort Fülöp, a mint elfor-

dult mrs. Mortontól és ölébe kapta a kisebbik fiát, — ez itt az öcsém s a fia: szívesen látott vendégeink, igaz-e?

Róbert mélyen meghajolt és feszes nyájassággal nyújtotta kezét Morton asszonynak, dünnyögve is valamit, a mi épp oly kedves is lehetett, mint a milyen érthetetlen volt.

A társaság útnak indult a ház felé. Fülöp és Arthur hátra maradt, sereghajtónak.

— Szoktál vadászni? — kérdezte Arthur, mert látta a fegyvert unokaöcscse kezében.

— Szoktam. És remélem, hogy ezen az őszön lövök is annyit, mint atyám: pedig ő nagy vadász. De ez csak egycsövű puska, amolyan ó-divatú elültöltő. De atyámtól újszerkezetű fegyvert kell kapnom. A magam emberségéből nem tehetnék reá szert.

— Azt képzelem! — mondotta Arthur mosolyogva.

— Oh, a mi azt illeti, — vágott szavába Fülöp, kipiruló arczczal — nagyon is megtehettem volna, ha éppen a minap harmincz guineát nem adok egy pár vizsláért: olyan két kutyát még nem igen láttál.

— Harmincz guineát! — ismételte meg a szót Arthur, és naiv csodálkozással nézett az öcscsére; — ugyan, hány éves vagy te?

— Éppen tizenöt multam legutóbbi születésemnapján. Hé, John, Green John! — kiáltotta az ifjú úr parancsoló hangon az egyik kertésznek, a ki éppen átment egy tisztáson, — legyen rá gondod, hogy holnapra a hálók ott legyenek a tó partján s hogy kilenczig a sátram készen álljon a hársfák alatt. Remélem, hogy ezúttal megértettél: a jó Isten tudja, mily sokat kell neked beszélni, míg végre megérted az embert!

— Igenis, Fülöp úr, — mondotta a kertész alázatosan meghajolva; és továbbmenőben így dörmögött a fogai közt: — Isten pusztítsa el a mafláját! Úgy beszél a szegény emberrel, mintha nem is volna húsból és vérből való.

— Tart atyád hátas lovakat? — kérdezte Fülöp.

— Nem tart.

— Miért nem?

— Talán azért, mert nem elég gazdag hozzá.

— Mily kár! No de sebaj, majd meglovasítunk, a mikor csak kedved lesz rá és meglátogatsz bennünket.

Az ifjú Arthur fölegyenesedett és természettől nyílt és kedves arcza fenhéjazó és tartózkodó kifejezést öltött. Fülöp reámeredt és sértve érezte magát; maga sem tudta miért, de e pillanattól fogva ellenszenvet érzett unokabátyja iránt.

NEGYEDIK FEJEZET.

„Mert gyarló és tehetetlen az ember, természeténél fogva olyannyira tárva áll minden bajnak, hogy egy szőllőszem megölheti: az egyiptomi rajnak bármelyik férge — egy légy is elvégezheti vele ugyanazt, ha Isten úgy rendeli.'
TAYLOR JEREMIÁS: A szív csalárdságáról.

Ebéd után a két testvér együtt ült még a pohár mellett. Róbert franczia vörösbort szopogatott, a nagyerejű Fülöp nemesebb oportóit ivott. Katalint és a fiúkat kis távolságban lehetett látni a pázsit bokrai és cserjéi közt az augusztusi éj szelid holdfényében.

Beaufort Fülöp negyvenötéves lehetett, izmos, nagy, teste és tagjai csupa erő; arcza rendkívül megnyerő, nemcsak vonásainak szabályszerűségével, hanem a nyiltságnak, férfiasságnak és jólelkűségnek rajta ülő kifejezése miatt is. Arczbőrének sötét, bronz-színe volt, ő maga testességre hajló, melle athlétai, — megannyi jele a duzzadó egészségnek, a derült léleknek és a lobbanékony vérmérsékletnek. Róbert, ki mindig a városban élt, egy évvel volt fiatalabb, mint bátyja; majdnem épp oly nagy volt, mint ő, csakhogy sápadt, sovány, görnyedt, a tekintete csupa gond, félelem, éhesség, úgy, hogy az ajka körül játszó mosoly is bágyadtnak, erőltetettnek látszott. Öltözködése egyszerű, de csinos és keresett volt; egész lénye nyájas és tetszetős; hangja halk és behízelgő; volt benne valami, a mi ha kedvessé nem tette is, legalább igyekezett tiszteletet kelteni, valami ildomosság, a modor és viselkedés valami le nem írható sajátossága, mely közel járt egy kissé a modorossághoz; minden mozdu-

lata, a maga lassúságával és kimértségével olyan emberre vallott, ki otthonos abban a körben, mely szigorúan őrködik a társaságbeli jó szokásokon és hagyományokon.

— Igen, — mondotta Fülöp — mindig elhatározott szándékom volt, hogy megteszem azt a lépést, mihelyt szegény nagybátyám halála megadja reá a lehetőséget. Te láttad Katalint, de még felét sem ismered jó tulajdonságainak; díszt adna ő bárminő rangnak: és, hogy azt is megemlítsem, oly gondosan ápolt tavaly, midőn azon az átkozott steeple-chase-en a kulcscsontomat törtem. Bizony mondom, hogy ide s tova elnehezedem és vén leszek már az efféle diákcsínyekre.

— Nem kételkedem Morton asszony kiválóságában és tisztelem okaidat; de ha már arról beszélsz, hogy díszére válnék bárminő rangnak, ne feledkezzél meg róla, kedves bátyám, hogy a társaság épp oly kevéssé fogja elfogadni őt, ha majd Beaufort asszonynak hívják, mint most, a midőn Morton asszony a neve.

— De mondom, Róbert, hogy valósággal megesküdtünk már; s hogy másképp, mint ezzel a feltétellel soha sem hagyta volna el otthonát; hogy megesküdtünk még aznap s azon a helyen, hol szökése után találkoztunk egymással.

Róbert könnyű és hitetlen gúnymosolyra húzta ajkát.

— Kedves bátyám, igazad van, hogy így beszélsz, minden más férfiú is épp így tenne helyedben. De én tudom, hogy nagybátyám nem sajnált semmi fáradságot, hogy megbizonyosodjék róla, igaz-e a hír titkos egybekelésedről.

— Te pedig, Bob, ugy-e, segítségére voltál a kutatásban?

Bobnak gyönge pirosság futotta el az arczát. Fülöp folytatta:

— Ha, ha, bizonyosan megtetted; tudtad, hogy az ily fölfedezés tönkre tett volna az öreg úr jó véleményében. De én félrevezettelek mindkettőtöket, ha, ha! A dolog úgy áll, hogy a legnagyobb titokban keltünk egybe; úgy, hogy Katalin, megvallom, még most is nagy bajjal volna képes e tényt akaratom ellenére bebizonyí-

tani. Szégyellem, ha rágondolok, hogy még azt sem mondtam meg neki, hol rejtegetem házasságunk legfőbb bizonyítékát. Az egyik tanút eltávolítottam az országból; a másik rég meghalhatott: szegény barátom pedig, ki összeadott bennünket, nincs többé. Még az anyakönyv is, Bob, az anyakönyv is semmivé lett: és mégis, ennek ellenére be fogom bizonyítani házasságunkat és tisztára fogom mosni a szegény Katalin jó hírét; mert birtokomban van az anyakönyvi bejegyzés hiteles másolata. Hogy Katalin nem volna hites feleségem! Ugyan, elég, ha csak reá nézel, ember!

Beaufort Róbert egy pillanatra kinézett az ablakon, de meglátszott arczán, hogy meggyőzve egyáltalán nincsen.

— Helyesen van, bátyám, — mondotta megmártva újjait a vizespohárban — nem illik hozzám, hogy vitázzam veled. A történet mindenesetre elég különös — a pap meghalt — a tanuk sehol. De még abban az esetben is, ha, mint említettem, reá is szántad magad a nyilvános esküvőre, okosan teszed, ha állasz mellette, hogy a titkos esküvő már régebben megtörtént. Mindamellett, hidd el nekem, Fülöp, — folytatta Róbert ünnepies komolysággal — a világ —

— A manóba a világgal! Mit nekem a világ? Semmi kedvünk társaságba és bálakba járni, és ebédeket rendezni kényes uraságok tiszteletére. Csak úgy élek ezentúl is, mint a hogy' eddig éltem; csak éppen, hogy több gondot vetek a kutyáimra — ez időszerint meglehetősen elhanyagolom őket — és yachtot is veszek; és a legjobb mestereket fogadom a fiúk mellé. Fülöp Etonba szeretne menni, de én ismerem Etont: szegény fiú! nagyon is hamar megkeserítenék és elszomorítanák, ha mások is oly kételkedők, mint a minő te vagy. Régi barátaim, úgy vélem, nem lesznek kevésbbé kedvesek, most, hogy húszezer font évi jövedelmem van. A mi pedig a nők társaságát illeti, én bizony, köztünk maradjon a szó, ügyet sem vetek más asszonyra, mint Katalinra: szegény Kató!

— Helyesen van, legjobb bírája a magad dolgainak elvégre te vagy: remélem, nem érted félre okaimat?

— Nem én, kedves Bob, a világért sem. Tökéletesen átérzem, mily kedves dolog tőled, kimért szokásaidhoz és szigorú elveidhez ragaszkodó férfiútól, hogy eljöttél ide, bemutatni Katómnak tiszteletedet (Róbert úr nyugtalanul izgett-mozgott a székén), — hozzá még, mielőtt tudomásod lett volna titkos házasságunkról, és bizonyára, nem korhollak érte, hogy soha ezt azelőtt meg nem tetted. Tökéletesen igazad volt, hogy megpróbáltad szerencsédet nagybátyánknál.

Róbert úr megint és még kelletlenebbül izgett-mozgott a székén, mint az imént, és köhécselt, mintha mondani akarna valamit. De Fülöp felhörpintette borát és folytatta beszédét, a nélkül, hogy ügyet vetett volna öcscsére:

— És ámbár a szegény öreg, mint látszik, nem szeretett meg jobban, noha tápláltad kétségeit, enyhítenünk kell mégis végrendeletének részrehajlásán. Lássuk csak — ugy-e feleséged vagyonával együtt kétezer font évi jövedelmed van?

— Csak ezerötszáz, Fülöp, és Arthur nevelése napról-napra többe kerül. Jövő évben már az egyetemre jár. Határozottan nagyon tehetséges fiú és erősen hiszem —

— Hogy becsületet szerez mindnyájunknak — ezt hiszem én is. Nemes fiú és azt hiszem, Fülöp sokat tanulhatna tőle, — Fülöp lusta, rossz kölyök, de pokoli módon nagy esze van, éles, mint a borotva. Látnád csak, hogyan üli meg a lovat. De hogy visszatérjünk Arthurra: ne búsulj a nevelése miatt — bízd azt reám. A Christ Church-re menjen — természetesen mint gentleman-commoner — és ha eléri a megfelelő kort, majd beviszszük a parlamentbe. Most pedig beszéljünk rólad is, Bob. El fogom adni a londoni, Berkeley-squarei házat, s az ára legyen a tiéd. Ezen kívül hozzájárulok évente ezerötszáz fonttal a te ezerötszáz fontodhoz — így ezzel rendben volnánk. Szót se! a testvér legyen testvér. Most menjünk ki és játszszunk egyet a fiúkkal!

A két Beaufort a nyitott üveges ajtón kilépett a pázsitra.

— Halovány vagy, Bob — ti londoniak már ilyenek vagytok. A mi engem illet, én oly erősnek érzem

magam, mint a ló; sokkal különben, mint a mikor egyike voltam a korhelyeiteknek, kik felveszik a várost garázdaságukkal. Istenemre mondom, egy perczig sem volt semmi bajom, kivéve, ha egyszer-egyszer levetett a ló: úgy érzem magam, mintha örökké élnék, és ezért van az, hogy soha sem írtam meg végrendeletemet.

— Tehát soha sem csináltál végrendelkezést?

— Eddig még nem. Igaz, hogy eddig nem is volt miről. De most, hogy az egész nagy Beaufort-vagyon az enyém, és szabadon rendelkezem róla, gondoskodnom kell Kató özvegységéről. Jupiterre! minthogy éppen szóba került, holnap lóra ülök és *****-ben megbeszélem az ügyvéddel a végrendelet és a házasságunk dolgát. Remélem, itt maradsz a menyegzőig?

— Csak az a baj, hogy holnap estére el kell mennem — shire-ba, hogy elhelyezzem Arthurt és nevelőjét. De az esküvőre, ha különös súlyt vetsz reá, visszatérek: mrs. Beaufort azonban nagyon szigorú —

— *Különös* súlyt vetek reá, — vágott szavába Fülöp komolyan — mert Katalin érdekében mindenesetre el akarnám kerülni azt a látszatot, mintha te, ki egyetlen még életben lévő atyámfia vagy, visszahúzódnál és távol akarnád magad tartani attól az aktustól, melylyel neki igazságot szolgáltatunk. A mi pedig a feleségedet illeti, úgy vélem, ezerötszáz font évi jövedelem kibékíthetné őt abban az esetben is, ha a javító-intézetből hoznám a feleségemet.

Róbert úr meghajtotta fejét, szárazan köhintett és így szólt:

— Megbecsülöm nagylelkű szeretetedet, Fülöp.

Másnap reggel, míg az idősebbek még a reggelizö asztalnál ültek, az ifjúság már künn járt a szabadban; szép nyári nap volt, egyike a pazar augusztus utolsó napjainak, és Arthur — a mint körülnézett, azt gondolta magában, hogy soha ennél szebb helyet még nem látott. Valóban, olyan volt ez a hely, hogy megigézhette az ifjú fogékony képzeletét. Fernside falva, ámbár a Middlessexszel határos grófságok egyikében volt, s Londonhoz oly közel, a mennyire birtokosának a mezei örömökhöz való nagy ragaszkodása csak megengedte, mégis oly falusias,

oly magányos hely volt, mintha száz mérföldnyire esett volna az óriás város füstjétől. Falusi háznak mondották ugyan a lakást, de Fülöp nagyobb igényeknek megfelelő kis kastélylyá bővítette az eredetileg szerény épületet. Mindkét oldalán rózsával és vadszőlővel befuttatott kecses és szép arányú oszlopos feljáró, tágas verandák; jobbról pompás növényházak sora, vasrácsos kerítésben végződve, keretéül szolgáltak azoknak a pompás rózsalugasoknak, melyek eltakarták szem elől a veteményeskertet. A sima, bársonyos pázsit amerikai növényekkel és virágcserjékkel volt beültetve; az egyik oldalán kis tó vize csillogott, melynek túlsó partján hársfák és czédrusfák vetették árnyékukat a kristályos habokra. A másik oldalon könnyű palánk választotta el a kerteket és a pázsitot egy nagy bekerített térségtől, melyen három vagy négy hátasló legelészett csöndesen. Egyike volt e ház azoknak a falusi otthonoknak, melyekben kényelemre és bőségre vall minden, nem úgy, mint akárhány kérkedő úrilakban — hajlék, melyet a vendég tizenhatéves korában a költészet és a szerelem csapongó képzeletével néz — melyet negyvenéves korában talán unalmasnak és átkozottul költségesnek ítélne — melyet hatvanéves korában télen nyirkosnak, nyáron fülbemászóktól hemzsegőnek nyilvánítana. Fülöp úrfi a puskájára támaszkodott; Sidney úrfi egy fecskefarkú pillangót kergetett; Arthur hallgatagon nézte a csillogó tavat és a tükrére hajló mozdulatlan lombokat. Volt valami ez ifjú arczán, mi bizonyos érdeklődést keltett. Nem volt oly csinos, mint Fülöp, de arczának kifejezése megnyerőbb volt. Némi büszkeség látszott homlokán; de ajka körül jóindulat honolt, mely nem volt ment minden határozatlanságtól és gyöngeségtől. Testalkotásra kényesebb volt Fülöpnél; és a színe nem vallott tökéletes szervezetre. Mozdulatai kellemesek voltak és önuralomra vallók, hangja megnyerő, mint az édesatyjáé.

— Ez csakugyan szép, — kiáltotta — irigyellek érte, Fülöp öcsém.

— A te atyádnak nincs falusi háza?

— Nincs: mi vagy Londonban lakunk, vagy egy forró, zsúfolt fürdőhelyen.

— Igen; nagyon csinos ez a hely a vadászat és a hajtás idején; de az öreg dajkám azt mondotta, hogy most még sokkal különb birtokra költözünk. Nekem nagyon kedvemre volt ez is, a míg meg nem láttam lord Belville jószágát. De nagyon kellemetlen az embernek, ha a grófságban a legszebb ház nem az övé: *aut Caesar, aut nihil,* — ez az én jelszavam. Ni! látod azt a fecskét? Fogadok veled egy guineába, hogy leveszem.

— Ne, ne bántsd szegény párát! — De még meg sem tehette ellenvetését, a madár ott vergődött már előttük a földön.

— Ide s tova beköszönt a szeptember, és jó, ha az ember gyakorolgatja magát, — mondotta Fülöp és újra megtöltötte fegyverét.

Arthur vásott kegyetlenkedést látott e cselekedetben; pedig inkább elbízott könnyelműsége volt egy rakonczátlan ifjú úrnak, ki hozzá van szokva, hogy kielégítse pillanatszűlte szeszélyeit — könnyelműsége, mely a fiuban még nem kegyetlenség, de melyet a jóllét kegyetlenséggé fejleszthet a férfiuban. De alig, hogy újra megtöltötte fegyverét, egy csikó nyerítése hallatszott át a bekerített térség felől, és Fülöp egy ugrással ott termett a palánknál. — Engem hí a szegény pára; mindjárt meglátod, hogyan eszik a kezemből. Eredj be szaporán egy darab kenyérért — jó nagy karéj legyen ám, Sidney. — Látszott, hogy a gyermek és az állat kölcsönösen megértik egymást. — Úgy látom, nem kedveled a lovat, — mondotta Arthurnak. — A mi engem illet, én szeretem a kutyát, a lovat — és az Isten minden néma teremtését.

— A fecskét kivéve, — mondotta Arthur könnyű mosolylyal, és megütközve egy kissé a következetlen beszéden.

— Oh, az csak *sport,* nincs abban semmi; az ember nem azért teszi, hogy megölje a fecskét, hanem azért, hogy kézügyességre tegyen szert, — mondotta Fülöp elpirulva; és, mintha magát sem elégítette volna ki ez a magyarázat, hirtelen elfordult.

— Unalmas dolog ez, azt tartom, jobb volna horgászni. Jupiterre! (eltanulta atyjának kedves szavajárá-

sát) az a tökfilkó a túlsó parton verte föl a sátramat. Hollá, neked szólok jó ember! — és a boldogtalan kertész feltekintett a virágágyáról; — mit művelsz? Nagy kedvem volna jelentést tenni rólad atyámnak, mert napról-napra butulsz. Mondottam, hogy a hársak alatt üsd fel a sátrat.

— Nem lehetett uram, mert útban voltak az ágak.

— Hát azután nem vághattad volna le azokat az ágakat, tökfilkó?

— Nem mertem megtenni, míg az úr nem parancsolja, — mondotta amaz megátalkodottan.

— Gondolom, elég, ha én megparancsolom: azért hát félre a szemtelenkedéssel, — kiáltotta Fülöp sötétvörösre vált arczczal; és fölemelve kezét, melyben a töltővesszejét fogta, fenyegetően megrázta a kertész feje fölött, — nagy kedvem volna, hogy —

— Mi baj, Fülöp? — szólalt meg atyja az ő jólelkű hangján — fuj!

— Ez a fickó semmibe sem veszi azt, a mit neki mondok, atyám.

— Nem akartam volna az ágakat levágni a hársfákról, míg nagyuram meg nem parancsolja, — mondotta a kertész.

— Bizony, kár is lett volna azokat levágni. Megkérdezhetted volna tőlem, Fülöp úrfi; — és az atya megrázta a gallérjánál fogva kedves és jóakaratú, de kissé vaskos enyelgéssel.

— Hagyj békén, apám! — mondotta a fiú illetlenül és gőgösen; — mert — tette hozzá halkabb, de belső felindultságát elárulo hangon — még azt hihetné unokabátyám, hogy nem vagy hozzám olyan jó, mint máskor lenni szoktál.

Az apa elérzékenyült: — Eredj és vágd le azokat az ágakat, John; és fogadd meg mindig, a mit Fülöp úr rendel.

Az anya mögöttük volt és hallhatóan fölsóhajtott:

— Oh, kedvesem, félek, hogy elrontod!

— Nem fiad ő? és nem tartozunk-e neki annál kímélőbb bánásmóddal, mert eddig tűrtük, hogy mások —

Elhallgatott, és többet az anya sem szólhatott. És ez volt az oka, hogy azt az erős jellemű és nagytermészetű fiút elkényeztetett gyermekből, minden jó szándékuk mellett, zsarnokká nevelték.

— Most pedig, Kató, lóra ülök és, mint az este is mondottam, megyek át *****-ba, hogy a lehető legközelebbi napra kitűzzem nyilvános esküvőnket: egyben megkérem az ügyvédet, hogy ebédeljen velünk s állapodjunk meg azokra a lépésekre nézve, melyek a legalkalmasabbak lesznek arra, hogy bebizonyíthassuk titokban megtartott esküvőnket is.

— Nehéz lesz az? — kérdezte Katalin, természetes aggódással.

— Nem, mert mint emlékezhetel, volt bennem annyi óvatosság, hogy hiteles másolatot szereztem az anyakönyvből; e nélkül, megvallom, nyugtalankodtam volna. Nem tudom, mi lett Smith-ből. Egyidőben hallottam atyjától, hogy elköltözött a gyarmatról; és (eddig ezt nem említettem neked — mert nyugtalanná tettelek volna) egyszer, néhány évvel ezelőtt, midőn nagybátyám megint a fejébe vette, hogy mégis megesküdtünk egymással, tartottam tőle, hogy a szegény Kaleb utóda mégis elárulhatna bennünket. Elmentem hát magam A—ba, mert C—lordnál mulatva, amúgy is közel voltam a faluhoz, és igyekeztem meggyőződést szerezni róla, mennyiben volna szükséges, hogy megnyerjem a papot; és, képzeld csak! megtudtam, hogy hiba történt az egyház anyakönyvével — és mivel így a pap semmit sem tudhatott, bölcsen hallgattam. Mily szerencse, hogy megvan a másolatom! Semmi kétség, az ügyvéd rendbe hoz mindent; s minthogy éppen elkészítettem a házassági szerződést, megírhatom mindjárt a végrendeletemet is. Telik bőven mind a két fiúnak, de a fekete legyen a fő-örökösöm. Nem olyan-e, mintha az Isten is elsőszülöttnek teremtette volna?

— Oh, Fülöp!

— Ej, azért nem hal meg mindjárt az ember, ha meg írja is a végrendeletét. Olyan színben vagyok-e, mint a kit a sorvadás emészt? — és a kemény vadász

önelégülten nézte férfias idomainak erejét és arányosságát. — Jer, Fülöp, menjünk az istállóba. Most, Róbert, olyan dolgot mutatok majd neked, a mit érdemesebb lesz megnézni, mint ezeket a nyomorúságos virágágyakat. — Így szólva, Beaufort előre ment a ház mögött lévő udvarba. Katalin és Sidney ott maradtak a pázsiton, a többiek követték a házigazdát. A lovászok, kik imádták Beaufortot, siettek megmutatni, hogy távolléte idején is mennyire gondját viselték a lovaknak.

— Tessék megnézni, uram, milyen jó formába jutott a barna Bess: de meg kell hagyni, hogy Fülöp úrfi ugyancsak szorította. Oh, uram, ma-holnap olyan kitünő lovas válik belőle is, mint az édesatyjából.

— Különb, különb, Tom; mert azt hiszem, soha sem nehezedik el úgy, mint jómagam. Nem bánom, nyergeljétek hát a barna Besst Fülöp úr számára. Hát én melyikre üljek? — Oh, itt van az én régi barátom, a Puppet!

— Nem tudom, uram, mi lelte Puppetot; nem eszik rendesen és nagyon makranczos lett. Tegnap át akartam vele ugratni a korláton, de megtorpant és nem fogadott szót.

— A manóba is! Úgy, úgy, vén ficzkó, ma bizony átugratunk a hat-korlátos gáton; vagy megtudjuk, hol van a baj. — És Beaufort megveregette karcsú nyakát kedves hátaslovának. — Tedd rá a nyerget, Tom.

— Igen is, teszem, nagyságos uram. Néha úgy nézem, mintha valami hiba esett volna a lágyéka táján, nem szeret ugrani, és mindig harapni akar, mikor nyergeljük. Tessék vigyázni, uram!

— Ilyen már a szokása, — mondotta Fülöp. — Nem tudtam róla, mert különben majd átugrattam volna vele én a gátat. Miért nem említetted ezt még, Tom?

— Isten óvja, uram; azért, mert nagyon is merészen bánik vele; és ha valami baja esnék —

— Igaza van; nem vagy te elég nehéz Puppetnek, fiam; és sohasem tűrt szívesen mást a nyeregben, mint engem. Mit szólasz hozzá, öcsém, velünk tartasz?

— Nem lehet, mert még ma ****-ba kell men-

nem Arthurral. Két órára meg is rendeltem már a postalovakat; de holnap, vagy holnapután nálad leszek már ismét. Tudod, várja már a nevelője, és Arthur nagyon elmaradt a számtanban, nem vesztegetheti az időt.

— Jól van, no, Isten áldjon, kis öcsém! — és Beaufort egy erszényt csúsztatott a fiú kezébe. — Csitt! ha pénzre lesz szükséged, ne zavard vele atyádat, írj csak nekem, örülni fogunk mindig, ha nálunk láthatunk; aztán Fülöpöt majd egy kissé több szeretetre szoktathatod a könyveihez, ugy-e, Fülöp?

— Nincs arra szükség, atyám, *én* elég gazdag leszek arra, hogy megélhessek könyvek nélkül is, — mondotta Fülöp, kissé bárdolatlanul; de azután, látva, hogy rokona elpirul, hozzája lépett és nagylelkű felbuzdulással így szólt hozzá: — Arthur, az előbb megbámultad ezt a fegyvert; kérlek, fogadd el. Nem, ne légy rideg, nekem lehet annyi, a mennyit csak kívánok: neked nem telik oly bőven, tudod.

A szándék dicséretes volt, de a hang oly kegyes és leereszkedő, hogy Arthur sértve érezte magát. Visszaadta a fegyvert és szárazan így szólt: — Köszönöm, nem lesz rá alkalmam, hogy hasznát vehessem.

Ha Arthur megsértődött az ajánlaton, Fülöp még inkább sértve érezte magát a visszautasítás miatt. — A hogy tetszik; gyűlölöm a gőgösséget, — mondotta; — és a fegyvert átadta a lovásznak, a nyeregbe vetette magát oly könnyűséggel, mint egy fiatal Mercurius. — Jerünk, atyám!

Beaufort most felszállt a kedves lovára, — nagy, hatalmas állat volt, jelességeiről ismeretes a versenypályán. Lovasa kétszer vagy háromszor körül ügetett vele a tágas udvaron.

— Képtelenség, Tom: nincs ennek semmi baja a lágyékában, épp oly kevéssé, mint nekem. Nyisd ki ezt a kaput; átvágunk az udvaron, aztán átugratunk amott a gáton — a régi jó hat korláton — igaz-e, Fülöp?

— Úgy bizony, nagyszerű!

A kaput kinyitották — a lovászok ott álltak és feszült érdeklődéssel várták az ugrást, s nem csekélyebb kíváncsiság ejtette hatalmába Róbertet és fiát is.

Mily öröm volt nézni ezt a két lovast; az egyiknek hajlékonyságát, könnyűségét, hevét a nemes formájú, tüzes lovon, mely a szó szoros értelmében „úgy tánczolt alatta, mint egy berber ló“ — szemmel láthatólag épp oly fürgén, olyan tűzzel és büszkén, mint ifjú lovasa. És az idősebbik Beaufort férfias, szinte herkulesi alakját, mely — mozdulatainak gyorsaságával és tetszetős hajlékonyságával, mely csak azoknak tulajdona, kik mesterei az athlétaság minden művészetének — oly előkelő volt és oly daliás, különösen, ha lovon ült, hogy párját ritkította az ily nagytestű, tagbaszakadt emberek közt. Valóban, volt valami kiváló és lovagias vonás az idősebbik Beaufort tartásában — a sas nézésére emlékeztető szép arczán, feszes testtartásában, s még a keze mozdulatában is, a mint kirobogott az udvarból.

— Mily pompás alak az én nagybátyám! — mondotta Arthur, önkéntelen csodálattal.

— Bizony, remek egy élet — bámulatosan erős! — felelte a halovány atya, halk sóhajtással.

— Fülöp, — mondotta Beaufort, a mint átszáguldottak az udvaron — azt hiszem, hogy ez a gát nagyon magas neked. Csak azt akarom, hogy Puppet ugorja át, neked aztán majd kinyittatjuk.

— Oh, kedves atyám! nem is tudod, milyen nagyot haladtam! — És neki eresztve a kantárszárat és megsarkantyúzva lovát, előre vágtatott az ifjú lovas és oly könnyűszerrel ugratott át a nem közönséges mértékben magas gáton, hogy hangos brávó-kiáltásra késztette vele büszke atyját.

— Na most, Puppet, — kiáltotta Beaufort, megsarkantyúzva a saját lovát. Az állat neki iramodott a gátnak, de aztán hirtelen megfordult, nyugtalan és dühös horkantással. — Szégyeld magad, Puppet! — Szégyeld magad, vén ficzkó! — mondotta a gyakorlott lovas, visszafordítva lovát a korlát felé. A ló megrázta fejét, mintha szabadkoznék; de az erősen megszorított sarkantyú értésére adta, hogy gazdája nem hajt az ő néma okaira. Neki iramodott — átugrotta a gátat — körmével beleütközött a felső keresztgerendába — előre bukott,

és lovasát fejjel lefelé az út másik oldalára hajította. A ló azonnal lábra állt — nem úgy a lovasa. Fülöp leugrott a nyeregből, riadtan és nyugtalanul. Atyja szótalan volt! és orrán, száján bugyogott a vér, a mint feje nagy súllyal a fiú mellére hanyatlott. A távolból nézők tanúi voltak az esetnek — oda csődültek a helyszínére — a lebukott embert kivették fiának gyönge karjából — az első lovász megvizsgálta, az olyan ember nézésével, a ki szakismeretre tett már szert az ily esetek körül.

— Szólj, bátyám! — hol fáj? — kiáltotta Beaufort Róbert.

— Nem szól az már többet! — mondotta a lovász, és sírva fakadt. — A nyakát szegte!

— Küldjetek el a legközelebbi seborvosért, — rendelkezett Róbert úr. — Irgalmas Isten, te fiú, ne ülj fel arra azt ördöngős lóra!

De Arthur már felkapott a végzetes paripára, mely a borzalmas esemény okozója volt. — Merre tartsak?

— Egyenest * * * * *-ba — csak két mértföld — minden gyerek ismeri mr. Powis házát. Isten kísérje! — mondotta a lovász.

Arthur eltűnt.

— Emeljék fel óvatosan és vigyék be a házba, — mondotta Róbert úr. — Szegény bátyám! Kedves bátyám!

Egy kiáltás szakította félbe, egyetlen, velőkig ható, szívet szaggató kiáltás; és Fülöp, eszméletét veszítve, rogyott le a földre.

Senki sem törődött vele most — senki sem törődött az apátlan *fattyuval*. — Csak lassan, lassan, — mondotta Róbert úr, nyomon követte a szolgákat és terhöket. Azután így dörmögött magában, és sápadt arcza felderült, a lélekzete pedig elakadt: — Nem csinált végrendeletet! — sohasem csinált végrendeletet!

ÖTÖDIK FEJEZET.

CONSTANCZIA: Oh, merre jársz fiam?
. . . Mi lesz velem?
JÁNOS KIRÁLY.

Elmúlt három nap Beaufort Fülöp halála után, — mert a seborvos csak arra jött, hogy megerősítse a lovász ítéletét: — A falusi lak fogadószobájában, zárt ablakok mögött feküdt a halott koporsójában, melynek fedele még nem volt leszegezve. Előtte a padlón hevert némán, könytelenül a boldogtalan Katalin; mellette zokogott a szegény Sidney, gyermek még arra, hogy megérthesse veszteségének nagyságát; és Fülöp oldalvást, a koporsó mellett ülve, mereven jártatta szemét a hideg, mozdulatlan arczon, mely soha még a homlokát sem ránczolta össze gyermekes botorságain.

Egy másik szobában, mely az elhalt tulajdonos dolgozó-szobája volt, Beaufort Róbert ült. E szobában minden az elköltözöttre emlékeztetett. Részben elkülönítve a ház többi részétől, csigalépcsővel állt összeköttetésben az emeleti szobák egyikével, a melybe olyankor vonult Fülöp, midőn későn és nagyon is jókedvűen tért haza a falusi czéczóról, melylyel a vadászat fáradalmait koronázták meg. Egy hollandi kéz faragta, különös, ódivatú íróasztal fölött (melyhez Fülöp, házasságának régebbi idején, egy árverésen jutott hozzá) Katalin arczképe függött, ifjúságának virágkorában lefestve. A lépcsőre nyíló ajtón, egy fogason, ott függött még a gazda lovagló-köpönyege. Az ablak az istálló udvarára nézett, melyen kedvére legelészhetett a vadászaton kiállott hátasló és a még be nem lovagolt csikó. A *dolgozó-szobának* (rossz egy elnevezés!) rézmetszetek függtek a falán híres rókavadászatokról és emlékezetes futtatásokról: a könyvek helyét fegyverek, horogvesszők és rókafarkak foglalták el, a vadászember ízlése szerint elrendezve. A kandalló párkányán szivarláda állott, mellette egy erősen megviselt állatorvosi könyv és a *Sporting Magazine* legújabb száma. És e szobában — tanújában a férfias, edzett falusi

életnek, mely immár oda volt — sápadtan, görnyedezve, a városi élettől kimerülve, ült, mondom, Beaufort Róbert, a jogos örökös, — egymagában. Mert még azon a napon, hogy bátyja meghalt, haza küldötte fiát egy levéllel, melyben hírt adott feleségének sorsuk fordulatáról, s egyben megbízást adott arra is, hogy gyorspostán indítsa útnak ügyvédét a halál hajlékába. Az íróasztal és a fiókok és a szekrények, melyekben az elhúnyt az irományait tartotta, tárva-nyitva álltak; tartalmuk fel volt forgatva; sehol egy bizonyítvány a titkos házasságról, sehol még egy utalás sem efféle eseményre; és sehol egy papírszeletke sem, melyben csak ujjmutatás is lett volna a gazdag halott végső akaratára.

Meghalt és nem mutatott rá semmire sem. Beaufort Róbert úr arcza nyugodt volt és komoly.

Kopogtattak az ajtón; az ügyvéd belépett.

— Uram, itt vannak a temetésrendezők és Greaves úr intézkedett, hogy húzzák meg a harangokat: három órakor meg akarja kezdeni a szertartást.

— Le vagyok kötelezve önnek, Blackwell, hogy e szomorú teendőket magára vállalta. Szegény bátyám! — oly váratlanul történt! De ma lesz, mint mondja, a temetés?

— Oly meleg van! — mondotta az ügyvéd, a homlokát törölgetve. És a míg így szólt, odakünn megcsendült a halálharang.

Elhallgattak.

— Irtózatosan érte volna e csapás Morton asszonyt, ha hites felesége lett volna, — jegyezte meg aztán Blackwell úr. — De azt hiszem, nagyon kevés érzés van az efféle perszónákban. Mondhatom, szerencse volt a családra nézve, hogy előbb történt meg az eset, mielőtt Beaufort urat reávehették volna egy ily helytelen házasságra.

— Szerencse volt, Blackwell. Megrendelte a postalovakat? A temetés után rögtön elutazom.

— Mi történjék a falusi házzal, uram?

— Közzé teheti a hirdetést, hogy eladó.

— És Morton asszonynyal s a fiúkkal?

— Hm — majd gondolkozunk róla. Kereskedő-

ember leánya volt. Úgy vélem, ehhez képest kell tartásáról gondoskodom.

— Több az, mint a mennyit a világ elvárhat öntől, uram: a dolog egészen másképp áll, mintha a felesége lett volna.

— Oh, egészen! nagyon is másképpen! Ugyan, csengessen, hogy hozzanak be egy égő gyertyát, aztán pecsételjük le ezeket a szekrényeket. És — azt hiszem, ehetném egy sandwichet. Szegény Fülöp!

Vége volt a temetésnek; a halottat elföldelték. Mily különös is az, hogy éppen azt az emberalakot, kit oly véghetetlenül nagyra tartottak, kinek javáért kértük a szeleket, hogy gyengén fújjanak, kit karjaink közt óvtunk a hidegtől, kinek útjából elhárítottunk volna minden göröngyöt, hirtelen eltávolítják a szemünk elől — mert iszonyattá lett, melyet nem tűr hátán a föld — borzalmas undokság, melyet legjobb a föld alá rejteni és elfelejteni. És a csontoknak és izmoknak ugyanaz a szövedéke, mely tegnap még erőtől duzzadott — melyet férfiak becsültek, asszonyok szerettek s melyhez a gyermekek ragaszkodtak — most oly siralmasan gyarló, hogy képtelen megvédeni és óvni azokat, kik legközelebb voltak szívéhez; kincseit elrabolták, óhajtásait kigúnyolták, befolyása semmivé lett végső sóhajtásával! És ajkának egyetlen lélekzetvétele teszi mindazt az óriási különbséget a között, a mi volt és a között, a mi van!

A postalovak ott álltak már a kapu előtt, midőn a gyászmenet visszaérkezett a házba.

Beaufort Róbert úr könnyedén meghajolt Morton asszony előtt, és zsebkendőjét még a szemére tartva, így szólt:

— Néhány nap múlva levelet írok önnek; látni fogja, hogy nem feledkezem meg önről. A házat eladjuk; de azért nem fogjuk önt sürgetni. Isten önnel asszonyom, Isten veletek, fiúk; — és szelíden megveregette unokaöcscsei fejét.

Fülöp titokban dobbantott a lábával és sötét, fenhéjazó pillantást vetett nagybátyjára, ki így dörmögött magában: — Rossz vége lesz ennek a fiúnak! — A kis

Sidney kezét a gazdag férfiú kezébe tette és esengve nézett a szemébe: — Nem mondhatnál valami jót mamának, Róbert bácsi?

Beaufort Róbert szárazan köhécselt, és fölszállt a bricskára, mely a bátyjáé volt: az ügyvéd nyomon követte, és elhajtattak.

Fülöp egy héttel a temetés után kiosont a házból és az üvegházba ment, hogy néhány szem gyümölcsöt tépjen anyjának, ki alig evett egy falatot is, mióta Beaufort meghalt. Árnyéka lett önmagának; haja megőszült. Most végre megeredtek könnyei és sírt csöndesen, de szüntelenül.

A fiú letépett néhány fürt szőlőt és gondosan a kosárkájába rakta: éppen le akart tépni egy őszi baraczkot is, melyet érettebbnek hitt a többinél, midőn valaki durván megragadta a kezét; és Green John, a kertész, reárivallt érdesen:

— Mit keres itt, Fülöp úrfi? Jó lesz nem bántani azt a gyümölcsöt!

— Hogy mersz velem így beszélni, ficzkó! — rivallt rá a fiatal úr, hangjában nem kisebb csodálkozással, mint felháborodással.

— Semmi handabandát, Fülöp úrfi! Csak annyit mondok, hogy holnap előkelő népek jönnek ide és megnézik a birtokot; és nem szeretném, ha az olyanfélék, mint maga, letarolnák és megdézsmálnák a gyümölcsösömet: hát így áll a bál, Fülöp úrfi!

A fiú oly fehér lett, mint a fal, de nem szólt semmit. A kertész pedig, örülve nagyon, hogy a szenvedett sérelmeket visszafizetheti, így folytatta:

— Azért nem szükséges, hogy olyan megvető arczot vágjon, Fülöp úrfi; nem olyan nagy úr maga, mint a milyennek képzeli magát; maga itt már senki és semmi, erről előbb vagy utóbb úgy is meggyőződik. Most pedig, tessék szépen elkotródni; mert be akarom csukni az üvegajtókat.

Így szólván, durván megragadta karján az ifjút; de Fülöp, a leghirtelenebb haragú ember a halandók közt, korához mérten erős volt és rettenthetetlen, mint egy oroszlánkölyök. Felkapott egy öntöző-kannát, melyet le-

tett a kertész, míg volt zsarnokával kötözködött, és oly erővel, olyan hirtelen vágta az arczába, hogy hanyatt bukott a virágágyakra és az üvegtáblák csörömpölve törtek be alatta. Fülöp nem várta be, míg ellenfele összeszedi magát, hanem fölemelte szőlőskosarát, nyugodtan birtokába vette a vitás baraczkot és útnak indult; s a kertész nem tartotta ajánlatosnak, hogy üldözőbe vegye. Közönséges életviszonyok közt nevelkedett fiunak, ki szidalomban gazdag gyermekszobán, pörlekedő családon, vagy nyilvános iskolán át tette meg útját — a szenvedély első fellobbanásának elmúltával nem hagyott volna nyomot emlékezetében és nem izgatta volna tovább idegeit ez az összezördülés: de Beaufort Fülöp életében ez az eset korszakot alkotott; ez volt az első durva bántalom, mely valaha érte; első lépte volt ez, azon a változott, tövises, borzasztó életpályán, melyre a hívságok és a szeretet ez elkényeztetett gyermeke mostantól fogva kárhoztatva volt. Rettentő csapás érte büszkeségét és önbecsülését. Belépett a házba, és hirtelen rosszullét fogta el; tagjai reszkettek; leült a csarnokban, és letéve maga mellé a gyümölcsöt, eltakarta kezével arczát és sírt. E könyek nem a gyermek könyei voltak, a sekély forrásból fakadók; hanem égető, emésztő, lázadó könyek, a minőt a férfi szokott ejteni, a szívből serkedők, mintha vérgyöngyök volnának. Sohasem adták iskolába, hogy ne bánthassa meg senki. Sok nevelője volt, kik utasításba kapták, hogy inkább ők legyenek iránta tisztelettel, mint sem hogy tőle várjanak tiszteletet; az egyik ment, s jött utána a másik, a fiú kedve és szeszélye szerint. De istenadta gyors felfogásával és derekas, kutató, éles eszével, bár felületesebb és vegyesebb, de több ismeretet gyűjtött össze, mint a mennyivel a korabeli ifjak rendelkezni szoktak; és csapongó, független, szabad életmódja mindenképpen arra szolgált, hogy értelme megérlelődjék. Nincs benne kétség, hogy minden óvatosság mellett volt valamelyes, ha nem is nagyon tiszta, képzete sajátszerű helyzetéről; de mind e napig semmi sem éreztette vele a helyzet visszásságait. Pillantásait kezdette most már a jövőre fordítani; és bizonytalan, sötét sejtések vetették rá fagyos árnyékukat — végigfutotta a borza-

dály, a mint felismerte, minő támasztékot, védelmet és minő helyzetet veszített el atyja halálával. A míg így tépelődött magában, megszólalt a csengetyű; felnézett; a portás jött és levelet hozott. Fülöp gyorsan fölkelt, és elfordítva arczát, melyen még nem száradt fel a köny, átvette a levelet; azután, felkapva gyümölcsös kosarát, anyja szobájába lépett.

Az ablaktáblák félig be voltak hajtva a nappal éles világossága miatt — oh, minő gúny van a boldog nap mosolyában, ha boldogtalanokra veti fényét! Morton asszony a szoba egyik zugában ült, jobban mondva kuporgott; könyben úszó szemével az ürességet nézte; érzéketlenül, lehorgasztott fejjel; a vígasztalhatatlan bánat lefestve: és a lábainál Sidney virágot kötözött.

— Mama! anyám! — suttogta Fülöp és karját a nyaka köré fonta; — tekints fel! tekints fel! — megszakad a szívem, ha reád nézek. Ízleld meg ezt a gyümölcsöt: te is meghalsz, ha így folytatod; mi lesz akkor belőlünk — mi lesz Sydneyből?

Morton asszony tévetegen nézett reá és mosolyogni igyekezett.

— Nézd, nézd, levelet hoztam; talán jó újság van benne; feltörjem a pecsétjét?

Morton asszony gyöngén megrázta a fejét és átvette a levelet — hajh, minő más volt az a levél, melyet Sidney adott a kezébe, alig két héttel ezelőtt — Beaufort Róbert úr kezeírása volt ezen. Megborzadt és félretette. És most hirtelen és első ízben, átczikázott lelkén, mint a villám, sajátszerű helyzetének érzete — a jövő félelme. Mi lesz most már a fiaiból? Mi lesz belőle? A házassága lehet még oly szent, de hát ha nem erősíti meg a törvény? Beaufort Róbert elhatározásán fordulhat meg három emberélet sorsa. Lélekzete elszorult; újra kezébe vette a levelet és átfutotta tartalmát; így szólt:

Tisztelt Asszonyom, — Tudva azt, hogy kegyed, a dolog természete szerint okvetetlenül aggódva nézi úgy a maga, mint a gyermekei jövőjét, minthogy szegény bátyám minden gondoskodás nélkül hagyta hátra

önöket, megragadom az alkalmat, midőn az ildomosság és a jó szokás, mint hiszem, megengedik már, hogy értesítsem kegyedet szándékaimról. Nem szükséges mondanom, hogy kegyed, szorosan véve a dolgot, semmi követelést sem támaszthat elhalt bátyám rokonaival szemben; nem akarom sérteni érzelmeiben erkölcsi szemlélődésekkel sem, melyek, mint hiszem, önként felkínálják magukat önnek a szomorúság e napjaiban. Nem bolygatva tovább bátyámhoz való sajátszerű viszonyát, talán szabad még megjegyeznem, hogy ez a viszony nagyban hozzájárult ahhoz, hogy bátyám elhidegült törvényszerű hozzátartozóitól; s most, hogy arról tanácskoztam velük, miként lehessen gondoskodni kegyedről és gyermekeiről, úgy láttam, hogy némely tekintetbe veendő aggályokon kívül a keserűség egy bizonyos neme is él lelkükben. Mindamellett, szegény bátyám iránt való tiszteletből (noha vajmi ritkán érintkeztem vele az utóbbi években), hajlandó vagyok elhallgattatni az érzelmeket, melyeket illetőleg, mint elképzelheti, úgy is, mint atya, úgy is mint férj, egyet értek családom tagjaival. Kegyed most hihetőleg abban az irányban határoz, hogy rokonainak valamelyikéhez vonul; de hogy egészen terhökre ne essék, bátor vagyok értésére adni, hogy évente száz font sterlinget fogok önnek engedélyezni, mely, ha úgy tetszik, negyedévenkint fog önnek rendelkezésére állni. Kiválogathat magának a fehérneműből és az ezüstfélékből is egyet és mást, a mit saját használatára szükségesnek ítél. A mi a fiait illeti, nem idegenkedem tőle, hogy beadjam őket valamely középiskolába, s hogy ha elérik a megfelelő kort, kiképeztessem őket valamely helyzetüknek megfelelő foglalkozásra, melynek megválasztását illetőleg, annak idején, saját családja szolgálhat kegyednek a legjobb útbaigazítással. Ha jól viselik magukat, mindig számot tarthatnak pártfogásomra. Nem kívánom sürgetni elköltözését; de azt hiszem, fájdalmas dolog volna kegyedre nézve, ha kelleténél tovább maradna oly helyen, melyhez annyi kellemetlen emlék fűzi; s minthogy az udvarház eladó — sógorom, Lilburne lord, tényleg azt hiszi, hogy megfelelne igé-

nyeinek — sok zavaró látogatásnak volna kegyed kitéve idegenek részéről, kik megnézik a birtokot. Azonkívül kegyednek magának is éreznie kell, hogy Fernsideban való hosszabb időzése voltaképpen akadálya a birtok eladásának. Bátor vagyok ide mellékelni egy száz font sterlingről szóló váltót, felmerülő költségeinek fedezésére, és kérni, hogy ha valahol letelepedett, adja értésemre, hova kívánja az első negyedévi járandóságot.

Írni fogok Jackson úrnak (gondolom, ő a tisztartó) s ellátom a részletes utasítással a termés eladására stb. és a cselédség elbocsátására vonatkozólag hogy kegyednek ne legyen gondja reá.

Maradtam, asszonyom,

alázatos szolgája

BEAUFORT RÓBERT.

Berkeley Square, 18— szeptember 12-ikén.

A levél kiesett Katalin kezéből; fájdalma méltatlankodássá és megvetéssé vált.

— Az arczátlan! — kiáltá lángoló szemmel. — Nekem mondja ezt! — nekem! — a testvére nejének, hites feleségének! nekem, ki törvényes anyja vagyok a bátyja gyermekeinek!

— Mondd még egyszer, anyám! még egyszer! — még egyszer! — kiáltotta Fülöp erős hangon. — A felesége, hites felesége! — hites felesége!

— Esküszöm! — mondotta Katalin ünnepiesen. — Megőriztem ezt a titkot atyátok kedveért. De most, ti értetek, közhírré kell tennem az igazságot.

— Hála Istennek! Hála Istennek! — suttogta Fülöp reszkető hangon, keblére ölelve testvérét. — Nincs folt a nevünkön, Sidney.

Az anya e szavak hallatára, melyek telve voltak elfojtott örömmel és büszkeséggel, egyszerre átérezte, hogy mi mindent gyanított és mi mindent titkolt el fia. Érezte, hogy fenhéjázó és makacs jelleme alatt gyöngéd és nagylelkű elnézést rejtegetett iránta; hogy talán még a hibái is kétes helyzetéből fakadtak; és elfogta

szívét a bűnbánat hirtelen támadó fájdalma, hogy oly sokáig feláldozta gyermekeit az atyjokért. Aztán aggodalmat, iszonyú aggodalmat érzett, mely gyötrelmesebb volt a megbánásnál is. A bizonyítékok, melyek őt és gyermekeit tisztára mossák! Fülébe csendültek a szavak, melyeket férje azon a végzetes reggelen mondott. A pap meghalt; a tanu messze földön; az anyakönyv elveszett! De a másolat abból az anyakönyvből! — a másolat! nem volna az elegendő egymagában is? Felsóhajtott és lehúnyta szemét, mintha nem akarta volna látni a jövő képeit: majd hirtelen felugrott, kisietett a szobából és egyenesen Beaufort dolgozó-szobájába ment. Midőn kezét az ajtókilincsre tette, megremegett és visszatántorodott. Ám az élők miatt érzett gond e pillanatban legyőzte a halott miatt viselt bánatot: belépett a szobába; szilárd léptekkel az íróasztalhoz tartott. Be volt zárva; Beaufort Róbert pecsétje volt a záron: — és minden benyiló-ajtón, minden szekrényen, minden fiókon ugyanaz a pecsét, mely az ő jogánál többet érő jogról beszélt. De Katalint ez nem ijesztette meg: hátrafordult és maga mellett látta Fülöpöt; némán reámutatott az íróasztalra; a fiú megértette a fölhívást. Kifordult a szobából s néhány pillanat mulva vésővel tért vissza. Feltörték a zárat: Katalin reszkető kézzel és sóváran dúlta fel a fiók tartalmát; egyik írást a másik után, egyik levelet a másik után bontotta fel, mindhiába; sehol egy bizonyítvány, sehol egy végrendelet vagy feljegyzés. Eltüntette-e a testvér a végzetes bizonyítékot? Egy szó elég volt reá, hogy megértse Fülöp, mit keres; s a fiú még gyorsabb volt a kutatásban, mint ő. Felforgattak a szobában s az egész házban minden rejteket, a hol írást gyaníthattak, de hasztalan volt minden keresés.

Három órával ezután ismét abban a szobában voltak, melyben Fülöp átadta anyjának Beaufort Róbert levelét. Katalin ott ült száraz szemmel, de sápadt volt, mint a halál, kínjában és keservében.

— Anyám, — mondotta Fülöp, — elolvashatom most azt a levelet?

— Olvasd el, gyermek; és határozz magunkról. —

Elhallgatott és az arczát vizsgálta, a míg olvasott. A fiú érezte, hogy szeme rajta pihen, és féket vetett érzelmeire, a mint tovább olvasott. Midőn végigolvasta, sötét pillantását Katalin figyelő arczára vetette.

— Anyám, akár kivívjuk jogainkat, akár nem, ez ember jótéteményét vissza fogod utasítani. Fiatal vagyok még, valóságos gyermek; de erős vagyok és tettre képes. Dolgozni fogok érted, éjt nappallá téve. Van hozzá erőm, úgy érzem; történjék bármi, csak az ne, hogy az *ő* kenyerén éljünk.

— Fülöp! Fülöp! csakugyan az én fiam vagy te; az atyád fia! És nem veted szemére anyádnak, ki elég gyenge, elég bűnös volt arra, hogy eltitkolta születésed jogát, míg — jaj nekem! — elkésett a felfedezéssel? Oh! tégy szemrehányást, tégy szemrehányást! jól esik az nekem. Ne, ne csókolj meg! nem tudom elviselni. Gyermek! gyermek! Ha nem sikerül nekünk, mint a hogy szívem súgja, a bizonyítás, tudod-e, mi vagyok én akkor s mi vagy te a világ szemében?

— Tudom! — mondotta Fülöp szilárdan; és térdreborult az anyja lába előtt. — De bármiképpen nevezzenek mások, nekem te anyám vagy és én a fiad vagyok. Az égi bíró előtt te atyám felesége vagy, én pedig atyám örököse.

Katalin lehajtotta a fejét, és záporként hullatva könyét, a karjai közé borult. Sidney odabújt hozzá és ajkát hideg arczára szorította. — Mama! mi bánt téged? Mama! mama!

— Oh, Sidney! Sidney! Mennyire hasonlít az atyjához! Nézz reá, Fülöp! Jól teszszük-e, ha részéről is visszautasítjuk azt az alamizsnát? Hát *ő* is koldus legyen?

— Nem lesz koldus soha! — mondotta Fülöp oly büszkeséggel, mely előre vetette árnyékát a reá váró kemény megpróbáltatásoknak. — Egy Beaufort törvényes fiai nem születtek arra, hogy koldusmódra szerezzék meg kenyeröket!

HATODIK FEJEZET.

Fenn bősz vihar, jégsivatag alant.
. . . . . .
Az olajág
Elhervadt; tépi, kergeti a szél,
S bárka a föld, a melyben nincs galamb.
LAMAN BLANCHARD.

Beaufort Róbert urat általánosan fölöttébb tiszteletreméltó férfiúnak tartotta a világ. Soha kicsapongó, soha játékos, adósságcsináló nem volt, a hő vér soha a nemével közös tévedésekbe nem kergette. Jó férj volt, gondos apa, kellemes szomszéd, szívesen tett jót a szegényekkel. Cselekedeteiben tisztes és rendszerető, s köztudomású volt róla, hogy jól tartotta magát az élet különböző viszonyai közt. Beaufort Róbert úr tényleg arra törekedett mindig, hogy helyesen járjon el — *a világ szemében!* Nem ismert más életszabályt, mint a melyet a világ jónak tartott: vallása az illedelem volt — becsületérzése a figyelem a közfelfogásra. Szíve napóra volt, melynek napja a világ: ha reá esett a nagy nyilvánosság szeme, megfelelt minden követelésnek, melyet egy emberi szívvel szemben támasztani lehet; ám, ha e szem láthatatlan volt, a napóra néma volt — egy darab ércz és semmi más.

Hogy igazságosak legyünk Beaufort Róbert iránt, biztosítanunk kell az olvasót, hogy egyáltalán nem hitt a bátyja titkos házasságában. Midőn először hallotta ezt a történetet, oly férfiú koholmányának (még pedig együgyű koholmányának) tekintette, a ki tőle telhetőleg rajta van, hogy tiszteletreméltó színt adjon annak az oktalan lépésnek, melyet megtenni készül. A közömbös hang, melyen bátyja e dologról beszélt, beismerése, hogy e házasságról meggyőző bizonyítékai nincsenek, hanem csak egy másolat valamely egyházi anyakönyvből (a mely másolatot Róbert nem talált meg) — hitetlenségét nagyon elfogadhatóvá tették. Ennélfogva semmiféle kíméletre vagy tiszteletre nem érezte magát kötelezettnek egy oly nő iránt, ki miatt kicsiny hija, hogy el

nem vesztett egy fényes örökséget — egy nő miatt, ki nem is viselte bátyja nevét — egy nő miatt, kit senki sem ismert. Ha Morton asszony Beaufortné lett volna, és természetes fiai törvényes gyermekek: Beaufort Róbert, feltéve, hogy a kölcsönös helyzet vagyon és függés tekintetében ugyanaz, bizonyságot tett volna óvatos és megfontolt nagylelkűségéről. A világ akkor így szólt volna: — Nincs ember a világon, a ki szebben viselhetné magát, mint Beaufort Róbert úr! — Sőt, ha Morton asszony elvált nő lett volna, kinek származása, rokonsága előkelő, Beaufort Róbert akkor is egészen másnemű intézkedéseket tett volna érdekében: nem adott volna reá alkalmat, hogy ez a rokonság *fösvénynek* mondhassa őt. De így állván a dolog, érezte, hogy fontolóra véve minden körülményt, a világ, ha ugyan szóra is érdemesíti ezt az ügyet (a mit aligha megtesz), az ő pártjára áll. De egy ravasz asszony — kinek alantas a származása és valóban alantas a neveltsége is — ki szerette volna feleségül vétetni magát gazdag és könnyelmű szeretőjével; ugyan mit is remélhetett volna attól a férfiútól, kit meg akart károsítani — mit a gazdag örököstől? Nem volt-e részéről jószívűség már az is, hogy egyáltalán tett valamit az érdekében és hogy, az anya helyzetének megfelelő módon, gondoskodott gyermekeiről is, vajjon nem ment-e már el ezzel a méltányosság szélső határáig? Minden bizonnyal hitte is — olyan a milyen — lelkiismerete szerint, hogy helyesen cselekedett — nem meggondolatlanul, nem botorul, hanem *helyesen*. Bizonyos volt benne, hogy így ítélne a világ, ha mindent tudna: mert nem volt reá kötelezve, hogy bármit is tegyen. Ennélfogva nem volt elkészülve arra a rövid, büszke, de nyugodt válaszra, melyet levelére Katalin küldött, a melyben határozottan visszautasította ajánlatát — szilárdan állott házasságának törvényszerűsége és gyermekeinek jogos igényei mellett — bejelentette a törvényes lépések megindítását — s a melyet így írt alá: *Beaufort* Katalin. Beaufort úr a levelet íróasztala fiókjába tette, kívül reájegyezve: „Morton asszony orczátlan válasza szeptember 14-én", és tökéletesen meg volt vele elégedve, hogy íróját most már elfelejheti, míg ügyvédje, Blackwell úr,

arról nem értesítette, hogy Katalin pert indított ellene. Róbert elsápadt, de Blackwell megnyugtatta.

— Ostobaság, uram, nincs mitől tartania. Zsaroló kísérlet az egész: ügyvédjének silány gyakorlata van, veszett ügyeket szokott elvállalni: nem nyerhetnek semmit.

És valósággal úgy is állt a dolog: mert lehettek bárminők a jogai a szegény Katalinnak, de bizonyítékai nem voltak — nem volt tanúja — s becsületes ügyvédet csak e két dolog igazolhatott volna azért a tanácsáért, hogy indítsa meg a pört. Esküvőjének két tanújára hivatkozott — az egyik meghalt, a másikat nem lehetett megidézni. Az esküvő helyéül egy nagyon félreeső falút említett meg, a hol kitünt, hogy az anyakönyvet elpusztították. Hiteles másolatát nem lehetett meglelni sehol és Katalin megdöbbent, midőn hallotta, hogy élő tanúk nélkül kétséges lett volna a bizonyító ereje még abban az esetben is, ha megtalálták volna. Történetesen úgy állt a dolog, hogy Fülöp, midőn sok évvel azelőtt megkapta a másolatot, nem mutatta meg ez írást Katalinnak és nem említette meg neki a másolat készítőjének, Jones-nak nevét sem. Akkoriban, midőn még csak három év óta volt férje Katalinnak, világias óvatosságán valóban nem győzedelmeskedett még a nő nemeslelkűségébe vetett, tapasztalásból fakadó bizalom. A mi házasságuk Londonban történt kihirdetésének tisztán erkölcsi értékkel bíró tényét illette, annak bizonyító ereje egyáltalán nem volt; s midőn A—ban kutattak a dolog után, a falú walesi parasztnépe sem emlékezett másra, mint hogy körülbelül tizenöt évvel azelőtt egy szép úriember látogatta meg Price tiszteletes urat; egy vagy két tanú emlékezni vélt közülök arra is, hogy a lelkész megeskette őt egy londoni asszonysággal; de ennek a tanuvallomásnak semmi értéke sem volt azzal az átkos ténynyel szemben, hogy Katalin tizenöt évig *nyilvánosan* más nevet viselt, és hogy Beaufort Fülöppel nyilvánvalóan mint a kedvese élt együtt. És ez a nagylelkűsége mérte a megsemmisítő csapást ügyére. Mind a mellett akadt egy alávaló ügyvéd, ki pénzét elfogadta és ügyét elhanyagolta; panaszát így meghallgatták és szégyenletesen elutasították. És Katalin

most már csakugyan szemérmetlen kalandornő volt a törvény és a nagy nyilvánosság előtt, a fiai pedig névtelen semmiháziak.

És Beaufort Róbert úr, most már minden félelmétől megszabadulva, teljes élvezetébe lépett fényes vagyonának. A Berkeley-squarei házat ujonnan berendezték. Nagy ebédeket és víg esti mulatságokat rendeztek a következő tavaszon. Beaufort úr és Beaufortné asszony jelentékeny alakjai lettek a társaságnak. A gazdag férfiu már mint szegény ember is becsvágygyal volt tele; és most minden becsvágyát egyetlen fiába helyezte. Arthurt mindig jeles tehetségű és nagy jövővel biztató fiunak tartották — mi volt az, a mire most nem pályázhatott volna? A nevelő által való előkészítésének határidejét megrövidítették és Beaufort Arthurt azonnal Oxfordba küldötték.

Mielőtt útra kelt volna az egyetemre, atyjánál tett egyik rövid látogatása során szóba ejtette a Morton-családot.

— Mi lett belőlök, atyám, és mit tettél érdekökben?

— Hogy mit tettem érdekökben! — mondotta Beaufort úr, tágra nyilt szemmel. — Mit tettem volna olyanokért, kik épp az imént gyötörtek meg a legelvetemültebb pörösködéssel? Eljárásom nagyon is előzékeny volt velük szemben; már tudniillik, fontolóra véve az összes körülményeket. De ha majd az én koromban leszel, meg fogod érteni, hogy nagyon kevés hála van az emberekben, Arthur.

— De atyám, — mondotta Arthur, természetes jólelkűségével — nagybátyám mégis nagy szeretettel volt hozzájok és a fiúk mindenesetre ártatlanok.

— Jó, jó, — mondotta Beaufort úr egy kissé türelmetlenül — azt hiszem, hogy semmiben sem szenvednek szükséget: gondolom, az anyjuk rokonságánál vannak. És mihelyt illő módon fordulnak hozzám, látni fogják, hogy sem bosszúálló, sem rideglelkű nem vagyok; de mivel éppen arról van szó köztünk, — folytatta az atya, megigazítva ingfodrát azzal a gonddal, mely rendszeretetét az ily csekély dolgokban is jellemezte — remélem, fölismered az ily viszony következéseit és okulsz sze-

gény nagybátyád példáján. Most pedig beszéljünk másról; nem kellemes ez a tárgy és minél kevesebbet foglalkozol, tekintve korodat, az effélékkel, annál jobb.

Beaufort Arthur, az ifjuság gondtalan nagylelkűségével, mely mások magatartását is a saját érzelmei szerint méri, azt hitte, hogy atyja, ki vele szemben soha sem fukarkodott, valóban úgy járt el, mint szavai gyaníttatták; és mert elméjét az új és ragyogó életpálya dolgai a velök együtt járó élvezetekkel és tanulmányokkal egészen elfoglalták, kérdezősködésének tárgyai kiestek emlékezetéből.

E közben Morton asszony, mert ezen a néven kell őt továbbad is emlegetnünk, gyermekeivel együtt szerény, külvárosban lévő kicsiny lakásba vonult, a Fernside-londoni országút közelében. Eladva ékszereit és drágaságait, szerencsétlen pöréből megmentett még annyit, hogy nagy takarékossággal tisztességesen megélhetett belőle egy-két évig, mely idő alatt a jövő terveivel kívánt foglalkozni. Biztosan számított rokonainak támogatására, de csak nagyon is érthető szégyenérzetének és vonakodásának leküzdése után szánhatta reá magát, hogy hozzájuk forduljon. Atyjával, a míg élt, levélváltásban állott. De házasságának titkát soha sem közölte vele, bár nem oly hangon írt neki, mint a ki hibásnak tudja magát. Talán, mint a hogy váltig mondotta fiainak, ünnepies ígéretet tett férjének, hogy soha sem árulja el titkát s még czélást sem tesz reá, a míg csak fel nem hatalmazza reá, hogy nyilvánosságra hozza. Mert arra, hogy egymástól elszakadjanak, vagy hogy egyikök meghaljon, sem Katalin, sem ő, nem gondolt soha. Míg boldogok vagyunk, oh, mily nyugodtan alszunk mindannyian a sötét árnyak alatt, melyek figyelmeztetőink lehetnének a jövő gondjaira! De Katalin atyja, ki sivár lelkületű és laza erkölcsű ember volt, nem vette nagyon a szívére e viszonyt, melyet meg nem engedhetőnek tartott. Hogy lányának jövője biztosítva van, ez némiképpen megvigasztalta az öreget: semmi kétség, Beaufort gentleman módjára fog eljárni, végezetül talán tisztes asszonynyá és ladyvé is teszi. Addig

is szép házban lakik, fényes hintóban jár, nagy cselédséget tart; és hozzá, nemcsak, hogy soha sem kért tőle pénzt, hanem még inkább ő küldözte egyre-másra a kedves ajándékokat. De Katalin abban, hogy levélváltásba bocsátkozott vele, csak gyöngéd, megbocsátó, bizalommal teljes szeretetet látott és szívből szerette érte: midőn atyja meghalt, elszakadt a kötelék, mely családjához fűzte. Az üzletet bátyja örökölte; ez a becsület és tisztesség embere volt, de kissé rideg és barátságtalan. Abban az egyetlen levélben, melyet tőle kapott, — atyjuk haláláról értesítette benne — nyiltan és minden kerülgetés nélkül kimondotta, hogy nem helyeselheti életmódját: hogy neki serdülő gyermekei vannak — hogy vége köztük minden érintkezésnek, ha nem hagyja el Beaufort urat; ellenben, ha az őszinte megbánás útjára tér, hűséges bátyja lesz mindig.

Katalin, ámbár akkor bántotta ez a levél a szívtelensége miatt, most, lealázva és a gondtól megtörve, elismerte amaz elv jogosultságát, melyből ez a levél fakadt. Bátyjának, rangjához képest, jól ment sora — meg fogja ismertetni őt helyzetének valódi képével — és semmi kétség, hinni fog szavában. Írni akart neki, meg akarta őt kérni, hogy legyen segítségére legalább szegény gyermekeinek.

Mégis csak akkor tette meg e lépést, midőn csekély vagyonának jelentékeny része már elfogyott, midőn csaknem háromnegyed év mult már el Beaufort halála óta — s midőn könnyen nem vehető intőjelek előkészítették korán bekövetkezhető halálára. Tizenhatéves korától fogva, midőn Beaufort úr háztartásának élére állította, ha nem is tobzódott a jólétben, de kellemes bőségben élt, mely nem ismerte a takarékosságot és a garasoskodást. Magától képes volt elhúzni mindent, de a gyermekeitől, az *ő* gyermekeitől, kiknek meg szokták előzni minden vágyát, nem volt képes bármit is megtagadni. Képes lett volna koplalni, ha egyedül s padlásszobában él; de nem nézhette, a míg csak egy guineája is volt, hogy ne legyen meg minden kényelme fiainak. Fülöp, hogy igazságosak legyünk hozzá, oly kíméletességnek adta jeleit, a minőt előbbi, fölháborító köny-

nyelműségétől senki sem remélt volna. De Sidney — ugyan ki várhatott volna ily gyermektől kíméletet és megfontoltságot? Mit tudhatott ő megváltozott viszonyokról, a pénz értékéről? Ha levertnek mutatkozott, Katalin kiosont a házból s egy ölre való játékszerrel tért vissza, mely fölemésztette egy egész hét jövedelmét. Ha egy fokkal halványabbnak látszott, mint közönségesen — ha bármi csekély bajról panaszkodott, már el kellett küldeni az orvosért. De oh, a saját szenvedései elhanyagolva és semmibe se vétetve, túllépték azt a kört, melyben hatalma van az orvosi tudománynak. Aggodalmaskodva, rettegve, a mult emlékein tépelődve, látva az ínség közeledtét, mindjobban gyötörte és emésztette magát. Az elvonultság idején, melyet Beauforttal együtt töltött, kiművelte lelkét, de nem sajátította el egyikét sem azoknak az ügyességeknek, melyekkel a szegénységre jutott úri nők el szokták riasztani a farkast a házuk ajtaja elől; egyikét sem azoknak az apró ügyességeknek, melyek hasznothajtó foglalkozássá válnak a szükség idején; nem értett a vízfestészethez, a bársonyra való festéshez, csinos semmiségek elkészítéséhez, a hímzéshez, a finom kézimunkához. Gyámoltalan volt, merőben gyámoltalan; és ha megbarátkozott volna is azzal a gondolattal, hogy mások szolgálatába álljon, nem lett volna elég erős arra, hogy nehezebb munkát vállalhasson, ha pedig bizalmi állást keres, ugyan honnan vette volna hozzá a kellő bizonyítványokat? Nagy változás történt ez idő tájt Fülöpön. Ha most jó kézbe kerül és gondos szem kíséri lépteit, páratlanul jó tulajdonságok és nagy erények érlelődnek e fiú szenvedelmeiből és akaratának erejéből. De, mint Goethe mondja valahol, talán mégis csak a „tapasztalás az élet legfőbb tanítómestere". Örökös küzdésben élt heves indulataival és határtalan vágyaival; a világ minden kincséért sem búsította volna meg anyját. De, különös! (nagy titokszerűség volt ez a nő szívében) abban a mértékben, a mint kedvesebbé lett, úgy látszott, kevésbbé szereti őt anyja. Ez átváltozása miatt talán már nem ismerte föl benne annyira a letünt idők kedveltjét; és Sidneyt talán éppen gyöngesége és örökös alkalmatlan-

kodása, az óránként hozott áldozatok, melyeket e gyermek tőle megkövetelt, csak annál drágábbá tették szemében a függés és a gyámkodás amaz ösztönénél fogva, mely hatalmas köteléket alkot az anya és gyermeke közt; és meglehet az is, hogy a mennyiben Fülöp nemcsak büszkeséget, hanem gyöngédséget is ébreszthetett volna benne, a büszkeség eltünt a reménynyel, mely táplálta, s vele tűnt egy része a gyöngédségnek is, mely vele szorosan összeforrott. De akár így, akár úgy, azelőtt Fülöpöt kényeztették jobban, és neki kedveztek inkább a két gyermek között; most pedig úgy látszott, hogy Sidney lett mindene az édesanyjának. A kisebbik gyermek kedves hízelkedései mögött így bontakozott egy neme az önzésnek; rejtett önösség volt ez, s a szeretetreméltóság színében jelentkezett; mindez nem volt ugyan bizonyos kedvesség és báj nélkül az ily igéző gyermeknél, de azért önzés volt mégis: ez volt a különbség Sidney és a bátyja közt. Fülöp önfejű volt: Sidney önző. Némiképpen bátortalan jelleme, mely úgy lehet, drágább is volt az aggódó anyaszívnek, valószínűvé tette, hogy e hiba inkább ver majd gyökeret a kisebbik gyermekben. Mert pazar, számítgatást nem ismerő kíméletlenség lakozik a bátrabb lelkekben; kíméletlenség, mely öntudatlanul megveti saját érdekét: és ámbár félelem az is, mely szerető szívből fakad, de mások miatt retteg, míg a bátortalan jellem félelme önösség már, s nem más, mint fizikailag: gond a saját személye miatt, és erkölcsileg: saját érdekének féltése.

H— külváros egyik bérházának kicsiny szobájában az ablaknál ült Morton asszony és izgatottan leste, mikor zörgeti meg ajtaját a levélhordó s mikor hozza már a választ bátyjának írt levelére. Tíz és tizenegy óra közt járt az idő, a vidám június hónap egyik reggelén. Rekkenő hőség volt, a mi ritkaságszámba megy az angol júniusban. Legyektől körülrajzott vörös, fehér és sárga színű légyfogó függött a mennyezeten; a mennyezet maga is nyüzsgött a legyektől, legyek zümmögtek és dongtak az ablakban; a kanapé és a lószőrrel tömött székek olyanok voltak, mintha a fullasztó hőség reánehe-

zedett volna a vastag gyapjúdamasz-függönyre, a tarka papiroskárpitra, a rikító mintájú szőnyegre s még a kandalló párkányán álló tükörre is, mely kis tükördarab volt csupán, sárga pókháló-szövettel bevont keretbe foglalva. Beszélhetünk a tél alkalmatlanságairól, mert nincs benne kétség, a tél szomorú. De hol van szomorúbb látvány e világon az olyan szemnek, mely a szabad természet zöld színéhez és virágaihoz, „erdő pompájához és mező díszéhez" volt hozzászokva — mint a külvárosi bérház kicsiny szobája, hol a nap minden zugolyba bevilágít; a hol nem lát, nem érez és nem szí magába az ember semmit, a mi felüdítené, a mi hűvös és illatos; és mindenütt por, bántó világosság, lárma és a szomszédos ajtó talán egy gyertyamártogató boltjába nyílik? Sidney, egy ollóval fölfegyverkezve, képeket vagdalt ki egy könyvből, melyet tegnap vett neki anyja. Fülöp, ki az utóbbi időben sokat csatangolt az utczán — meglehet abban a reményben, hogy belebotlik egyikébe azoknak a jóindulatú, különös, hajlottkorú gentlemaneknek, kikről sokat olvasott a régi regényekben s kik váratlanul szoktak megjelenni a színen az üldözött erény megmentésére; vagy talán még inkább űzve a nyugtalanságtól, mely elválaszthatatlan tartozéka volt kalandos természetének; — Fülöp a reggeli óta nem volt a házban.

— Jaj, de meleg van ebben a csúnya szobában! — kiáltotta Sidney, felvetve szemét a játékáról. — Hát nem megyünk már vissza a falura, anyám?

— Egyelőre nem megyünk, kedvesem!

— Pedig de szeretném, ha megkapnám megint a ponnymat: miért nem kaphatom meg a ponnymat, anyám?

— Mert — mert — eladták a lovacskádat, Sidney.

— Ki adta el?

— A nagybátyád.

— Nagyon gonosz ember a nagybátyám, ugy-e gonosz? De nem vehetnél egy másik lovacskát? Oly kedves volna, ebben a szép időben!

— Oh, drágám, bár vehetnék: de azért mégis lovagolhatsz majd ezen a héten! Úgy van, — folytatta, mint-

egy megnyugtatva magát e rendkívüli költekezés miatt, — rossz színben van: szegény gyermek! mozognia kell.

— Lovagolni! oh! ez már az én kedves mamám! — kiáltotta Sidney tapsolva. — De tudod, ne csacsi legyen ám, hanem lovacska. Az az ember odalenn az utczán kölcsönbe is ad kis lovakat. Én azt a hosszúfarkú, fehér lovacskát szeretném. De mama, kérlek, meg ne mondd ám Fülöpnek; irigyelne érte.

— Nem irigyelne, fiam, nem; miért gondolod azt?

— Mert mindig haragos, ha kérek tőled valamit. Nem szép tőle, mert én nem bánnám, ha neki is volna kis lova, csak ne az a fehér.

E pillanatban a kaput erősen és hirtelen megkopogtatta a postás. Morton asszony felszökött a székről. Mindkét kezét a szívére szorította, mintha csillapítani akarta volna dobogását, és az ajtóhoz sietett; onnan a lépcsőre, a papucsban csoszogó cselédleány elé.

— Add ide, Jane; add ide!

— Egy shilling nyolcz pence — kétszeres díj — ha úgy tetszik, asszonyom. Köszönöm.

— Mama, megmondhatom Janenak, hogy rendelje meg a kis lovat?

— Most ne, drágám; ülj le; viseld magad szépen: mert — nem jól érzem magam.

Sidney, ki gyöngéd és szófogadó gyermek volt, csöndesen visszahúzódott az ablakhoz és rövid, türelmetlen sóhajtással elővette ismét az ollót és a képeskönyvet. Nem kérek elnézést az olvasótól, hogy annyiféle levelet vagyok kénytelen elébe terjeszteni; mert a levél sokszor inkább elárulja az emberek jellemét, mint az élőbeszéd. Morton Roger úr válasza következőképpen szólott:

Kedves Katalin! — Megkaptam e hó 14-én kelt leveled és postafordultával válaszolok reá. Megilletődve értesülök belőle nyomorúságodról; de akármit mondasz is, nem képzelhetem, hogy az elhunyt Beaufort úr lelkiismeretes férfiú módjára bánt volna veled, midőn megfeledkezett róla, hogy megírja végrendele-

tét és minden ellátás nélkül hagyta gyermekeit. Mindaz, a mit a jó szándékairól hallok, nagyon szép; de a puddingról is csak akkor tudjuk meg, hogy jó-e, a mikor megeszszük. S nekem, nagycsaládú ember létemre, ki becsülettel és munkával tartom fenn magam, nehezemre esik a gondolat, hogy én legyek kénytelen eltartani egy gazdag úr gyermekeit. A mi a titkos házasságtokról szóló történetet illeti, tőlem lehet az igaz is, nem is. Úgy lehet, hogy az a méltatlan ember téged is csak megtévesztett, mert igazi házasság az nem lehetett. S mint magad is mondod, a bíróság már kimondotta döntését e kérdésben; tehát minél kevesebbet említed, annál jobb. A dolog mindenképen egyre megy. Az emberek nem kötelesek elhinni azt, a mit nem lehet bebizonyítani. És még ha igaz is, a mit mondasz, akkor is inkább érdemelsz megrovást, mint részvétet azért, hogy oly hosszú éveken át nem nyitottad ki a szájadat és szégyenbe hoztál oly tiszteletreméltó családot, mint a miénk. Bizonyos vagyok benne, hogy nincs az az előkelő úr ezen a világon, a kiért az *én* feleségem ily dologra adta volna fejét. Egyébként nem akarok érzelmeidben gázolni, és kész vagyok megtenni mindent, a mi csak jogos és méltányos. Nem kívánhatod tőlem, hogy házamba vendégül hívjalak. A feleségem, tudod, nagyon vallásos nő, — a szó evangéliomi értelmében; de ezt nem bolygatom: én mindenféle néppel érintkezem, hitrokonokkal és más vallásúakkal — még zsidókkal is — és nem töröm fejemet a nézetek különbözőségén. Az én nézetem szerint többféle út visz a mennyországba; — mondottam a minap is Thwaites úrnak, a mi parlamenti képviselőnknek. De ki kell jelentenem, hogy feleségem hallani sem akar róla, hogy te idejőjj; és csakugyan, ártana üzletemnek, mert több jó házból való koros hajadon van itt, a ki a mi boltunkban szokott téli kelmét vásárolni a szegényeknek, az efféle kisasszonyok pedig nagyon különösek; nem is lehet másképp, mert nagyon szigorú az erkölcs ebben a grófságban, különösen pedig ebben a városban, a hol tényleg nagyon nagy egyházi adót is fizetünk. Nem zúgolódásból mondom

ezt; mert ámbár vagyok oly szabadelvű, mint akárki más, mégis csak tartom magam a hitközséghez; mint a hogy nem is tehetek másképp, mikor a pap a legfőbb vásárlóm. A mi már most a te dolgodat illeti, ide mellékelek tíz font sterlinget, te meg majd megírod nekem, ha pénzed elfogyott, akkor aztán meglátom, hogy még mit tehetek érted. Mondod, hogy nagyon szegény vagy, s nekem fáj, hogy ezt kell hallanom; de össze kell szedned magad, próbálkozzál meg a fehérneművarrással; egyébként csakugyan azt hiszem, hogy Beaufort Róbert úrhoz kellene folyamodnod. Nagyon jó híre van; és ámbár pörben álltál vele, a mit sehogy sem helyeselhetek, merem hinni, hogy kész volna részedre negyven vagy ötven font évi segélyt engedélyezni, ha megfelelő módon hozzá fordulnál, a mi nagyon illő is volna részéről. Ennyit rólad. A mi a fiúkat illeti — a szegény ártatlan teremtéseket! — elég keserves, hogy így bűnhődjenek oly hibáért, melyet nem ők követtek el; s a feleségem, ki ha szigorú asszony is, de azért jó szíve van, a fiúkat illetőleg kész kívánságom szerint cselekedni. Írod, hogy a nagyobbik ma-holnap már tizenhatéves lesz, és meglehetősen szépen haladt a tanulmányaiban. Feleségem fitestvére, Plaskwith Kristóf úr, könyvkereskedő és könyvkiadó s meglehetősen csinos forgalma van R.-ben. Nagyon eszes ember ő, s kiad egy ujságot is, a melyet szíves megküldeni minden héten nekem is, és ámbár az én grófságomnak nincs köze hozzá, meg kell hagyni, hogy meglehetősen talál benne az ember okos nézeteket s a londoni ujságok is elég sűrűn megemlékeznek róla, és „vidéki laptársunk"-nak emlegetik. Mr. Plaskwith tartozik nekem egy bizonyos összeggel, melyet akkor adtam neki kölcsön, midőn az ujságját alapította; s néhányszor nagyon tisztességes módon felajánlotta, hogy fizetés gyanánt részesévé tesz az említett ujság tulajdonjogának. De, mivel úgy lehet, hogy mégis balul üt ki ez a vállalkozása, én pedig nem szívesen bocsátkozom olyan dolgokba, melyekhez nem értek, köszönettel visszautasítottam nagyon is elfogadható ajánlatát. Plaskwith azt írta most ne-

kem, két nappal ezelőtt, hogy szüksége volna egy tisztességes, ügyes fiúra, mint segédre és tanulóra, és késznek nyilatkozott, hogy magához fogadja a legnagyobbik fiamat; de mi nem nélkülözhetjük a gyermeket. E levelemmel egy időben írok Kristófnak; s ha fiad felkap a gyorskocsi bakjára és ott helyben megtudakolja mr. Plaskwithet — a fuvar úgyszólván semmibe sem kerül — nem kételkedem benne, hogy rögtön helybe állhat. Azt vethetnéd erre, hogy igen ám, de „honnan kerül a tanulópénz!“ Ne gondolj azzal, a tanulópénzt Kit szépen leírja majd a tartozásából; neked hát nem kell fizetni semmit. Nagyon csinos üzlet az; és a gyereknek javára fog válni a nevelés; így hát ebben a tekintetben is nyugodt lehetsz. A mi a kicsiny ficzkót illeti, azt én tüstént magamhoz veszem. Mondod, hogy csinos gyermek; és egy csinos fiú mindig jó helyen van egy rőfös-kereskedésben. Egy kenyéren lesz az én apró népemmel és Morton asszonynak lesz gondja tisztántartására és jó erkölcseire. Gondolom — (ezt mrs. M. iratja velem ide), — hogy átesett már a kanyarón, a bárányhimlőn és a szamárköhögésen, légy oly szíves, add ezt értésemre. Ha jól viseli magát, a mire ily korban nem lesz nehéz rászorítani, egész életére biztosítva lesz. Neked aztán így két szájjal kevesebbet kell betömnöd és csak magadra lesz gondod, a mi okvetetlenül nagy megnyugtatásodra fog szolgálni. El ne mulaszd, hogy írj mr. Beaufortnak; és ha nem tesz valamit érdekedben, akkor nem az a gentleman, a kinek tartottam; de te nekem testem és vérem vagy és azért még nem fogsz éhen pusztulni; mert ámbár nem tartom üzletemberhez illőnek, hogy gyámolítója legyen a helytelen cselekedeteknek, mégis, ha valakinek rosszul megy sora e világon, azt tartom, többet ér egy latra való segítség egy egész font prédikációnál. Feleségem másként gondolkozik e dologról és azt kívánja, hogy küldjek neked egynéhány erkölcsös értekezést; de nem lehet mindenki oly tökéletes, mint némelyek. Egyébként, mint az imént mondottam már, ezt nem bolygatom. Értesíts róla, mikor jön ide a fiad, s ne feledkezzél meg a kanyaró, a bá-

rányhimlő és a szamárköhögés dolgáról sem; aztán arról sem, hogy rendben van-e minden Plaskwith úrral. Így most már remélem, hogy könnyebben érzi magát lelked, és maradok, kedves Katalin, megbocsátó és szerető bátyád

MORTON ROGER.

Hight Street . . . sz. jun. 18.

U. i. — M. asszony azt mondja, hogy anyja helyett anyja lesz a kis fiadnak s hogy helyesen tennéd, ha kijavítgatnád a fehérneműjét, mielőtt útnak indítod.

Midőn Katalin elolvasta ezt a levelet, fölvetette szemét — és Fülöpre esett a pillantása. Halkan lépett ez a szobába és a falnak támaszkodva, csöndesen figyelte édes anyja arcát, mely olvasás közben a kínos megalázás miatt vérvörösre vált. Fülöp nem az a kényes és cziczomás legényke volt már, a kinek az olvasó az első bemutatás alkalmával ismerte. Lefakult gyászruháját kinőtte; hosszú, rendetlen haja kuszán és hanyagúl esett arczára, sötét, ragyogó szemének komor volt a pillantása. A szegénység sehol sem árúlja el magát jobban, mint a büszke alakon és vonásokon. Meglátszott rajta, hogy lelkében csak tűrte, de nem viselte megnyugvással sülyedt állapotát; és ámbár foltos és kopott volt testén a ruha és dúltak a vonásai, a mi oly visszásan illik az aranyos ifjúkorhoz, volt valami féktelen és vad méltóság egész lényén és magatartásán, mely megragadóbb volt előbbi kérkedő és kihívó magaviseleténél.

— Nos, anyám, — mondotta a komor tekintet és a résztvevő érzés különös vegyülékével — nos, anyám, mit ír a bátyád?

— Előbb is te határoztál helyettünk, most is te határozzál. De minek is kérdezzelek; te soha, de soha —

— Nem tudom, — vágott közbe habozva Fülöp; — hadd látom, miről kell határoznunk?

Morton asszonyt bátor és lelkes nőnek alkotta a természet, de a bú és a betegség megtörte lelki erejét; és ámbár Fülöp nem volt több tizenhat évesnél, van valami a nő lelkében — különösen a szorongattatás idején —

mi szükségét érezteti vele, hogy másnak akaratára támaszkodjék s ne a magáéra. Átadta Fülöpnek a levelet és csöndesen leült Sidney mellé.

— Bátyád jót akar, — mondotta Fülöp, midőn elolvasta a levelet.

— Igen, de még se tehetünk semmit; nem adhatom, nem adhatom oda szegény Sidneyt ahhoz — ahhoz a — — és Morton asszony zokogott.

— Nem, édes, édes anyám, nem; csakugyan szörnyűség volna, titeket elszakítani egymástól. De az a könyvkereskedő — Plaskwith — talán képes leszek reá, hogy mindkettőtöket eltartsalak.

— Hogyan, csak nem gondolsz arra, Fülöp, hogy inasnak állj be valahová! Te, a kit úgy neveltek, te, ki oly büszke vagy!

— Az utczát is söpörném érted, anyám! Elmennék érted Beaufort nagybátyámhoz is, kezemben tartva a kalapomat, egy fél pennyért. Nem vagyok én büszke, anyám; tisztességes szeretnék lenni, ha lehetek — de mikor hervadni látlak, mikor látom, hogyan megváltozol, belém száll az ördög, és sokszor megborzadok, mert félek, hogy valami bűnt követek el — magam sem tudom, hogy mit!

— Jer ide, Fülöp, egyetlen Fülöpöm, fiam, reményem, elsőszülöttem! — és az anya szívében túláradt a régi napok olvadó gyöngédsége. — Ne beszélj oly borzasztóan, mert megrémítesz!

Karját körülfonta a nyakán és megcsókolta dédelgetve, kérve. Az meg a keblére tette égő halántékát és odabújt hozzá, mint azelőtt szokta, szenvedelmes és megátalkodott gyermekkorának viharos kitörései után. És így maradtak együtt néma ajakkal, de szívöknek egymáshoz való nagy beszédességével, mindegyik a másikból merítve csodás bátorítást és szent elhatározottságot, míg Fülöp higgadtan és nyugodt mosolylyal föl nem kelt. — Isten veled, anyám; indulok azonnal Plaskwith úrhoz.

— De hiszen még a fuvarra sincs pénzed; itt van, Fülöp, — és a kezébe adta erszényét, melyből amaz vonakodva kivett néhány shillinget. — És, ide figyelj, ha az az ember durva lesz hozzád és te nem szívelheted, je-

gyezd meg magadnak, hogy nem tartozol tűrni semmi jogtalan követelést és megalázást.

— Oh, rendben lesz minden, ne félj, anyám, — mondotta Fülöp vidáman és odahagyta a házat.

Estére járt az idő, midőn rendeltetése helyére érkezett. Az üzlet elég jól festett kívülről és volt külön bejárója is; az üzlet fölött ez a fölírás állt: *Plaskwith Kristóf, könyvkereskedő és könyvkiadó;* a külön bejárás mellett pedig egy érczlap, ezzel a fölírással: „*R—and *— Mercury* szerkesztősége és kiadóhivatala, Mr. Plaskwith". Fülöp belépett a külön ajtón s egy „szolgálatkész Phillis" egy kis uri szobába vezette. Az ajtó néhány percz múlva megnyílt és a könyvkereskedő belépett.

Plaskwith Kristóf úr alacsony, köpczös ember volt, egérszínű pantallóval és ahhoz illő lábszárvédővel; fekete kabáttal és mellénynyel; nagy óralánczot viselt rettentően teleaggatva pecsétnyomókkal, apró kulcsokkal és ó-divatú karikagyűrűkkel. Arcza fakó volt és petyhüdt, a haja rövidre nyírt, sötét színű és símára fésült. A könyvkereskedő nagyra volt vele, hogy hasonlít Bonapartehoz és ennek következtében kimért, hozzáférhetetlen és parancsoló modort vett föl, mert ebben ismerte föl a példakép erőteljes és határozott jellemének legfőbb vonását.

— Így hát ön az az ifjú ember, kit Morton Roger úr ajánl? — E szóknál mr. Plaskwith elővett egy roppant tárczát, lassan kinyitotta, és mereven a szeme közé nézett Fülöpnek, a mivel azt akarta jelezni, hogy ő most a szívekig és a vesékig lát.

— Itt a levél — nem! Ez itt Sir Champerdown Tamás megrendelése, melyben ötven példányt kér a *Mercury* legutóbbi számából, mely közli a grófsági gyűlésen mondott beszédét. — Hány éves, fiatal ember? — Csak tizenhat! — Idősebbnek látszik! — Ez nem az, ez sem az, de *ez* már az! Üljön le. Úgy van, Morton Roger úr ajánlja önt nekem — rokona — szerencsétlen körülmények — jó nevelés — hm! Nos hát, fiatal ember, mit hozhat fel a saját érdekében?

— Uram?

— Ért a számlázáshoz? Tud a könyvvitelhez?

— Valamennyire otthonos vagyok, uram, az algebrában.

— Az algebrában — ugyan, hát aztán?

— Francziául és latinul is tudok egy kissé.

— Hm! Érhet valamit. Miért növeszt oly hosszú hajat? Nézze az enyémet. Hogy hívják?

— Morton Fülöpnek.

— Morton Fülöp úr, önnek értelmes arcza van — sokat adok a külsőre. Ismeri a feltételeket? — fölöttébb kedvezők önre nézve. Tanulópénz nem lesz — Rogerral én azt majd rendbehozom. Lakást, ellátást adok én — a mosatás az ön dolga. Tisztességes magaviselet — tanuló-idő csak öt év; ha elvégezte, nem szabad velem egy városban megtelepednie. A szerződést majd nyélbe ütöm. Mikorra jöhet?

— A mikor önnek tetszik, uram.

— Holnapután, a hat órai kocsin.

— De uram, — mondotta Fülöp — ne legyen semmi fizetésem? — csak valamilyen, ha még oly csekély, a mit elküldhessek az anyámnak.

— Fizetés, tizenhatéves korban! Lakással, ellátással, és tanulópénz semmi! Fizetés, mi végből az? A tanulóknak nem jár fizetés! Meg lesz minden kényelme.

— A kényelem hadd legyen kevesebb, csak többet küldhessek anyámnak; egy kevés pénzt kérek, ha még oly keveset is, és húzza el az ellátásomból; beérem naponta egyszeri étkezéssel is, uram.

A könyvkereskedő meg volt illetődve; elővett a mellénye zsebéből egy roppantul nagy burnótos szelenczét és hallgatott egy pillanatig. Azután, ujabb vizsga pillantást vetve Fülöpre, így szólt:

— Jól van, fiatal ember, megmondom hát, hogyan lesz. Jöjjön előbb próbaidőre; hadd lássuk a szerződés előtt, egymáshoz valók vagyunk-e; addig is, ha úgy tetszik, legyen heti öt shilling. Ha tehetségét látom, majd megegyezem Rogerrel valami kis fizetésben. Jó lesz így?

— Köszönöm, uram, jól, — mondotta Fülöp hálásan.

— Helyes! Kövessen, bemutatom Plaskwithné asszonynak.

Így szólva, Plaskwith úr visszasülyesztette a leve-

let a tárczájába, a tárczáját meg a zsebébe; azután hátratéve kezét a kabátja szárnyai mögé, állát előre tolta és a folyosón át hosszú léptekkel a kis kertre néző kicsiny nappali szobába tartott. Ott négyen ültek az asztal körül: egy kancsalul néző sovány asszonyság (mrs. Plaskwith), két kis leány (a Plaskwith-kisasszonyok), szintén bandzsák, nagy kötény mindegyik előtt; egy huszonhárom-huszonnégyéves fiatal ember, bő nanking-nadrágban, melyet elnyűtt egy kissé a sok mosás, és fekete bársonykabátban, mellényben. Ennek a fiatal embernek csupa szeplő volt az arcza; drótformáju sötét haja féloldalról fölfelé, féloldalról lefelé volt fésülve; az orra vastag volt és rövid; az ajka kövér; és ha közel ért hozzá az ember, megérezte rajta a szivarfüst szagát. Ilyen volt Plimmins, mr. Plaskwith jobbkeze, üzletének első segéde, a *Mercury* segédszerkesztője. Plaskwith úr a jövevényt nagyon szertartásosan bemutatta sorban mindenkinek; Plaskwithné asszony megbiczczentette a fejét, a Plaskwith-kisasszonyok meglökték egymást és összenevettek; mr. Plimmins végigszántott kezével a hajában, egy gyors pillantást vetett a tükörbe és nagyon udvariasan meghajolt.

— Most pedig, mrs. Plaskwith, kérem a második csésze teámat és adja ki mr. Mortonnak az *ő* csésze teáját. Elfáradhatott, sir, meleg van. Jemina, csengess, nem, eredj ki a lépcsőre és kiáltsd le: „Több vajaskenyeret.“ Ez a rövidebb út, gyorsaság, ez az én jelszavam, mr. Morton. Ugyan kérem, hm, hm, tanulmányozta-e már, úgy véletlenül, a nagy Bonaparte Napoleon életrajzát?

Mr. Plimmins egy kortyra megitta teáját és az asztal alatt meglökte lábával Fülöpöt. Ez mérgesen reánézett az első segédre, és daczosan felelte:

— Nem, uram.

— Kár! Bonaparte Napoleon igen nagy ember volt — igen nagy! De a mellszobrát csak látta már? Amott van az állványon! Nézze meg! Nem vesz észre valami hasonlóságot, he?

— Hasonlóságot, uram? Soha sem láttam Bonaparte Napoleont.

— Soha sem látta *őt!* Az lehetetlen! De nézzen csak körül a szobában. Kire emlékezteti ez a szobor? Ki hasonlít hozzá?

Így szólva, mr. Plaskwith fölkelt és állásba helyezkedett; kezét a mellényébe dugta, arcát elgondolkodva a teázó asztal felé fordította. — Most tegye fel, hogy Szent Ilona-szigetén vagyok; ez az asztal az oczeán. No most, kihez hasonlít ez a szobor, Morton Fülöp úr?

— Azt hiszem, uram, önhöz hasonlít.

— Hah, ez az! Mindenkinek a szemébe tünik! Igaz-e, mr. Plimmins, igaz-e? S ha majd régebben ismer, találni fog erkölcsi hasonlatosságot is — erkölcsit is, uram! Egyenes — szófukar — pontos — merész — határozott!

— Szent Isten, mr. Plaskwith! — mondotta Plaskwithné asszony siránkozva, — idd szaporábban a teádat; azt hiszem, az ifjú gentleman haza készül s negyedóra múlva itt lesz már a kocsi.

— Látta Keant a *Harmadik Richárd*-ban, mr. Morton? — kérdezte Plimmins.

— Soha sem láttam színjátékot.

— Soha sem látott színjátékot! Mily csodálatos!

— Egyáltalán nem csodálatos az, mr. Plimmins, — mondotta a könyvkereskedő. — Mr. Mortonnak gondjai voltak, — ugyan adjatok már neki vajas-kenyeret.

Némán és kedvetlenül, de inkább megvetéssel, mint szomorúan hallgatta Fülöp a körülötte folyó locsogást és figyelte a hozzá nem illő jellemeket, a melyekkel egy társaságban kell majd élnie. Egyáltalán nem kívánt tetszeni (erre az *egyre,* sajnos! nem pályázott soha); beérte azzal, ha lelki szemeivel, e szűk szoba falain túl láthatta bontakozni a szebb jövő kilátásait. Tizenhatéves korban a lélek minő gondja lehet az, mely megfagyasztja a reményt, vagy minő prófétai félelem, mely ezt súgja a becsvágy fülébe: „Bolond vagy!“ Ha már a nagy rangot és bőséget nem, legalább az élet nyugalmát és boldogságát szerette volna visszavívni otthon hagyott kedveseinek. A heti öt shilling magasságáról nézett az igéret földjére.

Mr. Plaskwith végre elővette az óráját és így

szólt: — Itt az ideje éppen, hogy megkapja a kocsit; tessék elköszönni és egy-kettő — el szaporán! — Fülöp fölállt, kezébe vette kalapját, feszes meghajlással köszöntötte az egész társaságot és a házigazdával együtt elsietett.

Plaskwithné asszony megkönnyebbülten sóhajtott föl, midőn eltávozott.

— Soha sem láttam ennél különösebb, indulatosabb és neveletlenebbnek látszó fiatal embert! Mondhatom, hogy szinte félek tőle. Mily különös nézése van!

— Szokatlanul sötét; mondhatnám, czigányos, — tette hozzá Plimmins úr.

— Hi, hi! Maga mindig olyan jókat mond, Plimmins. Czigányos! hi, hi! Csakugyan olyan. Szeretném tudni, ért-e a jövendőmondáshoz?

— Saját magának bajjal jövendölhetne jó szerencsét. Ha! ha! — mondotta Plimmins.

— Hi! hi! *jaj*, de kitűnő! Maga *olyan* mulatságos ember, Plimmins.

Míg a szobában lévők ilyenképpen tárgyalták egyéniségét, Fülöp már fölkapaszkodott a kocsi tetejére; kezével, még a régi napok leereszkedő modorával, búcsút intett leendő gazdájának s a gyorskocsi nagy porfelhő közepett ragadta tovább.

— Nagyon meleg este van, uram, — mondotta jobbján egy utas, és nagy füstgomolyagot bocsátott az arczába rövidszárú német pipájából.

— Nagyon meleg. De legyen szíves, füstöljön a másik oldalán ülő úrnak a szeme közé, — vágta vissza hányaveti módon Fülöp.

— Ho, ho! — felelte az utas harsány kaczajjal, az erős férfi kaczagásával. — Most még nem kell a pipa; de kívánja majd szíve szakadtán, csak tudja meg egyszer, hogy mi az a gond és baj, melyből nekem kijutott bőségesen. A pipa! — jó czimbora az — nagy vigasztaló! Elűzi a kék ördögöket tisztes lehelletével! Élesíti az elmét — megnyitja a szívet; és a pipás ember gondolata bölcseség, cselekedete szamaritánus cselekedet!

Fölrázva merengéséből e szónokias és nem várt

beszéd által, Fülöp gyors pillantást vetett szomszédjára. És egy hatalmas testű, óriás embert látott — alakra vállasat — domború mellűt — nem elhízottat — a ki csupa csont és izom, s mégis oly nagy darab ember, minővé a testes embert a sok hús teszi. A kabátja kék színű volt, zsinóros, paszomántos, állig begombolva. Nagy karimájú, félre csapott szalmakalapja vidám színt adott ábrázatának, mely azonban, bármily kedélyesek voltak a vonásai és akármilyen mosolygó a szája, elárulta, a hogy ott ült, a határozott és merész jellemet. Olyan arcz volt, mely illett nagyon ehhez a testhez, mert oly szellem kifejezése ült rajta, mely tudott bánni a nyers testi erővel és képes volt féken is tartani; átható értelemre valló világos szemek; durva, de elszánt és megragadó vonások, és vaserejű állkapocs. Gondolat, erő, szenvedély nézett ki a bozontos szemöldök alól, a vonások mély barázdáiból, a tág orrlyukakból és az ajkak nyugtalan játékából. Fülöp komolyan és merően nézte és a férfiú viszonozta pillantását.

— Mit gondol rólam, úrfi? — kérdezte az utas, a hogy ismét a fogai közé vette a pipáját. — Jó formájú ember vagyok, igaz-e?

— Különös embernek látszik.

— Különösnek! Mondja inkább úgy, hogy zavarba hoztam önt, mint a hogy sokakat zavarba hoztam már és fogok is még zavarba hozni. Ön nem olvashat úgy a lelkemben, mint én az önében. Jöjjön, akarja-e, hogy fölfedjem sorsát, jellemét? Születésére nézve úriember, vagy olyasféle; — ezt elárulja nékem a hang, a melyen beszél. Szegény, pokoli módon szegény; — ebben a kabátján lévő lyuk tesz bizonyossá. Büszke, tűzvérű, elégedetlen és boldogtalan; — ezt meg mind az arczáról látom. Azért is szólítottam meg, mert észrevettem ezeket a jeleket. A magam jókedvéből nem keresem az ismeretséget a boldog emberekkel.

— Nem csodálom; mert ha ismer minden boldogtalan embert, akkor már is elég széleskörű ismeretsége van, — felelte Fülöp.

— Elméje érettebb koránál. Mi a foglalkozása, ha nem sértem kérdésemmel?

— Eddig még nincs foglalkozásom, — mondotta Fülöp könnyű sóhajtással, és fülig elpirult.

— Annál nagyobb baj! — dörmögte a pipás ember vontatott, nyomatékos orrhangon. — Szinte azt hittem már, hogy valami fiatal rekrutáját látom az ellenség táborának.

— Az ellenség táborának? Nem értem, a mit mond.

— Más szóval: növény, mely az ügyvédi asztal mellől nő ki. Mindjárt megértetem magam. Van a póknak egy fajtája, szorgalmas, dolgos, nyolczlábú nép, mely agyának verejtékéből (mellesleg szólva, azt hiszem, hogy a póknak igen alaposan fejlett koponyája van) szövi a hálót, a melylyel összefogdossa a legyeket. Van a póknak egy másik fajtája is, ez híjával van az anyagnak, melyből hálót szőhetne magának; ez hát lesre indul és úgy vadászik az élelemre, melyet a szomszéd hálója és munkája szerez meg számára. Ha kisebbféle pók hálójára akad, melynek úgy látszik, hogy gazdag az éléstára, megtámadja az idegen tulajdont, odujába üldözi a gazdát, ha lehet, felfalja, ha nagyon is kemény a rágójának, félrelöki és nyugodtan elszedi tőle a sok lábat és szárnyat, mely a hálóján fityeg; a pókoknak ezt a fajtáját mondom én az ellenségnek, — a világ ügyvéd néven emlegeti őket.

Fülöp kaczagott. — Hát az első osztályú pókok kicsodák?

— Jóravaló lelkek, kik őszintén beismerik, hogy légyfogdosásból élnek. Az ügyvédek orvul megrohanják őket, azzal az ürügygyel, hogy ki akarják szabadítani karmaikból a legyeket. Minden szemforgatása mellett nevezetes vérszopó egy nép ez az ügyvéd nép. Ha! ha! Ho! ho!

És harsogó, durva kaczajjal, melyben több volt a gyűlölség, mint a jókedv, a férfi elfordult, újra keményen hozzálátott a pöfékeléshez és mély hallgatásba merült, melyet, úgy látszott, nem igen volt hajlandó megszakítani, pedig egyik mérföld a másik után maradt el a kocsi kerekei mögött. Fülöpnek sem volt különös kedve a közlékenységre. A saját helyzete és kilátásai körül forgó gondolatai leszereltek benne minden érdeklődést, mely más

körülmények közt okvetetlenül különös útitársa felé fordult volna. Kora reggeltől fogva ételt nem érintett. Az aggódás teljesen érzéketlenné tette az éhség iránt, míg Plaskwith úrhoz meg nem érkezett; azután pedig lázas állapotában, keserűségében és sebzett szívével, csak felháborította a sok kívánatos falat, melyet a teázóasztalon látott. Nem érezte az éhséget, de bágyadt és gyönge volt. Álma, melyet az ifjúságnak oly keserves nélkülöznie, néhány éjszaka óta zavart és szaggatott volt; és most, a kocsi erős mozgása és a szabad levegő, mely üdébb és éltetőbb volt, mint az, melyet hónapok óta magába szívhatott, oly hatással volt idegeire, mint valami zsibbasztó szer mámora. Szempillái elnehezedtek; a mögötte eltűnő út és az imbolygó fák helyét bizonytalan köd foglalta el, a melyből mintha a Plaskwith-nők kancsalul néző szeme nézett volna reá folytonosan. A fejé mellére hanyatlott, azután, ösztönszerűen keresve a kínálkozó legerősebb támasztékot, a nagy, pipás ember felé hajlott és végre szép kényelemmel odaborult a derék férfiú vállára. Az utas, a mint magán érezte ezt a kéretlen és kellemetlen terhet, kivette szájából a pipát, melyet háromszor is megtömött már, és türelmetlen, dühös kiáltásra fakadt; midőn pedig látta, hogy ezen a módon nem megy semmire sem, s hogy minél mélyebben alszik a fiú, annál jobban reánehezedik a rajta lévő teher, hangosan kiáltotta: — Hallja-e, nem azért fizettem meg a fuvart, hogy párnája legyek magának, fiatal ember! — és irgalmatlanul megrázta. Fülöp felriadt álmából és lebukott volna a kocsiról, ha szomszédja meg nem kapja, oly erős kézzel, mely képes lett volna egy fiatal cserfát is feltartóztatni estében.

— Térjen magához! ugyancsak rútul lebukfenczezhetett volna.

Fülöp, fél álmában és fél ébrenlétében, dadogott valami érthetetlenséget és sötét szemét a férfiúra vetette; annyi öntudatlan, de szomorú és mély szemrehányás volt e pillantásban, hogy az utas megindult rajta és elszégyelte magát. De mielőtt mentegethette volna magát, vagy csak egy jó szót szólhatott volna, Fülöp újra elaludt. De most már, mintha érezte volna és meg-

jegyezte volna magának a visszautasítást, elfordította fejét szomszédjától s egy doboznak támasztotta — a mi veszedelmes egy párna volt, mert elég lett volna a kocsi egy zökkenése, hogy leguruljon a kocsiútra.

— Szegény gyermek, halványnak látszik! — dörmögte a férfi és kiverte, aztán zsebredugta a pipáját. — Talán erős volt neki a füst — úgy látszik beteg és rossz bőrben van. És kezébe fogta a fiú hosszú, vékony újjait. — Az arcza beesett! Mit tudom én, hogy nem az éhezés miatt-e? Eh! goromba voltam. Csönd legyen, kocsis! ne olyan hangosan, ördög bújjék beléd — bizonyos, hogy lebukik; — s a férfi gyöngéden és óvatosan fogta át két hatalmas karjával a fiú derekát. — Most pedig, tegyük jó helyre a fejét; így ni, most rendben van. — És Fülöp sápadt arcza és hosszú haja édesdeden odasimult a magában beszélgető ember mellához. — Szegény boldogtalan! mosolyog; talán hazagondol, s a pillangókra, melyeket kis gyermek korában kergetett. Soha sem térnek vissza azok a napok; soha, soha, soha! Azt hiszem, keletről fúj a szél, még megfázik; — és a férfi, egy pillanatra félrecsusztatva, majd asszonyi kímélettel mellétől ismét a vállára emelve fejét, kigombolkozott s immár nem kellemetlen terhét előbbi helyzetébe juttatva, a kabátja szárnyát gondosan az alvó karcsú derekára vonta, a saját durva mellét pedig — mert nem volt rajta mellény — kitette az éles szélfúvásnak. Így pihent ez idegen férfi mellén az apátlan, elhagyott árva fiú, feledve a jelent, s az élettel és a bűnnel vívott rettentő és vad tusában elernyedt szív szolgálva párnája gyanánt — talán boldog és szeplőtlen jövőről álmodott.

HETEDIK FEJEZET.

CONSTANCZIA: . . . Éltem, kedvem, falatom,
Egész világom, özvegy napjaim
Vigasztalása.
JÁNOS KIRÁLY.

Lámpavilágosságnál, kocsik zörgése, taligák és szekerek nyikorgása, London néptolongása, zsivaja, pezsgő élete és visszás lármája közben ébredt fel édes álmából

Fülöp. Félöntudattal és tétován ébredt, s látta, hogy idegen szem pihen rajta nyájasan, éber gonddal tele.

— Jól aludt, kis fiam! — mondotta az utas, mély rezgésű hangon, mely áthallatszott minden zsivajgáson.

— És ön tűrte, hogy ennyire terhére essem? — mondotta Fülöp és nagyobb hála volt hangjában, tekintetében, mint a minőt, övéin kívül, bárkinek is mutatott születése óta.

— Nem sok szívességben lehetett része az életben, szegény gyermekem, hogy ezt is nagyba veszi.

— Nem; valamikor mindenki nagyon szíves volt hozzám. Akkor nem becsültem meg. — E szóknál a kocsi nehézkes dübörgéssel fordult be a fogadó sötét boltívei alatt.

— Vigyázzon magára, gyermekem! Rossz színben van; — és a férfi a sötétben egy sovereignt csúsztatott Fülöp kezébe.

— Nincs szükségem pénzre. De azért szívemből köszönöm jóságát; gyalázat volna, ha koldus volnék ily fiatalon. De nem tudna számomra valami foglalkozást, hogy keresethez juthatnék? A mivel kínálnak, az nagyon is csekély. Anyám és öcsém van otthon, tökéletesen gyermek még, uram.

— Foglalkozást! — ismételte a férfiú; s a mint a kocsi most megállt, a csapszék ajtajánál, a lámpa fénye egészen megvilágította jellemzetes arczvonásait. — Úgy van, tudok valamiféle foglalkozást; de máshoz kellene fordulnia, hogy segítse hozzá! A mi engem illet, nem igen valószínű, hogy találkozzunk az életben!

— Sajnálom, ha úgy van! Kicsoda, micsoda ön? — kérdezte Fülöp nyilt és leplezetlen kiváncsisággal.

— Én? — felelte az utas mély nevetéssel; — oh, tudok akárhány embert, a ki jóravaló ficzkónak tart engem. Fogadja el azt a keresetet, a melylyel kínálják, ne törődjék vele, ha még oly csekély, a czélját azért elérheti. Jó éjszakát!

Így szólva, gyorsan leszállt a kocsi tetejéről; és a mint megadta a kocsisnak az utasítást, hogy hova vigye iszákját, Fülöp látta, hogy három vagy négy jól öltözött,

tisztességes formájú ember közeledett hozzá, erősen megrázta a kezét és tüntető szívességgel köszöntötte.

Fülöp felsóhajtott. — Vannak barátai, — mormogta magában; és megfizetve a fuvardíjat, kifordult a népes udvarból és szomorúan hazafelé indult.

Fülöp, egy héttel R — —-ben tett látogatása után, megkezdette próba-szolgálatát Plaskwith úrnál, Morton asszonynak pedig oly határozottan rosszra fordult az egészsége, hogy elhatározta, hogy bizonyosságot szerez sorsa felől és orvost hívat. Az orákulum eleinte nagyon kétértelmű volt a válaszadásban. De midőn Morton asszony szilárdan így szólt: — Kötelességeim vannak; válaszának őszinteségétől függ, mint járjak el gyermekeim jövőjét illetőleg — a kik, ha váratlanul halok meg, támasz nélkül maradnak a világon, — az orvos erősen a szeme közé nézett, meglátta benne a nyugodt elszántságot, és őszintén felelte:

— Akkor ne késlekedjék terveivel; mindnyájunk élete bizonytalan — az öné különösen az; élhet még jó ideig is, de a szervezete nagyon megrendült — tartok tőle, hogy víz gyülemlik a mellében. Nem, asszonyom — nem jár semmi. Eljövök még önhöz.

Az orvos Sidneyhez fordult, a ki az óraláncával játszadozott és felmosolygott reá.

— Hát ez a gyermek, uram? — kérdezte az anya fürkészve, és egészen megfeledkezett a róla kimondott ítéletről — oly gyönge gyermek!

— Éppenséggel nem, asszonyom, — nagyon csinos kicsiny ficzkó, — és az orvos megczirógatta a gyermek fejét s gyorsan eltávozott.

— Oh, mama, bár lovagolhatnék — bár megvennéd azt a fehér lovacskát!

— Szegény gyermek! szegény gyermek! — suttogta az anya — nem szabad önzőnek lennem. — Arczát a két kezébe temette és gondolkozni kezdett.

Oly sorsnak nézve elébe, szabad volt-e arra határoznia magát, hogy visszautasítsa bátyja ajánlatát? Vajjon az ajánlat nem biztosította-e gyermekeinek legalább

az otthont és a mindennapi kenyeret? Ha már meghalt, vajjon nem szakadhat-e meg a kötelék a nagybátya és unokaöcscse közt? Mit tudhatta, hogy akkor is oly jó indulattal lesz-e a gyermek iránt, mint most, midőn saját szavával ajánlhatja gondjába — midőn ő maga teheti le kezébe a drága zálogot? E gondolatokkal vívódva, szánta reá magát egyikére amaz elhatározásoknak, melyek magukban hordják a feláldozó szeretet minden erejét. El akarta szakítani magától e gyermeket, utolsó örömét és vígasztalását; egyedül akart meghalni, — egyedül!

NYOLCZADIK FEJEZET.

CONSTANCZIA: Előtalálom a menny udvarán
S nem ismerek rá.

JÁNOS KIRÁLY

Egy este, midőn a boltot már bezárták és a nap munkájának vége volt, Morton Roger úr együtt ült családjával a csinos és lakályos hátulsó szobában, mely rendszerint ott van közvetetlenül az angol kereskedőember áruraktára mögött. Sokszor boldog, és igazán boldog ez a kis szentély, közel az üzleti élet gondjához, fáradalmához és mégis messzire tőle, melynek otthonos kényelmét, biztos nyugalmát köszöni. Nézzünk csak le éjnek idején a városban az elnémult boltok sorára és képzeljük magunk elé a vidám és nyugodt csoportokat, melyek egybegyűlnek ott bent a közös vacsorához, melyet száműzött a szokás ama kevésbbé dolgos osztályokból, melyek nem szőnek és nem fonnak. A kereskedőt, ki az élet két szélsősége közé helyeztetve, módján túl nem koczkáztat meg semmit, és tisztán látja, mi áll a könyvben és mennyi a haszon, kinek elég a dolga, hogy egészséges életet éljen, elég a vagyona, hogy sóhajtás nélkül köszönthesse minden újszülött gyermekét, megirigyelhetnék a fölötte és alatta állók — ha a nyugtot nem ismerő emberi szív egyáltalán irígyelhetné a Megelégedést!

— E szerint nem jön el a kis fiú? — szólt Mortonné asszony, kését, villáját keresztbe téve egymáson, és el-

tolta maga elől a tányérját, jelezve, hogy végezett a vacsorával.

— Nem tudom. — Gyerekek, feküdni; egy-kettő — így szeretem. Jó éjszakát! — Katalin nem mond sem igent, sem nemet. Idő kell még neki, hogy meggondolkozzék.

— Nagyon szép ajánlat volt részedről. Némely ember soha sem becsüli meg a jót.

— Tökéletesen igazad van, kedvesem, és tagadhatatlan, hogy nagyon okos asszony vagy. A mi Katát illeti, ő tisztességes, s nagyon gazdag asszony lehetne most. Feleségül mehetett volna Spencerhez, a fiatal serfőzőhöz — a ki nagyon derék és jómódú ember volt!

— Spencer! Nem emlékezem reá!

— Természetes, hogy nem, mert mikor megszökött, ő visszavonult üzletétől és elköltözött a városból. Nem tudom, hova lett. Nagyon belé volt bolondulva, mondhatom. Rendkívül szép leány volt az én Katalin húgom.

— Szép az, a ki szépen viseli magát, mr. Morton, — szólt a jó asszony, kinek erősen himlőhelyes volt az arcza. — Egyikünk sem ment a kísértéstől és a megpróbáltatástól; siralom völgye ez a világ és az Úr kegyelme nélkül olyanok vagyunk, mint a kifehérített koporsó.

Mr. Morton megkavarta a vizes pálinkáját és a megszokott sarokba tolta székét.

— Ugy-e, elolvastad a bátyád levelét, — mondotta némi szünet múlva; — nagyon jó véleménynyel van a Fülöp gyerekről.

— Könnyen éri csalódás az emberi szívet, — felelte Morton asszony, ki mellesleg szólva, orrhangon beszélt. — Adná Isten, hogy olyan legyen, a milyennek látszik; de azt szokták mondani, hogy kibujik a szeg a zsákból.

— Reméljük a legjobbat, — mondotta mr. Morton szelíden; — és — tégy még egy kis czukrot a grogomba, kedvesem.

— Azt hiszem, nagy szerencse reánk nézve, hogy nem jön a másik kis fiú. Merném állítani, hogy még a katekizmusra sem oktatták: az effféléknek sejtelmük sincs arról, hogy mi a kötelessége egy anyának. Aztán meg

nagyon zavart volna engem az, mr. Morton, hogy soha sem mondhattuk volna meg, hogy voltaképpen ki ő; és nem kételkedem benne, hogy nagyon bántotta volna a kíváncsiság miss Prynallt.

— Miss Prynall fogja — —! Mr. Morton hirtelen elharapta a szót, jó nagyot nyelt a vizes pálinkájából, aztán így szólt: — Miss Prynall is jobban tenné, ha nem söpörne mindig a más portája előtt.

— De sok flanelt vásárol és sok jót tesz a városban; ő ásta ki azt is, hogy mrs. Giles sem volt az, a kinek mindenki hitte.

— Szegény mrs. Giles! — a dologházba jutott.

— Szegény mrs. Giles, persze! csodálom, mr. Morton, hogy feleséges, családos ember létére azt mondhatja, hogy *szegény* mrs. Giles!

— Kedvesem, mikor dologházba jut az olyan, ki valaha jobb napokat látott, el lehet róla mondani, hogy szegény: — no, de azt nem bolygatom; mindamellett, ha mégis hozzánk kerül a fiú, miss Prynallt erősen szemmel kell tartanunk.

— Remélem, hogy nem jön, — igen kellemetlen volna. És ha valakinek felesége, családja van, minél kevésbbé ártja magát a mások és gyermekeik dolgába, annál jobb. Mert azt mondja az írás: a férfi ragaszkodjék a feleségéhez, és — —

E pillanatban kívülről erősen, fülsértő módon megrántották a csengőt és mrs. Morton hirtelen félbeszakította szavát.

— No! mondhatom! ily későn; ugyan ki lehet? Mikor már mindenki lefeküdt! Eredj és nézd meg, mr. Morton.

Mr. Morton egy kissé lomhán és kelletlenül fölállt; aztán kiment a folyosóra és kinyitotta az ajtót. Rövid és halk beszélgetés hallatszott, nagy bosszúságára mrs. Mortonnak, ki gyertyával a kezében ott várt a folyosón.

— Mi baj, mr. Morton?

Mr. Morton hátrafordult és nagyon megrendültnek látszott.

— Hol a kalapom? Oh, itt van. A húgom jött meg, oda át van a fogadóban.

— Szent Isten! Csak nem mondja meg, hogy a *te* nővéred?

— Nem, nem: itt van az írása — úgy szól magáról, mint egy nőről, a ki betegen érkezett. Nem sokára visszatérek.

— Ide nem jöhet — ide ne jöjjön, mr. Morton. Én tisztességes asszony vagyok — ide nem jöhet. Belátod —

Mr. Morton már természeténél fogva szigorú egyéniség volt, szigorú mindenkihez, csak éppen a feleségéhez nem. De a rikácsoló hang, melyet oly régóta megszokott, most nemcsak a fülét, hanem a szívét is sértette. Összeránczolta homlokát:

— Csitt legyen, asszony, nincs benned érzés! — mondta és szemébe húzva a kalapját, kifordult az ajtón.

Ez volt az egyetlen kemény szó, melylyel mr. Morton valaha illette életének jobbik felét. Mrs. Morton meg is őrizte jól a szívében és emlékezetében, elválaszthatatlanul a férje hugától és a gyermekétől; és nem az az asszony volt ő, ki valaha megbocsátott.

Mr. Morton gyors léptekkel sietett végig a néma, holdfényes utczákon, s megérkezett a vendégfogadóba. A földszinti szobák egyikében egy klub tartotta összejövetelét ez éjjelen, s midőn a küszöbre lépett, zajos „hip-hip-hurrá!“ kiáltás köszöntötte jöttét, lábak dobogásával és poharak csengésével vegyesen. Mr. Morton feszes, józan, tiszteletreméltó férfiú volt — ki a választások idején kívül — mert nagy politikus volt — sohasem vett részt nála kikapósabb polgártársainak mulatságaiban. Ezek a hangok, ez a hely kellemetlenül érintették. Megállt és elborította arczát a szégyen pirossága. Szégyelte, hogy itt van — szégyelte, hogy meglátogatja elhagyott, s mint hitte, eltévelyedett testvérét.

Éppen szembe jött vele egy csinos kiszolgáló leány, fölhevülten és pirosan a sok megrendeléstől és bóktól, s poharakkal teli tálczát tartva a kezében.

— Érkezett ide egy úri nő a gyorskocsin?

— Igen, érkezett uram, fenn az emeleten, második szám, mr. Morton.

Mr. Morton! Megrázkódott nevének hallatára. —

Feleségemnek igaza van, — mormogta. — A dolog végre is kellemetlenebb, mint hittem volna.

A rozoga lépcső rengett gyors léptei alatt. Benyitott a 2. számú szobába és az a Katalin, kit utóljára tizenhatéves korának boldog idejében, virágában látott, ki, ha nem lett volna arczán az a büszke vonás, egy Hébének lehetett volna mintaképe, — ugyanaz a Katalin, időnek előtte megöregedve, haloványan, hervadtan, sötét haja őszbeborulva, beesett arczczal, bágyadt szemmel — az a Katalin a nyakába borult!

— Áldjon meg az Isten, bátyám! Mily szép tőled, hogy eljöttél! Mily rég láttuk egymást!

— Ülj le, Katalin, édes hugom. Gyönge vagy — nagyon megváltoztál — nagyon. Nem ismertem volna rád.

— Bátyám, elhoztam a fiamat: fáj tőle megválnom — nagyon — nagyon fáj; de jól van így és teljesüljön az Úr akarata. — E szavakkal egy kicsiny, hitvány, rozzant kanapé felé fordult, mely olyan volt, mintha elbújt volna az alacsony, barátságtalan szoba legsötétebb zugában; és Morton követte. Katalin egyik kezével félre vonta a kendőt, melylyel a gyermeket letakarta, a másik kezének mutatóujját pedig ajkára téve — ajkára, mely *most* mosolygott — suttogva mondta: — Ne ébreszszük fel, oly fáradt. De nem akartam lefektetni, míg nem láttad.

És ott aludt a szegény Sidney, szép arczát a kezére hajtva; selymes, lágy haja félre simítva borúlat nélkül való, szép homlokáról; amúgy is viruló színe a melegtől és utazástól még élénkebb a szokottnál; bájos arcza oly ártatlan és nyugodt; lélekzete oly könnyű és szabályos, mintha még soha sem szakította volna meg sóhajtás.

Mr. Morton végighúzta kezét a két szemén.

Volt valami mélyen megindító az ellentétben e virrasztó, gondba merült, boldogtalan asszony és az öntudatlan gyermek álma között. És van-e szív, mely, ha felderítette valaha a kereszténvi irgalomnak — a természetes jó érzésnek csak egyetlen sugara, képes lett volna e pillanatban, még ha igaz lett volna is a világ ítélete, emlékeztetni Katalint az ő állítólagos botlására? Oly isteni szentség lakozik az anya szeretetében, hogy bárminő a kötelék, mely gyermekéhez fűzi, áldott az és

szentséggel teljes; és feledve van a múlt és semmivé lesz a világ minden zord ítéletével, midőn csak maga *ez* a szeretet jelentkezik, és az Isten, ki őrködik a kisdeden, reábocsátja derüjét emberi képviselőjére, kinek gyöngédségében az *ő* gyöngédsége él!

— Ugy-e jó leszel hozzá, — ugy-e? — mondotta Morton asszony, és kérésének oly bizakodó, szinte vidám volt a hangja, mintha azt mondotta volna: „Ki az, ki nem lenne jó egy ily kedves és elhagyott istenteremtéséhez?“ — Nagyon érzékeny és nagyon értelmes gyermek; soha se lesz reá okod, hogy kemény szóval illessed — soha! neked is vannak gyermekeid, bátyám!

— Szép gyermek, — nagyon szép. Atyja leszek.

A mint ezt mondotta, eszébe jutott az ő rosszkedvű, fanyar, zsémbes felesége, de azért igy szólt magában: — Meg kell szeretnie az ilyen gyermeket — az asszonyokat mindig megejti a szépség.

Lehajolt és gyöngéden reászorította ajkát Sidney homlokára. Morton asszony pedig ismét betakarta a kendővel a gyermeket és a szoba másik felébe vonta a bátyját.

— Most pedig, — szólt, és elpirult, a mint mondotta, — látnom kell a feleségedet, bátyám: olyan sok a mondanivaló egy gyerekről, hogy csakis asszony képes azt megtartani az emlékezetében. Ugy-e jólelkű és kedves asszony a feleséged? Tudod, hogy soha sem láttam; csak azután házasodtál meg, midőn — midőn én már elhagytalak.

— Nagyon derék asszony, — mondotta mr. Morton köhécselve — és valamelyes pénzt is hozott a házhoz; mint a legtöbb asszonynak, neki is megvan a maga akarata, de ezt nem bolygatom — jó feleség, a milyenek a feleségek lenni szoktak; és okos, dolgos, — nem is tudom, mit is tennék ő nélküle.

— Bátyám — szivességet kérek tőled — nagy szivességet.

— Olyat-e, a mit el lehet intézni pénzzel?

— Pénz ahhoz nem kell. Nem élek már soká, — ne rázd a fejed — nem élek soká. Fülöpöt nem féltem,

neki bátor lelke van és erős az akarata — de *ez a gyermek!* Nem vehetem a lelkemre, hogy örökre elhagyjam: engedd meg, hogy ebben a városban maradhassak — mindegy, akárhol lakom; de hogy láthassam néhanapján, hogy tudjam, hogy a közelében vagyok, ha megbetegszik — engedd, hogy maradjak — engedd, hogy itt haljak meg!

— Nem kell ilyen szomorú dolgokat mondani — még fiatal vagy — fiatalabb, mint én — és *én* nem gondolok a halálra.

— Isten őrizzen attól! de —

— Jó — jó, — szakította félbe mr. Morton, ki tartani kezdett tőle, hogy érzelmei oly ígéretre ragadják, melynek megtartását felesége nem fogja megengedni — beszélni fogsz Margittal — vagyis mrs. Mortonnal — reá fogom őt bírni, hogy találkozzék veled — igen, azt hiszem, kieszközölhetem ezt; és ha megegyezhettek az ittmaradásodat illetőleg — de, tudod, minthogy ő hozta a pénzt a házhoz és nagyon különös asszony —

— Látni akarom őt; köszönöm bátyám — köszönöm; lehetetlen, hogy megtagadja tőlem. És bátyám, — folytatta mrs. Morton, rövid szünet elmúltával, és szilárdabb lett a hangja: — és lehetséges volna az, hogy nem hiszed el, a mit mondottam — hogy mint a többi ember, te is azt gondolod, hogy gyermekeim a gyalázat szülöttei?

Oly megragadó komolyság volt Katalin hangjában, a mint ezt mondotta, hogy nagyon sok embert meggyőzött volna igazáról. De mr. Morton a kézzel fogható tények, a gyakorlat embere volt — a ki azt tartotta, hogy a törvénynek mindig igaza van, és hogy az, a mi nem valószínű, soha sem volt igaz.

Lesütötte szemét, a mint így felelt:

— Azt hiszem, nagyon félrevezetett asszony voltál te, Katalin, s ez az egész, a mit e dologról mondhatok; ne szóljunk többet róla.

— Nem! engem nem vezettek félre; az uram — igen, az uram — nemes és nagylelkű ember volt, az első perctől az utolsóig. A gyermekeinkért történt — azért, a mit az ő sírig büszke nagybátyjától remélhettek, hogy

titokban tartotta házasságunkat. Ne okold Fülöpöt — ne kárhoztasd a halottat.

— Senkit sem akarok kárhoztatni, — mondotta mr. Morton, kissé ingerülten; — egyszerű ember, kereskedő ember vagyok és csak ahhoz tarthatom magam, a mit a magam körében illő és tisztességes dolognak tartanak, és Beaufort úr eljárását én ilyennek nem tekinthetem; vedd ezt úgy, a hogy akarod; feleségül vesz, a mint hiszed, és elteszi az útból a tanuját, megsemmisít egy házasságlevelet, és meghal a nélkül, hogy megírta volna végrendeletét. No, de mindezt nem bolygatom. Nagyon helyesen teszed, hogy nem viseled a Beaufort nevet, mert szokatlan név és mindenesetre köztudomásúvá tenné az esetedet. Minél kevesebb szó esik róla, annál jobb. Mindig arra kell gondolnod, hogy gyermekeidet természetes gyermekeknek fogják mondani és hogy a maguk erejéből kell utat törni maguknak az életben. Nem baj az! Meleg napot választottál az utazásra. — Katalin felsóhajtott, és megtörölte szemét; nem pörölt már a világgal, mikor saját anyjának fia sem hitt szavának.

A testvérek néhány pillanatig elbeszélgettek még a multról, a jelenről; de zavartan, elfogódottan ment a beszéd, oly nehéz volt egy tárgyat folyton elkerülni; és tizenhat évi távollét után vajmi kevés közösség marad olyanok közt is, kik valaha együtt játszadoztak a szüleik lábánál. Mr. Morton végre is örült, hogy Katalin kimerültségében ürügyet talált az eltávozásra.

— Légy nyugodt és igyál valami meleget, mielőtt lefekszel. Jó éjszakát! — ezek voltak a búcsúzó szavai.

Hosszú tanakodással, álmatlanul telt el mr. és mrs. Morton éjszakája. Ez érdemes hölgy eleinte kereken kijelentette, hogy nem látogatja meg s nem is látogathatja meg Katalint (az, hogy magánál fogadja látogatását, szóba sem került). De magában azért elhatározta, hogy e pontban engedni fog, hogy annál szívósabban ragaszkodhassék egy másikhoz: tudniillik ahhoz, hogy tisztára lehetetlen Katalinnak a városban maradnia. Az efféle engedékenység, mely jó arra, hogy annál nagyobb erőt adjon az ellenállásnak, megszokott, elmés fogása a férjes asszonyoknak. Midőn tehát Morton asszony hirte-

len és ügyesen azt a látszatot adta a dolognak, mintha megrendült volna férjének ékesszólásán, és így szólt: — szegény teremtés! ha csakugyan oly beteg, és te oly nagyon kívánod, holnap meglátogatom: — mr. Morton úgy érezte, hogy szíve fogékonyabb a sok kiváló ok iránt, melylyel felesége igyekezett bebizonyítani annak lehetetlenségét, hogy Katalin állandóan a városban maradhasson. Mr. Mortonnak politikai pártállása van, sok az ellensége; minden bizonnyal fölkavarnák huga szökésének történetét, mely már-már feledésbe ment, ez megzavarná nyugalmát, kárára volna talán üzletének, de minden bizonnyal ártana legnagyobbik leányának, ki most mult tizenhároméves; akkor aztán lehetetlenné válnék, hogy megvalósíthassák eddigi tervöket, hogy Sidneyt egy ágról-végről való rokonuk törvényes fiának és árvájának mondhassák; és bőséges táplálékot adna miss Prynall emberszólásának. Mindehhez pedig egy nem kevésbbé nyomós ok ötlött mr. Morton eszébe, — feleségének rendkívüli és kérlelhetetlen szigora minden bizonnyal arra indította volna a város többi asszonyát, hogy a legnagyobb gyönyörűséggel ragadjanak meg minden lehető alkalmat, hogy kétes világításba helyezzék az illendőség dolgában kifogást nem tűrő magatartását. Belátta még azt is, hogy ha Katalin ott marad, kiapadhatatlan forrása nyílik meg náluk a házi viszálynak; már pedig mr. Morton olyan ember volt, a ki szerette a nyugodt életet és a mennyire csak lehetett, került mindent, a mi okul szolgálhatott a házi perpatvarra. Így tehát, midőn a házaspár végre elfordult egymástól és álomra hajtotta fejét, a békeföltételek készen voltak és a gyöngébbik felet, mint a diplomácziában szokás, föláldozták az egyesült hatalmak érdekének.

Mortonné asszony másnap, a reggeli után, férje-ura karján a városba ment. Morton úr külsejében és egész magatartásában komoly, higgadt és szigorú, meglehetősen szép férfiú volt, s e tulajdonságai nagyban hozzájárultak a városban jóhírének megállapításához. Mortonné asszony kicsiny, száraz, csontos asszonyság volt. Az urát azzal hódította meg, hogy állítólag halálosan beléje szeretett, nem szólva hozományáról, mely Morton

urat abba a helyzetbe juttatta, hogy szélesebb alapra helyezhette üzletét, boltját kívülről átalakíthatta, árukészletét megnagyobbíthatta és szülővárosa kereskedőosztályának első sorába emelkedhetett. Még mindig azt hitte, hogy felesége az őrülésig szereti, s ezzel közös csalódásába esett a férjeknek, különösen pedig azoknak, kik papucs-kormány alatt nyögnek. Meglehet, hogy Mortonné asszony szerette is a maga módja szerint; mert ha a szíve nem érzett is melegen, tudjuk, hogy van olyan gyöngédség is, melynek csekély köze van az érzelemhez. Az érdemes hölgy most a lehető legjobban volt kiöltözködve. Volt benne annyi rátartósság, hogy fitogtassa azt a méltó jutalmat, mely az asszonyi erényt megilleti. Virágdísz pompázott toscanai szalmakalapján, és négy fodra volt zöld selyemruhájának, — mondják, hogy ilyen divat járta akkoriban. Ezenkívül nagyon szép fekete shawl volt rajta, rendkívül nehéz, — ámbár meleg volt az idő, — és jó hosszú rojttal; előkelő sárga topáz *Sévigné*-tű villogott mellén; roppant, aranynyal befuttatott kígyó fénylett a derekán; haja, vagy igazabban szólva: parókája igen kemény bodrokba volt sütögetve, a lába szűk félcipőbe szorult, melyen érezni lehetett még a friss bőr illatát. Ez utóbb említett gyötrelem, mert: *il faut souffrir pour être belle,* még csípősebbé tette Mortonné asszonynak egyébként is eléggé fanyar természetét. A legszelidebb lelket is kihozza sodrából, ha szorít a czipő; Mortonné asszony pedig történetesen azok közé az asszonyságok közé tartozott, kiknek télen mindig fagyos a lábuk, nyáron pedig halálra gyötri őket a tyúkszem.

— E szerint a hugod, mint mondod, nagyon szép?

— Csak *volt,* mrs. Morton, — csak *volt.* Az ember megváltozik.

— A rossz lelkiismeret, mr. Morton — —

— Kedvesem, nem jöhetnél egy kissé gyorsabban?

— Volnának csak olyan tyúkszemeid, mint nekem, mr. Morton, majd másképp beszélnél!

A boldog pár hallgatásba merült, melyet nem szakított meg más, csak egy-egy „Hogy-mint vannak?“ és egy-egy „Jó reggelt“, melyet ismerőseikkel váltottak, a míg a fogadóba értek.

— Menjünk fel hamar, — mondotta Mortonné asszony.

És csöndes, a búskomorságig csöndes volt reggel a fogadó, melynek oly hangos volt az éjszakája. Az ablaktáblák jó része zárva volt, védekezésül a nap melegsége ellen — az ívószoba néptelen — megrekedt füst szagától illatos a folyosó — a lépcső alján egy kiszolgált eb hasal, lomhán bogarászva — nincs egy árva lélek a vendégszobában. A férj és feleség, örülve, hogy senki sem látja őket, lábujjhegyen lopódzott fel a lépcsőn és belépett Katalin szobájába.

Katalin a pamlagon ült, és Sidney — épp úgy, mint Morton Rogerné asszony, a lehetőségig kicsípve, egyáltalán nem sejtve még, hogy sorsának minő fordulata vár reá, hanem, mint a legtöbb csinos gyermek, a ki bizonyos benne, hogy dicsérni, beczézni fogják — mellette állt.

— Feleségem — Katalin, — mondotta Morton úr. Katalin gyorsan fölkelt és fürkészőleg nézett a sógornője szigorú arczába. Elpalástolta, hogy a szíve görcsösen összeszorul, és kinyujtotta mind a két kezét, inkább esengve, mint köszöntésképpen. Morton Rogerné asszony fölegyenesedett, aztán meghajolt, így nyilatkozott meg benne önkéntelenül az udvariasság, melyre Katalin meglepően nemes arcza és matrónaszerű magatartása késztette, meghajolt, és Katalin megragadta és megszorította kezét.

— Ez a fiam; — és elfordította a fejét. Sidney közelebb lépett leendő pártfogójához, és Rogerné asszony félhalkan mondotta:

— Jer ide, kedvesem. Csinos kis legény!

— A legcsinosabb gyermek, kit valaha láttam! — lelkesedett mr. Morton, s az ölébe vette Sidneyt, és megsimogatta aranyhaját.

Ez nem tetszett Morton Rogerné asszonynak, de leült és azt mondotta, hogy „nagyon meleg“ van.

— Most pedig menj oda szépen ahhoz a nénihez, kedvesem, — mondotta Morton úr. — Ugy-e, hogy nagyon csinos néni? nem gondolod, hogy meg fogod szeretni nagyon?

Sidney, ki a legneveltebb gyermek volt a világon, bátran odalépett Mortonné asszonyhoz, a mint parancsolták. Mortonné zavarban volt. Sokan vannak így a mások gyermekével: a gyermek vagy megszüntet minden feszélyezettséget a társaságban, vagy megtízszerezi a meglevőt. Mortonné asszony mindamellett mosolyt erőltetett ajkára és így szólt: — Nekem is van otthon egy olyan kis fiam, mint te vagy.

— Csakugyan? — kiáltotta élénken Katalin; és mintha ez az egy mondása egyszeriben jóbarátokká tette volna őket, közelebb tolta székét sógornőjéhez: — Mindent megmondott bátyám?

— Igen, asszonyom.

— És itt maradhatok valahol a városban, és szabad, hogy lássam olykor?

Morton Rogerné asszony az urát nézte — az ura az ajtót nézte — és Katalin gyors pillantással nézte hol az egyiköket, hol a másikukat.

— Mr. Morton majd kimagyaráz mindent, asszonyom, — mondotta mrs. Morton.

— E-hm! — Katalin, kedvesem, attól tartok, hogy szó sem lehet erről, — kezdette Morton úr, a ki, ha már benne volt, meg tudta fogni a dolgot a gyakorlati oldaláról. — Látod, a mi elmult, az elmult és nem helyes újra felkavarni. De sokan lesznek még a városban, a kik emlékeznek reád.

— Senki sem fog meglátni, senki, csak ti és Sidney.

— Bizonyos, hogy kitudódnék; nem úgy van, mrs. Morton?

— Nagyon is úgy van, asszonyom; tisztára lehetetlen. Mr. Mortonnak olyan tekintélye van és a szomszédok úgy lesik minden mozdulatát; aztán meg választás is lehet az őszszel, lássa, asszonyom, neki nagy befolyása van a városban és hozzá politikai pártember.

— Azt nem bolygatom, — mondotta Morton úr. — De, mondom, Katalin, nem mehetne át kis fiad egy perczre a szomszéd szobába? Margit, jónak látnám, ha magaddal vinnéd s egy kissé összebarátkoznál vele.

Nagyon örülve rajta, hogy az elintézés egész súlyát

férjére háríthatja, a mit egyébként, az ő kegyes és leereszkedő módja szerint, bátran magára is vállalt volna, Mortonné asszony kézen fogta a kis fiút és benyitva a hálószoba ajtaján, magukra hagyta a testvéreket. És ekkor Morton úr, jóval tapintatosabban és több kímélettel, mintsem az ember hitte volna, igyekezett kibékíteni Katalint a válás kegyetlen kényszerűségével, melyet sürgősnek mondott. Különösen arra helyezett súlyt, hogyan lesz jobb a dolog a gyermekre nézve. A fiúgyermekek nagyon durván szoktak viselkedni egymással szemben. Épp azért jobbnak látta, hogy Fülöpöt is mint távoli rokonát mutassa be Plaskwith úrnak, és ez alkalommal kéri is Katalint, írná meg Fülöpnek, hogy tartsa ezt szem előtt. De a mi Sidneyt illeti, az előbb vagy utóbb nyilvános iskolába jár, lesznek gyerekpajtásai, s ha kipattan születésének titka, sok bántalom érhetné, e szerint tehát sokkal jobb és könnyebb volna, ha úgy nevelnék fel, mint egy távoli rokon igazi, értsd: *törvényes* gyermekét.

— És, — kiáltotta a szegény Katalin a kezét tördelve — ha meghaltam, akkor sem tudja meg soha, hogy én voltam az anyja?

E kérdés fájdalmas volta a szívébe nyilallott a kérdezettnek. Mr. Morton fogékony volt az érzelmesség iránt, minden látszat ellenére, melyet a világias gondolatok és szokások borítanak rétegről-rétegre az ember nemesebb érzelmei fölé. Mindkét kezével megölelte és szívére szorította Katalint.

— Nem úgy, húgom — szegény húgom — meg fogja tudni, ha megéri azt a kort, midőn megérti és megőrizheti titkát. Meg fogja tudni azt is, hogy mennyire szerettünk és becsültünk téged egykor mindannyian; hogy mily fiatal voltál és hogy mennyire ki voltál téve a hízelkedésnek és a kísértésnek; hogy mennyire megcsaltak, mert én jól tudom azt, — lelkemre mondom — tudom, hogy nem a te hibádból történt. Meg fogja tudni azt is, mily mélyen szeretted gyermekedet, s hogy érette áldozatul vetetted azt a vígasztalásodat is, hogy közelében lehess. Meg fog tudni mindent — mindent!

— Bátyám — bátyám, lemondok róla — nyugodt

vagyok. Áldjon meg az Isten. Elmegyek — mielőbb elmegyek. Tudom, hogy gondját viseled.

— És látod, — tette hozzá Morton úr, összeszedve magát, és megtörölve a szemét — köztünk maradjon a szó, legjobb, ha Mortonné asszonynak e dologban meghagyjuk a maga meggyőződését. Ő nagyon jó asszony — nagyon jó; de az okosság is azt parancsolja, hogy ne ingereljük. — Most már bejöhet, mrs. Morton.

Mortonné asszony és Sidney ismét a szobába lépett.

— Mindent rendbe hoztunk, — szólt férje. — Mikor jöhetünk el érte?

— Ma még ne, — mondotta Morton Rogerné asszony; — beláthatja asszonyom, hogy előbb rendbe kell tennünk az ágyát és ki kell szellőztetnünk az ágyneműjét: nagyon kényes vagyok az effélére.

— Nagyon is megértem. Egyedül fog hálni? — bocsássa meg ezt a kérdésemet.

— Külön szobája lesz, — felelte Morton úr. — Ugy-e, kedvesem? A Mártha szobája mellett. Mártha, a szobaleányunk — nagyon jólelkű leány és szereti a gyermeket.

Mortonné asszony komoly arczot öltött s gondolkozott egy pillanatig, aztán így szólt: — Úgy van, megkaphatja azt a szobát.

— Ki kaphatja meg azt a szobát? — kérdezte Sidney gyanutlanságában.

— Te fogod megkapni, kedvesem, — felelte Morton úr.

— És mama hol alszik? Én a mamánál akarok hálni!

— A mama elmegy, — mondotta Katalin szilárd hangon, melyben csak a rokonérzés finom hallása fedezhette volna fel a kétségbeesést — elmegy egy kis időre: de ez az úr és ez az asszonyság nagyon — nagyon — jó lesz hozzád.

— Megteszünk minden tőlünk telhetőt, asszonyom, — mondotta mrs. Morton.

És a mint ezt mondotta, hirtelen világosság támadt a gyermek elméjében — felkiáltott hangosan, elszakította

magát nagynénjétől, az anyja keblére rohant, elrejtette arczát és sírt keservesen.

— Félek, hogy nagyon elkényeztették, — suttogta Morton Rogerné asszony. — Azt tartom, ne maradnánk itt tovább, mert feltünő lesz a dolog. Jó reggelt, asszonyom; holnapra mindent készen tartunk.

— Isten veled, Katalin, — szólt Morton úr; s midőn megcsókolta, hozzátette még: — Nyugodjál meg, magam még visszajövök és veled töltöm az estét.

Elmúlt egy nap e beszélgetés után. Éjjel volt, Sidney már beköltözött új otthonába; kedves volt hozzá mindenki — Morton úr, a gyermekek, Mártha, a szobaleány. Mrs. Roger a maga részéről nagy darab lekváros kenyeret adott neki, de ő csak sötéten nézett az est hátra levő részén át; mert, mint az idegen helyre került kutya, nem nyúlt hozzá az ételhez. Kicsiny szíve csordultig volt és könyben úszó szemei minden pillanatban az ajtót nézték. De a fájdalom nem tört ki belőle oly féktelenül, mint várták tőle. Nagy elhagyatottsága s az idegen arczok félelemmel és hideg borzadálylyal töltötték el lelkét. De midőn Mártha az ágyasszobájába vitte és levetkőztette s ő letérdelt, hogy elmondja esti imádságát, és e szókhoz jutott: „Istenem, szépen kérlek, áldd meg édes mamámat és engedd meg, hogy jó gyermek lehessek“, — szíve nem birt tovább fájdalmával és oly féktelen zokogásra fakadt, hogy megijesztette a jólelkű cselédet. Szerencsére tudott bánni a gyermekekkel és kérlelte, vígasztalta, és beszélt neki arról a sok szép dologról, melyet művelni fog, s a szép játékokról, melyekkel megajándékozzák; és végre lecsillapodva, de meg nem nyugtatva, behúnyta szemét s szempillái még nedvesek voltak a könytől, midőn elaludt.

Abban állapodtak meg, hogy Katalin még ez éjjel hazatér az éjfélkor induló gyorskocsin. Elmúlt tizenegy óra. Mortonné asszony már lefeküdt; és férje, ki rendes szokása szerint még fennmaradt, hogy elszívjon egy szivart az utolsó pohár vizespálinkához, éppen eldobta a szivar végét, midőn halk kopogtatást hallott az ablakon. Némán és ijedten állt fel, mert az ablak egy félreeső,

éjnek idején sötét és néptelen, szűk sikátorra nézett, és külső vastáblái még nyitva voltak a nagy meleg miatt; a zaj megismétlődött s Morton egy gyönge hangot hallott. Egy pillantást vetett a piszkavasra, aztán óvatosan az ablakhoz lépett és kinézett: — Ki az?

— Én vagyok — Katalin! Nem tudok elmenni, míg nem látom fiamat. Látnom kell — látnom kell még egyszer.

— Édes húgom, nem lehet — be van zárva a kapu. Ments Isten, hogy Mortonné meghallja!

— Órák óta járok már az ablak alatt — vártam, míg lepihent mindenki a házadban, míg senki sem lesz, még egy cseléd sem, a ki meglássa az anyát, a ki gyermekének ágyához oson. Bátyám, anyánk emlékére kérlek, engedd meg, hogy megnézhessem utoljára a fiam arczát!

A mint ezt Katalin mondotta, ott állva az elhagyott utczán — sötétség és magányosság alant, fent Isten és a csillagok — oly fenség volt lényében, mely megragadta a szavára figyelőt. Ámbár egészen közel állott, mégsem látszottak meg jól vonásai; de tartása — fölemelt keze — dúlt, de még mindig tiszteletet parancsoló alakja, csak annál hatásosabban emelkedett ki az éj árnyat vető sötétségéből.

— Menj körül, Katalin, — mondotta Morton úr, egy kis szünet múltával. — Beeresztelek.

Bezárta az ablakot, kiosont a kapuhoz, a reteszt félrehúzta és bebocsátotta látogatóját. Mondotta, hogy kövesse nyomon és elárnyékolva kezével a gyertyát, felsurrant a lépcsőn. Katalin lépteinek semmi zaja sem hallatszott.

Csöndben, minden baj nélkül haladtak el a szoba mellett, a hol a ház asszonya rendes szokása szerint elolvasott egy fejezetet valamelyik ájtatos könyvéből, mielőtt föltette a hálófőkötőjét és lefeküdt. Felértek ahhoz a szobához, melyben Sidney pihent. Morton óvatosan kinyitotta az ajtót és megállt a küszöbön, úgy tartva kezében a gyertyát, hogy nem ébresztette fel a gyermeket, de azért elég volt arra, hogy Katalin oda találjon ágyához. A szoba kicsiny volt, talán nagyon is szűk, de

a túlságig tiszta, mert a tisztaság legfőbb erénye volt Morton Rogerné asszonynak. Az anya remegő kézzel vonta szét a fehér függönyt és visszafojtotta zokogását, a mint azt a gyermeki nyugodt arczot nézte, mely feléje fordult. Fájdalmas némasággal nézett reá néhány pillanatig; — ki tudná azt megmondani, minő gondolatok és mely imádságok csatáztak és áradoztak e némaság alatt? Aztán lehajolt és halovány, reszkető ajkával megcsókolta azt a kicsiny kezet, mely erőtlenül csüngött le a vánkosról, melyen a gyermek feje pihent. Azután a bátyja felé fordította arczát, néma esengéssel a szemében, lehúzott ujjáról egy gyűrűt — melyet mindmostanáig nem tett le soha — a gyűrűt, melyet Beaufort Fülöp húzott az újjára egy nappal azután, hogy e gyermek a világra jött. — Legyen rá gondod, hogy a nyakán hordja mindig, — szólt, és elhallgatott, hogy ki ne törjön belőle a zokogás és fel ne zavarja a gyermeket. Úgy érezte, hogy ez ajándékkal felidézte az atya szellemét, hogy vigyázzon elhagyott, árva gyermekére; azután, szorosan összekulcsolva két kezét, mint a hogy a legtépőbb fájdalom önkívületében szoktuk, odahagyta a szobát, lesietett a lépcsőn, kilépett az utczára és suttogva így szólt bátyjának: — Most boldog vagyok; béke lakozzék e küszöbön! — És mielőtt Morton felelhetett volna, eltávozott.

KILENCZEDIK FEJEZET.

«A míg a május, a gyönyörű, itt van,
Csodák csodái szövődnek.
Éld jókor a májust, a május elillan,
És vége a kedves időknek.«

EDWARDS RICHARD: A tiszta életbölcseség paradicsoma.

Eljött az évnek az az időszaka, midőn London legragyogóbb mosolyával kedveskedik azoknak, kik a társadalmi életnek csak a fölszínét nézik; midőn legnépesebbek a boltok és legjobban virágzik az üzlet, midőn a város utczáin forr és ragyog a dologtalan és élvek után járó nép megszámlálhatatlan sokasága, midőn a

felsőbb körök szórják a pénzt s a középosztály megszedi magát; midőn a bálterem a szépség vásártere, a clubház pedig a Botrányok Iskolája; midőn a játékbarlangok ásítva lesik a prédát, és az operaénekesek és hegedűsök — aranyban dúskáló istenteremtései, mint a hogy trágyában dúskál a ganaj-bogár — rajzanak és zümmögnek, és meghíznak az előkelő világ költségén. Köznyelven szólva: beköszöntött a londoni „Season". És boldog, sőt mindent összevéve, boldogabb az év többi részénél még a boldogtalanok számára is az izgalomnak és a láznak ez a legfőbb ideje. Nem a hitelezők időszaka ez, s az adós kevesebb gonddal sikamlik tova; és meleg az idő és a csavargó didergés nélkül alszik a csillagfényes éjszakában; és jó napokat lát a koldús, és örül a tolvaj — mert a túltengő czivilizáczió fölöslegeiből kiszedheti részét mindenik. És az általános romlottságból undok és nyomorúságos lények másznak elő, hogy ők is sütkérezhessenek a közös napfényben — lények, melyek elpusztulnak, mihelyt végig süvít a melankholikus városon az ősz első szélfúvása. Vidám napjai ezek az örökösnek és a szépnek, és az államférfiúnak és az ügyvédnek, és az anyának, s ifjú leánykáinak, és a művészeknek, a kik új képet, és a költőknek, a kik új könyvet alkottak. Vidám napjai ezek az éhező napszámos-embernek és a toprongyos semmiházinak, ki hosszú léptekkel követi és kitartóan nézi, egy pennyért, az úrlovast, ki mindhiába küldi a pokol fenekére. Vidám napjai ezek a karmazsin-prémes ruhájában hivalkodó festett képű hölgynek; és vidám napjai a vén boszorkának, ki ott lézeng a pálinkásbolt küszöbén, hogy egy korty ital árán visszavásárolja letűnt ifjúkorának álmait. És végezetül: vidám, mint a hogy mindig vidám az óriási város tolongó sokasága — a bűnnek épp úgy, mint az ártatlanságnak, a szegénységnek épp úgy, mint a gazdagságnak. És vígabban forog minden sorsnak kereke, tekintet nélkül arra, hogy a mennyország felé van-e útban, vagy a pokol felé.

Beaufort Arthur, az ifjú örökös, otthon volt atyja házánál. Épp az imént érkezett meg Oxfordból, a hol már fölfedezte, hogy a tudás *nem* jobb a háznál és a

fekvőségnél. Mióta új jövő nyílt meg előtte, Beaufort Arthur nagyon megváltozott. Minthogy természeténél fogva szorgalmas és okos ifju volt, valószínűleg munkás és kiváló férfiu válik belőle, ha anyagi viszonyai olyanok maradnak, mint voltak nagybátyja halála előtt. De ámbár jóravaló, tehetséges fiu volt, hiányzott belőle az a szünetlen ösztönzés, mely csak a geniális ember tulajdona, és sokszor nemcsak dicsősége, hanem átka is. Az arany varázsvesszeje hirtelen elaltatta a benne rejlő erőket. Minthogy jó volt egész a könnyelműségig, a jelleme pedig ingatag volt, meghajolt a gazdag ifju semmittevők szokása és törvénye előtt, kik társai voltak az egyetemen. Épp oly hanyag és kicsapongó életre adta magát és épp úgy hajszolta az élveket, mint ők. E változás káros hatással volt ugyan lelkületére, de javára szolgált külső megjelenésének. Olyan volt e változás, hogy múlhatatlanul tetszenie kellett az asszonyoknak; és minden asszony között első sorban az édesanyjának. Beaufortné asszony előkelő származású hölgy volt; és Róbert, midőn feleségül vette, nagy reményeket fűzött rokonainak befolyásához; de egy kormányváltozás megfosztotta rokonait a hatalom birtokától; és a hozományon kívül semmi világi hasznát nem láthatta önző választásának. Beaufortné asszony azok közé a nők közé tartozott, kiket könnyű egy-két szóval is jellemezni. Merőben közönséges asszony volt — se nem rossz, se nem jó, se nem okos, se nem ostoba. Nevelt asszony volt, a szó megszokott értelmében; vagyis: unalmas, hallgatag, kifogástalanul öltözködő, jelentéktelen. Két gyermeke közül Arthur volt a beczézett, kivált mióta oly fényes vagyon örököse lett. Mert e nő annyira rabja volt a világnak, hogy még a gyöngédsége is a szerint volt meleg vagy hideg, a mint reá sütött a világ napja. Az urát voltaképpen nem szerette, csak szívelte — illettek egymáshoz nagyon; és (minden kisértés mellett, mely ifjabb korában körülvette, mert szépnek tartották — s mint a világias hajlandóságú emberek általában, oly körökben forgott, melyekben gyakori és ragadós a bűntetlen szerelmi kalandok példája), soha szó nem fért viselkedéséhez. Csekély vagy éppen semmi fogékonysága

sem volt a balsors iránt, melylyel soha sem volt semminemű érintkezése; de az olyan iránt, melynek példáit maga előtt látta — minők: az ifjabbszülött fiúk küzdelmei, vagy a társaságbeli asszonyok botlása, vagy a „jogos becsvágy“ ki nem elégülése — nagyobb részvéttel volt, mintsem tőle várni lehetett volna, és a művelt emberszeretet s az asszonyi elnézés minden kíméletével viseltetett vele szemben; és így, ámbár az erkölcs és az illendőség dolgában szigorú bírónak tartották, mégis kedves alakja volt a társaságnak — mint a szép és senkinek sem ártó asszonyok általában.

Meg kell hagyni mrs. Beaufortnak, hogy nem tudott arról a levélről, melyet férje Katalinnak írt, bár nem is volt benne egészen ártatlan. A valóság az, hogy Róbert soha sem emlékezett meg azokról a különös körülményekről, melyek Katalin esetében kivételt alkottak a rendes szabályok alól — soha azokról a nagylelkű ajánlatokról, melyeket halála előtt való este tett neki bátyja; és bármennyire kételkedett is egyébként a titkos házasságban, arról a kifogástalan hűségről és odaadásról, melylyel Katalin az elhunythoz viseltetett — csak enynyit mondott úgy odavetőleg: — Azt hiszem, kell valamit tennem ez asszonyért: kicsibe múlt, hogy feleségül nem vétette magát a bátyámmal; s ez esetben Fülöp, a mennyire én tudom, kizárta volna Arthurt a fekvőségek birtokából. Mindamellett, kell, hogy tegyek valamit érdekében — hm?

— Én is azt tartom. Voltaképpen micsoda ő? Nagyon alantas származású?

— Az apja kalmár volt.

— A gyermekekről az anyjuk rangjához mérten kellene gondoskodni; ez a bevett szabály az ily esetekben: anyjuknak pedig annyit kellene biztosítani, a mennyire körülbelül számot tarthatott volna, ha kereskedőember veszi feleségül és özvegyen hagyja. Merem ugyan állítani, hogy nagyon kitanult egy perszóna volt, de mindig szebb a világ szemében, ha pénz dolgában alkalmazkodunk az általánosan bevett szabályokhoz.

Így szólt mrs. Beaufort. Nem kételkedett benne, hogy férje elintézte e dolgot, s többé nem is szólt róla.

Az elhúnyt mr. Beaufortot tényleg soha sem szenvedhette, mert mindig a *mauvais ton*-t látta benne.

A Beaufort-ház reggeliző-szobájában ült az anya és fia; amaz kézimunkával bíbelődve, ez háttal az ablaknak támaszkodva; nem voltak egyedül. Egy nagy karosszékben közepes korú férfi ült, és hallgatta, vagy legalább hallgatni látszott, egy szép kicsi leánynak — Beaufort Arthur hugának — csacsogását. Ez a férfiu nem volt szép, de bizonyos előkelőség ömlött el egész lényén és a szellemesség kifejezése ült arczvonásain, kellemes benyomást keltve az egész emberről. A szeme olyan volt, a minőt gyakran lát az ember vöröshajú embernél, világosszínű vörösesbarna szem, hosszú szempillákkal; a szemöldökének éles metszése és sötétbarna színe volt és rövidre nyírott haja igen kedvezően mutatta szép alkatú kis fejének körvonalait. Arczvonásai szabálytalanok voltak; a bőre pirospozsgás volt egykor, de most már elhervadt és sárgás árnyéklat vegyült pirosságába. Arcza ránczosabb volt, különösen a szemei körül — melyek szinte eltüntek, a mikor nevetett — mint a nála tíz évvel idősebb sok más emberé. De a foga még ragyogott a fehérségtől és arczán sem látszott nyoma a hanyatló egészségnek. Olyan embernek látszott, ki ugyancsak kivette részét az életből, de azért még sok olajat tartogat élete lámpásában. Első tekintetre gyöngének, szinte véznának látszott, a mint hanyagul elvetette magát székében. De jobban szemügyre véve, látni lehetett rajta, hogy alkata erős, bármily kicsiny a keze és a lába és bármily vékonyak a csontjai. Vállas nem volt, de a melle szokatlanul domboru, jóval domborubb, mint sok más emberé, a ki óriásnak látszott volna mellette; a mozdulata pedig épp oly könnyed volt, mint bármely mozgalmas élethez szokott emberé a világon. Fiatalabb korában tényleg híres is volt a testgyakorlatokban való ügyességéről, de egy seb, melyet évekkel ezelőtt párbajban kapott, megbénította egész életére, s e baleset felforgatta régebbi életszokásait, s mint mondják, keserűvé tette lelkét. E férfiú, kinek helyzetéről és egyéniségéről szó lesz még a későbbiek során, lord Lilburne volt, mrs. Beaufort testvérbátyja.

— E szerint, Kamilla, — mondotta lord Lilburne inkább hanyagul, mint gyöngéden megsimogatva kis huga fényes hajfürtjeit — Berkeley Square nem tetszik úgy neked, mint a Gloucester Place.

— Oh nem! Felényire sem! Lássa, most soha sem járok ki a mezőre* és nem kötözök százszorszépet a Primrose-Hill-on. Nem is tudom, — folytatta halkabban a gyermek — mire gondol mama, mikor azt mondja, hogy itt jobban érezzük magunkat.

Lord Lilburne mosolygott, de némi gúny vegyült mosolyába.

— Elég hamar megtudod majd, Kamilla; a fiatal kisasszonykáknak nagyon korán felnyílik az esze az Oxford Street innenső felében. Hát te, Arthur, minő tervekkel jársz a mai napra nézve?

— Én? — mondotta Arthur, elfojtva ásítását. — Megígértem, hogy kilovagolok egy barátommal, s megnézek egy eladó lovat valahol a külvárosban.

Így szólva, Arthur felállt, nyújtózkodott, egy pillantást vetett a tükörbe, és türelmetlenül nézett ki az ablakon.

— Már itt lehetne.

— Itt lehetne! Ugyan ki? — kérdezte lord Lilburne, — a ló-e, vagy az a másik — már mint a barátod?

— A barátom, — felelte Arthur mosolyogva, de közben el is pirulva, mert elértette a csöndes gúnyt nagybátyja beszédében.

— Ki a te barátod, Arthur? — érdeklődött mrs. Beaufort, felnézve munkájáról.

— Watson, az oxfordi tanulótársam. Most jut eszembe, hogy még be is kell mutatnom.

— Watson? miféle Watson? a Watsonok melyik ágából? Vannak jóféle Watsonok és vannak rosszfélék is, — mondotta mrs. Beaufort elgondolkozva.

— Akkor nagyon kevéssé hasonlítanak a többi emberszülötteihez, — jegyezte meg lord Lilburne szárazan.

— Oh! Az *én* Watsonom, biztosítom róla, egészen

* Most a Regent's Park van helyén.

kifogástalan úri ember, — mondotta Arthur félig nevető hangon — egyáltalán nem kell szégyenlened. — Aztán, hogy más irányba terelje a beszélgetést, hozzátette: — E szerint megjön ma atyám Beaufort-Courtból?

— Megjön; nagyon jókedvűen ír. Azt írja, hogy a jövedelmek emelkedni fognak legalább tíz százalékkal, és hogy a ház nem szorul nagyobb tatarozásra.

Arthur e szóknál hirtelen kinyitotta az ablakot.

— Oh! Watson! hogy vagy? Hát te, Marsden, mit csinálsz? Te is, Danvers? Nagyszerű! Minél többen leszünk, annál jobb! Tüstént lemegyek. De nem jönnétek inkább fel?

— Kellemes vízáradás, — dörmögte lord Lilburne. — Hárman egyszerre: Trinity-collégiumnak nézi a házadat.

De egy harsány, tiszta hang megköszönte a meghívást; kívülről lovak toporzékolása hallatszott. Arthur felkapta a kalapját, lovaglóvesszejét, és mosolyogva nézett anyjára és nagybátyjára. — Isten veletek! Ebédig kimaradok. Csókolj meg, kicsike Millym! — S látva, hogy kis húga, ki odarohant az ablakhoz, epedve a mozgásért és a friss levegőért, melyben neki része lesz, most reá néz és reáveti epedő, bús szemét, a jó fiú az ölébe kapta és a mint megcsókolta, suttogva mondotta neki:

— Holnap korán kelj, aztán szép nagy sétát teszünk mi kettecskén.

Arthur elment: az anyja pedig nem vette le szemét daliás ifjú termetéről, míg az ajtóhoz nem ért.

— Valld meg, hogy szép fiú, Lilburne. És nem tehetem hozzá még azt is, hogy daliás az egész külseje?

— Kedves húgom, a fiad gazdag lesz. A mi a külsejét illeti, nem esik kifogás alá, de hiányzik belőle az előkelőség.

— No, és van-e, a ki jobban kicsiszolhatná, mint te?

— Magam sem gondolnám. De ha volna fiam, — a mitől Isten óvjon! — nem ajánlanám, hogy engem válaszszon mentorának. Állítsd a fiatal embert — (eredj és tedd be az ajtót Kamilla) — két bűn: az asszony és a játék közé, ha azt akarod, hogy kicsiszolódjék a társa-

ság által megkövetelt simaságig. *Entre nous,* fényezésnek egy kissé drága mulatság ez.

Mrs. Beaufort felsóhajtott. Lord Lilburne mosolygott. Nagy örömét lelte benne, ha megsebezhette a mások érzelmeit. Egyébként nem is szenvedhette az ifjúságot: ő maga annyira kimerítette ifjú korában az élvezeteket, hogy elfogta a keserűség, ha fiatal embert látott.

E közben Beaufort Arthur és barátai, fel sem véve a nagy meleget, hangos kaczaj és víg beszélgetés közben poroszkáltak H — — külváros felé.

— Voltaképpen nem igen szoktak efféle helyen lovat tartani, — mondotta sir Harry Danvers.

— De hidd el nekem, — mondotta mr. Watson komolyan — hogy a lovászom, a ki nagy lóértő, azt mondja, hogy soha sem hajtott még különb lovat. Több ügetőversenyt nyertek már vele. Valami sportkedvelő kalmár tulajdona volt, de gazdája beadta a kulcsot. Egy ujsághirdetés tett reá figyelmessé.

— Mindegy, — mondotta Arthur vidáman — a séta mindenesetre pompás. Milyen idő! Holnap nálam ebédeltek mindannyian Richmondban. vissza majd hajón jövünk.

— Utána pedig ütünk egyet M — —nél, — tette hozzá Marsden, ki idősebb volt, de csöppet sem volt jobb a többinél — szép, sötétszemű ember, ki alig hogy kikerült Oxfordból, s már is otthonos volt a versenypályán.

— A hogy nektek tetszik, — felelte Arthur, és előre rugtatott a lovával.

Oh, Beaufort Róbert! Beaufort Róbert! ha sejtenéd a te okos, nagy tervekkel járó, világias szíveddel, hogy gazdagságod minő ördögi játékot űz fiaddal, ki büszkesége lehetett volna a Beaufortoknak, ha szegény marad! Aranypénzünk egyik oldalán a szent legázolja a sárkányt: — Hamis jelkép ez! Éppen az ellenkezőjét verhetnék az éremre! Mert az aranypénz valódi használata közben a sárkány gázolja le a szentet! De tovább — tovább! Verőfényesen süt le a nap, és társaságodnak

jó kedve van; szakítsad le, Beaufort Arthur, ifjú korodnak minden virágát!

A fiatal emberek éppen H — — külvárosba érkeztek és egy sorba fejlődve mind a négyen, ügetésre fogták lovaikat. Ugyanekkor vágott át az utczán egy öreg ember, előre nyújtott botjával tapogatva az útat, — mert ha nem is volt egészen vak, de rosszúl látott. Arthur és barátai hangos beszélgetésök közben, észre sem vették a szegény gyalogjárót. Ez hirtelen megállt, mert meghallotta a közelgő veszedelem zaját — későn volt: Marsden keményszájú, vágtató lova teljes erővel keresztülgázolt ratja. Mr. Marsden lenézett maga elé.

— Akaszszák föl ezeket a vén embereket! *Mindig* útban vannak, — mondotta dühösen és oly hangon, mintha őt érte volna valami nagy igazságtalanság, és így szólva, mr. Marsden tovább lovagolt. De a többiek, kik fiatalabbak voltak nála — kik nem voltak kártyások — kiket még nem sajtoltak kővé a világ kerekei, — a többiek megálltak. Beaufort Arthur leugrott lováról, és már karjába vette az öreget; de a sérülés komoly természetű volt. Az öreg ember homlokáról patakzott a vér; fájdította a derekát és tagjait.

— Támaszkodjék reám, szegény öregem! Hazakísérem. Messze lakik?

— Csak néhány lépésnyire. Nem jártam volna meg így, ha velem lett volna a kutyám. No, de semmit sem tesz, uram, menjen útjára. Csak egy öreg ember volt — ki törődik azzal? Bár itt volna a kutyám.

— Majd utánatok jövök, — mondotta Arthur a barátainak; — a lovászom ismeri az utat. Csak hazakísérem ezt a szegény öreg embert, és elküldök a seborvosért. Nem késem sokáig.

— Ez egészen reád vall, Beaufort: a legjobb fiú a föld kerekségén! — mondotta mr. Watson, egy kissé megilletődve. — Amott meg csakugyan Marsden szállt le a nyeregből s a lova térdét nézegeti, mintha bizony abban esett volna kár! Itt van magának egy sovereign, öregem.

— Itt meg a másik, — mondotta sir Harry; — no, ezzel is rendben vagyunk. Beaufort, e szerint te utánunk

jössz? Látod azt az udvart? Húsz perczig várunk ott reád. Menjünk, Watson.

Az öreg ember se föl nem vette, sem az adakozóknak meg nem köszönte a lábához vetett aranyakat. És arcza keserű, ingerült, méltatlankodó kifejezést öltött.

— Hát koldus az ember mindjárt, ha legázolják vagy ha félvak? — szólt és elborúlt, tétova szemével szemrehányóan nézett föl Arthurra. — Csak legalább itt volna a kutyám!

— Itt vagyok helyette én, — mondotta Arthur engesztelő hangon. — Jőjjön, támaszkodjék reám. Jobban; így már jól van. Jobban van-e már?

— Hüm! A sovereignek! Vétek volna itt hagyni a folyókában!

Arthur elmosolyodott. — Itt vannak öregem.

Az aggastyán zsebébe csúsztatta az aranyakat, Arthur pedig folytatta a beszélgetést, ámbár csak nagyon rövid feleleteket kapott, és azok is csak arra vonatkoztak, hogy merre tartsanak, míg végre az öreg megállt egy kis ház kapújánál, közel a temetőhöz.

Mikor már kétszer meghúzta a csengőt, a kaput kinyitotta egy közepes korú asszony, külsejére nézve különb a közönséges cselédnél. Korához mérten kissé feltünő módon volt öltözködve. Vöröspántlikás főkötője alól kaczéran kandikált elő a fekete csikóhaj; kötényét indiai selyemkendőből varrta, balhaszínű tafotaruha, fekete selyemharisnya, hosszúkás arany fülönfüggő és az öve mellé tűzött óra ékeskedett rajta.

— Isten irgalmazzon és kegyelmezzen nekünk, uram! Mi történt? — kiáltotta az érdemes hölgy, égnek emelve mind a két kezét.

— Csitt, eresszen be, nem jól vagyok. El lehetek már a segítsége nélkül, uram. Köszönöm. Jó napot!

Nem riasztva el e kitessékelés által, melynek mogorvasága lepattant győzhetetlen jólelkűségéről, a fiatal ember tovább segítette a megsérült öreget a szűk folyosón át egy kicsiny, ó-divatú nappali szobába; a tulajdonost itt, alig hogy lebocsátkozott szú-rágta bőrszékébe, elhagyta eszmélete. Midőn megérkeztek a házba,

Arthur a lovászát (ki nyomon követte őket a lovakkal), tüstént elküldötte a legközelebb érhető seborvosért; s míg az asszony azzal vesződött, hogy a szenvedőnek — leoldva a nyakkendőjét — tollat pörkölt az orra alá, erős kopogtatás és éles csengetés hallatszott. Arthur kinyitotta az ajtót és bebocsátott rajta egy nankinnadrágos és kamásnis fürge emberkét. Ez betoporgott a szobába.

— Mi történt — baleset — hüm — hüm! Szomorú dolog, nagyon szomorú. Nyissák ki az ablakot. Egy pohár vizet — törülközőt. Úgy-úgy: látom — látom — csonttörés nincs — zúzódás. Le kell vetni a kabátját. Még egy széket, asszonyom; rakja rá a lábait szegénynek. Hány éves a beteg, asszonyom? — Hatvannyolcz! — Nagyon öreg az érvágásra. Köszönöm. Hogy és mint vagyunk, uram? Rosszúl, elhiszem azt; no majd jobban lesz mindjárt; még erőtlen egy kissé? Majd rendbehozunk mindent.

— Tray! Tray! Hol van Tray? Hol van a kutyám, mrs Boxer?

— Istenem, uram! Mit bánja most a kutyáját? Odakünn van a hátulsó udvarban.

— És mit keres az én kutyám a hátulsó udvarban? — kiáltotta a beteg olyan hangon, mely éppenséggel nem vallott életerejének hanyatlására. — Tudtam, hogy a mint kihúzom a lábamat a házból, mindjárt rosszúl bánnak a kutyámmal. Miért is mentem el a kutyám nélkül. Tüstént bocsássa be a kutyámat, mrs. Boxer!

— Minden rendben van! Lássa uram, — szólt a seborvos, Beauforthoz fordulva — nincs semmi ok az aggodalomra, nagyon kapóra jön ez a kis prüszkölés, jót tesz neki, rendbehozza a kedvét, elméjét. Hogyan is történt az eset? Értem, igen! legázolták — rosszabbúl is fordúlhatott volna. A lovásza (eszes ficzkó!) egy szempillantás alatt megmagyarázott mindent, uram. Tüstént gyanítottam a leírásból, hogy az én öreg barátomról van szó. Érdemes ember — sok éve lakik itt — mogorva — különös (ezt már suttogva mondta.) Jöttem azonnal: éppen ebédnél ültem, hideg báránysült zöld sa-

látával. „Mrs. Perkins", mondottam, „ha keresne valaki, a Prospect Place 4. számú házban leszek". A szolgája megjegyezte magának a címet, uram. Oh, nagyon eszes ficzkó! Nézzék csak, hogyan örül az öreg úr a kutyájának — szép kutyus — milyen kurta farka van! Nagyon erős a prakszis — két lebetegedést várok minden órában. Nagyon meleg idő ez a gyermekágyra. Hát azt mondottam mrs. Perkinsnek, „ha mrs. Plummer vagy mrs. Everat közeledni érzi az óráját, vagy ha az öreg mr. Grubnek ismét rohama támad, küldjön el értem rögtön a 4. szám alá. Az orvos mindig található legyen, ez az én jelszavam. Nos, uram, hol érez fájdalmat?

— A fülemben, uram.

— Szent Isten, az nagy hiba. Mióta érzi?

— Mióta ön a szobában van.

— Oh! Értem. Ha! ha! — nagyon különös ember — nagyon! — dünnyögte a seborvos egy kissé zavartan. — Most pedig legyen rá gondja, asszonyom, hogy az ágyba kerüljön. Majd küldök neki egy kevés csillapító italt, a mit vegyen be rögtön, estére pedig pilulákat, hogy reggelre kitisztuljon. Ha szükség lesz reám, küldjön csak értem, mindig található vagyok. Szent Isten, ez a Bob gyerek csöngetése volt! Legyen oly szíves, nyisson neki ajtót, asszonyom. Már ismerem a csöngetését — nagyon különös módon rántja meg a csengőt. Tizet teszek egy ellenében, hogy mrs. Plummer, vagy talán mrs. Everat — kilenczedik gyermeke már nyolcz év alatt — valóságos orgonasíp. Ezer asszony között, ha egy van ilyen, uram!

Mikor idáig ért, egy nagyon rövid kabátujjas, nagy, vöröskezű, tátott szájú nyurga fiú robogott be a szobába.

— Uram — mr. Perkins — uram!

— Tudom — Tudom — jövök már. Mrs. Plummer-e, vagy mrs. Everat?

— Nem, uram; az a szegény úriasszony mrs. Lacyéknál; borzasztóan rosszúl van. Mrs. Lacy cselédje épp most járt a patikában és meghagyta, hogy szaladjak el önért, uram.

— Lacyéknál! oh, tudom. Szegény mrs. Morton! Súlyos eset — nagyon súlyos — sietnem kell. Csak nyugalom neki, asszonyom. Jó napot! Holnap megnézem — reggel kilenczkor. Tegyen egy kis sebvízbe mártott tépést a homlokára, asszonyom. Mrs. Morton! Oh! Súlyos eset az.

Így szólva, a tudós ember már az utczai ajtó felé tipegett, midőn Arthur a karjára tette kezét.

— Mrs. Morton! Hogyan mondta uram, mrs. *Morton?* Miféle nő az, nagyon beteg?

— Reménytelen eset, uram — teljes feloszlás. Kiváló nő — olyan, mint egy lady — bizonyos vagyok benne, hogy jobb napokat is látott.

— Vannak-e gyermekei — fiai?

— Két fia van — de távol van mind a kettő — csinos fiúk — egészen beléjük van háborodva — különösen a kisebbikbe.

— Nagy ég! ez csak ő lehet — betegen és haldokolva, és talán elhagyatva is, — kiáltott Arthur, igaz és mély érzelemmel; — vele tartok, uram. Azt hiszem, hogy ismerem azt a hölgyet — azt hiszem, hogy (tette hozzá nemesen) *rokona* vagyok.

— Csakugyan? örülök, hogy ezt hallom. Jöjjön hát velem; bizony, jó is volna, hogy legyen mellette valaki a cseléden kívül. Nem azért, mintha Jenny, a cseléd, nem volna hozzá nagyon is jó. — — doktor, ki néhanapján meglátogatja, azt mondotta nekem, hogy, azt mondja: „A lelkében van a baj, mr. Perkins; bár visszaadhatnók neki a fiait.“

— És hol vannak ők?

— Inaskodnak valahol, úgy gondolom. Sidney úrfi — —

— Sidney!

— Igen, így hívják — csinos név. Tudja-e kegyed, hogy ki volt sir Sidney Smith? Rendkívüli férfiú, uram! A kis Sidney nagyon szép gyermek volt — egészen elkényeztette. Mindig azt képzelte róla, hogy valami baja van — mindig értem küldött. „Mr. Perkins“, mondotta, „valami baja van a gyermekemnek; bizonyos vagyok

benne, pedig ő tagadja. Nincs semmi étvágya, a múlt éjjel a feje fájt". „Nincs baj, asszonyom", mondottam erre én, „de szeretném, ha saját magára vigyázna jobban". Nagyon egyűgyű, félénk, szegény teremtések azok az anyák. A természet, uram, a természet — csodás dolog az — a természet! Helyben vagyunk.

És a seborvos bezörgetett egy divatárú- és harisnyakereskedő üzletének mellékajtaján.

TIZEDIK FEJEZET.

»A gyermek éljen, s lesz gondom reá.«
TITUS ANDRONICUS.

N — — be való utazásának fáradalma és lelki izgalmai, mint előrelátható volt, nagyban siettették Katalin betegségének kifejlődését. S midőn visszatért otthonába és körülnézett a magános, néma, örömtelen szobákban, melyekből Sidney eltávozott — eltávozott örökre: valóban úgy érezte, mintha eltört volna az utolsó nádszál is, melyre támaszkodhatott, s mintha most már véget ért volna a földön való rendeltetése. Katalin nem volt teljes szegénységre kárhoztatva — a tépő és emésztő, a rongyokba burkolt és éhező szegénységre. Körülbelül a felerészét megtakarította annak a kis tőkének, melyet ékszereinek eladása révén gyűjtött s a melyet megmenthetett az igazságszolgáltatás karmai közül; és bátyja erővel a kezébe nyomott egy húszfontos bankjegyet, biztosítva róla, hogy minden félévben küld neki épp ekkora összeget. Oh! nagyon csekély kilátás volt reá, hogy még egyszer hasznát vehesse! Így hát semmije sem hiányzott arra, hogy az élet közönséges szükségeit megszerezhesse. De most új szenvedély támadt lelkében — a fösvénység szenvedelme; szeretett volna minden garast az élére rakni, hogy valami kis örökséget hagyhasson gyermekeinek. Mi haszna töltögette volna élte kialvó lámpáját, mely úgy is arra volt szánva, hogy nemsokára összetörjék s a halál lomtárába vettessék? Szívesen ment volna kisebb lakásba, de a házbeli cseléd úgy sze-

rette Sidneyt — oly kedves volt *hozzá*. Úgy ragaszkodott ahhoz az egy arczhoz, melyről — úgy tetszett neki — visszasúgárzik még reá gyermekének tekintete. De az első emeletről felvonult a másodikra; és ott, napról-napra nehezebbnek és nehezebbnek érezte szempilláit az utolsó álom fellegeitől. Azon a segítségen kívül, melyben mr. Perkins, ez a maga módja szerint eléggé szíves ember részesítette, meg-meglátogatta még az a jó orvos is, a kinek egyszer tanácsát kérte s ki nem fogadott el tőle semmi díjazást. Midőn, megütközésére, azt látta, hogy elutasít magától mindent, a mi könnyíthetett volna állapotán, végre már csak annyit szeretett volna elérni, hogy legalább mellette legyen utolsó óráiban az egyik fia; megtudakolta hát a nagyobbik fiú czímét, és egy nappal azelőtt, hogy Arthur megtudta Katalin hollétét, a következő levelet küldötte Fülöpnek:

Uram, — Minthogy orvosi segítségemet kérték édesanyjának hosszantartó betegségében, mely, tartok tőle, végzetesen fordúl, azt hiszem, kötelességem felkérni önt, hogy siessen hozzá, mihelyt kézhez kapja e levelemet. Jelenléte minden bizonynyal nagy megkönnyebbülésére fog szolgálni. A betegsége olyan, hogy nem lehet tudni, meddig tarthatjuk meg őt az ön számára; de abban bizonyos vagyok, hogy elodázhatnók a reá váró végzetet és fölvidíthatnók hátralévő napjait, ha reá lehetne bírni, hogy egészségesebb vidékre és nyugalmasabb környezetbe vonúljon, hogy jobban táplálkozzék, és, a mi a fő, ha lelke megnyugodhatnék a kegyed és öcscsének jövője miatt. Bocsássa meg, ha kíméletlennek látszom; de igyekeztem megtudni anyjától egyet s mást a családi viszonyait és rokoni összeköttetéseit illetőleg, attól a szándéktól vezéreltetve, hogy feltárom előttük lelki állapotát. Ámbár ő nagyon tartózkodó ebben a tekintetben. Mindamellett, ha vannak kegyednek oly rokonai, kiknek jól megy sora, nézetem szerint helyén való volna, hozzájok folyamodnia. Tartok tőle, hogy dolgainak állása nagy súlylyal nehezedik anyja lelkére; és kegyedre kell bíznom annak megítélését, hogy mennyi-

ben lehetne számára könnyebbséget szerezni olyanok jóérzése által, kikkel szemben jogos igényeket támaszthatna. Minden esetre megismétlem azt az óhajtásomat, hogy jőjjön hozzá haladéktalanul.

Maradtam stb.

— — — —

Midőn az orvos útnak indította e levelet, betegének állapota hirtelen és feltünően rosszabbra fordult; s midőn e mai reggelen meglátogatta, úgy látta, oka van reá, attól tartani, hogy sokkal inkább meg vannak számlálva földi létének órái, mint kezdetben hitte. Mindamellett, a körülményekhez képest jobban volt, midőn eltávozott tőle; de állapota két órával ez után oly aggasztóra fordúlt, hogy a jólelkű cselédleány, ki egyetlen gondviselője volt, s kinek nemcsak őt, hanem a többi lakót is egymagának kellett kiszolgálnia, szükségesnek látta, mint tudjuk, elhívni a seborvost, addig is, míg eljuthatott a fővárosnak abba a távolabb eső részébe, hol — — doktor lakott.

Belépve a szobába, Arthur teljes súlylyal érezte lelkén azt a bűntudatot, mely igazság szerint az atyját illette volna. Minő ellentét: ez a szegényes, magános szoba, kényelmetlen berendezésével, szemben azzal a kellemes, ragyogó úri lakással, hol viruló egészségben, gazdag reménységgel telve látta őt utóljára, Beaufort Fülöp gyermekeinek édesanyját! Ott állt szótlanul, míg mr. Perkins, néhány kérdés után, eltávozott, hogy elküldje orvosszereit. Akkor aztán ágyához lépett; Katalin, ámbár nagyon erőtlen volt és borzasztó kínokat szenvedett, még eszméletén volt. Megtörő szemét reávetette az ifjúra; de nem ismerte meg vonásait.

— Nem emlékezik reám? — mondotta ez könybefúló hangon: — Arthur vagyok, Beaufort Arthur.

Katalin nem felelt.

— Szent Isten! Mért, hogy itt kell önt látnom? Azt hittem, rokonainál van, — gyermekeivel; ellátva mindennel, mint a hogy atyámnak lett volna kötelessége. Ő biztosított róla engem, hogy nincs is másképpen.

Mindegyre semmi válasz.

És most a fiatal ember, teljesen hatalmába esve nemes és részvevő lelkületének, feledve egy ideig Katalin gyöngeségét is, kiöntötte a lelkéből előtörő kérdések, panaszok, önvádak egész özönét, a mire Katalin eleinte kevés ügyet vetett. De gyermekeinek újra, meg újra visszatérő neve meglelte azt a húrt, mely utóljára pattan el a nő szívében; és fölegyenesedett ágyában, és figyelmesen nézett látogatójára.

— Az ön atyja, — mondotta végre — az ön atyja nem volt olyan, mint az én Fülöpöm: de én most más szemmel látom a dolgokat. Számomra elkésett minden segítség; de a gyermekeim — holnapra talán már anyátlanokká lesznek. A törvény az önök részén van, de nem úgy az igazság! Ön gazdag és hatalmas lesz; — akar-e támasza lenni gyermekeimnek?

— Az leszek, a míg élek, Isten engem úgy segéljen! — kiáltota Arthur és térdre borult az ágy előtt.

Fölösleges volna apróra elmondani, hogy mi történt köztük; mert nem volt sok az egész, csak ugyanannak a kérdésnek és ugyanannak a feleletnek töredezett ismételgetése. De Arthur arczán és hangjában oly nagy igazság és komolyság ült, hogy Katalinnak úgy tetszett, mintha angyal szállt volna le, hogy megvígasztalja. És midőn későn este belépett az orvos, látta, hogy betege az ifjú látogató mellére hajtja fejét és boldog mosolygással néz a szemébe.

Az orvos Arthur külsejéből és mr. Perkins fecsegéséből eleget következtethetett arra, hogy eljött egyike azoknak a gazdag rokonoknak, kiknek lételében mindig bízott. De Katalin számára, hajh! már későn érkezett!

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

»Riadtan állsz? — Tekints fel, Maximinián!
És nézd a rád leső irtózatot.«

BEAUMONT és FLETCHER: A jósnő.

Ötödik hete volt már új otthonában Fülöp: még egy hét, és meg kellett kezdenie szerződésszerű inaséveit. Sötét, leküzdhetetlen búskomorsággal látott hozzá próba-

idejének teendőihez. Ellátott mindent, a mit reá bíztak. Úgy látszott, végképpen levetette akaratos, szilaj természetét, mely gyermekkorának legfőbb vonása volt; de mosolyogni nem látta senki — a száját is alig nyitotta ki. Úgy tetszett, a lelke is elhagyta hibáival; és minden kötelességét a gép egykedvű, nyugodt szabályosságával morzsolta le. De midőn elvégezte teendőit, s a boltot bezárták, a helyett, hogy a hátulsó szobában egybegyűlt családi körhöz csatlakozott volna, kiment a városból, az est óráiban a szabad mezőt járta, s nem tért haza előbb, mint abban az órában, midőn a család nyugovóra tért. Mint a hogy minden dolgát pontosan végezte, soha egy órán túl ki nem maradt. Hetenkint egyszer kapott hírt anyjáról; s nyugtalannak és izgatottnak csak azon a reggelen látszott, midőn levelet várt. Míg be nem lépett a boltba a levélhordó, sápadt volt, mint a halál, keze reszketett, ajka összeszorult. Midőn a levelet elolvasta, lecsillapodott: mert Katalin szándékosan titkolta fia előtt egészségének állapotát: levele vidám volt, kérte nagyon, hogy nyugodjék meg új helyzetében, és örömmel szólt róla, hogy levelei szerint oly megelégedettnek látszik; mert a szegény fiú levelei épp oly kíméletesek voltak, mint az övéi. Bátyjától való hazatérése után annyira elhallgatta és elpalástolta aggodalmait, hogy megelégedetten említette, hogy milyen jó otthont lelt Sidney számára; sőt elárulta a jövőre nézve táplált reménységeit is, midőn majd hol egyik, hol másik fiánál lakik, csak szabaduljanak fel és biztosítsák maguknak függetlenségüket. Ez a reménység megkétszerezte Fülöp kitartását; meg is takarította heti keresetét az utolsó garasig, és felsóhajtott arra a gondolatra, hogy a jövő héten már megkezdődik a tanuló ideje, és nem kap többé fizetést.

Mr. Plaskwith minden tekintetben meg lehetett elégedve segédjének igyekezetével, de azért bosszankodott és felháborodott mogorvaságán. Hát még mrs. Plaskwith, a szegény asszony! Valósággal gyűlölte a megátalkodott, hallgatag fiút, ki soha sem vette ki részét a családi kör tréfáiból, soha sem játszott a gyermekekkel, soha neki egy bókot nem mondott, szóval, semmi tekintetben sem járult hozzá a család jókedvéhez. Mr. Plimmins, ki eleinte

adta a leereszkedőt, utóbb a fenegyerek szerepét igyekezett magára ölteni; de Fülöp izmos alakja és vadúl néző szeme őszinte tiszteletre gerjesztették a vékony dongájú ifjút; meg is vallotta mrs. Plaskwithnak, hogy nem szeretné, ha sötét éjszaka szembe találkoznék egymagában a „czigány"-nyal; a mire mrs. Plaskwith szokás szerint azt mondotta, „hogy mr. Plimminsnek a legjobb ötletei vannak a világon!"

Fülöpöt egy reggel több mérföldes útra küldötték a grófságban, hogy bizonyos könyvek lajstromozásában kisegítő munkát végezzen sir Champerdown Tamás könyvtárában, mert ez az úr, ki tudós ember volt, azt kívánta, hogy küldjenek el hozzá valakit, a ki ért a görög íráshoz, az üzletben pedig egyedül Fülöp volt járatos ebben a tudományban.

Beesteledett, mire visszatért. Mr. és mrs. Plaskwith a boltban voltak, midőn belépett s valóban, éppen róla beszélgettek.

— Nem szenvedhetem! — kiáltotta mrs. Plaskwith. — Ha csakugyan felfogadod, nem lesz egy nyugodt órám sem. Meg vagyok győződve róla, hogy az az inasgyerek is, ki a múlt héten elvágta a gazdája torkát Chathamban, éppen olyan volt, mint ez.

— Ugyan, mrs. Plaskwith! — mondotta a könyvkereskedő, szokása szerint nagy szippanat burnótot csípve ki a mellénye zsebéből. — Magam is tartózkodó voltam fiatal koromban; minden gondolkodó ember olyan. Mellesleg megjegyezhetem, hogy szakasztottan ez volt az eset Bonaparte Napoleonnal is; mindamellett kénytelen vagyok beismerni, hogy csakugyan kellemetlen fiú, ámbár a dolgát alaposan ismeri.

— És hogyan zsugorgatja a pénzét! — tette hozzá mrs. Plaskwith; — semmi áron sem akart új czipőt venni magának! — a gyalázatos! és nem láttad-e, micsoda szemet vetett Plimminsre, midőn tréfásan azt mondotta neki, hogy nem sokat törődik a czipője talpával?*) Plimmins olyan jókat mond mindig!

— Bizony igaz, hogy kopott legényke, — mondotta

*) Lefordithatatlan szójáték. Angolul sole = talp, soul = lélek.

a könyvkereskedő; — de nem mindig az a legértékesebb könyv, melynek legszebb a kötése.

— Remélem, hogy becsületes, — jegyezte meg mrs. Plaskwith; — és e pillanatban belépett Fülöp.

— Hm, — mondotta mr. Plaskwith; — jó sokáig tartott a munka: de remélem, egy hét leforgása alatt elkészülnek vele?

— Ki kell mennem holnap reggel is, de két nap alatt elkészülünk.

— Itt van önnek egy levél, — kiáltotta Plaskwithné asszonyság; — a díját kifizettem helyette.

— Egy levél! — Nem anyjának kezeírása volt — idegen kéz írta. — Hirtelen elfúlt a lélekzete, a mint feltörte pecsétjét. Az orvos levele volt.

Anyja tehát beteg volt — haldoklott — hiányt szenvedett talán a legszükségesebbekben. El akarta előtte titkolni betegségét és nyomorúságát. Nagy felindultságában azt hitte, hogy végső nyomoruságban él; — felüvöltött és hangja végig rezgett a bolthelyiségben; aztán oda rohant Plaskwith-hez.

— Uram, uram! — haldoklik az anyám! — Nyomorúságban van — nyomorúsággan, és éhezik; — pénzt, pénzt, pénzt! — pénzt adjon kölcsön! — tíz fontot! — ötöt! — ingyen szolgálom önt egész életemben, de adja kölcsönbe azt a pénzt!

— Lirum-lárum! — mondotta Plaskwithné asszony, meglökve az urát; — nem megmondtam, hogy ez lesz a vége? Rövid időn azt mondja majd: „Pénzt vagy az életedet!“

Fülöp nem hallotta, vagy nem akarta hallani ezt a beszédet, hanem megállt közvetetlenül a könyvárus előtt, kezét összekulcsolva és vad türelmetlenséggel a szemében. Mr. Plaskwith, egy kissé meghökkenve, hallgatott.

— Nem hallja, mit mondok? — nincs benne emberi érzés? — kiáltotta Fülöp és nagy izgalmában egyszerre kitört jellemének minden heve és féktelensége. — Mondom, hogy haldoklik az anyám; hozzá kell mennem! Üres kézzel menjek? Adjon pénzt!

Mr. Plaskwith nem volt rossz szívű ember; de formaszerető és ingerlékeny ember volt. Az a hang, me-

lyet inasa (mert annak tekintette Fülöpöt) vele szemben megengedett magának s hozzá még a felesége előtt (a példa fölötte veszedelmes), inkább felháborította, mint meghatotta.

— Így nem lehet a gazdájával beszélni; — megfeledkezik magáról, fiatal ember!

— Megfeledkezem! De uram, mikor nincs meg neki, a mire a legnagyobb szüksége van — mikor haldoklik.

— Bolond beszéd! — mondotta Plaskwith úr. — Mr. Morton azt írja nekem, hogy gondoskodott az ön anyjáról! Igazat mondok-e, Hanna?

— Mondhatom, hogy elég bolondúl tette, mikor magának is jókora családja van! Ne nézzen reám úgy, fiatal ember; nem tűröm azt — nem tűröm! Kijelentem, hogy forr bennem a vér, ha önre nézek.

— Fog nekem pénzt kölcsönözni? — öt fontot — csak öt fontot, mr Plaskwith!

— Öt shillinget sem! Ily hangon beszélni *velem!* Nem vagyok én az efélére kapható, uram! nagyon is nem. Jőjjön, zárja be a boltot, és térjen eszére; és ha Champerdown úr könyvtára rendben lesz, talán elengedem a városba. Holnap nem mehet. Talán ámítás az egész; igaz-e, Hanna?

— Nagyon is meglehet! Kérdezd meg csak Plimminstől. Jobb lesz innen most elmenni, mr. Plaskwith. Úgy néz az emberre, mint valami fia-tigris.

Mrs. Plaskwith kiment a boltból és a szobába vonúlt. Férje, a kezét hátratéve, az állát pedig előre vetve, épen követni akarta. Fülöp, ki az utolsó perczben némán állt magában, és fehér volt, mint a fal, hirtelen megfordúlt; és keservében odatoppant a gazdája elé s vállára téve a kezét, inkább dühösen, mint könyörgő hangon így szólt hozzá:

— Itt hagyom önt, ne kívánja, hogy átokkal menjek el. Kérve kérem, legyen irgalmas hozzám!

Mr. Plaskwith megállt; és ha most szelidebb hangot vált Fülöp, talán még minden jóra fordul. De gyermekkorától fogva parancsolásra szoktatva, most pedig fékét vesztett indulattal, tele megvetéssel ez ember iránt, kihez így rimánkodott, a fiú maga rontotta el a

dolgát. Felbőszülve mr. Plaskwith hallgatásán, indulatának vakságában nem vette észre, hogy a hallgatás már az engedékenység jele, s oly erősen megrázta a kis embert, hogy szinte leesett a lábáról; aztán így kiáltott:

— Ön, a ki öt évre kívánja a csontomat és a véremet, a testemet és a lelkemet, a ki azt akarná, hogy rabszolgája legyek hitvány üzletének, ön tagadja meg tőlem a kenyeret, melyet anyám számára kérek?

Reszketve dühében és talán félelmében is, mr. Plaskwith kitépte magát Fülöp kezéből, kirohant a boltból és becsapva maga után az ajtót, így kiáltott:

— Még ma este bocsánatot kér ezért, vagy úgy elmegy innen holnap, mint ha soha sem lett volna itt! Mennykő és villám! szép világot élünk! Nem hiszek egy szót se abból, a mit az anyjáról mondott. Boh!

Fülöp, magára maradva, néhány szempillantásig küzdött magában indulatával és halálos félelmével. Aztán fölkapta és szemére húzta a kalapját, melyet eldobott volt, midőn belépett; és a hogy távozni akart a boltból, szeme a pénzes fiókra esett. Plaskwith nyitva hagyta a fiókot és a pénz ragyogása odahúzta tekintetét ez ősi kísértő vészes mosolygására. Rettentő kháosz és zűrzavar borúlt értelmére, gondolkozására és öntudatára. Gyorsan körülnézett a csöndes és elsötétedő helyiségben — kezét a fiókba tette, fölmarkolt, maga sem tudta, mit — aranyat-e, vagy ezüstöt — a hogy éppen jött — és keserű, harsány kaczajra fakadt. Magát is megdöbbentette ez a kaczagás — nem olyan volt az, mintha az övé lett volna. Arcza fakóra vált s a térde reszketett — haja égnek meredt — úgy rémlett neki, mintha az ősi ellenség kaczagott volna örömében egy emberi lélek vesztén.

— Nem — nem — nem! — mormogta; — nem, anyám — még te érted sem! — És ledobva a földre a pénzt, mint az őrült kirohant a házból.

Ugyanezen az estén jó későn tért haza falusi birtokáról Berkeley-squarei lakására Beaufort Róbert úr. Nagy nyugtalanságban és izgatottságban találta feleségét egyetlen fia kimaradása miatt. Arthur este hét óra tájban

haza küldötte lovászát és a lovakat pár sor üzenettel, melyet a zsebbeli könyvéből kitépett papírlapra írt sebtében czeruzával. Csak ennyit mondott:

„Ne várjatok ebédre, nem jöhetek haza előbb, mint pár óra múlva. Szomorú kalandom akadt. Helyeselni fogjátok, a mit tettem, ha viszontláttuk egymást".

Ez a kis levél szeget ütött Beaufort úr fejébe; de mivel nagyon éhes volt, nem törődött sem felesége gyanításaival, sem a saját föltevéseivel, míg csak jól nem lakott; akkor aztán behivatta a lovászlegényt, és megtudta tőle, hogy Arthur a világtalan emberrel történt baleset után H — — ban egy harisnyakereskedő házában maradt. A dolog nagy mértékben titokzatosnak tünt fel előtte; s minthogy teltek az órák, és Arthur még mindig nem jelentkezett, lassankint reá is átragadt feleségének rettegése, mely már-már görcsökben jelentkezett; és éjfelet ütött már, midőn befogatott, és kalauznak magához véve a lovászt, a külvárosba hajtatott. Mrs. Beaufort is vele akart tartani, de midőn férje megjegyezte, hogy a fiatal ember csak fiatal ember, s úgy lehet, nőnek, asszonynak is van része a dologban, Beaufortné asszony, némi gondolkozás után, belenyugodott, hogy fontolóra véve mindent, mégis csak jobb lesz, ha otthonn marad. Az illedelem dolgában szigorú elveket valló asszony nem szívesen teszi ki magát annak a veszedelemnek, hogy ferde helyzetbe jusson. Beaufort úr tehát egyedül kelt útjára. A kocsi kényelmes volt — sebesen vágtattak a lovak — és pompásan repült tova a gazdag férfiú. Sejtelme sem volt Arthur kimaradásának valódi okáról; de eszébe jutottak London hálói — a pénz dolgában megszorúlt fortélyos asszonyok; az efféle „szomorú kaland"-ban a „kaland" szerelmet és a „szomorúság" pénzt szokott jelenteni; és Arthur fiatal, nagylelkű ifjú volt, kinek szíve és zsebe egyformán nyitva állt a csalásnak. De az efféle baj kevésbbé ijeszti meg a világias apát, mint az aggódó anyát; és Beaufort úr egyszer csak, rövid szunyókálás után — inkább kíváncsian, mint nyugtalanul — azon vette észre magát, hogy ott áll a megjelölt bolt előtt.

Ámbár későre járt az idő, a mellékbejárat ajtaja

csak úgy volt behajtva, s Beaufort úr ezt fölötte gyanús körülménynek tekintette. Óvatosan és félénken nyitott be az ajtón s a keskeny folyosón egy székre állított gyertya fakó világosságot vetett a lépcsőre, míg el nem takarta a sötét árnyék, mely egy hirtelen fordulónál borúlt reá. Beaufort Róbert habozva állt meg egy pillanatig s nem tudta, hogy kiáltson-e, vagy kopogtasson, visszafordúljon-e, vagy előre lépjen, midőn lábdobogást hallott fenn a lépcsőn — a lépések zaja egyre közeledett — az utolsó lépcsőfordúlat árnyékából kibontakozott egy emberalak, melyben Beaufort úr, nagy örömére, fiát ismerte meg.

De Arthur, úgy látszott, nem ismerte meg atyját és éppen el akart menni mellette, midőn Beaufort úr a karjára tette kezét.

— Mit jelent mindez, Arthur? Miféle helyen jársz? Mennyire ránk ijesztettél!

Arthur szomorúsággal és szemrehányással teli pillantást vetett atyjára.

— Atyám, — mondotta komoly, szinte parancsoló hangon — meg fogom mutatni, hol jártam; jer utánam, igen, azt mondom, jer utánam.

Megfordúlt és egy szót sem szólva többet, visszaindúlt a lepcsőn. Beaufort úr pedig, meglepetésében és félelmében önkénytelenül szót fogadva, úgy tett, a mint a fia mondotta. Ott, a hol a lépcső a második emeletre ért, megint egy hosszú kanóczczal égő, nyomorúságos, kísérteties gyertya hintette fény nélkül való világosságát. Balfelől, egy kis hálószoba nyitott ajtajából pislákolt elő, s mögötte két nőalakot látott Beaufort úr. Az egyik (a jószívű cselédleány volt) széken ült és sírt keservesen; a másik (fölfogadott ápolónő volt, szolgálatának első és utolsó napján) éppen leterítette piszkos shawlját, mielőtt lefeküdt volna egy kis szundításra. Semmitmondó, közömbös arczával a két férfiú felé fordúlt, bánatos mosolyt erőltetett az arczára és betette az ajtót, a mint illik.

— Mondd meg már, hol vagyunk, Arthur? — ismételte Beaufort úr.

Arthur megfogta atyja kezét — jobb felől egy szobába vezette — fölvette a gyertyát és letette egy ágy

mellé a kis asztalra, és szólt: — Itt, Sir, a halál színe előtt!

Beaufort úr gyors és félénk pillantást vetett az előtte fekvő nyugodt, halovány, szelíd arczra s e pillantással reáismert az elhagyott, az egykor imádott Katalin vonásaira.

— Igen, ő az, kit bátyád oly mélyen szeretett — gyermekeinek anyja — itt halt meg ebben a nyomorúságos szobában és távol a két fiától, szegényen, bánatosan, meghasadt szívvel! Jól volt ez így, atyám? Nincs mit megbánnod benne?

Rémülten és lelkiismeretének mardosásával rogyott le a világfi az ágy mellett álló székre és eltakarta arczát mind a két kezével.

— Igen, — folytatta Arthur szinte keserűen — igen, mi, a kik legközelebb álló rokonai voltunk, mi, a kik örököltük minden pénzét és birtokát, semmibe sem vettük a legdrágább hagyatékot, melyet bátyád reánk bízott, nem törődtünk azokkal, kik legkedvesebbek voltak neki, feleségével, kit szeretett, gyermekeivel, kiket halálával kivetett a világba, névtelenül, megbélyegezve. Csak sírj, atyám; és midőn sírsz, gondolj a jövőre, a jóvátételre. Én eskűvel fogadtam meg e halottnak, hogy támasza leszek gyermekeinek; te, kinek rendelkezésedre áll minden hatalom, hogy beválthassad ez ígéretet, járulj hozzá fogadalmamhoz: és ne torolja meg rajtunk az ég e halálos ágy szenvedéseit.

— Nem tudtam — én — én — dadogta Beaufort úr.

— De tudnunk kellett volna, — szakította félbe Arthur szomorúan. — Oh, kedves atyám, ne keményítsd meg szívedet ily hamis mentségekkel. Még szól hozzád a halott, és gondjaidba ajánlja a gyermekeit. Az én feladatom itt véget ért; a tied, atyám, még csak most következik. Magadra hagylak a halottal.

E szavakkal a fiatal ember, kit e jelenet tragikuma a szenvedelem és a méltóság oly magasságára emelt, mely egyébként merőben idegen volt jellemétől s ki nem mert még bővebb kifejezést adni lelki felindúlásának, hirtelen kifordúlt a szobából, gyors léptekkel lesitett a lépcsőn és odahagyta a házat. Midőn künn meglátta atyja fogatát

és libériás szolgáit, fölsóhajtott; most úgy érezte, hogy a kényelmes gazdagság jelei gúnyt rejtenek magukban a halottra nézve; elfordította arcát és tovább ment. Nem méltatta figyelemre, vagy talán észre sem vette azt az emberalakot, mely e pillanatban elrohant mellette — sápadtan, magából kikelve, lélekszakadva — el a ház felé, melyet épp most hagyott el, nyitva hagyva a kapuját, a mint találta — nyitva, mint a hogy az orvos hagyta, midőn tíz perczczel Beaufort megérkezte előtt elsietett arról a helyről, a hol nem segíthetett többé tudományával. Komor gondolatokba mélyedve, egyedül és gyalog — e szomorú órában és e messze külvárosban — így kereste fényes otthonát a Beaufortok örököse. És szorongó érzéssel, félve és remélve repült a hontalan árva édesanyjának halottas szobájába.

Beaufort úr, ki nem értette meg egészen Arthur búcsúszavait, elkábulva és zavartan helyzetének különössége miatt, nem vette mindjárt észre, hogy magára maradt. Meglepetve és kietlenül érintve a szobában hirtelen támadt csöndesség miatt, felállt, levette arczáról kezét és még egyszer reánézett a halott néma és ünnepies arczára. Körülnézett a nyomorúságos szobában, keresve Arthurt; nevén szólította — senki sem felelt; babonás félelem vett rajta erőt; tagjai reszkettek; visszaesett székére és lehúnyta szemét; a megbánás s az imádság szavait mormolta, először talán gyermekkora óta. Keserű merengéséből mély sóhajtás riasztotta fel hirtelen. Úgy rémlett, mintha a halott ágya felől hallatszanék. A hallása ejti tévedésbe? Vagy megszólalt a halott? Halálos félelemmel szökött fel és ott látta maga előtt Morton Fülöp fakóra vált arczát; a halott fia elfoglalta az élő fiának helyét! A komor, magános világosság *erre* az arczra vetette fényét. Ez arczról le volt tarolva az ifjúság minden virága, minden üdesége! Ez eltorzult arczról a korán kelt indulatok rettentő hatalma — a düh, a keserűség, a gyűlölet, a kétségbeesés meresztette reá szemét. Semmi sem borzasztóbb, mint egy fiú arczán látni a vészt és vihart, melynek csak a férfi erős szívét volna szabad próbára tennie!

— Meghalt! — meghalt! itt fekszik az ön szeme

előtt! — üvöltötte Fülöp, szilaj tekintettel méregetve összeroskadó nagybátyját; — megölte a gond, talán az éhség. És *ön* idejött, hogy gyönyörködjék művében!

— Valóban, — mondotta Beaufort esdeklő hangon — épp most jöttem ide: nem tudtam, hogy beteg volt, vagy hogy szükséget szenved, szavamra, nem tudtam. Mindez — mindez — csak félreértés: azért jöttem, mert — mert — valaki mást kerestem — —

— Tehát *nem* azért jött, hogy segítsen rajta? — mondotta Fülöp nagy megnyugvással. — Nem hallott semmit szenvedéseiről, nyomorúságáról, és nem azért repült aztán ide, mert remélte, hogy még van rá mód, hogy megmenthesse? — Nem ezt cselekedte, ugy-e? Ha! ha! — hogyan is gondolhattam?

— Szólított valaki, uraim? — kérdezte egy síránkozó hang az ajtó mellől és az ápolónő bedugta a fejét.

— Igen — igen — bejöhet, — mondotta Beaufort, reszketve kimondhatatlan, gyáva félelmében; de Fülöp az ajtóhoz sietett és egy pillantást vetve az ápolónőre így szólt:

— E nő idegen! — nézze csak, *idegen!* De most elfoglalta helyét a fiú. El innen asszony! — És kituszkolta a szobából, az ajtóra pedig reátolta a reteszt.

És most reá is rátekintett, mint a hogy reátekintett kénytelen társára is, nyugodt, szent nézéssel, a halott békességes arcza. A fiúnak előtörtek könnyei. Térdre borult, oly közel Beauforthoz, hogy hozzája ért; fölemelte a nehéz kezet és elborította lángoló csókjaival.

— Anyám! Anyám! ne hagyj el! kelj fel, mosolyogj még egyszer fiadra! Hoztam volna neked pénzt, de *akkor* nem kérhettem volna áldásodat; anyám, most kérem tőled!

— Ha legalább tudtam volna — ha legalább írt volna nekem, kedves fiatal barátom — de ajánlataimat visszautasították, és — —

— Az ajánlatait, egy cseléd kegydíját, neki, a kiért atyám a szíve vérét is odaadta volna! Atyám hitvesének! — hitvesének! — ajánlatokat! — —

Hirtelen felállt, összefonva karjait és szilaj, elszánt arczczal szemébe nézve Beaufortnak, így szólt:

— Figyeljen reám; öné a vagyon, melyet bölcsőmtől fogva a magaménak tekintettem, mert abban a hitben nevelkedtem föl, hogy az enyém. E két kezemmel dolgoztam én a mindennapi kenyérért és soha fel nem panaszoltam, legfölebb a szívem mélyén s a lelkemben. Soha sem gyűlöltem önt, soha sem átkoztam, akármilyen rabló volt ön — igen, rabló! Mert még ha nem lett volna is más, mint Isten előtt kötött házasság, nem lehetett az sem atyám, sem a természet, sem az ég akarata, hogy ön mindent magához ragadjon, és hogy semmi jog se illesse meg a leggyöngédebb szerelem és a vér kötelékeit. Atyám volt ő, ha nem tanuskodott is mellettem az egyház. Árvák fosztogatója és az emberi szeretet kigúnyolója, ön nem kevésbbé rabló, csak azért, mert védi a törvény s az emberek tisztességesnek mondják. De én még sem gyűlöltem önt. Most, meghalt anyám színe előtt — ki távol halt meg a két fiától — most megvetem és megátkozom önt! Biztosságban érezheti magát, ha e szobából eltávozott — teljes biztosságban, és az én gyűlöletem miatt nyugodtan alhatik; de ne áltassa magát: az özvegy és az árvák átka nyomon fogja követni önt — hozzá fog tapadni önhöz és kedveseihez — meg fogja emészteni szívét minden gazdagságának közepette — és reá nehezedik fiának örökségére! Lesz még egy halálos ágy, hol látni fogja kisértetiesen kelni ki sírjából, megtorlást követelve, a halottat, ki most itt oly békén pihen! Soha, soha ne feledkezzék meg e szavakról — évek multával is ott harsogjanak fülében és dermeszszék meg a velőt csontjaiban! És most el innen, atyám testvére — el anyám holtteste mellől, el, a fényes palotájába!

Kinyitotta az ajtót és a lépcsőre mutatott. Beaufort egyetlen szó nélkül kiment a szobából és eltávozott. A mint lement a lépcsőn, hallotta, hogy becsukódik az ajtó és a kulcsot is reá fordítják; de nem hallotta azokat a mély sóhajtásokat és azt a heves zokogást, melylyel a vigasztalan árva fiú könnyített keservén, mely felváltotta a harag és a bosszuvágy szentségtelen kitörését.

MÁSODIK RÉSZ.

«Abend ward's und wurde Morgen,
Nimmer, nimmer stand ich still.«.
SCHILLER: Der Pilgrim.

ELSŐ FEJEZET.

»INCUBO: Nézd ez úri embert. Mi baja lehet?
. . . . . .
HOSTESS: És még a ruhája mily előkelő!«
BEAUMONT és FLETCHER: A szerelem zarándokútja.

»THEOD.: Van egy öcsém — ő utolsó reményem!
S a mily merésznek láttok s oktalannak:
Most csak Remény s Vész fia vagyok én.«
U. o.

Sötét és zavart rémlátások gyötörték Beaufort urat, a míg csak haza nem ért. Valami megmagyarázhatatlan érzés azt mondotta neki, hogy Fülöp átkai nem annyira őt, mint inkább a fiát fogják utól érni. Reszketett arra a gondolatra, hogy Arthur — talán már ezen a reggelen — összeakadhat ezzel a különös, vad, elkeseredett, égő szenvedélytől üzött csavargóval. Pedig úgy érezte, hogy a közte és Arthur közt történtek után, teljes oka van attól tartani, hogy természettől szelíd és engedelmes fiát semmiféle tekintélylyel sem lesz képes visszatartani attól, hogy visszatérjen a halottas házba. Szorúltságában elhatározta, a mint az okosabb emberek szokták, még ha életük másik fele gyarlóbb is magoknál, hogy meghallgatja, van-e feleségének valami okos, vagy megnyugtató mondani valója ebben a dologban. Ehhez képest, a mint a Berkeley Square-ba ért, egyenesen Beaufortné asszonyhoz tartott; és megnyugtatva lelkét Arthur biztonlétét illetőleg, leírta a jelenetet, melynek akaratlanúl részese volt. Annál az élénkebb lelki fo-

gékonyságnál fogva, mely sajátja a legtöbb asszonynak, még ha sivárabb is a lelkülete, mint a férfié, mrs. Beaufort elnézőbben ítélt, mint férje, arról a nagy felindulásról, mely erőt vett Fülöpön. De azért őt is mély aggodalom töltötte el Arthur miatt — a két fiú találkozására gondolva, — mind amiatt, a mit Beaufort a megrabolt fiú sötét fenyegetéseiről, arczának vad kifejezéséről és haramiaszerű külsejéről mondott; és nagyon is egy nézeten volt a férjével abban a tekintetben, hogy meg kell mozgatni a szülői kényszerítés vagy parancs minden eszközét, hogy lehetetlenné tegyenek köztük ily találkozást. E közben pedig Arthur csak nem jött haza és újabb rettegés fogta el az aggódó szülőket. Egymagában, késő éjjel, nagy lelki izgalmak között eredt útnak az elhagyott külvárosban. Vissza is térhetett a házba, el is tévedhetett az erőszak és a bűn tanyái közt; nem tudták, hogy mihez fogjanak, vagy merre küldjenek érte. Virradni kezdett s még mindig nem jött. Végre, öt óra tájban, erősen megzörgették a kaput és Beaufort úr, valamelyes zajt hallva a csarnokból, lesietett. Látta, hogy fiát egy bérkocsiból két ismeretlen ember a csarnokba viszi, sápadtan, véresen, s mint látszik, öntudatlanul. Az volt az első gondolata, hogy Fülöp meggyilkolta. Feljajdult halkan és leroskadt a fia mellé.

— Ne tessék úgy megijedni, — mondotta az egyik jövevény, ki jobbféle mesterembernek látszott. — Nem gondolnám, hogy nagy baja esett volna. Tetszik tudni, ment az utczán és elütötte a kocsi; de nem ment át a fején; csak a kavics vérezte meg, az pedig még istenes.

— Az Úr rendelése volt, uram, — mondotta a másik; — de a Gondviselés őrködik mindnyájunkon, éjjel és nappal, álmunkban és ébrenlétünkben. Hm! A gyülekezetből jöttünk éppen, — a Különös Testvérek* gyülekezetéből, uram, — és fölvettük, kocsiba tettük; mert megtaláltuk zsebében a névjegyét. Akkor még nem volt ura szavának; de a kocsi rázása javára szolgálhatott, mert sóhajtott. — Uramfia, hogyan sóhajtott! — nemdenem, Burrows?

* The Independent Order of Odd-Fellows, a Különös Testvérek Rendje: Muret-Sanders enczikl0pédiai szótára szerint szabadkőmives alapon szervezett jótékonysági egyesület. A ford.

— Jól esett hallani az ember lelkének.

— Szaladj te Cooper Astleyért — te meg — siess Brodiehoz. Szent Isten! meghal. Szaporán — szaporán! — kiáltotta mr. Beaufort a szolganépének, míg Beaufortné asszony, ki most már szintén oda érkezett, nagyobb lélekjelenléttel, szobájába vitette Arthurt.

— Átok nehezedik reám! — nyögte Beaufort, szinte oda gyökerezve a csarnok kövezetéhez, a mint magára maradt a jövevényekkel.

— Nem, uram, nem átok az, hanem Isten rendelése, — mondotta a kenetesebbik és jobban öltözködött; — mert tegyük fel, hogy átok volt: akkor okvetetlenül átmegy rajta a kerék; de nem ment át rajta, és akár meghal, akár nem, én csak azt mondom, hogy ha ez sem volt Isten rendelése, akkor nem tudom, hogy mit mondjak annak. Nagy útat tettünk, uram; és Burrows szegény ember, bár nekem jól megy sorom.

A pénzre való czélzás magához térítette Beaufortot; oda adta erszényét a legközelebbi kéznek, mely kinyúlt érette, és valami köszönetfélét mormogott.

— Áldja meg a jó Isten, uram! remélem, hogy meggyógyul a fiatal úr. Azt hiszem, van rá oka, hogy hálával legyen eltelve, mert hajszálnyira járt tőle a kerék; igaz-e, Burrows? Bizony mondom, elég volna ez arra, hogy megtérítse a pogányt is. De titokteljesek a Gondviselés útjai, s ez Isten rendelése volt. Jó éjszakát, uram.

Valóban úgy látszott, mintha fogna már Fülöp átka. Egy baleset, meglehetősen hasonlatos ahhoz, mely Arthurt a világtalan öregember esete révén Katalin nyomára vezette, huszonnégy órán belül a betegágyba döntötte magát Arthurt is. A bánat, melyet Beaufort úr nem enyhített, ime, tanyát vert az ő saját szívében. De *itt* voltak szülők és híres orvosok és ügyes kezű seborvosok, egész hadsereg volt együtt, hogy szembe szálljon a Halál hatalmával — és *itt* volt bőség és kényelem, nyájas szem és résztvevő tekintet, meg volt minden, a mi eltávolíthatja a gyötrelem tövisét. És ugyanazon az éjszakán, midőn Katalin meghalt, megtörve és kimerülten, idegen ember keblén, fizetetlen orvos gondjára hagyva,

egy magános gyertyaszál világossága mellett: az ő fiára néző nagy vagyon várományosa is halálos tusáját vívta a bősz Zsarnokkal, melyet azonban, mint látszik, el fog riasztani martaléka mellől az emberi tudás, a pazar bőség, melyet mozgásba hoznak a gazdagok, hogy szembeszálljanak az enyészettel.

Arthur csakugyan nagyon komoly sérülést szenvedett; egy bordája betört és két erős zúzódás érte fejét. Aléltságát láz váltotta fel, a lázra hagymáz következett. Néhány napig fenyegető veszedelemben forgott. Ha volt, a mi megvígasztalhatta a szülőket nagy fájdalmukban, minden bizonnyal az a gondolat volt, hogy fiuk így semmi esetre sem találkozhatik össze Fülöppel. Beaufort úr, ösztönzése alatt állva szeszélyes és ingatag lelkiismeretének, mely megszokott tulajdona a gyönge lelkeknek s mely nyugodt, csüggeteg és élettelen, mint árbocz tetején a lobogó, a szélcsendes, boldog napok idején, de megduzzad, leng és lobog vadul, ha szél kerekedik és egymásra tornyosul a hullám — Beaufort úr sokat és nagy megbánással gondolt fiának válsága alatt a Morton fiúk helyzetére. Szó sincs róla, hogy Arthur miatt érzett aggodalma lefoglalta volna egész gondját; ellenkezőleg, csak fokozta benne a részvétet, melyet az árvák iránt érzett; mert sok embert alázatossá és jóvá tesz az a hite, hogy közvetetlenül érdekében áll, megbékíteni a Gondviselést. Az Arthur baleesetére következő reggelen felhívta Blackwell urat. Megbízta, hogy gondoskodjék Katalinnak illő gonddal és díszszel való eltemetéséről; meghagyta neki, hogy igyekezzék érintkezésbe lépni Fülöppel, biztosítva őt Beaufort úrnak hozzá való igaz és barátságos érzelmeiről s ajánlja fel kész támogatását, ha bárminő pályára akarná magát kiképeztetni, vagy bárminő foglalkozásra érezne magában kedvet; és komolyan felszólította ügyvédét, hogy a legnagyobb tapintattal és gyöngédséggel járjon el a büszke és heves lélekkel szemben. De Blackwell úr minden volt e világon, csak éppen gyöngéd és tapintatos ember nem volt; elment a halottas házba, erőszakosan odafurakodott Fülöphöz, s nagyhangú beszédének mindjárt az elejével, mely valóságos

dicshimnusz volt megbízójának rendkívüli nemeslelkűségéről és jóindulatáról, s Fülöpöt egyben hálára is buzdította kegyes leereszkedéssel, annyira felháborította a fiút, hogy mr. Blackwell nagy mértékben örült, hogy épp bőrrel menekülhetett. Mindamellett nem hanyagolta el megbizatásának formaszerű részét sem; haladéktalanul érintkezésbe lépett egy előkelő temetkezési vállalattal, és megrendelte a díszes temetést. Azt gondolta magában, hogy a temetés után már nem lesz oly ingerült lélekállapotban Fülöp, és inkább fog hajlani az okos beszédre; ennek következtében a másodszori beszélgetést akkorra halasztotta; és közben levelet írt Beaufort úrnak, értésére adva, hogy utasítása szerint járt el; hogy a temetésről minden irányban gondoskodott; de hogy Morton Fülöp úr ez idő szerint egy kissé dúlt lelki állapotban van, s ennek következtében nem képes nyugodtan megvitatni jövőjének Beaufort úr által elébe terjesztett terveit. A maga részéről mind a mellett nem kételkedik benne, hogy a legközelebbi tárgyalás során majd rendbe jön minden, megfelelően azoknak az óhajtásoknak, melyeket megbízója oly nagylelkűen bízott reá. Beaufort úr lelkiismerete tehát ebben az irányban meg volt nyugtatva.

Sivár, borongós, tikkasztó reggelen tették sírba Morton Katalint. A temetés előkészületeivel Fülöp nem sokat foglalkozott; nem kérdezte, ki rendelte meg a díszbe öltözött temetkezési szolgák, kocsik, fekete tollbokréták és gyászfátylak pompáját. Ha valamely bizonytalan, határozatlan sejtés Beaufort Róbertnek tulajdonította is ez utolsó, értéktelen figyelmességet, sötét bosszúérzetét nagybátyja iránt ez nem csökkentette, de másrészről az sem fordúlt meg elméjében, hogy jogában állna vissza is utasítani a halottnak szánt e tiszteletadást, mint a hogy megvetette az élőknek felajánlott szolgálatokat. Mr. Blackwell látogatása óta az érzéketlenség és a kábultság egy neme fogta el, mely közömbösségnek tetszett inkább, mint fájdalomnak.

A temetés elmúlt. Fülöp visszatért a szobákba, melyekben az elhúnyt lakott és csak most kezdette vizs-

gálni, hogy minő írásokat s egyebet hagyott hátra az elköltözött. Egy régi íróasztal fiókjában talált mindenekelőtt több csomagra való levelet az atyja kezeírásával; nem egynek fakóvá tette vonásait az idő. Felbontott belőlük egynehányat; az első szerelmes levelek voltak. Nem merészelt belőlük elolvasni többet, csak egynehány sort; oly éles ellentétben állott gyöngédségük és a belőlük áradó, őszinte szívből fakadó szenvedély az imádott nő sorsával. Valósággal úgy tetszett, mintha kihallatszott volna belőlük írójuknak szíve dobogása! Most elnémult mind a két szív! És a Lélek hiába szólította a Lelket!

Végre talált egy levelet, az anyja kezeírásával, az ő nevére szólott: kelt két nappal a halála előtt. Oda ment az ablakhoz és a rekkenő hőség párázatában levegő után kapkodott. Az utczáról felhallatszott London zsibongása; a házaló árúsok fülhasogató kiáltása, kocsik robogása, az iskolából egy időre kiszabadúlt fiúk sivalkodása; a hangok e zavarából kivált egy harsány, jókedvű kaczaj, mely egy pillanatra önkéntelenül oda vonta Fülöp érdeklődését, a honnan hallatszott, a csapszék ajtajához és az előtte álló halottas kocsira, mely az imént vitte ki a temetőbe anyja koporsóját s a jókedvű halottvivők pihenőt tartottak egy kis szíverősítőre. Sóhajtva tette be az ablakot, visszavonúlt a szoba legtávolabbra eső zúgába, és olvasta, a mint következik:

Drága Fülöpöm! — Midőn elolvasod e levelem, én már nem leszek többé. Neked és a szegény Sidneynek nem lesz már sem atyátok, sem anyátok, sem vagyonotok, sem nevetek. Az Ég igazságosabb, mint az emberek s miattatok én az Égbe vetem minden bizalmamat. Te, Fülöp, már túl vagy a gyermekkoron; a természeted, azt hiszem, olyan, hogy képes leszel megvívni a harczot az élettel. Fékezd indulataidat és daczolni fogsz minden akadálylyal, melyet az élet útadba vet. És mostanában, balsorsunk ideje óta, Fülöp, annyira féken tartottad az indulataidat, annyira uralkodtál gyermekkorod hevességén és büszkeségén, hogy kisebb aggódással néztem jövődet, mint néztem még

akkor is, midőn oly fényesnek igérkezett. Bocsáss meg, édes gyermekem, hogy eltitkoltam előtted egészségem állapotát s hogy hirtelen és váratlan csapásként ér halálom. Ne búsúlj miattam nagyon sokáig. A mi engem illet, számomra a halál igazán szabadulást jelent a börtönből és lánczaimtól — szabadulást testi szenvedésemtől és a lelki gyötrelmeimtől, melyek, szívem mélyéből hiszem, némi engesztelésül fognak szolgálni a boldogabb idők tévedéseiért. Mert tévedtem, midőn, bár a legönzetlenebb okok miatt, beleegyeztem, hogy atyátokkal való házasságom titokban maradjon s így semmivé tettem azok reménységeit, kiknek épp oly joguk volt hozzám, mint neki. De, óh, Fülöp! Őrizkedjél az első tévesztett lépéstől, mely a csalódásba visz. Őrizkedjél a szenvedelmektől is, melyek csak hosszú évek múltával termik meg gyümölcsüket, midőn már lehullott a levél, melynek oly szép zöld szine volt és elhervadt a virág, mely oly szép volt virulásában.

Lelkedre kötöm újra és ünnepélyesen, hogy ne bánkódjál miattam; erősítsd meg elmédet és szívedet, hogy magadra vehesd azt a feladatot, melyet most reád bízok — Sidneymet, gyermekemet, öcsédet! Oly szelid és engedelmes gyermek; annyira csüggött rajtam, mióta a világon van, és most elszakadtunk egymástól először és utoljára. Idegenek közt van; és — és — oh, Fülöp, Fülöp! legyen reá gondod, kérlek arra a szeretetre, melylyel nem csak hozzá, hanem hozzám is viseltetel. Légy atyja és testvére egy személyben. Állítsad szembe a világgal erős szívedet, hogy megvédelmezhesd gonoszságaitól őt, a gyönge gyermeket. Nem oly tehetséges ő, mint te vagy, a jelleme sem oly erős, mint a tiéd; semmi ő tenélküled. Élj, küzdj, törj magadnak útat az ő kedvéért csak úgy, mint a magad kedvéért. Ha tudnád, hogyan dobog a szívem, midőn e sorokat írom neked, ha elgondolhatnád, menynyire nyugodt vagyok *miatta,* midőn benned bízom, új lélek szállna beléd — az én lelkem — az én szerető, éber, gondos anyai lelkem, midőn olvasod e levelemet. Vigyázz reá, ha én már nem leszek, vigasztald meg és nyugtasd meg őt. Szerencsére sokkal fiatalabb még,

semhogy átérezhetné egész veszteségét; és ne engedd, hogy szeretetlenül gondoljon reám az elkövetkező napokon, mert gyermek ő még és úgy lehet, könnyebben elfordíthatnák tőlem a szívét, mint a te szívedet. Gondold meg, hogy ha egykor boldogtalanná lenne, megfeledkezhetnék róla, hogy mennyire szerettem, és megátkozhatná azokat, kik életet adtak neki. Bocsáss meg mindezért, én fiam, Fülöp, és vésd mindezt gondosan a szívedbe.

Most pedig ott, a hol e levelet találod, lelsz egy kulcsot is; ahhoz a fiókhoz való, melyben csekély megtakarított pénzemet tartottam. Meg fogsz győződni róla, hogy nem haltam meg szegényül. Vedd el, a mi ott van, most, hogy fiatal vagy, talán nagyobb hasznát veszed, mint később. De úgy tekintsed, mint téged és öcsédet egyformán megillető örökséget. Ha rosszul bánnak vele (és el fogsz menni és utána nézel, és elmédbe veszed, hogy az, a mit *te* föl sem vennél, *őt* a porba sujthatná), vagy ha nagyon megterhelik (oly fiatal még a munkára), találhatsz számára otthont a magad közelében. Isten őrizzen és védjen meg mindkettőtöket! Most árvaságra jutottatok. De Ő maga mondotta az árváknak, hogy Atyjoknak szólítsák!

Midőn elolvasta e levelet, Morton Fülöp térdre borult és imádkozott.

MÁSODIK FEJEZET.

»Az átka! Érted, mit jelent e szó,
Egy apa ajkán bőszen törve ki?!«
SHIRLEY JAMES: A testvérek.

»Vészes mondás — megdöbbent engemet.«
U. o.

»Ama gyöngéd bölcselőknek, kik dicsőitik
Természetünket, az emberit . . .
Kevés dolguk lehetett a világgal,
Nem ismerik a köz vad zaklatásait!«
U. o.

Fülöp, midőn visszanyerte önuralmát, felnyitotta az íróasztal fiókját s elcsodálkozva és megilletődve látta, hogy Katalin megtakarított pénze több volt száz font sterlingnél. Oh! mennyit is nélkülözhetett, míg össze-

gyüjtötte ezt a kis vagyont! Elégetve atyja szerelmes leveleit s egynémely más, haszontalannak látszó irást, összekötözött egy batyura valót a megboldogúlt apró holmijából, melyet mint emléket és ereklyét értékesnek tartott, odahagyta a szobát és lement a bolt mögött lévő nappali szobába. Útközben összetalálkozott a jólelkű cselédleánynyal és megemlékezve róla, hogy mennyire siratta anyját, mióta a háznál volt ő is, két sovereign-t nyomott a markába. — Most pedig, — szólt, és a cseléd zokogott, a míg beszélt — most már el tudom viselni, a mire eddig képtelen voltam. Hogyan halt meg szegény anyám? Nagyon szenvedett-e — vagy — vagy — —

— Úgy halt meg, uram, mint egy bárány, — mondotta a leány a szemét törölgetve. — És lássa, az az úr egész nap mellette volt, ő pedig sokkal nyugodtabb, megvigasztalódottabb volt lelkében, mióta hozzá érkezett.

— Az az úr! Csak nem az az úr, a kit én itt találtam?

— Oh, dehogy is az, uram! Nem az a sápadtképű, időses formájú úr, a kit az ápolónő és én lemenni láttunk, midőn az óra kettőt ütött. Hanem az a nyájas beszédű fiatal úr, a ki reggel jött és azt mondotta, hogy rokona volna. Mellette maradt, míg el nem aludott, s midőn felébredt, a kegyed anyja reá mosolygott — soha ezt a mosolygást el nem felejthetem — mert én ott álltam az ágy másik oldalán, mint itt ni, az orvos pedig az ablaknál volt és a pohárba töltögette az orvosságot; ő meg csak nézte azt a fiatal urat, aztán sorra nézett bennünket is, nagyon szeliden megrázta fejét, de semmit sem szólt. És a fiatal úr kérdezte tőle, hogyan érzi magát, ő pedig megfogta és megcsókolta mind a két kezét; az pedig átölelte a két karjával és felsegítette, hogy bevehesse az orvosságot, ő meg így szólt hozzá: — Soha sem feledkezel meg róluk? — s az így felelt: — Soha. — Nem tudom, uram, hogy mit érthettek alatta.

— Jól van — folytassa.

A fejét azután a fiatal úr mellére hajtotta s olyan boldognak látszott; és mire az orvos odalépett az ágyához — már elköltözött.

— S az én helyemet az az idegen ember foglalta el!

Nem baj; áldja meg az Isten — áldja meg az Isten. De ki volt ő? Kinek hívták?

— Nem tudom, uram; nem mondotta meg. Akkor is ott maradt, midőn az orvos már elment és nagyon keservesen zokogott; sokkal jobban odáig volt, mint ön, uram.

— Oh!

— Az a másik úr pedig éppen akkor jött, midőn ő már elmenőben volt, és úgy látszott, hogy nem örültek meg egymásnak; mert áthallottam a falon, mivelhogy az ápolónő meg én a szomszéd szobában voltunk, hogy úgy beszélt vele, mintha pörlekednék; de már akkor nem sokáig maradt.

— És nem járt itt azóta?

— Nem, uram! Lehet, hogy az asszonyom többet is mondhat róla. De nem fogadna el valamit, uram? Fogadjon el valamit, oly színtelennek látszik.

Fülöp nem szólt semmit, hanem gyöngéden félre tolta a leányt, és lassan lement a lépcsőn. Belépett a bolt mögötti szobába, hol két vagy három gyermek ült együtt és dominózott; az egyiket kiküldötte anyjáért, a bolt asszonyáért, ki bejött és udvariasan meghajolt előtte, nagyon komoly és gyászoló ábrázattal, a mint illett.

— Távozni készülök házából, asszonyom; és ki akarnám egyenlíteni, a mi kis hátralék volna házbérben és más effélében.

— Óh, uram, szóra sem érdemes, — mondotta a házi asszonya; és azzal már elő is vett a kebléből egy gondosan összehajtogatott papirszeletet és az asztalra tette. — Emitt meg, uram, — folytatta, és elővett ugyanabból a rejtekből egy névjegyet — emitt egy névjegy, a melyet az az úr hagyott itt, a ki gondoskodott a temetésről. Félórával ezelőtt járt itt és megkért, hogy adnám át tiszteletét és mondjam meg, hogy holnap délelőtt tizenegy órakor rendelkezésére áll. Így most már remélem, hogy még nem megy el: mert azt hiszem, mindent rendbe akar tenni ön helyett; ezt értettem ki a beszédéből, uram.

Fülöp odapillantott a névjegyre és ezt olvasta le róla: „Mr. George Blackwell, Lincoln's Inn.“ Homloka

elborult, leejtette a névjegyet, reá lépett nyugodt megvetéssel, és így dörmögött magában: — Nem fog megvásároltatni az ügyvédjével, hogy visszavonjam átkomat! — Egy pillantást vetett az elszámolás végső összegére, — nem volt nagy az egész — mert a szegény Katalin pontosan megfizetett szerény ellátásáért és a szegényes lakásért — kifizette a tartozást, s míg a háziasszony a nyugtát írta, megkérdezte még: — Ki volt az az úr — az a fiatalabbik úr — a ki meglátogatta anyámat halála napjának reggelén?

— Óh, uram! mennyire sajnálom, hogy nem tudhattam meg, kinek hívják. Mr. Perkins azt mondotta, hogy valami rokona volt. Különös, hogy nem járt itt azóta. De bizonyosan visszajön még, uram; sokkal jobban is tenné, ha még itt maradna.

— Nem: a dolog nem fontos. A mit megtehetett, azt mind megtette már. De megálljunk, adja át neki ezt a levelet, ha még ide találna jönni.

Fülöp átvette a tollat a háziasszony kezéből és (míg Lacyné asszony odajárt a pecsétviaszért és a gyertyáért) leírta sebtében a következő sorokat:

Nem tudom, ki lehet ön. Úgy hallom, rokonnak mondja magát; ebben tévedés lehet. Nem hinném, hogy lettek volna szegény anyámnak ilyen jó rokonai. De bárki legyen is ön, megkönnyítette utolsó óráit — s az ön karjaiban halt meg anyám; és ha valamikor — évek, hosszú évek elmúltával — úgy fordulna, hogy találkozunk egymással, és tehetek valamit, a mivel segíthetek valaki máson, vérem, életem, szívem, lelkem, mindenem rabszolgája lesz az ön akaratának. Ha csakugyan rokonom volt, ajánlom gondjába öcsémet; R— ben lakik mr. Mortonnál. Ha tehet valamit érette, anyám lelke védő angyalként fog őrködni ön felett. A mi engem illet, én nem kérek segítséget senkitől; világgá megyek, és magam török útat magamnak. Annyira irtózom attól a gondolattól, hogy elfogadjam mások jótéteményét, hogy azt hiszem, nem áldhatnám önt úgy, a mint most áldom, ha nem záródnék le hozzám való jósága anyám sírkövével. FÜLÖP.

Lepecsételte a levelet és átadta az asszonynak.

— Oh, most jut csak eszembe, — mondotta ez — egészen megfeledkeztem róla; azt mondotta az orvos, hogy ha elküld érette, szíves örömest fölkeresi önt és szolgál egynémely felvilágosítással.

— Nagyon jól van.

— Hát mr. Blackwellnek mit mondjak?

— Ezt: Mondja meg a küldőjének, hogy emlékezzék legutóbbi beszélgetésünkre.

Azzal fogta batyuját és kilépett a házból. Mindenekelőtt a temetőbe ment, hol aznap tették a földbe anyját. Egészen közel érte — csöndes, szinte falusias hely volt. Kapuja félig nyitva volt, mert gyalogösvény vitt keresztül a temetőn, és Fülöp halkan belépett. Alkonyodott; a nap előtört a ködpárák közül, melyek egész nap elborították, és alkonyodó sugarai ragyogó és szent fényt vetettek az ünnepies térségre.

— Anyám! anyám! — zokogott az árva és leborúlt a frissen hantolt zöld sírhalomra: — ide — ide jöttem hozzád, hogy megismételjem fogadalmamat, hogy megesküdjem reá még egyszer, hogy híven fogom teljesíteni azt a kötelességet, melyet boldogtalan fiadra bíztál! És kérdem ez órában, hogy van-e szerencsétlenebb és elhagyottabb lény a kerek világon, mint a te fiad?

A míg ily szavak vonaglottak ajkán, harsány, éles szó riadt fel közvetlen közelében — megtört, fájdalmas szava a gyönge, de nagy indulattal küzdő öregkornak.

— El innen, elvetemült! megátkozlak!

Fülöp felrettent és oly borzadályt érzett, mintha őt illették volna és a sírból jöttek volna e szavak. De a mint térdére állt és elhárítva szeméből zilált fürtjeit, zavartan körülnézett, két emberalakot pillantott meg nem messzire magától, a fal árnyékában; az egyik, egy fehérhajú agg, fából való korhadt síremléken ült, a lenyugvó nappal szemben; a másik, láthatólag életének java korában álló férfiú, roskadozni látszott előtte bűnbánatos esengéssel. Az öreg ember kiterjesztette kezeit az ifjabbik feje fölé, mintegy iszonyú taglejtéssel kísérve az iszonyatos beszédet, azután megszakítva a pillanatig tartó némaságot, — Fülöp sokkal hosszabbnak érezte ez

időt egy pillanatnál — mély, vad, kísérteties vonítása hangzott fel egy kutyának, mely az öreg ember lábánál hasalt; talán félelmében vonított, — megrettenve gazdájának indulatán, mely valami veszedelem érzetével töithette el az állatot.

— Atyám! atyám! — szólt szemrehányóan az esedező — még a kutyád is megborzad az átkod miatt.

— Hallgass! Kutyám! Mi mást hagytál meg nekem a világon, mint ezt a kutyát? Te vagy az oka, hogy utálattal fordulok el barátaimtól, mert megutáltattad velem a saját nevemet is. Gyalázattal borítottad — világ csúfjává tetted vénségemet — bűneid miatt magamra maradtam szégyenemben!

— Sok év múlt el azóta, hogy utóljára láttuk egymást, atyám; úgy lehet, nem is látjuk egymást többé ez életben — és így szakadjunk el egymástól?

— Így? értem! — mondotta az öreg emésztő gúnynyal; — úgy látom — pénzért jöttél!

E szemrehányás hallatára a fiú hirtelen felszökött, mintha kígyó marta volna meg; hátravetette fejét, karját keresztbe fonta mellén és így felelt:

— Igaztalan vagy hozzám, sir, mert több, mint húsz év óta élek a magam emberségéből — mindegy, hogyan, de nem kértem tőled semmit — és most erőt vett rajtam a megbánás, mert szívemre vettem, hogy megtagadtál — most, hogy öreg és tehetetlen vagy, s mint hallom, világtalan; s talán reá szorulsz a te szegény, semmirekellő fiad segítségére is. Felejtsd el — ne az én bűneimet, hanem ezt a találkozást. Vond vissza átkodat, atyám, úgy is elég átok nehezedik reám; most pedig — hadd áldja legalább a fiu az apát, a ki megátkozta. Isten veled!

A beszélő, a mint ez utolsó szavakat, már remegő hangon kiejtette, elfordult és gyorsan elsuhant Fülöp mellett, a kire, úgy látszik, nem ismert reá; de Fülöp, a nap utolsó sugarának rőt fényénél, meglátta azt a viharbarnította emberarczot, melyet egyszer látva, nehéz volt elfelejteni, és felismerte az idegent, kinek mellén pihent R—beli látogatásainak végzetes éjszakáján.

Az öreg ember nem vette észre gyönge szemével,

hogy fia eltávozott, de arcza szelídebb kifejezést öltött, a mint az a süppedő gyepen át, csöndesen tovább haladt.

— William! — mondotta végre szelíden; — William! — és végigpergett a köny redős arczán; — fiam! — de a fia már elment — az öreg ember hiába leste a választ — nem felelt senki. — Elhagyott; szegény William! soha sem látjuk többé egymást; — és visszarogyott az ódon síremlékre, némán, mereven, mozdulatlanul, — az Idő képe a Sírok birodalmában. Az eb odahúzódott a gazdája mellé és megnyalta kezét. Fülöp egy pillanatig ott állt némán és elgondolkozva: kétségbeesett kiáltására mintha jó angyala szólt volna, megjött a válasz. Volt hát, a ki nála is nyomorúltabb; és a megátkozott fiú irigykedve nézhette volna azt, kit javaiból kiforgattak!

Az alkonyat leszállt; az első csillag — az Emlékezet és a Szeretet csillaga: a Hesperus, melynek himnuszokat zengett minden poéta a világ teremtésétől fogva — fenn ragyogott már az ég boltozatán, midőn Fülöp odahagyta a helyet, a jövőben bizakodóbb, szelídebb, tisztább, s lágyabb és áhítatosabb gondolatokra inkább hajló érzéssel, mint a minő valaha fölül emelte lelkét indulatainak mély és sötét hullámain. Egyenesen egy közeli kőfaragóhoz ment és előre megfizette az árát annak az egyszerű márványlapnak, mely az imént elhagyott sírra volt helyezendő. Éppen elhagyta ezt a boltot, mely ugyanabban az utczában s csak néhány házzal volt odább, mint az a ház, melyben végsőt sóhajtott anyja. Megállt egy utczakeresztezésen, habozva, hogy azonnal fölkeresse-e Sidneyt, vagy hogy a városban keressen-e szállást még erre az éjszakára, midőn hirtelen megpillantotta őt az utcza másik során álló három férfiú.

— Itt van — itt van; megálljon, uram! — megálljon!

Fülöp meghallotta ezt a beszédet, feltekintett és megismerte Plaskwith úr hangját és alakját; a könyvkereskedőt, mr. Plimmins és egy tagbaszakadt, visszataszító külsejű ismeretlen ember kisérte.

A félelem, a düh és az útálat kimondhatatlan érzése ragadta meg a boldogtalan gyermeket s ugyanabban a pil-

lanatban e szókat súgta a fülébe egy rongyos csavargó: — Vesd el magad, öcskös; bow-streeti kopó az ottan.

Fülöp lelkén ekkor átczikázott az emléke annak a pénznek, melyet fölmarkolt, az igaz, hogy el is vetett azonnal: vajjon tolvajként hajszolják most ez emberek — őt, ki teljes hittel egy ősi és szeplőtelen név örökösének tartotta magát; de föltéve a kedvezőbb esetet, minő jogot adott a szolgálatadó gazdájának személyét és szabadságát illetőleg? Törvénytudatlanságában a törvényt — mint a tudatlanok és a magukrahagyottak legtöbbnyire — ellenségének tekintette. E gondolatok, melyeket annyi sok szóval lehet csak leírni, a villámnál is gyorsabban czikáztak át lelkének viharain és sötétségein; és abban a pillanatban, midőn mr. Plimmins vállára tette kezét, készen is volt már elhatározásával. Az önfentartás ösztöne hangosan megdobbantotta szívét. Egy szökéssel — egy iramodással, mely Plimmins urat egész testével az utczacsatornába terítette, átvágott az utczán és futva menekült egy szemközt levő szűk utcza felé.

— Fogják meg! Fogják meg! — kiáltotta a könyvkereskedő, és a rendőrtiszt, majdnem épp oly gyorsan, utánna vetette magát. Utczákon és sikátorokon át száguldott Fülöp; kanyarodva, ki-kitérve, zihálva, lélekszakadva; és utczáról-utczára, sikátorról-sikátorra nőttönnőtt háta mögött a sokaság. A tétlen, a kiváncsi, a minden szolgálatra kapható csőcselék — rongyos ficzkók és rongyos férfiak, istállóból, pinczéből, utczák sarkáról és útak keresztezéséről, mind, mind hozzászegődtek a pompás vadászathoz, mely addig hajszolja az ifjúi Eltévelyedést, míg össze nem rogy, akárhányszor a börtön ajtajában, vagy a bitófa alján. De Fülöp nem fáradt el a versenyfutásban; kezdette elhagyni üldözőit. Most olyan útczában futott, melyet amazok még nem értek el — csöndes utczában, melyben alig volt üzlet, vagy csak egynéhány. Egy látszólag jobbféle vendéglő vagy csapszék ajtajában két férfiú lézengett; és a mint Fülöp tovább történtetett, e kiáltás, hogy: — Fogjátok el! — új hangokon ismétlődve, átalakult ezzé: — Fogjátok el a tolvajt! — de már messziről hallatszott ez a kiáltás. A lézengők egyike megragadta Fülöpöt: ez, bőszülten és kétségbe-

estében, ráütött teljes erejével; de a herkulesi test alig érezte meg ezt az ütést.

— Csiba te! — mondotta a férfi kicsinylően; — nem vagyok kém. Ha a törvény elől menekülsz, segítek rajtad és útba igazítalak.

Megdöbbenve e hang miatt, Fülöp erősen a szeme közé nézett a hozzá beszélőnek. A megátkozott fiú hangja volt.

— Mentsen meg! Ismer-e még? — szólt bágyadtan az árva fiú.

— Oh! Azt hiszem, ismerem; szegény gyerek! Jöjjön utánam, erre!

Az idegen befordúlt a csapszékbe, átvágott a pitvaron, valami folyosón át egy hátulsó udvarra jutott, mely több más udvarra és átjáróra nyílott.

— E pillanatban nincs mitől félnie; olyan helyre viszem majd, a hol nyugodtan elmondhat mindent. — Nézze csak! — A mint ezt mondotta, nyílt utczára léptek s a vezető egy sor bérkocsira mutatott. — Szálljon be szaporán. Kocsis, vágtatva menjünk — — felé. — Fülöp az utasítás többi részét már nem hallotta.

Elbeszélésünk visszatér Sidneyhez.

HARMADIK FEJEZET.

»Nous vous mettrons à couvert,
Repondit le pot de fer:
Si quelque matière dure
Vous menace d'aventure,
Entre deux je passerai,
Et du coup vous sauverai
. . . . . .
Le pot de terre en souffre!«

LA FONTAINE.

— Jer ide, Sidney úrfi! Mit műveltél? Összerongyoltad az ingfodrodat! Hogyan tetted ezt? Jer ide, úrfi, semmi hazugság.

— Igazán, asszonyom, nem tehettem róla. Csak kidugtam a fejem az ablakon, hogy lássam a kocsit, a mely erre ment, és itt belém akadt egy szeg.

— Ugyan, te kis gézengúz! még meg is karczoltad

magad, mindig csak helytelenkedel. Mi szükség volt arra, hogy a kocsi után nézegess?

— Nem tudom, — felelte Sidney, bánatosan csüggesztve le fejét.

— No ilyet, mama! — kiáltotta a legkisebbik rokon, egy Sidneyvel egyidős, tömzsi, pirospozsgás, közönséges képű kis ficzkó. — No ilyet! Mama, kérem, nem láthat kocsit az utczán, a mikor künn játszunk, hogy mögéje ne szaladna.

— Nem mögéje, hanem utána, — igazította helyre Morton Roger úr, kivéve szájából a pipát.

— Minek jársz a kocsi után, Sidney? — kérdezte Mortonné asszony; — csúnya neveletlenség az s egyszer még a kerék alá kerülsz.

— Igen, asszonyom, — felelte Sidney, ki az egész beszélgetés alatt reszketett, mint a nyárfalevél.

— „Igen, asszonyom“, és „nem, asszonyom“: semmivel sem tudsz több tisztességet, mint egy suszterinas.

— Kedvesem, ne pirongasd a gyermeket; sírva fakad, — szólt közbe a szokottnál parancsolóbb hangon Morton úr. — Jer ide, kis fiam! — és az érdemes nagybácsi fölvette az ölébe és a szájához tartotta grogos poharát; Sidney, ki sokkal bátortalanabb volt, semhogy vissza merte volna utasítani, mohón ivott belőle, de közben a nénjén tartotta nagy szemét, mint az olyan gyermek, a ki attól tart, hogy most mindjárt hátba ütik.

— Jobban elkényezteted ezt a fiút, mint a saját húsodat és véredet, — jegyezte meg Mortonné asszony, igen kedvetlenül.

E szóknál Tom, az imént leírt legkisebbik fiú, az anyja füléhez hajolt és ezt súgta neki, elég hangosan, hogy mindenki meghallhassa: — Azért szalad a kocsi mögé, mert azt hiszi, hogy a mamája ül benne. Ki az, a kinek itt honvágya van? De jó volna tudni! Úhühű!

A gyerek átmutatott újjával az anyja vállán és a többi gyermek hangosan felkaczagott.

— Ki a szobából, mindannyian, egy-kettő! — szólt Morton úr és haragosan felpattant s nagyot dobbantott a lábával.

A gyermekek, kik nagyon féltek az apjuktól, rendetlen futással tódultak és menekültek ki az ajtón; de Tom, ki utolsónak maradt, anyja védelmében bizakodva, mentében még bedugta fejét az ajtón és így kiáltott vissza: — Isten önnel, kis honvágyakozó!

Egy gyors pofon, melyet az atyjától kapott, hirtelen egészen másnemű muzsikára váltotta víg hahotáját s a mint az ajtó becsukódott, néhány pillanatig behallatszott elkeseredett bőgése.

— Ha így bánsz a gyermekeiddel, mr. Morton, jót állok róla, hogy — a mennyiben rajtam múlik — nem lesz több gyermeked. Ne jöjj közelembe — hozzám ne nyúlj! — és Mortonné asszony magára öltötte a megbántott szépek duzzogó kifejezését.

— Eh! — dünnyögött a férj, és leült újra és megint szájába vette a pipáját. Halálos csend következett. Sidney odahúzódott a nagybátyjához és nagyon halovány volt. Mrs. Morton, kinek kötés volt a kezében, bőszülten tovább kötött, jeléül ideges izgatottságának.

— Húzd meg a csengőt, Sidney, — szólalt meg mr. Morton. A gyermek szót fogadott, és belépett a szobaleány. — Márta, kísérje Sidney úrfit a szobájába; tartsa tőle távol a fiúkat és adjon neki egy jó karéj lekváros kenyeret.

— No persze, lekváros kenyeret! — czukros vizet, — mondotta mrs. Morton.

— Lekváros kenyeret, Márta! — ismételte a nagybácsi nyomatékkal.

— Czukros vizet! — parancsolta a nagynéni.

— Lekváros kenyeret, ha mondom!

— Czukros vizet, úgy vigyázzon: egyébként Márta nem is adhat lekváros kenyeret.

Ez ellen a férj már semmit sem szólhatott.

— Jó éjszakát, Sidney; jó kis fiú ez; eredj, csókold meg nénikédet és búcsúzz el tőle szépen; és mondom, hogy ne törődj azokkal a rossz kölykökkel. Majd beszélek a fejükkel holnap; senki se bántson téged a házamnál.

Sidney motyogott valamit és szepegve Mortonné asszonyhoz lépett. Szelid és alázatos arcza; könyteli szeme; szép szája, mely némaságában is oly beszédes

volt; készsége, hogy megbocsásson és vágya, hogy megbocsássanak neki, sok kemény szívet meglágyított volna, mrs. Morton szívénél is sokkal keményebbet. De ebben a szívben olyasmi lakozott, a mi a keménységnél is rosszabb: ez a szív csordultig tele volt előítélettel és sértett hiúsággal — az anya hiúságával. Emésztette és megtöltötte lelkét keserűséggel a különbség, melyet közte és a saját otromba, bárdolatlan gyermekei közt látott.

— Vigyázz, gyerek, a szoknyámra ne lépj; olyan esetlen vagy; imádkozzál rendesen és ne dobd le magadról a takarót! Nem szeretem a hanyag gyermekeket.

Sidney a szájába tette újját, lehajtotta fejét és eltávozott.

— Most pedig, mrs. Morton, — szólalt meg hirtelen mr. Morton és kiverte a hamut a pipájából; — most pedig, mrs. Morton, mondok neked egy szót egyszer s mindenkorra: Jól tudod, megígértem a szegény Katalinnak, hogy e gyermeknek atyja leszek, és bántja a lelkemet, mikor látom, hogy ily kíméletlenül bánnak vele. Semmiképpen sem érthetem meg, miért nem szívelheted. Mert soha ennél szelidebb lelkű gyermeket nem láttam.

— Csak rajta, uram, — rajta: tegyen személyeskedő megjegyzéseket a saját hites feleségéről. Engem nem sértenek — óh, a világért sem! Szelidlelkű, mindenesetre; a saját gyermekei persze nem szelidlelkűek?

— Azt nem bolygatom — felelte Morton úr: — az én gyermekeim olyanok, a milyeneknek az Isten teremtette őket, s én tökéletesen meg vagyok velök elégedve.

— Hát bizony büszke is lehetsz ilyen családra; és ha meggondolom, mily kínokat szenvedtem velök, hogyan dajkáltam őket, s hogy mily keserves időket éltem át velök; most pedig látom, hogy kitúrja őket ez a bajnak jött tolakodó — hát ez nagyon csunya dolog tőled, mr. Morton; ketté fogod repeszteni a szívemet, — igen, *ezt* teszed velem!

Mrs. Morton a szemére nyomta a zsebkendőjét és zokogott.

A férj megilletődött: felállt és minden áron meg akarta fogni a felesége kezét. — Igazán, Margit, nem akartalak megbántani.

— És én, ki olyan hű-hű-hűséges fe-fe-feleséged voltam és annyi p-p-pénzt hoztam a házadhoz, és mindig cs-cs-csak a te érdekedet néztem; sokszor megesett, hogy a míg te mélyen aludtál, fél éjszakán át fo-fo-foltozgattam a fehérruhátokat; de te már nem vagy az, Roger, a ki voltál, mióta a háznál van ez a fiú!

— No, no! — szólt a jó ember, egészen leszerelve, s átkarolta a derekát, meg is csókolta az arcát; — távol legyen tőlünk az ilyen beszéd, mert kellemetlenné teszi az életet. Ha bánt téged az, hogy nálunk van Sidney, beadom a város egyik iskolájába, a hol majd jól bánnak vele. De ha legalább, már az én kedvemért is, Margit, — jer ide, öreg gyermek! nesze egy csók! — egy kissé több szeretettel volnál hozzá! Hiszen láthatod, mennyire bánkódik az anyja után. Gondold csak meg, hogyan emésztené magát a kis Tom, ha elszakadna tőled! A szegény kis Tom!

— Jaj, mr. Morton, milyen ember is vagy te! — ki tudna neked ellenállni! Te ugyancsak érted a módját, hogyan kell az embert levenni a lábáról, — nem igaz?

És mrs. Morton kegyesen mosolygott, a hogy kifejtette magát férje öleléséből és megigazgatta a hálófőkötőjét.

Midőn a béke így helyre állott, mr. Morton újra reágyujtott a pipájára, a jó asszony pedig, némi szünet múltával, szelíd, békülékeny hangon így folytatta:

— Megmondom neked, Roger, hogy mi az, a mi engem különösen bánt ebben a fiúban. Olyan alamuszi és olyanokat füllent!

— Füllent? az már csúnya hiba, — mondotta Morton úr komolyan. — Ezen csakugyan kell segíteni.

— A minap láttam, hogy a boltban betört egy ablakot; s midőn megdorgáltam érte, letagadta; — és ha láttad volna, hogy milyen ábrázattal! Nem szenvedhetem a hazudozást.

— Csak mondd meg, ha legközelebb megint füllent, majd kigyógyítom a bajából, — szólt Morton úr szigorú hangon. — Tudod, Tom úrfit is hogyan szoktattam le róla. Ha kíméled a botot, elrontod a gyermeket. Mert a midőn megfogadtam, hogy jó leszek a gyermekhez, bizo-

nyára nem úgy értettem, hogy nem vigyázok az erkölcsére és nem lesz reá gondom, hogy jóravaló ember váljék belőle. Szólj igazat és tedd szégyenbe az ördögöt — ez az én jelszavam.

— Méltó hozzád ez a beszéd, Roger! — szólt Mortonné asszony lelkesen. — De látod, ő nem volt oly szerencsés, hogy olyan apja lett volna, mint te vagy. Csodálom, hogy húgod egy szót sem ír neked. Némely ember oly nagy hűhót csap az érzelmeivel; de ha elment, el is feledkezett már mindenről.

— Remélem, hogy nem beteg szegény Katalin! nagyon rossz színben volt, a mikor itt járt, — mondotta Morton úr, és nyugtalanul a kandalló felé fordult, és felsóhajtott.

E pillanatban belépett a cseléd a vacsorával és a beszélgetés más tárgyra fordult.

A vád, melylyel mrs. Morton Sidneyt illette, fájdalom! nagyon is alapos volt. E fedél alatt csakugyan felvette azt a rettentő szokást, hogy hazudott. Míg anyjával volt, nem esett bele soha ebbe a hibába, mert nála és tőle nem kellett semmitől sem tartania; — *most* félt mindentől; — haragos nénjétől — még a nyugodt, jóindulatú, hidegvérű, komoly nagybácsitól is — az inasoktól — az idegen cselédektől — és, oh! leginkább azoktól a szívtelen, hangos nevetésű kínzóktól, a vele egy korban lévő fiúktól! Minthogy amúgy is félénk természetű gyermek volt, a szigorúság még gyávábbá tette; s ha reszketnek az idegek, oly biztosan megszületik a hazugság, mint a hogy megszólal a csengetyű is, ha meghúzom a drótot, melynek a végére erősítették. Őrizkedjetek az olyan embertől, kivel durván bántak gyermekkorában.

Egy nappal az imént elmondott beszélgetés után mr. Morton, ki csúzban szenvedett, hűsítő orvosságot vett be. Ennek következtében később reggelizett, mint közönségesen — később, mint a család; s e kiveteles alkalommal — *pour lui soulager* — megengedte magának egy pirított vajaszsemlye fényűzését. Úgy fordult, hogy éppen csak a felét ette meg zsemlyéjének és nem

ivott meg többet egy csésze teánál, midőn a boltba hívták egyik nagyra tartott vevője, egy bőbeszédű öreg asszonyság miatt, ki rettentően kényes volt a kiszolgálásra és nagy súlyt vetett reá, hogy kedvesnek és barátságosnak tartsák, a mely hírnevét azzal szokta fenntartani, hogy soha egy penny ára szalagot sem vásárolt a nélkül, hogy meg ne tudakolta volna a boltostól, hogyan érzi magát kedves családja és ne újságolt volna egyet és mást a város többi családjairól. Midőn Morton úr kiment a szobából, odabenn volt éppen Sidney és Tom úrfi és egy-egy zsámolyon ülve, valami számítási műveletet végeztek palatáblájukon — a minek állandóan jelentékeny szerepe volt Morton úr nevelési módszerében. Mihelyt az atyja hátat fordított, Tom úrfi szemét a palatábláról tüstént reávetette a pirított zsemlyére, mely nagyon csábítóan mosolygott reá a tálczáról. A pythiai Sibylla, buzogó forrásvizénél ülve, soha orákulumszerűbben nem szólt papjához, mint ez a pirított zsemlye — vagyis inkább az a rész, mely belőle még megmaradt — Tamás úrfi elbűvölt érzékeire. Tom eleinte sóhajtozott; aztán körülforgott a zsámolyon; majd felkelt; most illő távolból reápislogott a zsemlyére; lassan-lassan közeledett hozzá, és kerülgette, kerülgette, kerülgette — a szeme egyre vágyakozóbban nézett reá; aztán titkos pillantásokat vetett az üvegajtón át a boltba, és látta, hogy atyja még mindig nagyon el van foglalva az öreg aszszonysággal, aztán találgatásba és filozofálásba mélyedt, — lehet, hogy atyja már végzett a reggelivel; talán már vissza sem jön; és ha mégis visszajön, talán nem is keresi azt a kis zsemlye-maradékot; de ha keresné is, miért tenné fel éppen róla, hogy ő vette el? A míg így tünődött, egyre közelebb jutott a végzetes örvényhez, és végre, egy kétségbeesett mozdulattal hatalmába ejtette a háromszögletű kísértőt:

»Egy pillanat, nem több, s a jó falat
Tom nyeldeklőjén már le is szaladt.«

Sidney, kit a pajtás nyughatatlansága felzavart merengéséből, lelkiismeretének nagy háborgásával volt tanúja a történteknek. — Oh, Tom, — mondotta — mit szól majd hozzá papád?

— Ide nézz! — mondotta Tom, és Sidney huzakodó orra alá tartotta az öklét. — Ha papám észre veszi, azt mondd, hogy a macska vitte el. Ha nem teszed meg, úgy nézz rám, hogy elagyabugyállak!

E pillanatban megszólalt Morton úr hangja, a mint jóreggelt kívánt az úri nőnek, és Tamás úrfi jobbnak látta, egészen Sidneynek engedni át a felfedezés dicsőségét; súgva szólt hozzá:

— Mondd, hogy fölmentem az emeletre a zsebkendőmért; — azzal szedte a sátorfáját és eliszkolt.

Mr. Morton, rosszkedvűen már a csillapító orvosság hatásától és a miatt is, hogy a reggelijét félbe kellett szakítania, betoppant a szobába. Teája — melyből már a második csészére valót is kitöltötték — egészen hideg volt. Kereste a pirított zsemlyét, s rögtön észrevette, hogy nincs sehol.

— Ki bántotta a pirított zsemlyémet? — kérdezte oly hangon, a minőnek Sidney az emberevők hangját képzelte. — Ugy-e, te bántottad, Sidney úrfi!

— N-n-nem, uram; igazán, nem!

— Akkor Tom bántotta. Hol van Tom?

— Az emeletre ment fel, uram, a zsebkendőjéért.

— Ő vitte el a pirított zsemlyémet? Igazat beszélj!

— Nem, uram; a—a—a macska vitte el, uram!

— Oh, te semmirevaló, gonosz fiú! — kiáltotta Mortonné asszony, ki maga is kiment az ura után a boltba; — a macska az éjjel megkölykezett és be van zárva a szenes pinczébe!

— Jer ide, Sidney úrfi! Nem! — előbb eredj le, Margit, és nézd meg, hogy odalenn van-e a pinczében a macska; mert lehet, hogy előjött, mrs. Morton, — tette hozzá Morton úr, igazságosan még haragjában is.

Mortonné asszony kiment és halálos csönd támadt, kivéve a Sidney szívében, mely hangosan vert, mint az óra ketyegése. Közben Morton úr odalépett egy faliszekrényhez; — még ott állott, midőn Mortonné visszatért: a macska lenn volt a pinczében — még a kulcs is reá volt fordítva s esze ágában sem volt a szegény párának, hogy pirított zsemlyét kívánjon, — mikor még a

tejéhez sem nyúlt hozzá! — nehéz gyermekágya volt, akár az asszonyának!

— No, most jer ide, úrfi, — mondotta mr. Morton, visszalépve a faliszekrény mellől, egy kis lovagló pálczával a kezében. — Megtanítalak reá, hogy máskor hogyan mondj igazat! Ismerd be, hogy hazudtál!

— Igen, hazudtam, uram! Kérem — bocsásson meg; de Tamás vett reá!

— Hogyan! mikor a szegény Tom fenn volt az emeleten? ez már mégis csak sok! — vágott közbe mrs. Morton, égnek emelve kezét és szemét. — Micsoda egy vipera.

— Szégyeld magad, gyerek — szégyeld magad! Nesze, itt van ez — meg ez — meg ez.

Vergődve és rángatódzva, inkább a rémület, mint a testi fájdalom miatt, görnyedve állt a szegény gyermek a korbácsütések alatt.

— Anyám! anyám! — kiáltotta végre — óh, miért — miért hagytál el engem?

E szóra aztán megállt a Morton úr keze és kihullott belőle a pálcza.

— Azért mégis javára válik a gyereknek, — dünnyögte. — No, gyermek, remélem, hogy utoljára történt. No, nem sok kár esett benned. Mennykő és villám, ne ordíts annyira!

— Felveri az egész utczát, — mondotta Mortonné asszony — sohasem láttam ilyen gyermeket. Nesze, vidd el ezt a csomagot Birnie asszonynak — tudod, hogy melyik házba — mindjárt a szomszéd utczában, és töröld meg a szemed, mielőtt oda mégy. Ne menj a bolton át: itt eredj ki.

S a gyermeket, ki — előtte érthetetlen keserűséggel — még egyre zokogott, kituszkolta a belső folyosón át az utczára, aztán visszatért férjéhez.

— No, meggyőződtél most, mr. Morton?

— Csitt legyen asszony; hallgass. De az az egy bizonyos, hogy Tamást is így szoktattam le a hazudozásról. A teám olyan hideg, mint a jég!

NEGYEDIK FEJEZET.

»Le bien, nous le faísons : le mal c'est la Fortune,
On a toujous raison, le Destin toujours tort.«
LA FONTAINE.

Ugyanazon a napon, melyet legutóbbi fejezetünk eseményei tettek emlékezetessé, kora reggel két férfiú szállt ki a postakocsiból egy kis falú csapszéke előtt, körülbelül tíz mérföldnyire attól a várostól, melyben Morton Roger úr lakott. Ámbár a falú kicsiny volt, a korcsmája nagy volt mégis, mert egy óriási útmutató mellett állott, mely három főirányban mutatta az utat; az egyik az előbb említett városba vitt; a másik egy gyári kerület közepébe; a harmadik pedig egy népes kikötővárosba. Gyönyörü szép idő volt, s a két utas a reggelit, valamint a mosdót és a törülközőt is a kerti lugasba rendelte. Az idősebbik utas félreismerhetetlenül külföldi embernek látszott; minden habozás nélkül németnek nézte volna az ember. Bő, állig begombolt, barna vászonzubbony volt rajta, a mi akkoriban nagyon szokatlan viselet volt az országban, és bőröv, a melyben német tajtékpipáját és dohányzacskóját tartotta. Nagyon hosszú, a háta közepéig érő, kenderszínű, valódi vagy ál-haja, hosszú, tejfölös bajusza volt és durva, napbarnított arczbőre, mely csak annál szembetűnőbbé tette világos haját. Roppant zöld pápaszem volt az orrán és, tört angolsággal, nagyon panaszkodott szemének gyöngesége miatt. A német emberre vallott rajta minden, a legapróbb részletekig; nemcsak izmos nagy termete, roppant lába és hatalmas, bár formás keze, hanem az a melltű is — nyilván a zsidótól vette valami országos vásáron — mely feltünően és fölösleges módon volt a nyakkendőjébe tűzve; régimódi, furcsa iszákja, melyet sehogy sem volt hajlandó a háziszolga kezére bízni; és otromba, nagy, piszkos gyűrűje, melyet a mutatóujján viselt. Karcsú, feltünően sugár termetű, ízmos fiatal ember volt a másik, kék frakkban, a melyre bő köpönyeg borult, úti sapkával a fején, melynek széles ellenzője beárnyékolta arczának egész felső részét, eleven, barna, szokatlanul tüzes

szemepárjáig, és gyapotkendővel a nyakában, mely viszont arczának alsó felét takarta el. A mint kiszálltak a kocsiból, a német ember, némi bajjal, értésére adta a háziszolgának, hogy postakocsira lesz szüksége negyedórán belül; azzal, be se téve lábát a házba, társával együtt a lugasba vonúlt. A míg a kiszolgáló leány megterített és kenyeret, vajat, teát, tojást és egy óriás darab marhasültet rakott az asztalra, a német csak a kezét mosta és anyanyelvén beszélt valamit a fiatal embernek, ki nem felelt reá egy kukkot sem. De midőn a leány elvégezte dolgát, az idegen megfordúlt, és látva, hogy a szeme nagy csodálkozással függ a melltűjén, egyet feléje lépett.

— Der Teufel, kicsike Mädchen — te milyen csinos lány fan maka — hoty is montják csak; — és így szólva, olyan lelkes csókot czuppantott az arczára, hogy a lány inkább elhült, mint épült ezen az udvariasságon.

— Maradjon magának az úr! — mondotta nagyon kelletlenül, mert a szobaleányok nem szeretik azt, ha érettebb korú ember csókolja meg őket, mikor fiatal ember is van jelen: a mire a német egy csípéssel felelt — nem fontos tudni, hogy melyik volt pontosan az a hely, a hol ezt a gyöngéd szeretetreméltóságát elhelyezte. De ez már oly megbocsáthatatlan sértés volt, hogy a „Mädchen“ bíborpiros arczczal menekült tova s még visszakiáltotta: — Az úr nem úri ember — akármi, de az nem! — A német kidugta fejét a lugasból és harsány kaczajjal kísérte a távozót; aztán, visszahúzódva ismét, egészen más hanglejtéssel és kifogástalan angol nyelven így szólt: — Így, Fülöp úrfi, ezzel szépen megszabadúltunk tőle, éppen csak ezt akartam — mert kegyetlenül éles szeme van az asszonynépnek. No, jól mondottam-e, hogy lóvá tettük a vérebeket?

— És itt most már elválunk egymástól, Gawtrey, — mondotta Fülöp szomorúan.

— Bár okosabbat gondolna, jó fiam, — felelte Gawtrey, feltörve egy tojást; — hogyan is boldogúlna rokon és minden ismerős nélkül, sőt teljes hiányával annak a jó tanácsokkal szolgáló gépezetnek, melyet köznyelven jóbarát nevén szoktak emlegetni — egyetlen jó-

barát nélkül, ha már elhagytam én is? Szinte látom már, hogy mi lesz ennek a vége. (Ezer mennykő, avas ez a vaj, Jupiterre mondom!)

— Ha magamra volnék a világon — mint több ízben mondottam — úgy lehet, sorsához kötném sorsomat. De az öcsém!

— Hiszen éppen ez az! mindig lehetetlen dolog sül ki belőle, mikor érzelmeire hallgat az ember. Bizonyság reá egész életem, melynek egyszer majd elmondom a történetét. Az öcscse — ugyan! Hát nincs kitünő dolga a nagybátyja és a nagynénje házánál? — Ennie, innia bőven, minden bizonynyal. Jöjjön ide, gyermek, hiszen olyan éhes lehet, mint a sas — egy szelet marhasült nem fog megártani. Ne ügyeljen másra, csak magára legyen gondja. Mi jót is tehetne az öcscsével?

— Nem tudom, de föl kell keresnem; megesküdtem reá.

— Jó, hát menjen és keresse föl, aztán jöjjön vissza hozzám. Várok reá egy napig — no, itt van még!

— De mondja meg előbb, — szólt Fülöp mély komolysággal és reávetette társára sötét szemét; — mondja meg nekem, — igen, nyiltan kell beszélnem — mondja meg nekem, ha már sorsához akarja kötni sorsomat — mondja meg, hogy voltaképpen kicsoda-micsoda ön?

Gawtrey fölvetette szemét.

— Mit gondol? — kérdezte szárazan.

— Nem merek gondolni semmit, mert nem akarom megbántani: de az a különös hely, a hova vezetett akkor este, midőn megmentett üldözőimtől, azok az emberek, a kiket ott láttam — —

— Remélem, kifogástalanul voltak öltözködve és udvariasan bántak önnel?

— Nem tagadom; de volt valami vad hányavetiség a beszédökben, mely — De nekem nincs rá jogom, hogy puszta látszatból ítéljek meg másokat. Nem is ez aggasztott engem, vagy ha önnek úgy tetszik, nem is ez tett gyanakodóvá.

— Hát akkor mi?

— Az ön ruhája — álarczoskodása.

— Mikor ő maga is álruhában bujkál! — ha! ha! Tessék, ilyen az emberszeretet a világon: valami veszedelem, valamiféle üldözés elől menekül futva, álruhában — ön, a ki bűntelennek tartja magát — magam is annak tartom, engem pedig ön gonosztevőnek tart — rablónak talán — vagy, úgy lehet, gyilkosnak is! Megmondom hát, hogy mi vagyok. Fortuna gyermeke, kalandor vagyok s a leleményemből élek — mint a poéták és a fiskálisok s a világ minden sarlatánja; sarlatán — kaméleon vagyok. „Minden ember sokféle szerepet játszik a maga idejében". Én vállalok minden szerepet, mely Mammon, a fő-fő színházdirektor biztatása szerint hasznot hajtónak ígérkezik. Meg van most már elégedve?

— Úgy lehet, — felelte a fiú szomorúan — jobban megértem önt, ha majd jobban ismerem a világot. Különös, hogy minden ember között éppen csak ön volt hozzám jó a szorongatottságomban!

— Egyáltalán nem különös. Kérdezze csak meg a koldustól, kitől kapja a legtöbb garast — a hintóban ülő előkelő asszonyságtól-e — vagy a divatmajomtól, kiről már messziről bűzlik az eau de Cologne? Szó sincs róla! a koldus azoktól él, a kik legközelebb állnak hozzá, hogy maguk is koldussá legyenek. Önnek sem volt egyetlenegy barátja sem és egy ember, kinek ellensége az egész világ, a barátságába fogadta. Ilyen a világ folyása, uram, — ilyen bíz' az. Jőjjön és egyék, a míg ehetik, mához egy évre talán már nem szelhet húst a kenyere mellé.

Ilyképpen falatozva és erkölcsöt prédikálva közben, Gawtrey végre befejezte reggelijét, mely bámulatba ejthette volna London legétkesebb embereit; aztán elővéve zománczos fedelű, régi, nagy óráját — semmi kétség, németebb volt a gazdájánál — felkapta iszákját és így szólt: — Mennem kell — *tempus fugit,* és iparkodnom kell, hogy elérjem a hajót. Ostendébe vagy Rotterdamba megyek, biztosan és háborítatlanul; onnan meg Párisba. Milyen szépen megnőhetett már Fannym! Oh, ön nem ismeri Fannyt — pedig csinos menyecske válik belőle ma-holnap! Soh'se búsuljon, jó fiam, látjuk még mi egy-

mást. Ne is kételkedjék benne; és hallja, rátalál-e még arra a „különös“ helyre, a hova vezettem?

— Nem!

— No hát itt van a címe. Ha bármikor szüksége lesz reám, menjen oda és keresse Gregg urat — azt a félszemű vén ficzkót, ha még emlékszik reá — rázza meg a kezét így ni — jegyezze meg magának ezt a fogást — próbálja még egyszer. Nem így, a mutató ujjával; így, most már jól van. Mondja neki: „blater“, ne többet, csak ennyit — „blater“; — megálljunk, majd felírom; aztán kérdezze meg Gawtrey William címét. Meg fogja adni minden szó és beszéd nélkül — mihelyt megértette ezeket a jeleket; és ha szüksége lesz utiköltségre, ád azt is, és jó tanácsot is ráadásul. Mindig szíves barátsággal látom. Most pedig: vigyázzon magára és éljen boldogúl. Úgy látom, a kocsim már künn vár a kapú előtt.

Így szólva, Gawtrey derekasan megrázta a fiatal ember kezét, aztán fölszállva a kocsira, így dünnyögött magában: — A jó helyre tett pénz — jó pénz; a kezemre jut még, és, lelkemre mondom, szeretem ezt a fiút, — szegény tatár!

ÖTÖDIK FEJEZET.

»Emberem az a kocsis, ki szoros helyen könnyen megfordúl.«
Régi példabeszéd LAMB gyüjteményéből.

»Két vándor im,
S a járást egyikök sem ismeri.«
HEYWOOD: Suffolk herczegasszonya. U. o.

Alig hogy elrobogott a cséza a fogadó kapujából, egy kocsi állt meg, hogy lovat váltson utolsó állomásáig, abba a városba, hova Fülöp igyekezett. Rendeltetésének helye, mely aranyos betűvel volt reá írva a kocsi ajtajára, szemébe tünt Fülöpnek, a mint a lugasból kilépve, az országútnak tartott, s néhány percz mulva már benn ült, mint negyedik utas, a „lassú, de biztos Nelson“-ban. Sipkájának ellenzője alól azokat a gyors és nyugodt pillantásokat vetette szét, melyeket hamar szokásba vesz az,

ki üldöz vagy üldöztetik, vagy más szóval: a ki figyel, vagy elterelni igyekszik magáról a figyelmet. Balfelől egy fiatal nőszemély ült mellette, sárgán bélelt köpönyegben; kalapját levetette és a kocsi fedelére tűzte s nagyon üdének és csinosnak látszott abban a selyemkendőben, melylyel bekötötte fejét, valószinüleg azért, hogy a hálófőkötőt pótolja vele az utazás álomba ringató unalmában. Szemközt vele egy halovány arczú, komoly, merengő, szemlélődő, korosabb férfi ült; Fülöp átellenében pedig egy túlságosan kiöltözködött, feltünő, nagyon jó formájú, körülbelül negyvenkét- vagy negyvenhároméves férfiú. Ez az úri ember gesztenyeszín-barna pofaszakállat viselt, mely összetalálkozott az állán; továbbá aranybojtos útisapkát, bársonymellényt, a melyen szeszélyes kigyóvonalban hosszú aranyláncz pihent, a végén fityegő szemüveggel, melyet időről-időre valósággal belefúrt a jobb szemgödrébe, azonkívül kék selyemnyakkendőt és össze-vissza gyűrődött nyakfodrot; piszkos bőrkeztyűt, a térdén pedig vörös selyemmel bélelt köpönyeg pihent. Midőn Fülöp reánézett e személyiségre, az is feléje fordította szemüvegét, olyan vizsga-pillantással, mely tüzet csalt ki Fülöp sötét szeméből. A férfi leejtette szemüvegét és félig vidékiesen, félig negédesen, mint valami kisebb színház hősszerelmese, így szólt hozzá: — Pavdon, uvam, talán kényelembe helyezkedhetnénk a lábainkkal! — és azzal kinyújtotta lábait a Fülöp két lába közt, a társaskocsiban ülő utasok rendes szokása szerint. Most egy fehérfelöltős fiatal ember lépett a kocsi ajtajához, egy pohár meleg sherryt tartva a kezében.

— El kell, fogadnia tőlem, el *kell* most fogadnia; megóvja a hidegtől (tikkasztóan meleg volt az idő) — szólt a fiatal nőszemélyhez.

— Óh, nagyon kedves! — felelte amaz, — de reggel sohasem iszom bort, James; a fejembe száll.

— Az én kedvemért! — érzelgett az ifjú; a mire az ifjú hölgy elfogadta a poharat és bűbájos pillantást vetve Ganymedesére, szólt: — Egészségére! — és hörpintett belőle egyet és fanyar képet vágott hozzá, aztán az utasokra nézett, vihogott, és szólt: — Nem bírom a bort! — és azzal szép lassan és kényesen kihörpentette a maradé-

kot egészen a körömpróbáig. Néma, de sokatmondó kézszorítás jutalmazta meg az ifjút a pohár visszaadásával egyetemben, jeléül az általa javasolt szer üdvös hatásának.

— Készen vagyunk! — kiáltotta a kocsis; a háziszolga lekapta a pokróczot a lovakról és útnak eredt a „lassú, de biztos Nelson“, oly igényteljesen, mintha tíz mérföldet akart volna megtenni egy óra alatt. A sápadtképű gentleman egy kis doboz gummiarabicumot vett elő a mellénye zsebéből s miután egynehány morzsára valót az ajkára tett, egy vékonyka füzetet vett elő, mely a nyomtatott sorok rendjéről ítélve, alighanem verseskönyv volt.

A választékos gentleman, ki a forró sherry epizódja alatt az ifjú hölgyre irányította szemüvegét, most udvarias mosolygással így szólt: — Ez az ifjú gentleman nagyon figyelmesnek látszik, nagysád!

— Nagyon kedves fiatal ember, uram, csupa figyelem!

— A bátyja, úgy-e bár, nagysád, — he?

— Nos, uram! — miért ne?

— Nincs semmi családi hasonlatossága, egyébként pedig elég csinos fiú! de a kegyed szeme és szája — oh, nagysád!

Ő nagysága félrefordította fejét és kihívó élénkséggel folytatta:

— Egyáltalán nem szeretem a bókot, uram! De ez a fiatal ember nem testvérem.

— A gavallérja, — he? No lám, nagysád! Ejnye! ejnye! — és a barna pofaszakállas Adonis egyik kezével a Fülöp térdére ütött, a másikkal pedig a halvány arczú gentlemant bökte oldalba. Az utóbbi szemrehányóan tekintett föl, amaz meg visszahúzta a lábát és dühös kiáltásra fakadt.

— Hát aztán, uram, csak nem baj, ha az embernek udvarlója van; vagy baj?

— Óh, a világért sem, nagysád; sőt azt ajánlanám, hogy duplázza meg a tételt. Sokszor hallja az ember, hogy két ideget is feszítenek egy íjra; nem gondolná, hogy még szebb volna, ha két bájlegényt köthetne pórázára?

Ez elmés megjegyzése közben levette sipkáját és ujjaival beleszántott nagyon bodor és dús fürtjeibe; az ifjú hölgy félreismerhetetlen kaczérsággal nézett reá és így szólt: — Hogyan eljár a szájuk maguknak férfiaknak!

— Járni szívesen járnék magam is — már tudniillik kegyed után, — hangzott udvariasan a válasz.

A halványképű gentleman, kit szemmel láthatóan bosszantott ez a léha fecsegés, betette könyvét és körülnézett. Pillantása Fülöpre esett, ki a nagy meleg miatt-e, vagy szórakozottságból, hátrataszította sipkáját a homlokáról; és a gentleman, miután néhány pillanatig nagyon komolyan méregette a szemével, akkorát sóhajtott, hogy magára vonta valamennyi utas figyelmét.

— Rosszúl érzi magát, uram? — kérdezte az ifjú hölgy részvéttel.

— Csak az oldalam fáj egy kissé.

— Cseréljen velem helyet, uram, — ajánlotta a Lothario előzékenyen. — Tessék! — A halovány gentleman, némi habozás és szerény mentegetőzés után elfogadta az ajánlatot. Néhány pillanat múlva az ifjú hölgy és a bájlegény, a kocsi ablaka felé fordult arczczal, suttogó mély beszélgetésbe merült egymással. A halovány úr pedig egyre csak Fülöpöt nézte — míg ez, észrevéve, hogy magára vonta a figyelmet, el nem pirult és újra a szemébe nem húzta sapkáját.

— N — — be utazik? — kérdezte a gentleman, félénk, szelid hangon.

— Oda!

— Most megy oda első ízben?

— Uram! — felelte Fülöp oly hangon, mely elárulta, hogy megütközik szomszédjának kíváncsiságán.

— Bocsánatot kérek, — mondotta a gentleman visszahúzódva, — de kegyed az imént olyan — olyan — családra emlékeztetett, a melylyel egykor jó ismeretségben voltam a városban. Nem ismeri vajjon — a — a — Morton családot?

Fülöp helyében bárki más is hajlott volna a gyanakvásra, sarkában érezve az igazságszolgáltatás embereit (mert Gawtrey, érthető okokból, inkább megerősí-

tette, mint lecsillapította aggodalmait). Tehát egészen röviden így felelt: — Merőben idegen vagyok e városban, — és azzal behúzódott a kocsi sarkába, mintegy jelezve, hogy szundítani akar egyet. Oh! ez a válasz is egyike volt annak a sok akadálynak, melyet maga és jobb sorsa közé volt gördítendő.

A gentleman ismét felsóhajtott és nem szólt többé egy szót sem az út végeztéig. Midőn a kocsi megállt a fogadó előtt — ugyanaz a fogadó volt, mely egykor hajlékot adott a szegény Katalinnak — a fehérfelöltős ifjú kinyitotta az ajtót és felajánlotta karját a fiatal kisasszonynak.

— Itt marad még a városban, uram? — szólt ez a piperkőczhöz, és levette kalapját a kocsi fedeléről.

— Talán maradok; ide várom a phe-*a*-tonomat, melyen a legényem, egy kis kerülővel, ide jön.

— Nagyon fogunk örülni a szerencsének, — szólt az ifjú hölgy, kinél a phe-*a*-ton csak megszilárdította a hatást, melyet nem tévesztett el már a gentleman udvariaskodása sem; és azzal egy nagyon csinos kis névjegyet csúsztatott kezébe, amelyre ez a felírás volt reányomtatva: „Wavers and Snaw, fűző-készítők, High-Street."

A piperkőcz nagy kényesen zsebébe csúsztatta a névjegyet — kiszökkent a kocsiból — félretolta az útból fehérfelöltős vetélytársát és karját ajánlotta a hölgynek, ki leszállva, gyöngéden reá támaszkodott.

— Ez a gentleman oly udvarias volt hozzám, James, — mondotta. James megérintette a kalapját; a piperkőcz a vállára veregetett: — Óh, maga nem szerencsés ember, — vagy igen? Óh nem, semmi esetre sem! — Jó napot önöknek! Kalauz, ez a kalapdoboz az enyém.

A míg Fülöp kifizette a kocsist, a piperkőcz elhaladt mellette és a fülébe súgta:

— Emlékezzék a vén Greggre, — munkában járok itt, ne ártsa magát a dolgomba, ha találkozunk! — és benyitott az ivóba, a God save the king-et fütyörészve.

Fülöp megrezzent, és igyekezett emlékébe idézni amaz arczokat, melyeket azon a „különös helyen" lá-

tott, és úgy rémlett, mintha csakugyan emlékeznék utitársának arczvonásaira. Az ismeretséget vele megújítani mindamellett nem óhajtotta, hanem megtudakolta, hogy merre visz az út Morton úr házához, és megindult arra felé.

Mint legrövidebb útra, egyikébe utasították azoknak a szük sikátoroknak, melyeket korláttal szoktak elzárni, jelezve, hogy csak gyalogjárók közlekedhetnek bennök. A sikátor egyik oldalán meredek fehér fal húzódott végig: a városi orvos kertjének kerítése; a másik soron egy gyermekeknek való játszóhely magas kőfala; a sikátor néptelen volt, mert ez időtájban minél kevesebb ember szokott dolga vagy szórakozása után járni a vidéki városban, és nem hallatszott más hang, mint saját lépteinek kopogása a nagy kőkoczkákon. Ott, a hol a sikátor véget ér, a főutczán, már látta azt a nagy, előkelő, tekintélyes boltot, a hol a forró napsugár teljes fényével csillogott azokon az arany betűkön, melyek felhívták a vevőközönség figyelmét a tiszteletreméltó Morton névre, — midőn hirtelen elfojtott és fájdalmas zokogás szakította meg a csendességet. Hátrafordúlt és látta, hogy az orvos kapúját díszítő ív alatt egy gyermek ül a ház kőlépcsőjén és sír keservesen; — borzadály fogta el Fülöp szívét! Hát csakugyan reáismert volna e hangra, bármennyire elváltoztatta is a bánat és a gyötrelem? Megállt és kezét a gyermek vállára tette:

— Óh, ne bántson — ne bántson — ne bántson, kérem — már megyek, igazán megyek már! — kiáltotta a gyermek reszketve, és összekulcsolt kezét még mindig az arczán tartotta.

— Sidney! — mondotta Fülöp. A gyermek talpra ugrott, a kitörő öröm kiáltására fakadt és bátyja mellére borult.

— Óh Fülöp! — kedves, édes Fülöp! azért jöttél, úgy-e, hogy elvigy az én — az én mamámhoz; oly jó leszek; soha többé meg nem szomorítom — soha, soha! Olyan szerencsétlen voltam!

— Ülj le, és beszéld el, mit tettek veled, — mon-

dotta Fülöp, erőt véve lázadó szívén, mely megdobbant anyja nevének hallatára.

Így állt a hideg kövön, idegen ház kapujában, a két árva; Fülöp öcscsének derekára fonta karját, Sidney bátyjának vállára hajolt és — talán megbocsátható túlzással — lefestette mindazt a szenvedést, melyet tűrnie kellett; s midőn eljutott a ma reggeli verésig, és megmutatta a vörös csíkot kis kezén, melyet hiába emelt föl esdekelve, Fülöpnek egész testét megrázta az indulat. Az volt az első gondolata, hogy egyenesen bemegy a boltba és torkon ragadja Morton urat; és szemmelláthatóan felháborodása felbátorította Sidneyt, hogy még jobban kiszínezze kínjainak és gyötrelmeinek történetét.

Midőn elvégezte, és bátyjának erős mellához simult, így szólt még:

— De most már nincs semmi baj, Fülöp; most már megyünk haza mamához.

Fülöp így felelt:

— Hallgass ide, kedves öcsém. Nem mehetünk vissza anyánkhoz. Később majd megmondom, hogy miért nem. Egyedül vagyunk a világon — mi ketten! Ha velem tartasz — Isten oltalmazzon! — mert sok viszontagság vár reád: dolgoznunk és küzdenünk kell majd, és sokszor szenvedsz majd éhséget és hideget, és elfáradsz majd nagyon, Sidney — sokszor, nagyon sokszor! De tudod, hogy régente is, midőn még oly indulatos voltam, soha szándékosan meg nem bántottalak; most pedig azt mondom neked, hogy inkább leharapom a nyelvemet, semhogy egy rossz szóval is megkeserítselek. Ennyi az egész, a mit ígérhetek. Gondold meg jól, nem fogod-e sajnálni soha a mostani jóllétedet?

— Jóllétemet! — ismételte Sidney keserűen és a vérrel aláfutott kezére nézett. — Óh! vígy — vígy — vígy magaddal: meghalok, ha itt kell maradnom. Meghalok, meg én — bizonyosan!

— Csitt! — mondotta Fülöp; mert e pillanatban léptek hallatszottak és a sápadtképű úr lassan közeledett a sikátoron, és megrezzent, és vágyakozva fordította oda fejét, midőn meglátta a két fiút.

Midőn eltávozott, Fülöp fölkelt.

— Így hát elhatároztuk, — mondotta szilárdan. — Jöjj velem azonnal. Nem térsz vissza többé az ő födelük alá. Jer, siessünk: sok mérföld áll még előttünk ma éjszakára.

HATODIK FEJEZET.

»Jön —
Mit hoz? — mindegy neki; elég,
Hogy kézhez adja ott, a hova szól;
És elköszön, ha átadá —
Mit bánja, mit vitt: kedvet? bánatot?«

COWPER: A postás.

A sápadt gentleman belépett Morton úr boltjába és körülnézve, kereste az üzlet érdemes gazdáját, ki éppen kendőket mutatott egy újdonsült asszonykának. Leült egy székre és így szólt az előtte hajlongó segédnek:

— Várni fogok, a míg elvégezte dolgát Morton úr.

Az ifjú hölgy hét kendőt végigbabrálva, kijelentette, hogy nagyon szép valamennyi, aztán hozzátette még, hogy: „majd meggondolja a dolgot", és eltávozott. Morton úr most a jövevényhez fordult.

— Mr. Morton, — szólt a halovány gentleman; — nagyon kevéssé változott meg. Nem emlékezik már reám?

— Szent Isten, mr. Spencer! csakugyan ön az? Mily régen láttuk egymást! Nagyon örülök, hogy újra láthatom. És mi hozta önt N — — be? Teendői?

— Úgy van, a teendőim. Talán bemennénk.

Morton úr bevezette a nappali szobába, hol Tamás úrfi, megint ott ülve a zsámolyon, gyorsan megemésztette az elcsent zsemlyedarabot. Morton úr kiküldötte játszani, és a sápadt gentleman leült egy székre.

— Mr. Morton, — szólt, egy pillantást vetve ruhájára — a mint látja, gyászban vagyok. A húgát gyászolom. Soha se szabadulhattam meg a régi érzelemtől — soha.

— A húgom! Nagy Isten! — mondotta mr. Morton

elhalványulva; — meghalt? Szegény Katalin! — és én nem tudtam róla semmit! Mikor halt meg?

— Csak néhány nappal ezelőtt; és — és — mondotta mr. Spencer, mélyen felindulva — tartok tőle, hogy nyomorúságban halt meg. Néhány hónapig távol voltam, s visszatérve a mult héten, a mint átlapoztam az ujságokat (mert mindig összegyűjtöm az ujságot), olvastam bennök a rövid jelentést arról a pörről, melyet nemrégiben Beaufort úr ellen viselt. Elhatároztam, hogy felkeresem. Sikerült is megtudnom hollétét a volt ügyvédje révén; de már későn volt; mire lakását megtaláltam, a föld alatt volt már két nap óta. Ekkor elhatároztam, hogy felkeresem a szegény Katalin bátyját, s megtudakolom tőle, hogy tehetek-e valamit árvaságra jutott gyermekeiért.

— Csak két árvája maradt. A nagyobbik, Fülöp, jó helyen van R — — ben; a kisebbik nálam van; és mrs. Morton valósággal any — azaz, hogy sokat bajlódik vele. Óh, az én szegény, szegény húgom!

— Hasonlít az anyjához?

— Nagyon; olyan, mint az anyja volt fiatal korában — a szegény jó Katalin!

— Hány éves?

— Úgy tízéves lehet; pontosan nem tudom; jóval fiatalabb, mint a másik. Hát meghalt szegény!

— Mr. Morton, én agglegény vagyok (e szavai közben bágyadt mosoly futott át mr. Spencer arczán); vagyonom egy csekély részét, igaz, hogy már biztosítottam rokonaimnak: de a többi az enyém, és nem költöm el jövedelmemet. A nagyobbik valószínűleg elég idős arra, hogy innen-onnan megélhessen a maga emberségéből. De a kisebbik — önnek talán van családja, és el lehet nélküle is?

Mr. Morton habozott és fölebbrántotta a pantallónját.

— Ej, — mondotta — ez nagyon szép öntől. Nem tudom — majd meglátom. A fiú most nincs itthon; jőjjön, legyen szerencsénk két órakor — oszsza meg velünk szerény ebédünket. E szerint hát a szegény Katalin

nincs többé! Óh! óh! Közben majd megbeszélem a dolgot mrs. Mortonnal.

— Eljövök, — mondotta mr. Spencer és felállt.

— Óh! — fohászkodott mr. Morton — ha hozzámegy önhöz a szegény Katalin, boldog asszony lett volna belőle.

— Mindenképpen rajta lettem volna, hogy azzá tegyem, — mondotta mr. Spencer és félrefordítva arczát, elköszönt.

A két óra elkövetkezett: de Sidney csak nem jött. Utána szalasztottak valakit arra a helyre, a hová küldötték, de ott nem is járt. Mr. Morton nyugtalankodott; s midőn mr. Spencer megjött az ebédre, a házigazda már elment hazulról, és kereste a szökevényt. Nem is tért vissza előbb, mint három órakor. Minthogy e napon már arra volt kárhoztatva, hogy késve jusson reggelijéhez és ebédjéhez, könnyebben szánta reá magát, hogy megválik Sidneytől, ha ugyan megtalálja. Mortonné asszony meg volt győződve róla, hogy a gyermek csak duzzog s ha megéhül, mihamarább hazatér. Mr. Spencer igyekezett hitelt adni e föltevésnek és csöndesen falatozgatott a szénné égett ürüpecsenyéből; de elmult öt, hat, sőt hét óra, és a fiú még egyre nem jött, úgy, hogy végre Mortonné asszony is meggyőződött róla, hogy legfőbb ideje lesz, megindítani a rendszeres nyomozást. Az egész család elszéledt különböző irányban. Tíz óra volt már, mire ismét összekerültek; akkorra is csak annyi hírt tudtak összeszedni, hogy egy fiút, kire ráillett Sidney személyleírása, három helyen láttak a városban egy fiatal emberrel, utoljára a város végén, közel a gyárvidékre vivő országúthoz. E hírek annyiban megnyugtató hatással voltak Morton úrra, hogy megszabadult attól a lelket emésztő félelemtől, hogy Sidney a vízbe ugrott. Mert a gyermek megteszi némelykor az effélét is! A fiatal ember leírása oly feltünő módon reáillett mr. Spencer utitársára, hogy nem is kételkedett benne, hogy azonos volt vele; s csak megerősödött e meggyőződésében, midőn eszébe jutott, hogy utóbb viszontlátta őt a szomszéd kapú aljában egy szőke gyermekkel; és még inkább, midőn eszébe jutott a fiúnak Katalinnal való nagy hason-

latossága, mely annyira feltünt neki a kocsiban, hogy oly kérdéssel fordult hozzá, mely gyanakodóvá tette Fülöpöt. A dolog ezzel világossá lett: Sidney megszökött a bátyjával. De ez éjszakán nem volt már mit tenniök. Holnap reggel hathatósabb rendszabályokhoz fognak folyamodni; s a mint felvirradtak, a következő két levelet hozta a posta Morton úrnak. Az elsőt Beaufort Arthur írta.

Uram, — Csak komoly betegségem hátráltatott benne, hogy előbb nem írtam meg e levelet. Még most is nehezen forgatom a tollat; de mihelyt egészségem helyreáll, felkeresem önt N — — ben.

Morton Sidneyt, az ön gondjaira bízott gyermeket, ünnepiesen reám bízta halálos ágyán az édes anyja, reám, atyja örökösére és képviselőjére. Lelkemen fogom viselni e gyermek jövőjét és mihamarább ki fogom őt kérni az ön jóságos kezéből. De a nagyobbik fiúval, — a szegény Fülöppel, ki oly méltatlanul szenvedett, — mert ügyvédünk beszélt Plaskwith úrral, és hallotta tőle az egész történetet, — vajjon mi történt vele? Semmi utánjárással sem voltunk képesek a nyomára akadni. Fájdalom, én magam sokkal betegebb voltam, semhogy személyesen vezethettem volna a nyomozást, míg volt még reá idő. Talán önnél, nagybátyjánál, keresett menedéket: ha így áll a dolog, biztosítsa őt róla, hogy a törvényes üldözéstől nincs mit tartania, — hogy ártatlansága tisztán áll a világ előtt; és hogy atyám és magam kérve kérjük, fogadja el szeretetünket. Képtelen vagyok reá, hogy most többet is írjak; de remélem, hogy néhány nap múlva önnél lehetek.

Maradtam, uram, stb.

Berkeley Square.

BEAUFORT ARTHUR.

A második levél mr. Plaskwith-től érkezett és így szólt:

Kedves Morton, — Valami nagyon ostoba dolog történt, — nem az én hibám miatt, s reám nézve nagyon kellemetlen. Rokonod, Fülöp, mint már meg-

írtam neked, szorgalmas, bár különös és rossz modorú gyerek volt, — hihetőleg azért, mert szegény fiúnak nem igen volt része gondosabb nevelésben; és mrs. Plaskwith, mint tudod, nagyon kényes az effélére — az asszonyok sokat adnak a jó modorra — ennélfogva sohasem szenvedhette valami nagyon. De, hogy — mint a franczia császár szokta mondani — a dologra térjek: egy este nagyon illetlen, mondhatnám fenyegető módon pénzt követelt tőlem az anyja számára, a ki, mint mondotta, beteg. Ez a dolog a saját üzletemben történt, hozzá Plimmins és mrs. Plaskwith jelenlétében; kénytelen voltam őt méltóságteljesen rendre utasitani, és kimentem a boltból. Midőn visszatértem, már nem volt ott, és néhány shilling — gondolom tizennégy, és három sovereign — nyilván a pénzes fiókból — szanaszét hevert a földön. Mrs. Plaskwith és mr. Plimmins nagyon meg voltak ijedve; azt hitték, hogy minden kétséget kizárólag megraboltak, és hogy most mindannyiunkat meg fognak gyilkolni. Plimmins ez éjjel odalenn aludt nálunk, és kölcsön kértük a Johnson mészáros kutyáját is. Semmi sem történt. Nem hiszem, hogy megraboltak, mert a pénz, a mint össze számítottuk, megvolt hiánytalanul. Ismerem az emberi természetet: el akarta vinni, de megbánta — tiszta sor. Én persze, mindamellett, nagyon dühös voltam; gondoltam, hogy vissza jön — készültem reá, hogy alaposan megmosom a fejét — vártam néhány napig — hirét sem hallottam — nyugtalankodni kezdettem — nem akartam tovább is mrs. Plaskwithra hallgatni; mert Bonaparte Napoleon megjegyzése szerint „az asszony okos lehet a maga dolgában, de nem az a miénkben". Plimminset elvittem magammal a városba — felbéreltem egy bow-streeti kopót, hogy a nyomára akadjak — belekerült egy fontomba, egy shillingembe és két pohár grogomba. A szegény mrs. Mortont épp akkor temették el — egészen odáig voltam! Hirtelen megpillantottam a fiút az utczán. Plimmins a legbarátságosabb módon hozzá sietett — az leütötte — megsebesült a karján — két shillinget és hat pence-et fizettem a borogatásért. Fülöp elrohant,

mi utána vetettük magunkat — nem érhettük utól. Kénytelen voltam haza jönni. Másnap meglátogat egy bizonyos mr. Beaufort ügyvédje — névszerint mr. Blackwell György, egy egészen úri formájú ember. Mr. Beaufort — igy szólt — kész érte megtenni mindent, a mi észszerűen megtehető. Van még nekem is mit tennem? Valóban nagyon nyughatatlan vagyok a ficzkó miatt, és eleget is duzzogunk érette egymással mrs. Plaskwith meg én: de az semmit sem tesz — gondoltam, legjobb, ha hozzád fordulok utbaigazitásért.

Őszinte híved

PLASKWITH K.

U. i. Sietve felbontom levelemet, hogy tudtodra adjam: éppen most járt itt a bow-streeti rendőrbiztos — megtudta, hogy a fiút egy nagyon gyanús emberrel látták együtt: azt hiszik, hogy már nincs is Londonban. Bow-streeti rendőrbiztos nyomon akarja követni — költséges nagyon: igy hát rajtad áll az elhatározás sora.

Mr. Spencer alig ügyelt erre a második levélre, de Arthur levele féltékenynyé tette. Úgy szerette volna, hogy egyedüli pártfogója lehessen Katalin gyermekeinek; de arra mindenkinél alkalmatlanabb volt, hogy kezébe vegye a nyomozást, melyet most épp oly határozottsággal, mint a mily tapintattal kellett vezetni.

Egy lágyszívű, gyönge agyvelejű férfi, egy örökké betegeskedő, egy álmodozó, ki végigjárta az életet henyén és magát emésztve együgyű ábrándja miatt, és sóhajtozva boldogtalan szerelmén; nincs az a gyermek, nincs az a csecsemő, a ki gyámoltalanabb lett volna, mint Spencer úr.

A nyomozás teendői ennélfogva Morton úrra háramoltak, s ő rendszeresen, tervszerűen, értelmesen fogott hozzá munkájához. Leveleket küldöttek szét, rendőröket mozgósítottak és mr. Spencerrel kiküldöttek egy ügyvédet a gyárvidékre, a hová a két árva, szemtanuk állítása szerint, útját vette.

HETEDIK FEJEZET.

»Hadd fűzze még e vitorlákkal
Játékait az enyhe déli szél.«
BEAUMONT és FLETCHER: A koldus tanyája.

»Szabjad, uram, a ruhád
Magad mivoltához.«
U. o.

E közben a két testvér jó messzire járt, és Ő, ki a varjúfiakat táplálja, könnyűvé tette útjokat. Fülöp megmondotta a szomorú hírt anyjuk haláláról, és Sidney keservesen zokogott. De a gyermek, mit tudhat az a halálról? A köny, melyet a sír halmára ejt, hamarább felszikkad, mint a harmatcsepp. Az embert elfogja a mélabú, ha összeméri a szülők kitartó, mély, előrelátó, aggódó, imádkozó szeretetét a gyermek meggondolatlan, gyarló és mulékony ragaszkodásával, kinek szemét a gyönyör káprázatába ejti egy pillangó szárnyának csillogása. Szökésük éjszakáján, a szabad ég alatt történt, hogy Fülöp (karját Sidney derekára fonva) elmondotta az árvaságban testvérének, hogy anyátlanná lettek. És balzsamos volt a levegő, a mennyboltozatot ezüstös fénybe vonta az augusztusi telehold ragyogó jelenléte; körülöttük végtelenségbe nyúlt a vetés, egy levél se rezzent a bükkfa lombján, melyet éjjeli menedékül választottak. Mintha maga a Természet is részvevő mosolylyal nézett volna le gyermeki bánatukra és így szólt volna hozzájuk: — Ne bánkódjatok a megholtért: én, a ki örökkön élek, *én* leszek a ti anyátok!

Midőn az éj leszállt, melegebb alvó tanyára húzódtak: egy szénaboglya aljára, mely fűszeres volt még a frissen kaszált fű illatától. És másnap a madarak ébresztették fel őket kora reggel, s ők érezték legalább a szabadságot, mely hűséges társuk maradt, bármerre fordították léptöket.

Ki az, ki nem érezte át gyermekkorában a szabadság és a kalandos élet örömét? maga előtt látva erdőt, mezőt, levetve minden kényszert, saját erejére támaszkodva, először életében, megízlelve a független élet vad,

de férfias gyönyörűségét, beleélve magát Robinson szerepébe, és egy-egy Pénteket fedezve fel minden léptennyomon, és megannyi magános szigetnek nézve minden tábla veteményt? Igen, az árvák minden elhagyottságukban, minden veszteségük mellett, örömtelen multjokkal, kietlen jövendőjükkel, boldogok voltak — boldogok fiatalságukban, szabadságukban, szeretetökben, barangolásuk közben, a dicső augusztus gyönyörűséges ege alatt. Néha aratók csapatjára bukkantak, a mint az élősövény árnyékában körülülték ebédjüket; és barátkozó kedvre hangolva az utazás által, s bátorságra kapva a biztosság érzetében, hozzájok léptek s az ifjuság és a fáradtság mohóságával részt vettek egyszerű ebédjökön. Néha, különösen éjnek idején, látták az erdő szélén messziről piroslani a czigányok éjjeli tüzét. De ezeket, a régi dajkamesékből merített babonás hitökben, messzire elkerülték, és titkos borzadálylyal néztek felé jök! Mily istenien szép az alkonyat ez aranyos hónap idején! — Mily ragyogóan tiszta a lég, midőn a felhők bíbor színe lassankint elhal, és felkél a nagy, kerek, hatalmas, ragyogó telehold, elmaradhatatlan képe az év e gyönyörűséges szakának! A mezőnek virulóbb színe van, mint július és június hév napjain, — magára ölti ismét az új tavasz ragyogását. S a vándor ösvénye mellett még virágzott a bozótban a szertefutó loncz, a bokrok sűrűjében fénylett a szulák, a peczkes hanga mosolygott a zöld pázsiton.

És esténként, mezőről-mezőre kelve, látták azokat a köröket, melyek oly sok és szép és kedves tündérmesére emlékeztetik a gyermeket s a melyek e hónapban oly üdék és gyakoriak — a tündéröveket! Azt hitték a szegény fiúk, hogy ez szerencsét jelent számukra, és féligmeddig abban az ábrándban éltek, hogy pártjukat fogják a tündérek, mint a hogy régente is annyiszor védelmökbe vették az elhagyottakat és a számüzötteket.

Az országútakat és a városokat kerülték gondosan. De néha élelemért és pihenni betértek egy-egy félreeső kis falu csapszékébe: ám azért gyakrabban költötték el útközben vásárolt egyszerű ebédjöket egy-egy lombos fa árnyékában, vagy a patak partján, melynek tiszta vi-

zében láthatták a pisztráng játékát és tovaszökkenését. És akárhányszor többre becsülték egy-egy szénaboglya, vagy egy-egy szín alkalmi menedékét annál a kevésbbé regényes pihenőhelynél, melylyel azok a kis csárdák kínálták őket, melyekbe egyesegyedül mertek betérni. Ez utóbbi helyeken ahhoz szabták maguktartását, hogy milyen volt az arcza és beszéde a csaplárosnak és a csaplárosnénak. Csak egyszer tette be lábát Fülöp egy városba, bujdosásuk második napján s ekkor is csak a végből, hogy közönségesebb ruhát és friss fehérneműt vegyen Sidneynek, s hozzá még egynémely más czikket és más miegyebet, a mi nélkülözhetetlen volt számukra és hasznukra vált mostani változott helyzetükben és kedves fáradalmaik közben. Bölcs előrelátás volt ez; mert így öltözködve kitérhettek minden gyanú útjából.

Több napjok telt el ily utazásban és mert most éppen ellenkező irányba fordúltak a gyárvidékkel, hol üldözőik nyomukat keresték, kellő közepére jutottak egy másik grófságnak — közel szomszédságába Angolország egyik legjelentékenyebb városának, és Fülöp itt már arra gondolt, hogy véget kellene vetni a barangolásnak s itt volna már az ideje, hogy határozott életpályát válasszon magának. A saját személyétől mindent elhúzott s az anyjától örökölt csekély vagyonhoz majd hogy hozzá sem nyúlt. Fülöp szent hagyatéknak tekintette ezt az összeget, mely Sidneyt illeti meg, egyesegyedül; ezt nem volt szabad elkölteni, csak őrizni és szaporítani volt szabad, mint magvát a jövendő gazdagságnak. Jelleme a legutóbbi néhány hét alatt megérlelődött, elmebeli képessége nagyot nőtt. Nem volt már gyermek, — férfiú volt; magára vette egy más élet gondját. Elhatározta tehát, hogy bemegy a városba, melyhez most közeledtek és állást keres, mely eltartsa mindkettőjüket. Sidney nagyon sajnált letenni mostani kóbor életmódjukról; de belátta ő is, hogy nem tart örökké a meleg időjárás, és hogy télvíz idején bizonyára kevésbbé kellemes a szabad mező. Ennélfogva, sóhajtva egyet, hozzájárult bátyja felfogásához.

Egyszer aztán, dél idején, betették lábukat — — szép és népes városába; és kifogadva egy szerény kis

lakást, melyben elhelyezhette a nap fáradalmaiban kimerült Sidneyt, — Fülöp egymagában eltávozott.

A hosszas barangolás után örömét s kedvét lelte Fülöp az eleven, tágas utczákban, a ragyogó boltokban, melyek kétségtelen jelei a jóllétnek és az élénk üzleti életnek. Azt gondolta magában, hogy kegyetlen állapot volna az, ha nem tudná itt elhelyezni tizenhat évének épségét és munkakedvét. Lassu léptekkel és egyedül mérte végig az utczákat, míg érdeklődését magára nem vonta egy kis sarokbolt, melynek ablakába egy kis tábla volt kitéve, a következő felírással:

Szolgálatkeresők irodája.

Kölcsönös haszon.

Mr. John Clump irodája nyitva naponkint tíztől négyig. Segédek, szolgák, munkások stb. megfelelő alkalmazáshoz juthatnak. Méltányos feltételek. Figyelmeztetésül: A város legjobb irodája.

Kerestetik egy jó szakács. Egy kertész-segéd.

A mit keresett, íme, megtalálta! Fülöp belépett a boltba és egy pápaszemes, kövér emberkét látott, íróasztal mögött ülve és szorgosan forgatva egy hosszú üzleti könyv sűrűn beírt lapjait.

— Uram, — szólalt meg Fülöp — állást keresek; mindegy, bárminőt.

— Fél korona a beiratás díja, ha úgy tetszik. Így, rendben vagyunk. Most áttérhetünk a részletekre. Hm! éppen nem nézné szolgának az ember!

— Nem is vagyok az; olyan állásra volna kedvem, hol hasznát vehetném neveltségemnek. Írok és olvasok; tudok latinul és francziául; tudok rajzolni; járatos vagyok a számvetésben.

— Nagyon jól van; nagyon helyre egy fiatal ember — megnyerő külső (ez ugyan nem igaz!) — kiváló műveltség; kisegítő-tanítónak valami oskolában — he?

— A mint tetszik.

— Bizonyítványai?

— Nincsenek.

— Vagy úgy! — nincsenek? — és mr. Clump a pápaszeme mögül élesen vizsgálgatta Fülöpöt.

Fülöp el volt készülve erre a kérdésre és volt annyi esze, hogy belássa, hogy legpolitikusabb dolog részéről a nyilt őszinteség.

— A dolog úgy áll, — mondotta merészen — hogy jó nevelésben volt részem; atyám meghalt; olyan foglalkozásra adtak, melyhez nem volt kedvem; felhagytam vele és most egyedül állok a világon.

— Ha segíthetek a baján, megteszem, — mondotta mr. Clump hidegen. — Valami nagyon nem biztathatom. Ha munkás volna, nem volna baj, hogy nincs bizonyítványa; de a jól nevelt fiatal embereknek szükségük van bizonyítványra. A kéz mindig hasznosabb, mint az agyvelő. A mostani világban nem sok hasznát lehet venni a neveltségnek; mindennapos dolog az, nagyon mindennapos! Nézzen be újra hétfőn.

Fülöp, egy kissé csalódottan és lehűtve, odahagyta az irodát; de erősen bízott képességeiben és bátorsága visszatért, midőn künn volt ismét az emberek sokadalmában. Útja egy lókereskedő istállója előtt vitte el végre, és a régi emlékek megállították, látva, hogy egy lovász azzal bajlódik az udvaron, hogy megfékezzen egy tüzes, a nyereghez nyilván még hozzá nem szoktatott csikót. Az istálló tulajdonosa is ott állt, zöldszínű rövid zekében és lovaglócsizmában, hosszú ostorral a kezében, s mellette még egy vagy két lócsiszárnak látszó férfiú.

— Szállj le róla, te mamlasz! Nem tudod, hogyan kell bánni ezzel a szép állattal, — kiáltotta a lókereskedő. — Óh, valóságos bárány az, uram, ha tisztességesen megülik. De nincs nyeregbe illő emberem, mióta Will meghalt. Szállj le már, ha mondom, te fajankó!

De leszállni, a nélkül, hogy le ne dobja a ló, könnyebb volt azt mondani, mint megtenni. A ló most felágaskodott, mintha reábocsátotta volna Juno minden bőgölyét; és Fülöp, izgatott érdeklődésében, egyre közelebb és közelebb ment, s végre egészen a lócsiszárok mellé került. A többi lóápoló segítségére futott bajtársá-

nak, a ki, végre, elfehéredett szájjal és remegő térddel *terra firmá*-t érzett a lába alatt; míg a ló, vadul horkolva és fejét a rövid féken tartó lovász karjához és melléhez dörgölve, a maga módja szerint kérdezni látszott: — Vagytok-e még többen is?

Fülöp lelkét az a sejtelem futotta át, hogy neki régi ismerőse ez a ló; közeledett hozzá és a jobb szeme fölött látszó fehér folt megerősítette sejtelmében. Ezt a csikót neki szánták egykor és hátas lónak az ő számára nevelték; az elmúlt jó napokban ez állat az ő kezéből evett kenyeret és úgy járt utána az udvaron, mint egy kis kutya; sokszor megülte szőrén ezt a lovat, mikor atyja hátat fordított: egy szóval, barátja volt ez az állat a régmúlt idők napjain; — úgy van, barátja, melyről dicsekedve mondotta, hogy mennyire ragaszkodik hozzá, midőn Beaufort Arthurral ott állt a nyár ege alatt, és azt hitte, hogy az egész világ jó barátaival van tele. Kezét a ló nyakára tette és suttogva mondotta: — Hohó! Jól van, Billy! — és a ló vidám nyerítéssel hirtelen feléje fordult.

— Ha megengedi, uram, — szólt Fülöp a lókereskedőhöz fordulva — megpróbálom megülni e lovat és átugratok vele azon a korláton. Engedje meg, hogy megpróbáljam.

— Ez aztán a neked való bátor ficzkó! — mondotta a lókereskedő, mert nagyon tetszett neki az ajánlat. — Nos, uraim, nem megmondottam, hogy nincs ebben a lóban hiba, csak bánni kell vele?

A lócsiszárok a fejöket rázták.

— Adhatok-e neki előbb egy kis darab kenyeret? — kérdezte Fülöp; és a szolgát a házba küldötték. Közben a ló különböző jelét adta örömének és a megismerésnek, a mint Fülöp megsimogatta és beszélt hozzája; és végre, midőn kenyeret is evett a fiatal ember kezéből, olyan öröm és csodálat fogta el az egész udvart, mintha monsieur Van Amburgh valamelyik hőstettének lett volna tanujává.

És Fülöp most, egyre hízelkedve még a lónak, lassan és óvatosan a nyeregbe szállt; a ló egy szökéssel átugrott a fél udvaron, oly szökéssel, mely a lócsiszárokat mind egy zúgba rebbentette, aztán végigcsinálta

minden járásmódját, egyiket a másik után, oly nyugodtan és oly könnyűséggel, mintha mr. Fozardnál idomították volna egy ifjú hölgy használatára. S midőn mindezt megtetézte még azzal, hogy háromszor átugrott a korláton, és Fülöp, leszállva róla, átadta kantárát egy lovásznak, és diadalmasan a gazdához fordult, ez a tiszteletreméltó úr megveregette a vállát és nagy hangon így szólt hozzá: — Uram, ön ember a talpán! büszke vagyok reá, hogy itt láthatom.

E közben a lócsiszárok összecsődültek a ló köré; nézegették a körmét, megtapogatták a lábait, meghallgatták a lélekzetét, s végezetül megkötötték az alkut, mely Fülöp közbenjötte nélkül nagyon rövidesen füstbe ment volna. Midőn a lovat kivezették az udvarból, mr. Stubmore, az istállótulajdonos, odafordult Fülöphöz, ki a falnak támaszkodva, bánatosan nézett utána a szegény állatnak.

— Kedves uram, ezt a lovat ön adta el helyettem, — ön bizony! Tehetek-e valamit érdekében? Kéz kezet mos. Fogja ezt a pár aranyat.

— Köszönöm, uram; nem pénz kell nekem, hanem foglalkozás. Talán vehetné hasznomat üzletében. Lovak mellett töltöttem egész életemet.

— Mindjárt észrevettem azt, uram! tiszta sor! Azt mondom, hogy ez a ló ismerte magát! — és mr. Stubmore az orrára tette újját. — De azért jó volt hallgatni! Régi üzletfelemtől való; híres, jó lovas volt! mr. Beaufort. Ohó! most már képzelem, honnan ismeri. Volt az istállóiban?

— Hm — jól ismertem Beaufort urat.

— Csakugyan? Jobb embert nem igen ismerhetett volna. Nos hát, szívesen felfogadom önt, ámbár a kezeiről ítélve, valami úrfiének nézem — he? De sebaj; nem kívánom, hogy lovásznak álljon be hozzám! — elég, ha felügyel mindenre. Ért-e a számadáshoz, he?

— Értek.

— Foglakozása?

Fülöp ekkor mr. Stubmorenak is elmondotta azt a históriát, melyet mr. Clumpnak már egyszer elmondott. Nehéz volna okát adni, hogy miért, de az olyan ember,

ki sokat van a lovak közt, életfelfogás dolgában sokkal elnézőbb, mint az emberiség többi része. Mr. Stubmoret, úgy látszott, nem idegenítette el Fülöp elbeszélése.

— Tökéletesen értem önt, jó fiú. Hogyan is tarthatta volna az orrát az íróasztalnál, mikor ily szép állatok közt nőtt fel? Felfogadom önt minden szószaporítás nélkül. Kinek hívják?

— Fülöpnek.

— Jöjjön el holnap, akkor majd megegyezünk a fizetésben. Itt hál?

— Nem. Van egy öcsém, a kivel együtt kell laknom, s dolgozni is ő érette dolgozom. Nem szeretném, ha az istállók körül járna — még nagyon is fiatal. De jöhetek mindig kora reggel és késő estig itt maradhatok.

— Jól van, a mint önnek tetszik, jó fiú. Jó napot.

És Morton Fülöp ily módon nem szellemi képességével — nem lelki neveltségének eredményei által, hanem merőben testi ügyességével és azzal a nyers szokásával, hogy keményen megült a nyeregben, csakis ezzel érte el azt, hogy megkereshette kenyerét, a nélkül, hogy úgy kellett volna lopnia, Nagy-Britanniának ebben a nagy, művelt, tehetséges, czivilizált és felvilágosodott társadalmában.

NYOLCZADIK FEJEZET.

»*Don Salluste (souriant)*: Je parie
Que vous ne pensiez pas à moi?«
RUY BLAS.

»*Don Salluste*: Cousin!
Don César: De vos bienfaits je n'aurai nulle envie,
Tant que je trouverai vivant ma libre vie.«
U. o.

Fülöpnek, viszonyaihoz mérten, elég kellemes helyzete volt. Nagy biztossága és a lovasdolgokban való otthonossága nem álltak magukban ama jótulajdonságok közt, melyek Stubmore úrnak hasznos emberévé tették: képzettsége nagyon alkalmassá tette a számadások vezetésére, jó modorával és magatartásával pedig

mindenképpen emelte az istálló jó hírnevét. A vevők és a naplopók mihamar megkedvelték Filips urat, a mint Fülöpöt a háznál nevezték. Mr. Stubmore valósággal megszerette. Így múlt el egynéhány hét; és úgy lehet, hogy Fülöp békén és nyugalommal viseli el sorsát szerény hatáskörében, ha új baj forrása nem támad Sidneyben. E fiú mindene volt bátyjának. Az ő kedvéért állt ellen Gawtrey szíves és vidám hivogatásának (mert valljuk meg, hogy e kalandor víg modora és állandó jókedve nagyon hatott képzelődésére, daczára annak a kétes titokszerűségnek, mely árnyékot vetett e férfiú életére és foglalkozására); érette fáradt és dolgozott most jókedvvel és megelégedetten; és őt akarta megóvni mindattól, a minek saját magát alávetette. Nem viselhette el azt a gondolatot, hogy ez a szelídlelkű, kényes gyermek valaha arra az alantas és szolgai munkára legyen kárhoztatva, mely neki most élethivatása volt — hogy ki legyen téve a lovászok és lóápolók piszkos beszédének — otromba tréfáinak és durva társaságának. Ez okból elkülönítve és egyedül tartotta őt kicsiny lakásukban, és remélte, hogy idő múltán megtakaríthat annyit, hogy Sidney végül fölemelkedhessék, ha nem is eredeti fényes légkörébe, de minden esetre magasabb fokra, mint a minőre Fülöp maga kárhoztatva volt. De a szegény Sidney nem tudta elviselni ezt az egyedülvalóságot — hogy reggeltől esig ne láthassa bátyját — hogy ne legyen senkije, a ki szórakoztassa; hervadozott, fonnyadozott: mind az a kicsinyes, esztelen önzés, melyet még nem tépett ki lelkéből a szenvedés, annál nagyobb erővel tört ki belőle, minél jobban érezte, hogy Fülöpnek ő a legdrágább a világon. Fülöp, gondolva, hogy talán megjön a kedve, ha nyilvános iskolába járhat, próbálta beadni az iskolába, hol vele körülbelül egy korban lévő fiúk társaságában lehetett. De harmadnapra Sidney kékre dagadt szemmel jött haza és nem akart többé visszatérni. Több ízben arra is gondolt Fülöp, hogy lakást változtat és olyan házba költözik, a hol vannak gyermekek is. De Sidney megkedvelte azt a jó öreg özvegyet, a kinél albérletben laktak és hangosan sírt arra a gondolatra, hogy tőle

elköltözzenek. Csakhogy az öreg asszony, szerencsétlenségre, nagyot hallott és köszvényes volt; és ámbár mindent megengedett a fiúnak, örökösen nem szórakoztathatta. Minthogy sokkal fiatalabb volt még, semhogy belátása lehetett volna, Sidney nem tudta, vagy nem akarta megérteni, mért hagyja oly sokáig magára bátyja; és egyszer durczásan így szólt hozzá:

— Ha tudtam volna, hogy ennyire untattok, nem hagytam volna oda Mortonné asszonyt. Tom rossz fiú volt, de azért mégis lehetett vele játszani. Bár soha se mentem volna el veled!

Fülöpnek a szívébe nyilallott ez a beszéd. Hogyan, e szerint hát megfosztotta e gyermeket tisztességes és nyugodt otthonától — jó és biztos ellátásától — és e gyermek most szemrehányással illeti! A mint ezt a szemébe mondották neki, kicsordult a köny szeméből.

— Isten bocsássa meg nekem, Sidney, — mondotta és elfordult.

De Sidney, kinél igézőbb gyermek nem volt a világon, látva, hogy mennyire emészti magát bátyja, fölugrott és megcsókolta Fülöpöt, magát pedig semmirevaló, gonosz fiúnak mondotta. De hiába, ki volt mondva a szó és értelme mély gyökérszálakat eresztett. Fülöp túlságosan, szinte betegesen szerette e gyermeket. Van egy bizonyos kor, mielőtt a nemi szerelem fölébred, midőn a barátság érzelme szinte szenvedély. Az iskolásfiúk és leányok közt mindennapos rá a példa. Első, bizonytalan vágyódása ez a szívnek az emberi lét mindent felülmúló éltető eleme — a Szerelem után. Ennek az érzésnek is megvannak a maga féltékenységei, változó lelkiállapotai és szeszélyei, épp úgy, mint magának a szerelemnek. Fülöp véghetetlenül érzékeny volt Sidney ragaszkodása iránt, féltékeny volt minden megnyilatkozására. És megborzadt arra a gondolatra, hogy elszakíthatnák tőle öcscsét.

Éjnek idején akárhányszor fölriadt álmából és odament Sidney ágyához, megnézni, hogy ott van-e? Balsejtelemmel hagyta el reggel — és rettegve tért haza sötét este. E közben a Sidney iránt oly szelíd és gyöngédlelkű ifjú ember mások iránt mind ridegebbé és zár-

közottabbá vált. A dolgát felvitte annyira, hogy ő osztotta a parancsot abban a durva társaságban; a korai parancsolgatás pedig bármely körben is barátságtalanná, zsarnokká teszi az embert.

Mr. Stubmore egy nap az irodájába hivatta, hol egy úri ember állt, egyik kezét a kabátja zsebébe dugva, lovaglókorbácsával pedig, melyet a másikban tartott, a csizmája szárát verdesve.

— Filips, mutassa meg ennek az úrnak a pej kanczát. Gyönyörűség reá nézni, a mikor fel van szerszámozva, igaz-e? Az úr páros lovat keres a pheatonja elé.

— Büszke legyen a járása, — mondotta az úr, feléje fordulva; és Fülöp reáismert a postakocsiban ülő piperkőczre.

A felismerés kölcsönös volt. A piperkőcz köhécselt, aztán fütyörészett, és hunyorított a szemével.

— Jöjjön, fiatal ember, rendelkezésére állok, — mondotta.

Fülöp, mindenféle rosszat sejtve, követte az udvaron át. Az intett, hogy jöjjön közelebb.

— Kedves uram, nem szoktam ám senkit sem elárulni. — Úgy látom, tisztességes útakon jár-kel itten. Unalmas dolog az a tisztesség, — he?

— Csakugyan nem ismerem önt, uram.

— Hát nem emlékszik a vén Greggre, mikor egy este betoppant közénk a jókedvű Gawtrey Bill társaságában? Nem emlékszik reá? — mi?

Fülöp hallgatott.

— Én is ott voltam a hátulsó szobában azok közt az urak közt, a kik megrázták a kezét. Bill tehát elment Francziaországba. Én a vidéket vettem gondjaimba. Jó lóra van szükségem — a legjobbra, a mi az istállójukban van, jól megértse! Olyan nagy már itt is a verseny! A nevem de Burgh Smith kapitány — a magáét nem bolygatom, jó öcsém. Most pedig elő azokkal a sárkányokkal és vessen féket a nyelvére.

Fülöp gépiesen kivezettette a pej kanczát, mely, úgy látszott, nem tetszett valami nagyon Smith kapitánynak; benn az istállókban körüljártatta még szemét, nagyon lefitymálva az egész lóállományt, aztán ellődör-

gött az udvarból, egy szót sem szólva többé Fülöphöz, ellenben megállt és néhány szót váltott Stubmore úrral. Fülöp remélte, hogy nincs vevő kedve és hogy egyelőre megszabadult kellemetlen vevőjétől. Mr. Stubmore odalépett Fülöphöz.

— Vezesse át a két szürkét sir John-hoz, — mondotta. — A ladynak van kedve hozzájok. Nagyon kellemes úr ez a Smith kapitány. Nem is tudtam, hogy ön már volt azelőtt is üzletben — azt mondja, hogy kedvelt embere volt Elmorenak Londonban. Hogy több ízben szolgálta ki őt is. Kedves ember, igazi úr!

— I — igen! — mondotta Fülöp, alig tudva, mit beszél, és hátra sietett az istállóba, hogy kivezettesse a szürkéket.

A hely, a hová küldötték, néhány mérföldnyire volt és este volt már, mire visszatért. Mikor befordult a főutczán, éles figyelemmel kisérte két férfiú.

— Ez az! Egészen bizonyos vagyok benne! — mondotta egyikök.

— Oh, akkor jól vitorlázunk, — felelte a másik.

— De, Istenem, mit látnak szemeim! Ön téved okvetetlenül! Nézze csak, kivel beszélget épp most!

E pillanatban állította meg a barna kanczán ülő de Burgh Smith kapitány Fülöpöt.

— Nézze csak, megvettem, — remélem, meg leszek vele elégedve. Mit gondol, mit ér valóban? Nem vételre, hanem eladásra.

— Hatvan guineát.

— No, akkor jó nap volt ez a mai; és ezt magának köszönöm. A vén ficzkó nem bízott volna meg bennem, ha maga nem szolgált volna már ki Elmorenál is — ha! ha! Majd ha neszelni kezd valamit és gyanakvó pillantásokat vet reá, akkor jöjjön csak hozzám, kis fiam. Még egynéhány napig a Csillag-fogadóban lakom. Szükségem van egy magaformájú ügyes legénykére s tisztességes részt fogok juttatni a haszonból. Nem vagyok én piszkos ember. Remélem, hogy nem nyughatatlankodik ez az ördög? Átkozottul hegyezi a fülét!

— Nézze, uram, — mondotta Fülöp nagyon komolyan, és felállt a kocsijában; — vajmi kevéssé ismerem önt s ez a kevés sem valami nagyon beajánló önre nézve. Őszintén kijelentem önnek, hogy óvni fogom öntől a gazdámat.

— Vagy úgy, jó fiú? No akkor vigyázzon ám magára.

— Hohó! ha pedig egy rossz szót mer szólni rólam, — mondotta Fülöp, megvető pillantással, mely korát meghaladó vad erő kifejezését kölcsönözte sötét arczának és villámló szemeinek — meglátja majd, hogy a mily kevés ügyet vetek a fenyegetésére, épp oly kész leszek megtorolni minden rágalmat.

És azzal elhajtatott. Smith kapitány úgy tett, mintha köhögne és rövid ügetésnek eresztette barna kanczáját. A két férfiú követte szemével Fülöpöt, midőn bekanyarodott az udvarba.

— Mi rosszat tud arról az emberről, a kivel beszélgetett? — kérdezte az egyik.

— Csak azt, hogy egyike a legfurfangosabb szélhámosoknak a csatorna innenső oldalán, — felelte a másik. — Rosszul fest a dolog az ön ifjú barátjára nézve.

Az, a ki elsőnek szólott, a fejét rázta és nem felelt.

Benn az udvarban azt mondották Fülöpnek, hogy mr. Stubmore elment hazulról és csak holnapra várják vissza. Volt néhány gazdálkodó rokona, azokhoz szokott ellátogatni; valószínűleg most is hozzájuk ment.

Fülöp ennélfogva másnapra hagyta a figyelmeztetést a vidám kapitányt illetőleg, és azon tépelődve, hogy milyen formában tehetné meg azt a legóvatosabban, hazafelé tartott. Éppen bekanyarodott a lakásához vivő utczába, midőn a szemközt levő soron megpillantotta az imént említett két férfiút. A termetesebb és jobban öltözött elvált társától, átvágott Fülöphöz, meghajolt előtte és így szólította meg:

— Szép jó estét, Morton Fülöp úr. Örülök, hogy végre megtalálhatom. Bizonyára emlékezik reám — mr. Blackwell vagyok, a Lincoln's Innből.

— Mit kíván tőlem? — kérdezte Fülöp megállva, kimérten és daczosan.

— Úgy látom, rossz kedvében van, kedves uram, rossz kedvében. Ügyfeleim, idősb és ifjabb Beaufort urak megbízásából vagyok itt. Annyi bajom volt, míg megtalálhattam! Ejnye, ejnye! milyen nagy ravasz is ön! Ha! ha! No lássa, rendbe hoztuk ám érdekében azt a Plaskwith-féle ügyecskét (ugyancsak rossz vége lehetett volna önre nézve) s most, remélem, hajlandó lesz —

— A dologra uram, mit akar tőlem?

— No, ne siessen oly nagyon! Így nem megyünk sokra. Ön, teszem, eljöhetne hozzám a fogadóba. Egy pohár borra, Fülöp úr! Lassan-lassan aztán megértenők egymást.

— Félre az utamból, vagy beszéljen világosan!

E figyelmeztetésre az ügyvéd gyors pillantást vetve markos kísérőjére, ki a napnyugtát nézve, az utcza másik sorára vonult, — a dolgok velejére tért.

— Jól van, jól, — rövid a mondani valóm. Beaufort Arthur úr élénken érdeklődik ön iránt; ő az, ki reám bízta e kérését. Megbízott, mondanám meg önnek, hogy nagyon boldog volna — úgy van, nagyon boldog — ha szolgálatára lehetne önnek bármivel; s ha óhajtana vele találkozni, itt van a városban, bizonyos vagyok benne, hogy el lesz tőle ragadtatva — mert nagyon szeretetreméltó ifjú ember ő!

— Vegye tudomásul, uram, — mondotta Fülöp, fölegyenesedve — nem fogadok el soha kegyelmet vagy jótéteményt sem az apától, sem a fiától, sem egyik tagjától sem annak a családnak, melyre anyám halála és az árvák átka nehezedik — s a mennyiben rajtam mulik, nem kívánok velök semmiféle érintkezést; de ha mindenáron az utamba állnak, vigyázzanak magukra! Úgy keresem a kenyeremet, a hogy kedvem tartja — független ember vagyok — nem szorultam reájok. El innen!

Fülöp e szókkal félrelökte az ügyvédet és gyors léptekkel eltávozott. Mr. Blackwell, zavarodottan és meghökkenve, visszatért kísérőjéhez.

Fülöp hazatért lakására és Sidneyt az ablaknál ta-

lálta, a mint egymagában állva, merengő szemmel nézte a szürke éji lepkéket, melyek ide s tova szálltak az egyforma bokrok közt, melyek ruhaszárító kötelekkel váltogatva, egyedüli díszei voltak annak a darabka földnek, melyet a ház asszonya azzal a névvel ruházott fel, hogy: kert. Fülöp korábban tért haza, mint közönségesen, és Sidney nem vette mindjárt észre, hogy belépett. De a mikor aztán észrevette, tapsolt a kezével és hozzája rohant.

— Jaj, de jó vagy te, Fülöp! Úgy unatkoztam; — ugy-e, most játszol velem?

— Édes-örömest — hol játsszunk? — kérdezte Fülöp boldog mosolygással.

— Óh, a kertben! — olyan szép idő van bujócskázni.

— De nem lesz-e nyirkos és hideg az idő? — kérdezte Fülöp.

— No, persze; te mindig csak kifogást keresel. Látom, hogy nem akarod. Most már nincs is kedvem játszani.

Sidney leült és duzzogott.

— Szegény Sidney! Hogyne unatkoznál te nélkülem. Úgy van, menjünk játszani; de vedd rád ezt a kendőt; — és Fülöp levetette nyakkendőjét, rátette az öcscse nyakára és megcsókolta Sidneyt.

Sidney, kinek rossz kedve ritkán tartott sokáig, megbékült és lementek a kertbe játszani. Kicsiny térség volt az egész, régi mohos kerítéssel, egyik felől a szomszéd kerttel, másik felől egy szűk utczával határos. Nagyon jóízűen játszottak, míg be nem sötétedett és bővebben nem hullott a harmat.

— Ez lesz az utolsó, — kiáltotta Fülöp. — Rajtam az elbúvás sora.

— Jól van! Lássuk csak.

Fülöp elbújt egy nyárfa mögé; s a mint Sidney kereste, ő pedig körüllopózkodott a fatörzsön és történetesen átnézett a palánkon, egy reájuk leselkedni látszó férfialak bizonytalan körvonalait pillantotta meg a szűk utczában. Borzadály futotta át a szívét. Hát kémeket külde-

nek a nyomába ezek a Beaufortok, kiket mindenféle baljóslatú vonással ruházott fel képzeletében? Meredten állt meg egy helyben és nézte azt az emberalakot, midőn Sidney rátalált és hangosan kaczagva nekiszaladt.

És míg a gyermek ujjongó vidámsággal a nyakába csimpaszkodott, Fülöp, ügyet sem vetve játszópajtására, harsányan és parancsoló hangon reárivallt az idegenre.

— Mit bámészkodik itten? Miért leselkedik reánk?

A férfi mormogott valamit, odább ment és eltűnt.

— Talán csak nem zsiványok járnak itt? Úgy félek a zsiványoktól, — mondotta reszketve Sidney.

Rettegés fogta el Fülöp szívét. Talán csak nem őt nézik és nyilvánitják zsiványnak? Semmit sem szólt, hanem magával vonta öcscsét; és odabenn, kicsiny szobájukban, a gyertya szegényes világánál, szép és megindító volt látni a két fiút — a nagyobbiknak gyöngéd béketűrését, a mint oda adta magát kész eszközéül a kisebbik minden szeszélyének — most kártyavárakat építgetve vagy mesét mondva tündérekről és kóbor lovagokról — a legszebbet, a mire emlékezett, vagy a mit kitalált. Végre, midőn ennek is vége volt és Sidney levetkőzött és lefeküdni készült, Fülöp, félrevonulva, búsan így szólt hozzá:

— Most is szomorú vagy, Sidney?

— Nem, a mikor velem vagy, nem vagyok szomorú — de oly ritkán vagy velem.

— Hát nem olvasgatod azokat a meséskönyveket, a melyeket hoztam?

— Némelykor igen! de csak nem olvashat az ember reggeltől estig.

— Oh, Sidney! ha egyszer elszakadnánk egymástól, talán nem is szeretnél többé!

— Ne mondj olyat! — kiáltotta Sidney. — De ugy-e nem szakadunk el egymástól, Fülöp?

Fülöp felsóhajtott és elfordult, midőn öcscse az ágyba ugrott. Valami azt súgta neki, hogy közel van a veszedelem; és ezt nem tekintve: szabad-e, hogy így növekedjék fel Sidney, elhanyagolva, minden nevelés nélkül: hát így tartja meg fogadalmát?

KILENCZEDIK FEJEZET.

»De hajh, e szívben mely vihar dúlt!«
CRABBE: Ruth.

Míg Fülöp így tépelődött magában és öccse a gyermekkor boldog álmába merült, a város legelőkelőbb fogadójának szobájában három férfi ült együtt: Beaufort Arthur, mr. Spencer és mr. Blackwell.

— Így hát, — mondotta az első — visszautasított a Beaufortok részéről jövő minden ajánlatot.

— Oly megvetéssel, hogy ki sem mondhatom! — felelte az ügyvéd. — De a dolog úgy áll, hogy nagyon alantas gondolkozású ficzkó lehet, a mi nem csoda, ha meggondoljuk, hogy legénye vagy mije egy lócsiszárnak! Valószínűnek tartom, uraim, hogy mindig az istállót bújta atyja életében is. A rossz társaság nagyon hamar megrontja az ember jóizlését, de ez még nem is a legroszszabb. Sharp azt mondja, hogy az az ember, a kivel beszélgetett, mint már említettem, egy közönséges szélhámos. Legyen róla meggyőződve, mr. Arthur, hogy ő javíthatatlan, s legfölebb annyit tehetünk még, hogy megmentjük az öccsét.

— Gondolatnak is szörnyű! — mondotta Arthur, ki még beteg és gyöngélkedő lévén, a kanapén pihent.

— Valóban az, — mondotta mr. Spencer; — bizonyos vagyok benne, hogy nem tudnám, mihez fogjak az ilyen karakterrel; de hát az a szegény másik; az irgalmasság cselekedete volna, őt a hatalmunkba ejteni.

— Hol van mr. Sharp? — kérdezte Arthur.

— Oh, kérem, — mondotta az ügyvéd — hát utána ment bizonyos távolságban Fülöpnek, hogy kikémlelje lakását s megtudja, nála van-e az öcscse is? — De ni, itt van már! — és Blackwellnek az est korábbi felén való kísérője belépett.

— Megtaláltam, uram, — mondotta mr. Sharp és megtörölte homlokát. — Micsoda erőszakos egy ember! Azt hittem, követ hajít a fejemhez, de mi rendőrök hozzá vagyunk szokva az efféléhez; mi megtesszük kötelessé-

günket, a gondviselés pedig szokatlanul keményre gyúrja a koponyánkat!

— Nála van a gyermek? — tudakolta mr. Spencer.

— Nála, uram.

— Kicsiny, csendes, szelíd gyermek, ugy-e? — tudakolta továbbad a tavak vidékének mélabús lakója.

— Csendes? Az Isten szeresse önt, uram! soha annál lármásabb kis ördögöt nem láttam.

— Meglátják, — sóhajtott mr. Spencer — úgy elrontja még azt a szegény gyermeket, hogy az is olyan lesz, mint ő.

— Mit tegyünk most, mr. Blackwell? — kérdezte Sharp, ki már epedett egy kis forróvizes pálinkáért.

— Nos, azt gondolnám, hogy holnap reggel mindenek előtt látogasson el a lócsiszárhoz; tudja meg, hogy csakugyan oly nagy barátságban van-e Fülöp azzal a szélhámossal; és mr. Stubmorenak talán lesz reá némi befolyása, ha nem szólva neki arról, hogy voltaképpen kicsoda ő — —

— Úgy, úgy, — vágott közbe Arthur — a nevét ne említse.

— Mindamellett értésére adhatná, hogy jó volna, ha rábírná, hogy hallgasson barátaira és tartson velök. Mr. Stubmore egészen tiszteletreméltó ember lehet és —

— Értem, — mondotta Sharp; — nem kételkedem benne, hogy a dolgot nyélbe üthetem. Olyan a mi hivatásunk, hogy nagyon kiismerjük az emberi természetet; — mert a gyöngéjére tapintunk. Jó éjszakát, uraim!

— Nagyon halovány kegyed, mr. Arthur; jól tenné, ha lefeküdnék: ugy-e tudja, hogy mit ígért az édesatyjának.

— Csakugyan nem érzem jól magam; lefekszem; — és Arthur felkelt, meggyújtotta gyertyáját és a szobájába vonult.

— Beszélni fogok holnap Fülöppel, — mondotta magában; — engem majd meghallgat.

Beaufort Arthur viselkedése, a mint igyekezett teljesíteni a magára vállalt kötelezettséget, teljes fényt vetett jellemének legnemesebb és legszeretetreméltóbb oldalára. Mihelyt állapota tűrhető javulásnak indult, olyan

jeleit mutatta az árvák sorsa miatt érzett aggodalmának, hogy atyja, meg akarva őt nyugtatni, kénytelen volt magához hivatni mr. Blackwellt. Az ügyvéd doktor — — révén megtudta, hogy ki volt Fülöp gazdája R — — ben. Arthur kívánságára felkereste hát mr. Plaskwithot s mivel a könyvkereskedő hazatérte után következő napon érkezett meg R — — be, megtudta azokat a részleteket, melyeket az olvasó mr. Plaskwithnak mr. Mortonhoz írt leveléből már ismer. Ezután elküldött az ügyvéd mr. Sharpért, a már előbb is igénybe vett rendőrügynökért és megbízta, hogy nyomozza ki a fiatal ember tartózkodása helyét. Ez a furfangos hivatalnok csakhamar jelentette, hogy egy fiatal embert, kire mindenképpen reáillik Fülöp személyleírása, a szökést követő éjjelen egy bizonyos ember, ki eléggé ismeretes arról, hogy nem él ugyan rablásból, lopásból, vagy durvább természetű bűntettekből, hanem azt a tág fogalom alá eső foglalkozást űzi, melyet röviden úgy szoktak jellemezni, hogy furfangja után él, — bevezette egy magához hasonló emberekből álló társaságba. Azóta ismét nyoma veszett Fülöpnek. De mr. Blackwell, ámbár megbízásához illően, forma szerint igen jó indulattal volt Fülöp iránt, magánúton azért figyelmeztette mindkét megbízóját, az idősebbiket és az ifjabbat is arra a kétes hírnévre, melyre Fülöp tagadhatatlanul reá szolgált. Mint a hogy a legtöbb ügyvéd kérlelhetetlenül ítél az olyan emberről, ki letért a rendes útról, Fülöp szökésében és eltűnésében ő is teljes bizonyítékát látta a fiú romlottlelkűségének; és magaviseletét súlyos színben tüntette fel előtte mr. Sharp jelentése, melyből kitűnt, hogy Fülöp alig hogy eltűnt, már is olyan kétes hírű társaságba keveredett, mintha semmi sem lett volna annál természetesebb. Beaufort Róbert úr, amúgy is telve lévén előítélettel Fülöp ellenében, tökéletesen abban a színben látta a dolgot, mint az ügyvéd; és a fiú állítólagos rossz hajlandóságairól szóló mese oly eltorzított formában jutott Arthur fülébe, hogy ő is ingadozott és fel volt háborodva; — de Fülöp olyan fiatal volt még — az a fogadalom pedig, melyet Arthur az árvák anyjának tett, olyan friss keletű — és ha amaz már oly fiatalon hajlott az eltéve-

lyedésre, vajjon nem kell-e elkövetni mindent, hogy az egyenes útra térjen? Ily nézetekkel és gondolatokkal telve, Arthur, a mint csak tehette, meglátogatta mrs. Lacyt, és a levél, melyet Fülöp hátra hagyott számára a jó asszonynál, mélyen meghatotta s megerősítette minden eddigi elhatározásában. Mrs. Lacy szerette volna minden áron kitudni a nevét; de Arthur, mivel hallotta, hogy Fülöp visszautasította atyjának és mr. Blackwellnek minden támogatását, azt gondolta, hogy a fiatal ember büszkesége épp úgy fellázadna ő ellene is, tehát nem elégítette ki a háztulajdonosnő kíváncsiságát. Másnap megírta az általunk ismert levelet Morton Rogernek, kinek címét Katalintól tudta, és postafordultával megjött a rőföskereskedő válasza, mely hírt adott Sidneynek, gyaníthatólag bátyja társaságában történt szökéséről. Arthurt ez a hír annyira felizgatta, hogy mindenáron tüstént N——be akart menni és személyesen akart részt venni a nyomozásban. Atyja, telve aggódással egészsége miatt, ezt határozottan megtiltotta; a dolognak az lett a következése, hogy Arthur lázasabb lett ismét, hívták az orvosokat és ezek kijelentették, hogy mr. Arthurnak olyan az állapota, hogy veszedelemmel járna, ha nem engednének szabad folyást akaratának. Mr. Beaufort e szerint kénytelen volt engedni és Blackwell és mr. Sharp társaságában maga is elkísérte fiát N——be. Az eddig eredménytelen nyomozás most rendszeresen és szabályszerűen folyt tovább. Mr. Sharp segítségével lassankint reáakadtak az igaz nyomra, de csak egy bizonyos határig követhették. Ott aztán kétfelé ágazott a fonál: az egyik faluban láttak két fiut, a kikre a leírás teljesen ráillett; de jelentkeztek olyan emberek is, a kik azt állították, hogy ugyanazt a két ifjut látták egy kikötőváros felé felé tartani; mások meg azt erősítették, hogy éppen ellenkező irányban, az ország belsejében levő egyik város országútján találkoztak velök. Ez arra indította Arthurt és atyját, hogy elváltak egymástól. Mr. Beaufort, Morton Rogerrel, a kikötővárosba indult, Arthur pedig, Spencerrel és mr. Sharppal, szerencsésen reá talált a két szökevény menedékére. A mi az idősebbik Beaufortot illeti, ő most, hogy már nyugodtabb volt

a fia miatt, lelkéből ráunt az egész dologra, és még inkább mr. Morton társaságára; röstelte nagyon, hogy tekintélyes előkelő férfi létére, kénytelen ily dologgal bíbelődni; inkább aggódva, mint örömmel gondolt arra a lehetőségre, hogy fel találja fedezni a nagy indulatú Fülöpöt és erősen elhatározta magában, hogy megragadja az első elfogadható alkalmat, s visszatér Londonba.

Mr. Sharp másnap kora reggel beállított mr. Stubmore írószobájába. Az udvarban messziről megpillantotta Fülöpöt és úgy intézte a dolgot, hogy amaz őt észre nem vehette.

— Mr. Stubmore, ha nem tévedek?

— Szolgálatára, uram.

Mr. Sharp titokzatosan betette a szoba üvegajtaját és fölemelve az ablak üvegtábláit borító zöld függöny csücskéjét, intett az erősen meghökkent Stubmorenak, hogy jöjjön közelebb.

— Látja ott azt a bársonyzekés fiatal embert; az ön alkalmazottja?

— Úgy van, uram; ő az én jobbkezem.

— No jól van, de ne ijedjen meg, mert a hozzátartozói már nyomában vannak. A fiú rossz útra tévedett s mi felkérjük önt, hogy lássa el egy kis jó tanáccsal.

— Lirum-lárum! Tudom, hogy bátorlelkű ficzkó létére megszökött, s a míg nálam jól érzi magát, akárki jöjjön érte, készen lehet egy kis jó hideg fürdőre a lóusztatóban!

— Apa ön? családapa, mr. Stubmore? — kérdezte Sharp mindkét kezét a nadrágja zsebébe dugva, a hasát kidüllesztve s a száját nagykomolyan összecsucsorítva.

— Nevetséges beszéd! ne tréfálkozzék velem az úr! Keressen magának más bolondot. Mondom, hogy nem lehetek el e fiú nélkül. Minden szentnek maga felé hajlik a keze.

— Ohó! — gondolta magában Sharp — majd mindjárt másképp beszélek ezzel. — Mr. Stubmore, — szólt, és előhúzott egy széket — ön úgy beszél, hogy okos embertől másképp nem is várhatja az ember. Senki, méltányosan, nem kívánhat olyat egy úri embertől, hogy kel-

lemetlenséget szerezzen magának. De mit tud ön erről az ifjonczról? Volt bizonyítványa?

— Kinek mi köze hozzá?

— No, ezt inkább az ön érdekében kérdezem, mr. Stubmore; hiszen ő még éretlen gyerek és ha visszatér rokonaihoz, ám vigyázzanak reá, de a fiú rossz fát tett a tűzre, mielőtt idejött. Nem ismer ön egy megnyerő külsejű, pofaszakállas urat, a ki sokat szokta emlegetni a pheatonját s a mult este egy pej kanczán lovagolt?

— Ismerem! — szólt mr. Stubmore, egy kissé elhalványodva — és ismerem azt a kanczát is. Mert azt a kanczát én adtam el neki!

— Megfizette az árát?

— Hogyne fizette volna meg, mikor a Coutts bankházára szóló utalványt adott érte?

— És ön elfogadta? Óh szemeim, mily együgyűség! — Így szólva, mr. Sharp behúnyta testének imént emlegetett szerveit és fütyörészni kezdett azzal az öntetsző gyönyörűséggel, mely mindig elfogja az embert, mikor azt látja, hogy mást rászedtek.

Mr. Stubmoret szemmelláthatóan izgatta a dolog.

— Hogyan! — Csak nem gondolja, hogy lóvá tettek? Nem adtam neki oda addig a lovat, míg magam is ott nem jártam a fogadóban, és meg nem győződtem róla, hogy nagy lábon él ott, kocsija, hintaja, drága lova van, és olyan kikapós, mint az ördög!

— Óh Uram! — Óh Uram! milyen világot élünk. És kinek mondja magát?

— Megálljunk csak, itt van az utalvány — de — de Burgh Smith György Frigyes.

— Gyújtson vele a pipájára, jó uram, gyújtson vele a pipájára, nem ér az egy fabatkát sem!

— És ki az ördög az úr? — fortyant föl mr. Stubmore, dühösen magára is, a vendégére is.

— Én, uram, — szólt a látogató, és méltóságteljesen felállott — én, uram, a nagy bow-streeti rendőrségtől való vagyok, s a nevem John Sharp!

Mr. Stubmore majd hogy le nem esett a székéről, a szeme karikákat hányt, a foga vaczogott. Mr. Sharp észrevette rögtön, hogy fölülkerekedett és így folytatta:

— Úgy van, uram; sokat mesélhetnék önnek erről az emberről, ki senki más, mint Dashing Jerry, a ki több leányt és több kereskedő-embert rontott meg, mint akárhány lord ebben az országban. Azért jöttem hát ide, hogy figyelmeztessem egy kissé, mert, így szóltam magamban, „mr. Stubmore nagyon jóravaló ember".

— Remélem is, hogy az vagyok, — mondotta a lócsiszár elszontyolodva; — mindig annak is tartottak.

— És hozzá még családapa!

— Három fiam van és egy szopós gyermekem, — szavalta Stubmore úr.

— Ne is tegye lóvá senki, a mennyire rajtam múlik! Az a fiatal ember, a kiért idejöttem, lássa, ismeri Smith kapitányt — ha! ha! — sejti már, hogy honnan fúj a szél — he?

— Smith kapitány azt mondotta, hogy ismeri őt — a viperát! — és ezzel csaltak lépre.

— No jó, azért ne vegyük szigorúan a dolgot azzal a legénykével már azért se, mert úri rokonsága van. De ön mondja meg neki, hogy térjen vissza szegény kedves rokonaihoz, a kik megbocsátanak neki mindent; és mondja meg neki azt is, hogy nem akarja továbbra megtartani; ha pedig nem akar visszatérni, csak próbáljon boldogúlni bizonyítvány nélkül; és igyekezzék reáhatni, mint férfiú és mint keresztény, s a mi a fő, mint családapa, kinek — mr. Stubmore — három fia van, meg egy szopós gyermeke. Most már csak nem fogja megtartani?

— Megtartani? Örülök, hogy megszabadúlhatok tőle. De most már megyek és utána nézek a lovamnak.

— Kötve hiszem, hogy megtalálná: a kapitány ma reggel észrevette, hogy itt vagyok. Hogy miért? azért, mert egy fogadóban lakott velünk! — Túl van az már tüskön-bokron!

— És hogy a manóban szalaszthatta el?

— Azért mert nem volt elfogatási parancs ellene! — mondotta a bow-streeti biztos; és azzal kilépdelt az írószobából, örülve, hogy a dolgát szépen elvégezte.

Fölcsapni a kalapját — a fogadóba rohanni — megtudni, hogy Smith kapitány csakugyan elszelelt már hintóstul, czók-mókostul, azon mód, a hogy jött, csak

azzal a különbséggel, hogy most egy helyett két lovat fogott a phaetonja elé — s hogy a fogadós számláját is Couttsra szóló utalványnyal fizette ki — mindez öt percz műve volt Stubmore úrnak. Hazament, lángolva és zihálva dühében és szégyenletében.

— Elgondolni azt, hogy az az ember, a kit úgy fogadtam a házamba, mintha a saját fiam volna, összejátszott ellenem ebben a csalásban. Nem a pénzért, hanem a gazság miatt vagyok ennyire felbőszülve, — dörmögte mr. Stubmore, a mint az istállóba lépett.

Itt mindjárt belebotlott Fülöpbe, ki így szólt hozzá:

— Kerestem már uram, mert meg akartam mondani, hogy őrizkedjék Smith kapitánytól.

— Óh, mit nem mond! Ugy-e most, a mikor már elment? És ez idő szerint nyilván már útban is van Amerika felé. Hallgasson ide, fiatal ember: a rokonai eljöttek érte; nem szólok semmit; de maga térjen csak vissza hozzájuk — én mosom a kezem, semmi közöm a dolgához. Nekem ez éppen elég volt. Itt van a hetibére és soha a lábát az én udvaromba többé be ne tegye, ennyi az egész!

Fülöp elejtette a pénzt, melyet mr. Stubmore a markába nyomott. — A rokonaim! — így hát azok jártak önnél, úgy-e? Mindjárt gondoltam — köszönöm nekik. Tehát így szakít velem? Nos, ön jó volt hozzám, nagyon jó, váljunk el barátsággal egymástól; — és a kezét nyújtotta.

Mr. Stubmore elérzékenyült; megérintette a feléje nyújtott kezet és egy pillanatig habozni látszott; de hirtelen a szeme elé tűnt de Burgh Smith kapitány nyolczvan guineás utalványa. Sarkon fordult és így szólt félvállárol:

— Ne menjen Smith kapitány után (az úgy is a gályákra jut); térjen jobb útra és fogadjon szót szegény jó rokonainak, kiknek meghasad a szíve miatta.

— Smith kapitány! Rokonaim említették önnek?

— Igen, igen, ők említették, azaz hogy megüzenték; e szerint láthatja, hogy átkozottul irgalmas vagyok, ha le nem záratom. De talán, ha van bennök úri érzés, tudni fogják, mi a kötelességük és beváltják ezt az utalványt.

De ez utóbbi szavait már az üres levegőnek mondotta. Fülöp elrohant az udvarról.

Háborgó lélekkel, minden ízében reszketve, bősz haraggal mérte végig a népes utczákat a büszke, szerencsétlen ifju. Tehát ők árulták el, azok az átkos Beaufortok! Ők vetettek tőrt a léptei elé, hogy, mint az űzött vadat, gyűlölt irgalmasságuk hálójába kerítsék! Kiüldözték a fedele alól — kivették szájából a falatot — hogy térden csúszva kérjen tőlük alamizsnát. — De nem fogják megtörni lelkemet, nem menekülnek átkomtól. Nem, sírodban nyugvó anyám, soha!

Ily gondolatokkal tusázva, átvágott egy puszta térségen, ahhoz a házsorhoz, melyen szállása volt. És ekkor egy hang nevén szólította és egy kéz a vállára nehezedett. Megfordult, és előtte állt Beaufort Arthur, ki az utczától fogva nyomon követte. Fülöp nem ismerte meg azonnal unokabátyját. A betegség annyira megváltoztatta s a ruhája is olyan más volt, mint az, melyben először és utoljára látta. Szembetünő volt az ellentét a két fiatal ember közt. Fülöp legutóbbi foglalkozásához illő durva ruhát viselt — rossz szabású fekete bársony zeke, bő manchester pantallon, otromba lábbeli éktelenkedett testén, kalapja összeránczolt szemöldökére húzva, koromfekete haja hosszú és zilált. Abban a korban volt éppen, mely legkevésbbé kedvez a keményvonásu, testben erősen fejlődő ifju külsejének — az erős formákat nem tölti ki még eléggé a húspárna s ennélfogva aránytalannak és fejletlennek látszanak, lépést tartva, úgy lehet, azzal a részarányossággal, melyre észrevétlenül érnek meg; serdülő korának kerekded arczvonásai kiélesedtek, és elhullatva már a gyermekkor virágait, nem öltötték föl még azt az erőteljesebb barna szint, mely annyira kifejezővé és méltóságteljessé teszi a férfi arczát. Ilyen rosszul öltözködve, soványan és esetlenül állt, ime, rokona előtt Morton. Beaufort Arthur, ki egyébként mindig előkelő volt külsejében, most még inkább annak látszott, ama szinte nőies kényesség miatt, melyet gyönge egészsége vetett halovány arczára és kedves alakjára; az a keresetlen elegánczia, mely rajta van a gazdagok ruházkodásán, a míg fiata-

lok, megannyi apró részlet, melyet talán ők maguk sem vesznek észre, élesen és kínosan jelezte a kettőjük közt lévő rangbeli különbséget. Beaufort nem érezte ezt a különbséget; de annál gyorsabban észrevette Fülöp.

Eléje tódultak a múlt képei. A napsütötte pázsit, a felajánlott és visszautasított puska, régi büszkesége, mely nem volt oly fennhéjázó, mint a mostani.

— Fülöp, — szólította Beaufort gyenge hangon, — azt hallom, nem akarsz elfogadni semmi szívességet tőlem és a hozzám tartozóktól. Óh! ha tudnád, hogyan kerestünk!

— Ha tudnám! — lobbant fel Fülöp, mert ez a szerencsétlenül kiejtett szó eszébe juttatta szolgálatadójával az imént folyt beszélgetését és mostani elhagyottságát. — Ha tudnám! És hogy mertél engem űzőbe venni és hírbe hozni? mért, hogy ez az orczátlan zsarnokság, mely reá akar nehezedni a tagjaimra és szabad akaratomra, bárhová menjek is, kiszolgáltat és prédára vet?

— Szegény anyád, — kezdette Beaufort.

— Ne vedd ajkadra a nevét, ne vedd! — kiáltotta Fülöp, és arcza fakóra vált indulatában. — Ne szólj arról az irgalomról, arról a gondoskodásról, melyben egy Beaufort részesíthetné őt és ivadékait! Nem fogadom el, nem hiszek benne. Igen, igen! most utánam jársz az álnok barátságoddal; de miért? Azért, mert atyád — a te hiú, üreslelkű, szívtelen atyád — —

— Állj meg! — szólt Beaufort, és hangja olyan szemrehányással volt tele, hogy megragadta azt az elvadult szívet is, melyet illetett; — az én atyám az, kiről így beszélsz. Tisztelje a fiu a fiu érzelmeit.

— Nem, nem, nem! Senkit sem tisztelek a fajtádból! Hallod-e, a te atyád fél én tőlem. Hallod-e, fülébe harsognak legutóbbi szavaim! Mennyit nem szenvedtem! Beaufort Arthur! ha majd nem látlak, rajta leszek, hogy megfeledkezzem róla; de gyűlölt jelenlétedben eszembe jut minden, eszembe jut — —

Elhallgatott, mintha fojtogatná az indulat; de aztán, épp olyan lázzal, rögtön így folytatta:

— Ha amott az a fa maga volna a bitófa, és megmenthetnél tőle kezednek puszta érintésével, megvet-

ném segítségedet. Segítség! már a gondolata is felforralja véremet és aczélossá teszi karjaimat. Segítség! Hol van az a Beaufort, a ki visszaadná születésem jogát, és helyreállítaná meghalt anyám nevének tisztaságát? Czéda váz! hitvány, sima, bőségben úszó czéda váz! félre az útamból! Vagyonom, rangom, minden jogom a tiéd; enyém csak a szegénység, a gyűlölet és a megvetés. De esküszöm, újra meg újra megesküszöm reá, hogy ezt nem fogod tőlem pénzen megváltani.

— De Fülöp, Fülöp, — kiáltotta Beaufort, megragadva karját; — hallgasd meg — hallgasd meg azt, a ki ott állt a te — —

A mondat, mely megmentette volna a száműzöttet a lelkét sötéten vívó démonoktól, elhalt az ifjú pártfogó ajkán. Elvakultan, őrjöngve, magából kikelve és bősz indúlattal, szinte kivetkőzve minden emberi voltából, Fülöp daczosan, durván félrelökte az erőtlen alakot, mely nem akarta elbocsátani, és Beaufort odarogyott a lábához. Morton megállt, reámeredt ökölbe szorított kézzel és mosolygó szájjal, átugrott elnyúlt testén és hazarohant. Midőn már közel volt a házhoz, mérsékelte futását és hátranézett; de Beaufort nem követte. Belépett a házba s a szobában olyannyira jobbkedvűnek találta Sidneyt a mostanában megszokottnál, hogy feltűnt neki, bármennyire elfoglalták gondolatai és indulatai.

— Mitől van oly jó kedved, Sidney?

A gyermek mosolygott.

— Óh, az titok, nem volna szabad megmondani. De bizonyos vagyok benne, hogy nem vagy oly rossz fiú, mint ő mondja.

— Ő! — Kicsoda?

— Ne nézz oly haragosan, Fülöp: félek tőled!

— Te pedig gyötörsz. Ugyan ki rágalmazhatná meg a testvért a testvér előtt?

— Óh! nagyon jó szándékkal mondott mindent, olyan szép, kedves, jó úr járt itten és hangosan sírt, a mikor meglátott engem, és azt mondotta, hogy ismerte az édes mamát. És megígérte még azt is, elvisz haza magával és szép lovacskát is ad, olyan szépet, olyan szépet, jaj, olyan szépet, hogy szebbet nem is kívánha-

tok! És megígérte, hogy eljön még és többet is mond nekem: valami tündér lehetett, Fülöp.

— És nem mondotta, hogy elvisz magával engem is, Sidney? — kérdezte Morton, leülve egy székre, és nagyon haloványan. E kérdésre Sidney lehajtotta fejét.

— Nem mondotta, bátyám — azt mondotta, hogy úgy sem mennél vele, és hogy rossz fiú vagy — és hogy romlott emberekkel barátkozol, és hogy engem zár alatt akarsz itt tartani, és nem tűröd, hogy akárki is jót tegyen velem. De én azt feleltem neki, hogy nem hiszem, de igazán, azt feleltem neki.

És Sidney hízelkedve félre akarta húzni a két kezet, melylyel Fülöp elfödte arczát.

Morton hirtelen felállt és hevesen fel és alá járt a szobában. — Valami újabb megbízottja lesz a Beaufortoknak, — gondolta magában — talán az ügyvéd: őt akarják tőlem elszakítani, az utolsó lényt, a kit még szerethetek, s a kiben még reménykedhetem. De túljárok az eszükön. — Sidney, — mondotta fennhangon — el kell mennünk innen ma, még ebben az órában, igen, most, azonnal.

— Hogyan! el attól a jóságos szép úrtól?

— Átok reá! úgy van, el tőle! Ne ordíts — úgy is hiába — el *kell* jönnöd.

Fülöp ezt oly kemény hangon mondotta, a mint még soha sem beszélt Sidneyvel; és midőn kimondotta, kiment a szobából, hogy leszámoljon szállásadó asszonyukkal és összecsomagolja szerény holmijokat. És a két testvér egy óra múlva hátat fordított a városnak.

TIZEDIK FEJEZET.

«Bűm karjain
Viszlek s köszöntjük a nyomort.«
HEYWOOD: Suffolk herczegasszonya.
»Ki van még itt a rossz időn kivül?«
SHAKESPEARE: Lear király.

A nap épp úgy ragyogott, s az ég épp oly tiszta volt az árváknak e mostani vándorútján is, mint előbbi útjokon. Mint akkor: most is kerülték az országutakat s útjok olyan tájakon vitte keresztül őket, melyek egy

Gainsborough szemét is megigézték volna. Az ősz most hintette végső aranyos színeit a fák levelére, a pipacs ott lángolt a cserjék között, és a vad folyondár megvillant még itt s amott az útszélen, búcsumosolyát küldve.

A lankás tarlóföldeken megszólalt néha-néha a vadász fegyvere, és helylyel-közzel a patak vizéről s a nádasból felrebbent a viziszárnyasok félénk hada, mely távol vidékről jövet, jóformán el sem helyezkedett még új fészkelő helyén, melyről el fogják zavarni mihamarább.

De a vándorok keblében nem az a szív dobogott már, mely könnyen viselte a fáradalmat és a megerőltetést. Sidney nem durvalelkű kenyéradójától menekült most, lépteit nem az a félelem űzte már, mely hátulról fenyegette, s nem az a remény, mely szemközt mosolygott reá. Küzdelmes, fárasztó volt útja, maga sem tudta, miért s mely czélok felé; s éppen most, midőn lelt egy jó barátot, kinek bátorító szava megejtette gyermeki képzeletét. Elégedetlen volt Fülöppel és mogorva, szótlan elmerüléssel kullogott utána; de Morton maga is elborúlt, s nem tudta, hol keresse jövőjét a világon.

Midőn besötétedett, betértek egy kis csárdába, mely nem volt olyan messze az odahagyott várostól, mint Fülöp szerette volna; de rövidebbek voltak már a napok is, mint első szökésük idején.

Kicsiny, földes szobába tették őket, melyet nagyon kedvetlenül nézegetett Sidney; épp oly kevéssé volt ínyére az ügyetlen kézzel vagdosott és tépett hideg ürüczomb, az egyetlen ennivaló, a mit a csárdásné eléjök adott. Fülöp mindhiába igyekezett őt felvidítani s maga is csak azért evett, hogy elül járjon a jó példával. És megkönnyebbült a lelke, midőn Sidney a jólelkű, csinos szobaleány segítségével lepihent, ő pedig magára maradhatott gondolataival az ivó-szobában. Mindeddig valóságos szerencse volt Mortonra nézve, hogy volt valakije, a ki reá szorult; ez a tudat kitartást, erőt, béketűrést és reménységet adott lelkének. De most, szomoruan és kedveszegetten, inkább rettegést érzett arra a gondolatra, hogy felelősség terheli egy emberéletért, holott nem lát

reá módot, hogy megfelelhessen feladatának. Minden tapasztalatlan volta mellett világos volt előtte, hogy nem talál egyhamar oly kellemes kenyéradót, mint mr. Stubmore volt, s bármerre fordult, úgy érezte, mintha nyomon követné végzete. Elővette szerény vagyonát, kirakta maga elé az asztalra és számolgatta, újra csak számolgatta; az álladéka körülbelül akkora volt most is, mint akkor, midőn mr. Stubmore szolgálatába lépett, mert Sidney minden keresetét fölemésztette. Míg így foglalatoskodott, kinyílt az ajtó és a szobaleány, bevezetve egy urat, megszólalt: — Nincs más szobánk, uram.

— Nagyon jó lesz, — nem vagyok én válogatós; egy pohár groggot, kegyetlenül hideg van odakünn, — az újságot, és egy szivart: ugy-e, megengedi, uram, hogy reágyújtsak?

Fülöp felnézett a vagyonáról, és pillantása de Burgh Smith kapitányra esett.

— Óh! — mondotta ez — minő kellemes találkozás! — És betéve az ajtót, levetette felöltőjét, oda telepedett Fülöp mellé, nem csekély érdeklődéssel legeltetve mindkét szemét a csinos halmocskákon, melyekbe Fülöp a bankóit, sovereignjeit és shillingjeit összerakosgatta.

— Csinos kis summa költőpénznek; nagy dolog a készpénz, ha ügyesen forgatja az ember. Ugyancsak jó szerencsével járhatott. Nos, úgy gondolom, csodálkozik rajta egy kissé, hogy a pheatonom nélkül lát itten.

— Bár egyáltalán soha se láttam volna, — felelte Fülöp udvariatlanul és zsebrevágta a pénzét; — az a csalás, melyet ön mr. Stubmore kárára elkövetett, s az a kijelentése, hogy régebbről ismer, kitaszított engem a világba.

— A mi az egyiknek egészség, a másiknak halál, — bölcselkedett a kapitány: — kár tűzbe jönni, macskát is megöli a gond. Magam is épp oly rosszul állok, mint ön: mert kössenek fel, ha egy bow-streeti kopó nem járt a városban. Éreztem, hogy oly élesen szegezi rám a szemét, mint a fúró; össze is szedtem a sátorfámat, N — —be hajtattam, egyelőre ott hagytam a pheatonomat és a lovászomat és vissza siettem, hogy félrevezes-

sem az üldözést, és torony irányt ide tartottam. Bizonyosan emlékszik még arra a csinos kis lányra, a kivel együtt utaztunk a gyorskocsin; lelkemre mondom, úgy kezeltem a vőlegényét, hogy valami nagyszerű volt! Elszedtem a pénzét azzal a szeszszel, hogy a New Grand Anti-Dry-Rot Company vállalatába fektetem; kerek száz font uram — még meg sem melegedett nálam.

E pillanatban belépett a kiszolgáló leány a vizes pálinkával, az újsággal és a szivarral, — a kapitány rágyújtott, egy jó nagyot kortyantott az italból és vidáman így szólt:

— No, jól van, kössük hát egymáshoz sorsunkat; úgy is világgá vagyunk taszítva mindketten, a mint ön mondotta az imént. Legjobb mód a vihar ellen, összeakasztani a kötelet.

Fülöp a fejét rázta és szabadulni akarva társától, szobájába vonult. A pénzt gondosan a feje alá tette és az ajtót bezárta.

Napvirradatkor a két testvér útra kelt; Sidney még rosszabb kedvében volt, mint tegnap. Az idő tikkasztó meleg volt; dél tájban pihenőt tartottak néhány óra hosszáig és csak az est hűvösségében folytatták útjokat. Fülöpnek az volt a gondolata, hogy olyan városnak veszi útját, mely nagy vadászterület középpontján van, a hol tehát jó hasznát vehetné a lovaglás dolgában való otthonosságának. Útjok most nagy, szomorú községi tarlóföldeken vitte át őket, a minek mindenesetre megvolt az a jó oldala, hogy észrevétlenül kikerülhették az országutat. De hogyan, hogyan nem, Fülöp vagy rosszul tájékozódott arról a tanyáról, melyben az éjszakát akarta tölteni, vagy pedig eltévesztette útját; mert sötét felhők borultak az égre, s a nap lement, de emberi hajléknak még mindig nem volt nyoma sehol. Sidney, feltört lábbal és ingerülten, sírva fakadt és kijelentette, hogy nem tud tovább menni; s míg Fülöp, kinek aczélos teste szembeszállt minden fáradalommal, résztvevően megállt, hogy az öcscse kipihenje magát, távoli dörgés moraja szólalt meg a fullasztó levegőben. — Zivatar közeledik, — szólt aggódva. — Jer velem, kérlek, Sidney, jer velem.

— Nagy kegyetlenség tőled, Fülöp, — válaszolta

zokogva Sidney. — Bár soha, soha se tartottam volna veled.

Egy czikázó villám, mely megvilágította az egész égboltozatot, körülfénylette Sidney halovány arczát is, a mint így beszélt; és Fülöp ösztönszerűen a gyermekre vetette magát, mintha meg akarta volna védeni még a feltartóztathatatlan égi tűz haragjától is. Sidney, némán és megrettenve, bátyja melléhez simult; és rövid szünet múlva szótlanul beleegyezett, hogy folytassák útjokat. De a zivatar most már egyre közelebb és közelebb ért a két vándorhoz. Hirtelen beállt és nőttön-nőtt a sötétség, kivévén, ha a villám elviselhetetlen fénynyel beragyogta az eget és a földet. S midőn végre irgalmatlanul és patakzó áradatban zuhogni kezdett az eső, elfogta a csüggedés Fülöp bátor lelkét is. Hogyan kívánhatta Sidneytől, hogy tovább menjen, mikor arasznyira is alig láthatta maga előtt az utat? Jobbat sem tehettek a helyzetükben, mint azt, hogy igyekezzenek megtalálni az országutat, ott aztán egy történetesen arra járó alkalmatosságba vessék reménységüket. Majd sebesebb, majd meg lassubb léptekkel, a villám vakító fényénél elérték czéljokat és ott álltak végre a széles, nagy országuton, melyen azóta, hogy a rómaiak keresztülszántották vele a pusztaságot, közös uton bandukolt a nyomor és repült tova a gazdagság.

Fülöp levetette a kendőjét, a kabátját, a mellényét, csak azért, hogy óvja Sidneyt; és az öröm sajátszerü érzetével töltötte el már az is, ha a nagy sietségben hallotta Sidney hangját, mindegy, ha panaszkodni és síránkozni hallotta is. De ez a hang is egyre bágyadtabb lett, egyre gyöngült, el is hallgatott; Sidney teste mind nagyobb súlylyal nehezedett támogató karjára.

— Szólj már, az Isten szerelmére! szólj, Sidney! egy szót csak, elviszlek az ölemben is!

— Azt hiszem, meghalok, — rebegte Sidney; — úgy elfáradtam, annyira odáig vagyok, nem bírom tovább, le kell itt feküdnöm. — És azzal leroskadt az út mentén, a párolgó fűre. Az eső ekkor már lassankint elállt, a felhők széljelszakadoztak, szürke félhomály váltotta fel a sötétséget, a villám mind messzebbről fénylett,

s a mennydörgés tova morajlott félelmes útjain. Fülöp, a földön térdelve, karjai közt tartotta öcscsét és panaszosan vetette fel szemét az ég szünni kezdő borzalmaira. Egy csillag, egy magános csillag előtűnt egy pillanatra, mintegy vígasztaló mosolyt vetve reájok, aztán újra elrejtőzött. De ni! amott a messzeségben felvillant hirtelen egy vörös, egyhelyben álló világosság, mintha valami magányos ablak fénye lett volna; nem lidérczfény volt, nem mozdult el helyéről, emberi hajlék volt hát közel hozzájuk, közelebb, semmint hitte volna. Kezével reámutatott a világosságra és suttogva így szólt: — Szedd össze magad, csak egy kicsit végy erőt magadon, nem lehet már messze.

— Nem lehet, nem bírok tovább, — felelte Sidney: és egy hirtelen felczikázó villám fényénél oly kísérteties volt az arcza, mintha a halál verejtéke gyöngyözött volna rajta. Mit tehetett Fülöp? Ott maradjon, s nézze, hogyan hal meg szemeláttára a gyermek? vagy ott hagyja az útszélen és siessen a biztató világosság felé? Ez az utóbbi gondolat volt az egyedül elfogadható, s mégis jobban megrettent tőle, mint az előbbitől. De léptek zaját hallotta-e vajjon az országút felől? Lélekzetét visszafojtva hallgatózott: egy emberalak bontakozott ki a sötétségből és hozzájuk közeledett.

Fülöp hangosan felkiáltott.

— Mi baj? — felelte egy hang és Mortonnak úgy rémlett, mintha már ismerné valahonnan. Előreszökött, és a mint előre nyújtotta fejét a közeledő felé, azt hitte, nem téved s reá ismer de Burgh Smith kapitány vonásaira. A kapitány, kinek szeme jobban megszokta már a sötétséget, elsőnek szólalt meg kettőjük közül.

— Hogyan, maga volna az, jó fiam? Biz' Isten, megijesztett.

Bármennyire gyűlölte Fülöp ez embert mindmostanáig, e pillanatban olyan kedves volt neki, mint az égi nap világossága; megragadta kezét: — Az öcsém van itt — kicsiny gyermek még — és félek, hogy meghal a hidegben és kimerültségében. Mozdulni sem képes innen. Nem maradna itt mellette — nem vigyázna reá — csak

egynehány pillanatig, míg én oda megyek ahhoz a világossághoz? Nézze, van pénzem — van sok pénzem!

— Jó fiam, förtelmes dolog ugyan itt strázsálni s épp most, de — hol van az a gyermek?

— Itt, itt, ni! emelje fel hamar, hamar! jól van! Áldja meg az Isten! Itt leszek újra, mikor még azt hiszi, hogy oda sem értem.

Futva tért le az országtúról és ugrálva száguldott a földeken, a rekettyésen, a poshadó fényes pocsolyákon át egyenesen ama fény irányában, mint a vízben úszó ember a part felé.

Akármilyen gazficzkó volt a kapitány, mégis csak ember volt; s a midőn élet — ártatlan emberélet — forog koczkán, még a gazficzkó szíve is kiemelkedik szennyes fertőjéből. Káromkodott ugyan magában egyet-kettőt, de azért karjában tartotta a gyermeket; és elővéve kicsiny ón butykosát, egy kis pálinkát csöpögtetett Sidney ajkára; azután pedig, a barátság kedvéért, a magáéba is. A szíverősítőre a gyermek feléledt; kinyitotta szemét és megszólalt: — Azt hiszem, Fülöp, hogy most már tovább mehetek.

Vissza kell térnünk Beaufort Arthurhoz. Alapjában véve, minden szelidsége mellett ingerlékeny természete volt s nem is minden gőgösség nélkül való. Keserű, háborgó érzelmekkel állt talpra, s égő arczczal tért haza a fogadóba. Ott találta mr. Spencert, ki épp akkor tért vissza Sidneynél tett látogatásáról. Megigézve az elvesztett Katalin fiának szelíd és behízelgő lényétől és mélyen megilletődve a gyermeknek anyjához való hasonlatosságától, a mint az anyát utóljára látta tizenhat évének vidám és rózsás idején, az ifjabbik gyermekről adott leírásával elvonta Beaufort méltatlankodó gondolatait az idősebbikről. Arthur lelke mélyéből egyetértett mr. Spencerrel abban az óhajtásban, hogy meg kell szabadítani e szelíd gyermeket annak a daczos fiúnak befolyása alól; hisz voltaképpen ez a fiú volt az, a kit Katalin oly nagy bensőséggel ajánlott pártfogásába. Az idősebbikről vajmi keveset beszélt; úgy lehet, azért, mert ismerte kellemet-

len, féktelen természetét és, mint Beaufort Arthur hitte, a durva és alantas életre való hajlandóságait.

— Igen, — szólt — ám vígasztaljon meg ez a fiú a másiknak gyalázatos durvaságáért. Igyék a poharamból és egyék a kenyeremből és édes testvérem legyen.

— Hogyan! — mondta mr. Spencer, elboruló arczczal — csak nem akarja egészen magához venni Sidneyt? Úgy gondoltam, hogy az én fiam lesz — az én fogadott fiam.

— Nem; bármily nagylelkű ön, — mondta Arthur, és megszorította kezét — de enyém ez a kötelesség — engem illet meg ez a jog. Én vagyok a rokona az árvának — én reám bízta őt az anyja. De azért lesz rá gondom, hogy önt is szeretetébe zárja.

Mr. Spencer elhallgatott. Nem bírta el azt a gondolatot, hogy lemondjon Sidneyről, örömtelen házának lakójáról, régi szerelmének kedves maradványáról. E pillanattól fogva azon járatta eszét, hogyan szerezze meg Sidneyt, Beaufort tudta nélkül.

A két testvér váratlan szökése megzavarta Arthur és Spencer tervét. Elhatározták, hogy különböző útakon indulnak el nyomozásukra. Spencer, a ki a tehetetlenebbik volt kettőjük közül, mr. Sharpot kapta támaszul maga mellé; Beaufort az ügyvéd társaságában kelt útra.

A bérbe fogadott ekhós szekeret, melyben két utas ült, lassan czammogva vontatta az imént leírt községi tarlóföldeken át egy pár agyonhajszolt postaló.

— Azt hiszem, — szólalt meg az egyik utas — meglehetősen elvonúlt már a vizatar; oh! mily kellemetlen éjszaka!

— Förtelmes biz az, uram, — felelte a másik; — és rettentő módon hosszú út, tizennyolcz mérföld. Az ilyen Isten háta mögött levő tájék egészen elmarad a világtól — el, uram, egészen. De azért hiszem, hogy most megcsípjük őket.

— Nagyon tartok, Sharp, attól a nagyobbik fiútól. Veszedelmes csavargónak látszik.

— Hát biz' olyan az, uram, azzal a Dashing Jerry-

vel, mint a zsák meg a foltja; egy vendéglőben találkoztak össze a múlt éjszaka, hogy előzetes megbeszélés alapján, abban egészen bizonyos lehet. A legsikerültebb dolgom lenne mostanában, ha megmenthetném azt a kis fiút a romlástól. Mert lássa, épp most van abban a korban, a mikor a legjobb hasznát vehetik az efféle rossz emberek. Ha be akarnának törni valahol, igazi kincs volna számukra ez a gyermek — átbújtathatnák azt, uram, az ablakrésen is, mint a vadászmenyétet.

— Ne beszéljen olyat, Sharp, — sóhajtott mr. Spencer; — és tartsa eszében, hogy ha kézre kerítjük, egy szóval se említse mr. Beaufortnak.

— Értem, uram; mindig ahhoz az úrhoz húzok én, a ki a legúribb módon viseli magát velem szemben.

E pillanatban hangos kiáltás hallatszott közvetetlenül a lovak orra előtt.

— Szent atyám, ha útonálló volna! — mondotta mr. Spencer megrázkódva.

— Oda se neki, uram, itt vannak ám a pisztolyaim. Ki van itt?

Az ekhós szekér megállt — s egy férfi lépett az ablakához.

— Bocsánat, uram, — szólalt meg az idegen — de egy szegény kisfiú van itt s olyan fáradt és beteg, hogy tartok tőle, el sem éri már a legközelebbi várost, ha csak nem lennének oly kegyesek, hogy fölvennék a kocsijokra.

— Egy szegény fiú! — szólt mr. Spencer, áthajolva fejével mr. Sharp fején. — Hol van?

— Ha leszállítanák a Király Czímere előtt, nagy jólelkűséget művelnének már akkor is.

Sharp megbökte mr Spencer vállát: — Ez Dashing Jerry; hadd szállok le. — Így szólva, kinyitotta a kocsi ajtaját, az útra szökött, és nyomban vissza is tért, karjában tartva az elveszett és szerencsésen megtalált Sidneyt. — Nem ez az a fiú? — suttogta mr. Spencernek; és kiemelve a kocsi lámpáját, reá világított a gyermek arczára.

— Ez az! ez az! Hála legyen az Istennek! — kiáltotta az érdemes férfiú.

— Lesz oly kegyes letenni a Király Czímere előtt? — egy vagy két óra alatt mi is ott leszünk, — kiáltotta a kapitány.

— Mi is! Ki az a *mi,* — kérdezte Sharp mérgesen.

— No hát, én, meg a gyermek bátyja.

— Oh! — mondotta Sharp, arczához emelve a lámpát. — Azt hiszem, ismerjük egymást, Jerry uraság? Kerüljön csak egyszer a kezemre, ennyi az egész. És adja át tiszteletemet a czimborájának s mondja meg neki, hogy ha még tovább is üldözné ezt a kis kóficzot, velünk gyűlik meg a baja; most pedig fogadja meg a jótanácsomat és hordja el az irháját, vén kópé!

Ezzel aztán mr. Sharp visszaugrott a kocsiba és meghagyta a kocsisnak, hogy hajtson, a mennyire csak a lovak erejétől telik.

Tíz perczczel e szöktetés után Fülöp két béressel, egy saraglyával, lámpással és két takaróval visszatért arról a vendégszerető tanyáról, a hova a lámpa vezérelte. Az a hely, a hol Sydneyt magára hagyta, s melyre egy közeli mérföldkőről reá ismert, üres volt; felverte kiáltásával a vidéket és pár száz lépésről visszafelelt a kapitány. Fülöp hozzá sietett. — Hol van az öcsém?

— Elment egy kétlovas ekhós szekéren. Vigyen el az ördög, ha egy szót is értek az egész dologból. — És a kapitány zavarosan elmondotta a történteket.

— Öcsém! öcsém! hát még is elszakítottak tőlem! — kiáltotta Fülöp, és ájultan rogyott le a földre.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

»Vous me rendrez mon frère!«
CASIMER DELAVIGNE: Les Enfants d'Edouard.

Egy este, egy héttel ez esemény után, zilált külsejű, rongyos, lefogyott ifjú kopogtatott Beaufort Róbert úr kapuján.

Nagy lassan jelentkezett a kapus.

— Itthon a gazdája? Beszélnem kell vele tüstént.

— Sok lesz az egyszerre, jó fiú; a gazdám nem

szokott efféle urakat fogadni így estefelé, — vágott vissza a kapus, nagy lenézéssel méregetve tetőtől-talpig a toprongyos alakot.

— El kell fogadnia és el is fogad, — felelte a fiatalember; s midőn a kapus elállta útját, galléron ragadta és félrelódította a vaskezével, ámbár nagyon nagytestű ember volt, és a tágas csarnokba lépett.

— Fogjátok meg! fogjátok meg! — ordított a kapus, midőn magához tért. — James! John! no, ez volna még csak a szép dolog!

Beaufort Róbert úr pár nappal azelőtt tért vissza a városba. Beaufortné asszony, ki éppen haza várta a clubból, az ebédlőben volt. Zajt hallva a csarnok felől, kinyitotta az ajtót és látta, hogy az a különös ádáz alak, melyet az imént leírtam, egyenesen feléje tart. — Kicsoda ön? — kérdezte; — mit keres itt?

— Morton Fülöp vagyok. Ön kicsoda?

— Férjem, — mondotta Beaufortné asszony, behúzódva a fogadószobába, hova Morton követte és betette maga után az ajtót — mr. Beaufort, a férjem, nincs itthon.

— Ön e szerint Beaufortné asszony! Nos, akkor meg fog érteni. Az öcsémet keresem. Alávaló módon elrabolták tőlem. Mondja meg, hol van, és mindent megbocsátok. Adja vissza őt nekem és áldani fogom önt és a hozzá tartozókat. — És Fülöp térdre hullott és kinyújtotta kezét az uszálya után.

— Semmit sem tudok az öcscséről, mr. Morton, — kiáltotta mrs. Beaufort meglepetten és felindultan. — Arthur, kit minden nap hazavárunk, azt írja, hogy kárba veszett minden fáradsága.

— Hah! beismeri hát, hogy kereste? — kiáltotta Morton, felugorva és ökölbe szorította kezét. — Ki más is szakította volna el testvérétől a testvért, ha nem ön és a hozzája tartozók? Feleljen, hol van ő? Semmi kibúvó, asszonyom: kétségbeesett ember vagyok!

Beaufortné, ámbár azok közül az asszonyok közül való volt, kiknek előkelő hidegsége és egykedvűsége rendes viszonyok közt pótolja a bátorságot, ugyancsak megdöbbent és elrémült bárdolatlan vendégének hang-

ján és arczkifejezésén. Kezével a csengtyűzsinór után kapott, de Morton megragadta karját és míg szeme villámokat szórt a szoba félhomályában, sötét hangon így szólt hozzá: — Nem mozdulok el innen, míg meg nem mondja. Visszautasítja hálámat és áldásomat? Vigyázzon magára! Még egyszer kérdem, hova rejtették el öcsémet?

E pillanatban kinyílt az ajtó és Beaufort Róbert belépett. A hölgy kiszakította magát Fülöp kezéből és örömkiáltással férjéhez rohant.

— Szabadíts meg ettől a haramiától! — kiáltotta görcsös zokogással.

Beaufort urat, ki Blackwelltől nagyon különös tájékoztatást kapott Fülöp megátalkodottságáról, rossz társaságáról és javíthatatlan jelleméről, feleségének segélykiáltása felrázta szokott félénkségéből.

— Elvetemült, orczátlan ficzkó! — kiáltotta és Fülöphöz lépett; — az után a sok botor jóság után, melyben fiammal együtt részesítettük; miután megvetette minden ajánlatunkat és ragaszkodott nyomorult, bűnös életmódjához, hogyan merészelt betolakodni házamba? Kotródjék, mert rendőrrel vitetem ki innen!

— Ember, ember, — kiáltotta Fülöp, elfojtva dühét, mely megrázta fejétől a lábujja hegyéig — nem félek a fenyegetésétől — alig hallottam a piszkolódását is — a fia, vagy ön maga ellopta az öcsémet: mondja meg legalább azt, hogy hol van; hadd látom még egyszer. Ne üzzön el innen az igazságosság és a szánalom egyetlen szava nélkül. Kérem önt — térden állva kérem — igen, én, én kérem önt, Beaufort Róbert, legyen irgalmas a bátyja fiához. Hol van Sidney?

A silány és gyávalelkű emberek szokása szerint, Beaufort Róbert is inkább neki bátorodott, mint megengesztelődött Fülöp alázatosságán.

— Semmit sem tudok az öcscséről; és ha nem hitvány fogás az egész — a mi könnyen meglehet, — őszintén örülök rajta, hogy az a szegény gyermek megszabadult az ily fertőző társaságtól, — felelt Beaufort.

— Itt térdelek még a lábainál; még egyszer és utóljára, rimánkodva kérem, mondja meg az igazat.

Mr. Beaufort még jobban neki bőszülve Morton megátalkodottságán, ütésre emelte föl kezét; és ekkor valaki, a kit mind e pillanatig nem vettek észre — a ki megrendülve a jeleneten, melynek tanuja volt, de a melyet meg nem értett, elbújt a szoba egyik homályos zúgába — előjött rejtekéből: És megszólalt egy szelíd gyermeki hang, mondván:

— Ne üsd meg, papa! — add vissza neki az öccsét!

Mr. Beaufortnak lehanyatlott a keze: saját kis leánya térdelt előtte s a száműzött mellett; észrevétlenül osont be a szobába, midőn atyja belépett. Az esthomályban, melyet csak a tűz fellobbanó vörös fénye világított meg néha-néha, látta, hogy szelíd, szép arcza komolyan tekint fel reá, szemében az irgalom s talán a részvét könnyei ragyogtak — mert a gyermek csodálatos megértéssel ismeri fel a bánat igaz voltát azokon, kik az évek számára nézve nem állnak messze tőle. Fülöp zavartan nézett körül és meglátta ez arczot, mely olybá tűnt neki e szörnyű pillanatban, mint egy angyali arcz.

— Hallgassa meg őt! — suttogta; — oh, hallgassa meg! Ne szakítsa el az árvát az árvától, az ő kedvéért!

— Vidd el innen ezt a gyermeket, mrs. Beaufort, — kiáltotta Róbert felbőszülve. — Azt akarod, hogy beszennyezze magát? Önnel pedig, uram, ki a házamból; és ha megembereli magát, és illő tisztelettel közeledik hozzám, ígéretem szerint ellátom a szükségesekkel arra, hogy tisztességes ember váljék belőle!

Fülöp felállott; mrs. Beaufort elvezette már leányát s megragadva az alkalmat, beküldötte szolgáit; alakjaik megjelentek az ajtó nyílásában.

— Elmegy-e már, — folytatta Beaufort úr, ki mindjobban nekibátorodott, közelében érezve szolganépét — vagy azt akarja, hogy *ezek* kergessék ki innen?

— Elég, uram, — mondotta Fülöp, hirtelen jött nyugalommal és méltósággal, mely csodálkozásba ejtette, szinte megijesztette nagybátyját. — Ha a megholtak szeme csakugyan őrködik az élőkön, atyám hallotta és látta önt. Felvirrad még az igazság napja. Félre az utamból, bérenczek!

Kinyújtotta karját, a szolgasereg visszahúzódott előle — átlépdelt a vendégszeretetlen csarnokon és eltűnt.

Midőn az utczára ért, megfordult és feltekintett a házra. Valami természetfölöttien fenyegető kifejezés ült, minden hideg nyugodtsága mellett, a kuszán arczába hulló éjsötét fürtök alatt villogó komor, beesett szemében; az a vad, zabolátlan fenség, mely a rongyok és a szenny alatt sem foszlott le alakjáról soha, mint a hogy nem is foszlik le soha az olyan emberről, kinek erős akarata van, s a ki mélyen átérzi a jogtalanságot; kitárt karja, sovány, de nemes vonásai, elhervadt, leromlott ifjúsága: mindez félelmessé tette arczát és alakját baljóslatú és néma haragjában. Ott állt egy pillanatig, mint a kit a próféta erejével magasztalt fel a méltatlanság és a szenvedés, az elnyomó fedelére vetve a feledést nem ismerő Végzet tekintetét. Aztán lassan, félmosolylyal ajkán, elfordult és áthaladt az utczán, míg elérte egyikét azoknak a szük sikátoroknak, melyek keresztülszelik az óriási város kétes tanyáit. Megállt egy kis zálogház mellékajtajánál; egy papucsban járó fiú kinyitotta az ajtót; felment a piszkos lépcsőn a második emeletre; s ott, egy kicsiny udvari szobában reátalált de Burgh Smith kapitányra, ki egy asztalnál ült, melyen két gyertya égett, szivarját szívta és egymagában kártyázott.

— No, vasgyúró Phil, mi hír az öccséről?

— Semmi: nem akarnak elárulni semmit.

— Hát letesz róla?

— Soha! Most magában bizakodom.

— No, mindjárt gondoltam, hogy végre is csak hozzám fordul, és teszek is valamit érdekében, a mit nem igen tennék meg magamért. Említettem már, hogy ismerem azt a bow-streeti kopót, a ki benn ült az ekhós szekérben. Fel fogom keresni — tudja az ég, az hamar megesik; akkor aztán, ha nem sajnálja a pénzt, hamar megkapja róla a hírt.

— Legyen az öné mindenem, ha visszaszerzi öcsémet. Ide nézzen — száz font — az ő vagyona volt. Ne-

kem semmit sem ér nélküle. Ime, itt van most ötven, s ha — —

Fülöp elhallgatott, mert hangja sokkal jobban reszketett, semhogy képes lett volna tovább beszélni. Smith kapitány zsebre tette a bankjegyeket és így szólt:

— Tekintsük elintézettnek a dolgot.

Smith kapitány szavát tartotta. Találkozott a bow-streeti rendőrügynökkel. Mr. Sharpot sokkal nagyobb mértékben dugta meg a másik fél, semhogy kifecsegje titkát, és szívesen erősítette meg azt a föltevést, hogy Sidneyt a Beaufortok rejtegetik. Mindamellett megígérte, hogy tíz guineáért szerez Fülöpnek egy levelet magától Sidneytől. Ez volt minden, a mire vállalkozni hajlandó volt.

Fülöp ebben megnyugodott. A reákövetkező hét utólján mr. Sharp átadott a kapitánynak egy levelet, melyet ez nyomban tovább adott Fülöpnek. A Sidney ákombákjaival írt levél így szólt:

Kedves bátyám, Fülöp. — Hallom, hogy tudni szeretnéd, hogyan vagyok, azért hát tollat ragadok és biztosítlak róla, hogy mindezeket a magam fejéből írom. Nagyon jól érzem magam és boldog vagyok — sokkal boldogabb, mint akármikor, mióta a szegény édes mama meghalt; azért én csak arra kérlek, ne búsulj miattam és kérlek, ne járj utánnam és ne keress fel, mert úgyse mennék veled a világért sem. Én itt sokkal jobban érzem magam. Kívánom, hogy jó gyermek légy és hadd el a rossz utakat; mert bizonyos, mindenki aszt mondja, nem is tudom, mi let volna belőlem, ha nálad marattam volna. Mr. — (a Mr. félig ki volt vakarva) az az úr, a kinél vagyok, aszt mondja, hogy ha Rendesen viseled magad, jóbarátod lesz neked is; de aszt izeni neked, légy jó fiú és menj el Beaufort Arthurhoz és kérj tőle bocsánatott azért, a mit tettél, és akkor Arthur nagyon jó lessz hozád. Küldök egy jó nagy summa pénzt, husz fontot és az úr aszt mondja küldene többet is, de talán az téged könyelművé és elbizakodottá tene. Én most minden vasár-

nap templomba megyek és mindig azért imádkozok, hogy Isten nyisa ki a szemedett. Van olyan szép lovacskám, olyan szép hosszú farka van. De most már nem ír többet hű öcséd

18—, okt. 8. *Morton Sidney.*

Kérlek, kérlek, ne gyere többé utánnam. Tudod, hogy majdnem mekhaltam, ha nem let volna az a kedves jó úr, a kinél vagyok.

Tehát ez volt a hála koszorúja minden szenvedéséért, minden szeretetéért. Kezében volt a levél, világos, hogy egészen maga írta, helyesírási botlásaival és a gyermekkéz esetlen szarkalábaival; a kígyó foga elérte szívét és ölő mérgét benne hagyta.

— Végeztem vele mindenkorra, — mondotta Fülöp és letörölte keserű könyeit. — Nem leszek terhére többé; nem igyekszem többé e titok nyomába jutni. Neki jobb úgy, a mint van — ő boldog! Jól van, jól, én pedig soha, de soha nem törődöm teremtett lénynyel ezen a világon.

Fejét kezére hajtotta és midőn fölemelkedett, úgy érezte, mintha kővé dermedt volna a szíve. Úgy tetszett, mintha az elhalt szeretet szárnyain a Jó Öntudat is kiröppent volna lelkéből.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

»Te im elérted a hegy magasát,
Békés, virágos ormán ülj le hát;
S míg fölfelé úgy kúszunk mi remegve,
Tekints alá ránk és a fellegekre.«

COWLEY.

Való igaz volt, hogy Sidney boldogan élt új otthonában, s oda kell most követnünk őt.

Midőn megérkeztek a városba, hol az ekhós szekér utasainak, a kérés szerint, le kellett volna tenni Sidneyt, Spencer úr ép a Király Czímeréről nevezett fogadót kerülte el a leggondosabban. Míg a lovakat fölváltották, elhivatta a város orvosát és megvizsgáltatta a gyermeket, ki már szépen összeszedte magát; s minek utána levet-

kőztették, meleg takarókba pólyálták és erősítő szereket adtak be neki, annyira lábra állt, hogy baj nélkül elérhették vele a következő állomást, hol mentve voltak minden üldözés elől ez éjszakán; és mr. Spencer három nap leforgása alatt elhelyezte már új gyámfiát hajadon nővéreinél, százötven mérföldnyire attól a helytől, a hol reá talált. Nem akarta még saját házába vinni. Félt Beaufort Arthur igényeitől. Ravaszul azt írta Arthurnak, hogy kétségbeesve a sikertelenségen, fölhagyott Sidney nyomozásával és nagyon szeretné tudni, hogy nem találta-e meg ő; és háromszáz font sterling árán, melylyel megvesztegette mr. Sharpot, egyben őszintén kifejtve előtte okait is, hogy miért akarja elrejteni Sidneyt — a mely okokra nézve az érdemes férfiú kijelentette, hogy teljes mértékben átérzi jogosultságukat — megváltotta szövetséges társának titoktartását is. Ámde ő maga nem akarta megfosztani magát attól a gyönyörűségtől, hogy egy fedél alatt lakjék Sidneyvel s ezért néhány hónapra maga is vendégül szegődött nővéreihez. Végre meghallotta, hogy az ifjú Beaufortot egészségi állapota miatt külföldre küldötték s most már azt hitte, hogy minden veszedelem nélkül haza viheti új bálványát a tavak vidékére, házi isteneihez. Ez időközben az ifjabbik Morton csakugyan térdig járt a rózsában. Az életnek abban a korában, melyet most élt, a női kéz gondozása szinte épp oly nélkülözhetetlen, mint a mily kedves, és a nővérek úgy beczézték és kényeztették őt, mint a hogy a vénecske nimfák beczézgették hajdanta Kythereában Cupidót. Derék, jó, fölpeczkelt orrú, laposmellű öreg hajadonok voltak, tele elolvadó gyöngédséggel bátyjuk iránt, kit „a költő“ néven emlegettek, és valósággal bolondultak a gyermekért. Kedves otthonuk tisztasága, nyugalma, jó ellátása, mind nagyban hozzájárult, hogy új életre keljen és erőre kapjon ifjú vendégük életkedve és mindannyian szinte versenyre szálltak egymással, hogy melyikök legyen hozzá több szeretettel. Ám ő legjobban mégis csak Spencer urat kedvelte, mert Spencer sohasem jött haza a nélkül, hogy ne hozott volna süteményt, játékot; és Spencertől kapta a lovacskáját is; Spencer poroszkált mellette kurtafülű kis gebén; egy szóval, Spen-

cernek köze volt minden öröméhez és minden szeszélyéhez. Elmondotta nekik az ő kisded történetét; s midőn elmesélte, hogyan hagyta magára Fülöp hosszú órákon át, hogyan kényszerítette legutóbbi, majdnem végzetessé váló utazására, az öreg hajadonok sápítozva hallgatták, az agglegény nagyokat fohászkodott és egy lélekkel erősítették valamennyien, hogy milyen „gonosz gyermek az a Fülöp". Nemcsak érthető politikából igyekeztek öt elidegeníteni bátyjától, hanem őszintén meg is voltak róla győződve, hogy helyesen teszik, midőn így cselekesznek. Tagadhatatlan, hogy Sidney eleinte pártját fogta Fülöpnek; de szíve könnyen hajlott minden befolyásra és mindig borzadva gondolt az átélt viszontagságra: és így lassan-lassan megfeledkezett arról a gyöngéd, ápoló szeretetről, melylyel iránta viseltetett Fülöp; nevét sötét és titokszerű aggodalmakkal fűzte együvé; ismételve hálát adott a Gondviselésnek, hogy megszabadult tőle; és remélte, hogy soha ez életben nem találkoznak többé egymással. A mi pedig mr. Spencert illeti, midőn ez megtudta Sharptól, hogy Fülöp Smith kapitány, e szélhámos útján igyekezett hírt szerezni öcscséről s midőn már előzetesen, ugyancsak tőle megtudta azt is, hogy Fülöp bele volt keveredve abba a lóvásárlási ügybe, mely csúnya szélhámosság volt, ha ugyan nem lopás — úgy érezte, hogy teljes oka van reá, minél szélesebbre árkolni a folyóvizet a farkas és a bárány között. Minél nagyobbra nőtt Sidney, annál jobban megértette és méltányolta pártfogójának okait — mert valósággal az illedelem és az erkölcs iskolájában nőtt fel, és lelke, természeténél fogva, iszonyodott a törvénytelenség és csalás minden képzetétől. Mr. Spencer megváltoztatta gyámoltjának vezeték- és keresztnevét, hogy reménytelenné tegye Fülöp, a Mortonok és a Beaufortok minden nyomozását, és unokaöcscsének, Indiában elhalt öcscse fiának adta ki Sidneyt.

A nyugalmas tó csöndes partja mellett, a magános kert legszebb táján ily szelíd békében élte napjait Katalin kisebbik fia. A magány egyhangúsága nem fárasztotta szellemét, mely, a mint bontogatni

kezdte szárnyát, elég foglalkoztatást lelt a könyvekben, a zenében, a költészetben s külön világának: a művelt és nyugalmas életnek finom szokásaiban. A sivár múltra úgy emlékezett vissza, mint valami gonosz álomra, melyben sötéten és fenyegetően állt Fülöp képe. Midőn nagyobb lett, bátyja nevét ritkán említette és ha mégis szóba hozta mr. Spencer előtt, arczának piros színe halványabbra vált. Kellemes modora, kedves arcza, megnyerő mosolya mindig biztosította számára a mások szeretetét s elrejtette a közönséges megfigyelés elől a lelke mélyén lappangó önzést. És valóban, ily derült életpályán és ilyen jóbarátok közt vajmi ritkán mutatkozott ez a gyarlósága. Így hát el volt szakítva két pártfogójától, Arthurtól és Fülöptől, kikre a szegény Katalin reábízta sorsát.

Valami visszás és különös titokszerűségnél fogva éppen azok, kiket leginkább terhelt a megbízás, a legkevésbbé voltak abban a helyzetben, hogy eleget tehessenek kötelességüknek. Halálos ágyunkon, ha azt hisszük, hogy gondoskodtunk hátramaradottainkról — nem veszítenők el vajjon utolsó mosolyunkat, mely megaranyozza haldoklásunk ünnepiességét, ha csak egy évre is bele pillanthatnánk a jövőbe?

Beaufort Arthur, Sidney sikertelen nyomozása után hazatérve, meghallotta nem minden túlzás nélkül való leírását Fülöp látogatásának, és mély felháborodással hallgatta anyjának torzító előadását arról, hogy milyen hangon beszélt vele Fülöp. Nincs mit csodálni rajta, hogy lelkének minden romantikus fenköltsége mellett is sebzette és elkeserítette az az erőszakosság, melyet mindenképpen menthetetlennek tartott. Jellemében hiányzott ugyan a bosszuvágy, de azért nem volt oly galambtermészetű, hogy semmit rossznéven ne vett volna. Morton Fülöpöt olyan embernek tekintette, kit javíthatatlanná tett gonoszindulatú és rossz társasága. De azért sokszor eszébe jutott még Katalin utolsó kérése és Fülöpnek hozzá, az ismeretlen vígasztalóhoz intézett levele, s még most is készen állt volna a segítséggel, ha Fülöp útjába kerül. De így, ha körülnézett és látta példáit annak a felebaráti szeretetnek, mely otthon kezdő-

dik s melyeknek bővében van a világ, úgy érezte, hogy megtette kötelességét; s minthogy a jólét, ha nem tette is érzéketlenné szívét, de minden esetre aláásta kitartását, emlékezetében lassan-lassan elhalaványult a haldokló Katalin képe és a fiaira való emlékezés. És mindezt menthetőbbé tette még az a névtelen levél, mely eloszlatta Sidney miatt táplált aggodalmait. Rövid volt ez a levél és egyszerűen csak tudtára adta, hogy Morton Sidney jóbarátra talált, ki gondját fogja viselni a míg csak él, de nem fog habozni egy pillanatig sem, hogy Beauforthoz folyamodjék, ha bármikor szüksége volna támogatására. Így hát révbe jutott az egyik fiú, még pedig a kisebbik és a jobban szeretett. És a másik, vajjon nem maga választott magának pályát? Oh, szegény Katalin! ha azt képzelted, hogy Fülöp lesz az, ki biztosan kivívja szerencséjének útját, és Sidney a gyámoltalanabb, mily kevéssé ismerted akkor az emberi szívet! A Fülöp természetében lakozó erő idézte fel éppen a vihart, mely letarolta a virágokat és gyökeréig megrázta a törzset; míg a könnyebb és gyöngébb természet meghajolt a szélvész előtt és kibirta a kedvezőbb talajba való átültetést. A szülő, ki olvassa e lapokat, álljon meg egy pillanatra és gondolkozzék el gyermekeinek jelleméről; legjobban féltse, de egyben legtöbb reménységgel nézze azt a gyermekét, kit szenvedélye és vérmérséklete arra ösztökél, hogy szembeszálljon a világgal. Kérlelhetetlen birkózó ez a világ és medveöleléssel várja a szegényt.

E közben Beaufort Arthur gondolatait mindjobban elfoglalták a saját komolytermészetű, sorvadással fenyegető szenvedései. Kénytelen volt felhagyni egyetemi tanulmányaival és a Délvidék szelídebb ege alatt keresni bajának gyógyulását. Szülei Nizzába vitték; s midőn néhány hónap múlva felépült, az utazás vágya nagy erővel ragadta meg az ifjú örökös lelkét és képzeletét. Atyja és anyja, megnyugtató érzéssel látva gyógyulását és nem idegenkedve a gondolattól, hogy felvegye az európai utazás nyomán járó finomabb szokásokat, visszatértek Angliába; s az ifjú Beaufort, víg társasággal és bőséges jövedelmeivel, immár hódolattal,

kényeztetéssel, hízelkedéssel körülvéve, utazásainak első czélpontjául a gyönyörűséges Itáliát választotta.

Így, oh sötét rejtelme az Erkölcsi Világnak! — így, egészen máskép, mint a Nagy Mindenség rendjén, suhannak együtt, egymás mellett az *Éj és Virradat* árnyszerű paripái. Vizsgáljad az életet a maga külön világában; ne téveszd össze *ezt* a világot, a belső, a gyakorlati világot az inkább látható és mégis vidámabb és kevésbbé anyagi világrenddel, mely hódolattal köszönti a napot, melynek a végtelen tér messzeségében álló trónusát hogy elérhesse, az emberi szívnek szárnya nincsen. Az életben a szív és a véletlen alkotják meg az igazi évszakokat, ők szabják meg, hogy sötétség legyen-e, vagy világosság. Két ember közül, a ki ugyanoly talpalattnyi földön áll, a delelő nap fényében tobzódik az egyik, az éj magányában borzong a másik. A Reményre és a Szerencsére mindig reá süt a nappal csillagzata. A Gondról és a Szegénységről nem múlik el az Éjszaka az óra ketyegésével, vagy a napóra mutatójának árnyékával. Virradat int az örökösnek, éj borul a hontalanra és az Úr szeme virraszt mindkettőjükön!

HARMADIK RÉSZ.

»Berge lagen mir im Wege;
Ströme hemmten meinen Fuss:
Über Schlünde baut' ich Stege,
Brücken durch den wilden Fluss.«
SCHILLER: Der Pilgrim.

ELSŐ FEJEZET.

»A körmönfont iparlovag,
Az érti ám a dolgát!«
THOMSON: A henyeség vára. Előhang a második énekhez.

Páris egyik népszerű és tisztességes, de nem túlságosan előkelő negyedében, a Rue — — tűrhetően széles és tetszetős szakaszán különös formájú épület állt abban az időben, melyről történetemben szólok. E ház, domború pilasztereivel és díszítményeivel, félkör alakban könyökölt ki az útra a szomszéd boltok sorából. A negyed műértő emberei felfedezték, hogy Róma egyik régi templomának mintája szerint épült; ez a domborulat, akkori vadonatúj állapotában, csak az *entresol* magasságáig ért. Pilaszterei világos zöldre voltak festve, s a koronájuk aranyozással volt diszítve, a gerendapárkányán pedig három kis szobor állt — az egyik fáklyát, a másik íjat, a harmadik tarisznyát tartott a kezében; ennélfogva — nem tudom joggal-e vagy jogosulatlanul — abba a hírbe keveredtek, hogy művészi ábrázolásai Hymennek, Cupidónak és Fortunának.

A kapu oldalán a következő fölírás volt csinosan reávésve egy érczlapra:

»MONSIEUR LOVE, ANGLAIS,
A L'ENTRESOL.«

A mikor pedig az ember átlépte a küszöböt és fölment

a lépcsőn, és felért a titokzatos emeletre, melyen monsieur Love lakott, akkor jobbra egy másik ajtón látott egy másik feliratot, melyből az, a kinek ott keresnivalója volt, megtudhatta, hogy mr. Love intézete nyitva van naponta reggel kilencz órától fogva délután négy óráig.

Mr. Love irodája — mert iroda volt, még pedig olyan rendeltetésű iroda, minőről elég sűrűn esik szó a párisi aprohirdetésekben — körülbelül hat hónapja állt fenn; s hogy e foglalkozás népszerű volta, a helyiség külseje, vagy mr. Love egyénisége volt-e oka, meg nem mondhatnám, de annyi bizonyos, hogy Hymen temploma — mint mr. Love klasszikusan elnevezte — kiváló keresettségnek örvendett a Faubourg St. — — környékén. Híre járt, hogy nem kevesebb, mint kilencz házasságot hozott össze a negyedben ez a szerencsés iroda és boldog házasság volt valamennyi, nem szólva egyről, a hol a menyasszony hatvanéves volt, a vőlegény pedig huszonnégy; ez egy esetben lehetett hallani egyet és mást családi perpatvarról: de minthogy a hölgy megszabadult — már mint a férjétől, a ki mintegy négy héttel menyegzőjük után a Szajnába ölte magát, a dolog szerencsésebben végződött, semmint remélni lehetett volna, és az özvegy annyira nem veszítette el bátorságát, hogy újolag beállt az intézet látogatói közé — mely körülmény nagy mértékben előmozdította mr. Love jó hírnevét.

Meglehet, hogy mr. Love sikerei és az a szembetünő felsőbbség, melyben intézete rang és népszerűség dolgában a hozzá hasonló czélú más intézetek fölött állott, abban a szellemben és szabadelvűségben lelték magyarázatukat, mely áthatotta egész ügykezelését. Úgy látszott, mr. Love el volt reá határozva, hogy elhárít az útból minden formaságot azok közt a felek közt, kik szorosabb viszonyba óhajtottak lépni egymással, és az a szerencsés ötlete támadt, hogy kétszer hetenkint igen jóféle *table d'hôte*-t rendezett, a melyre *soirée dansante* következett gyakran; úgy, hogy a házasélet örömeire vágyakozók, ha úgy tetszett nekik, minden *gêne* nélkül ismerkedhettek össze egymás-

sal. Minthogy pedig ő maga jókedvű, társaságos ember volt és sok volt benne abból, a mit *savoir vivre*-nek szoktak mondani, bámulatos volt, hogy mily ügyesen tudta elrendezni ezeket a mulatságokat. Olyanok, kik, úgy látszott, nem igen kellettek egymásnak első tartózkodó összeismerkedésük alkalmával, roppantul belészerettek egymásba, midőn a pezsgőspalaczkok dugói — természetesen az *abonnement* határán kívül — röpködni kezdtek a szobában. Hozzájárult ehhez, hogy mr. Love különös igyekezettel kereste a szomszédságában lakó kereskedők ismeretségét; és tréfás kedvével, kedvezőnek látszó anyagi viszonyaival és folyékony franczia beszédével közkedveltségre tett szert mihamarább. Sokan, kik egyébként nagyon kimért elveknek hódoltak, s azt a látszatot keltették, hogy merőben nevetséges valaminek tartják mr. Love irodáját, semmi helytelenséget nem láttak abban, ha ők is a *table d'hôte*-nál ebédeltek. Mondják, hogy mr. Love bámulatosan diskrét volt azokkal szemben, kik súlyt vetettek a titoktartásra; de akadtak olyanok is, kik nem igyekeztek titkolni, hogy lelkükben reáuntak már a magános életre: egyebekben pedig úgy voltak rendezve ezek a társas összejövetelek, hogy soha a jó ízlést meg nem sértették, noha czéljuknak egyébként mindig tökéletesen megfeleltek.

Este nyolcz órára járhatott az idő, és mr. Love még az ebédnél ült vendégeivel, vagy jobban mondva: a dessertnél. Szobái, ámbár kicsinyek, de meglehetősen izléstelen díszszel festve és bútorozva, az ebédlője pedig *à la Turque* volt berendezve. A társaság tagjai voltak — mindenek előtt egy gazdag fűszeres, a ki özvegyember volt és monsieur Goupille-nak hívták, nevezetes embere a Faubourgnak; életének delelőjén állott, de azért még mindig *belhomme;* nagyon jóféle világos gesztenyeszínű parókát, feszes pantallont viselt, mely utóbbinak egypár igen tekintélyes lábikra volt a tölteléke; fehér nyakkendője és széles ingfodra kiváló gonddal volt mosva és kikeményítve. Monsieur Goupille mellett egy nagyon rátartós és nagyon sovány, körülbelől harminczkétéves ifjú hölgy ült, kiről azt beszélte a fáma,

hogy vagyont gyűjtött magának — a jó Isten tudja, hogyan — egy gazdag angol *milord* családjánál, a hol nevelőnő volt; mademoiselle Adèle de Courvalnak mondotta magát és különös súlyt vetett a *de* szócskára, s elmerengve szólt az őseiről. Monsieur Goupille ilyenkor végigszántott ujjával a parókáján és pantallonjának egy kissé a balszárára nehezedett, a mint mademoiselle de Courvallal beszélgetett, mademoiselle de Courval pedig, monsieur Goupille szavaira válaszolva, rendszerint lesütötte szemét a virágbokrétájára. Ez ifjú hölgy másik oldalán egy csinos, előkelő modorú férfiú ült — monsieur Sovolofski, nemzetiségére nézve lengyel; állig be volt gombolkozva, s a ruhája egy kissé kopottas volt ugyan, de rendkívül tiszta. Az ő szomszédságában egy kövér hölgyecske ült, ki nagyon csinos volt egykor s most *pension*-t tartott angol uraságok számára, mert ő maga is angol származás volt, de már régóta lakott Párisban. A rossz nyelvek azt beszélték róla, hogy nagy selma volt fiatal korában s hogy egy orosz nagyúr hagyta őt Párisban nagyon csinos jövedelemmel — idő múltával ő maga is, jövedelme is gyarapodott szépen: madame Beavornak hívták. Az asztal túlsó felén egy vöröshajú angol úri ember ült s erősen törte a franczia nyelvet; hallotta, hogy a franczia hölgyek bolondulnak a világosszínű fürtökért; s minthogy neki magának volt kétezer font sterlingje, azzal a szándékkal volt, hogy okos házasság útján négyszeresére emeli ezt az összeget. Senki sem tudta róla, mi fán termett, ellenben azt igen, hogy Higginsnek hívják. Szomszédja egy hórihorgas, nagycsontú, hosszúorrú franczia volt, ki vörös szalagot viselt a gomblyukában, gyakran megfordult Frascatinál és Napoleon alatt szolgált. Aztán megint egy hölgy következett, rendkívül csinos, nagyon *piquante*, és nagyon fürge, de egy kissé már túl a *première jeunesse* határán — a ki többet kacsintott mr. Lovera, mint akármelyik vendégére: Rosalie Caumartin-nak hívták s egy nagy *bon-bon*-kereskedés élén állott; férjes asszony volt, de az ura négy évvel azelőtt kiment Isle de Francera s ő maga immár némi kétségeket táplált arra nézve, hogy igazság szerint nem élhetne-e már az

özvegyek előjogaival. Mr. Love tőszomszédságában, a díszhelyen, nem kisebb egyéniség ült, mint vicomte de Vaudemont, egy franczia úr, ki csakugyan előkelő családból származott, de sokféle kicsapongásával, hozzá még szegénységével is, sehogy sem szolgált reá származásának arra a megbecsülésére, melyről hitte, hogy joggal megilleti. Kétszer is volt már házas; egyik felesége angol nő volt, kit rangjával csalt lépre; e nőtől, ki gyermekágyban halt meg, fia született, a mely körülményt erősen titkolta a párisi társaság előtt, s a boldogtalan fiút, ki immár tizennyolcz vagy tizenkilenczéves lehetett, örökös számkivetésben Angliában tartotta. Monsieur de Vaudemont nem akart harmincz évesnél idősebbnek látszani s úgy vélte, hogy ha elismerne fiának egy tizennyolczéves ifjút, e cselekedete egyértelmű volna azzal, hogy a legrútabb hálátlanságba döntse a kamaszt, ki ily módon a nap minden órájában reáczáfolna a saját édesatyjára! De bármily óvatos ember volt is a vicomte, a harmadik asszonyt csak nem tudta hálójába keríteni — főképpen azért nem, mert földje, vagy kimutatható jövedelme egyáltalán nem volt, a ragya is nem hogy meglegyintette, hanem valósággal megszántotta arczát; a mellett jelentéktelen kis alak volt és jóval több volt annál a mit *un peu bête*-nak szoktak mondani. Mind a mellett nagy divatbáb volt és fodros kézelőt és himzett mellényt viselt. Mr. Love átellenében mr. Birnie foglalt helyet; angol volt ez is, amolyan segédféle a vállalatban, éles, száraz, pergamenszerű ábrázat, és — kiváló tehetség a hallgatásban. Maga a házigazda fényes egy alak volt; széles melle mintha több helyet foglalt volna el az asztalnál, mint négy vendége, de azért nem lehetett volna kövérnek vagy esetlennek mondani; fekete ruhát, nagyon széles bársony nyakkendőt viselt és négy aranygomb fénylett a mellén; kopasz volt a fejebubjáig, a mitől homloka rendkívül magasnak látszott, s a mi kevés haja még volt, bodor volt és őszbe vegyült; arcza símára volt borotválva, nem szólva rövidre nyírt bajuszáról; a szeme kicsiny, de fényes és átható. Ilyen volt a társaság.

— Soha ilyen jó *bon-bon*-t nem ettem, — mon-

dotta mr. Love, egy pillantást vetve madame Caumartinre. — Szép barátnőim részvéttel vannak a szegény agglegény asztala iránt.

— De nem kellene, hogy agglegény legyen, monsieur Love, — vetette oda a szép Rosalie csalfa pillantással; — önnek, a ki megházasít másokat, elől kellene járni a jó példával.

— Mindennek eljön az ideje, — felelte mr. Love és biczczentett a fejével; — az ember oly bőségesen osztogatja a szerencsét a jó embereinek, hogy magának végre nem jut belőle semmi.

E pillanatban erős csattanás hallatszott. Monsieur Goupille egy csattanó *bon-bon*-t húzott szét mademoiselle Adèle-lel.

— Enyém lett a jelmondat — nem — a monsieurnél maradt: soha sincs szerencsém, — mondotta a szende Adél.

A fűszeres komoly arczczal kigöngyölte a kis papirszeletet; nagyon apró betűvel volt nyomtatva és szerette volna elővenni a pápaszemét, de tartott tőle, hogy a szemüveg vénítene rajta. Némi bajjal mégis végigbetűzte a jelmondatot:

»Comme elle fait soumettre un coeur,
En refusant son doux hommage,
On peut traiter la coquette en vainqueur;
De la beauté modeste on chérit l'esclavage.«

— Felajánlom a mademoisellenek, — szólt és a jelmondatot ünnepiesen odatette Adéle tányérjára, egy gesztenyehéjból alakított kis hegy tetejére.

— Nagyon csinos, — mondotta ez, és lesütötte szemét.

— Nagyon *à propos,* — suttogta a fűszeres, kissé túlzott erővel mozdítva parókáján felindulásában. Mr. Love megnyomta lábával az asztal alatt s az újját jelentősen a saját tar koponyájára, azután pedig az orra végére tette. Az értelmes kalmár megigazította félrecsúszott parókáját.

— Szereti a *bon-bon*-t mademoiselle Adéle? Nagyon szép raktáram van belőle otthon, — mondotta monsieur Goupille.

Mademoiselle Adéle de Courval felsóhajtott: — *Hélas!* eszembe jutnak a boldogabb idők, midőn még kicsiny gyermek voltam és a jó nagymama ölébe vett, és elbeszélte, hogyan menekült meg a guillotine-tól: *émigrée* volt a nagymamám s az atyja, mint tudja, marquis volt.

A fűszeres meghajolt és tétován nézett reá. Sehogy sem fedezte még fel az összefüggést a *bon-bon* és a guillotine közt.

— Miért oly bánatos, uram? — kérdezte madame Beavor, kissé csípős hangon a lengyeltől, ki nem szólt még egy szót sem a *rôti* óta.

— A száműzött, madame, mindig bánatos: szegény hazámra gondolok.

— Ugyan! — kiáltotta mr. Love. — Hát lehet-e szó száműzetésről egy *belle dame* oldalán?

A lengyel szomorúan mosolygott.

— Rántsa meg, — mondotta madame Beavor, odanyújtva egy csattanó czukrot a hazafinak, és félrefordítva arczát.

— Rögtön, asszonyom; vajha ágyú volna inkább *La Pologne* védelmére.

E nagyhangú óhajtással az udvarias Sovolofski nekihuzakodott, aztán elfintorgatva egy kissé az arczát, összedörgölte ujjait, megjegyezve, hogy a csattanó czukor veszedelmessé is válhatik, és hogy ez a gyulékony játékszer valósággal *d'une force immense* volna.

»Hélas! J'ai cru jusqu' à ce jour
Pouvoir triompher de l'amour.«

mondotta madame Beavor, elolvasva a jelmondatot. — Mit szól hozzá?

— Asszonyom, *La Pologne* számára nincs diadal!

Madame Beavor rövid és bosszus kiáltásra fakadt és kétségbeesett pillantást vetett rőthajú földijére. — Ön is oly nagy politikus, sir? — kérdezte angolul.

— Nem, asszonyom! — én egészen a hölgyekkel tartok.

— Mit mond? — kérdezte madame Caumartin.

— *Monsieur Higgins est tout pour les dames.*

— Minden bizonynyal, minden bizonynyal, — kiáltotta mr. Love; — az angol mind olyan, különösen, a kinek ilyen haja van; a hölgy, ki szenvedélyes imádót kíván magának, csak olyan férfiúhoz menjen, a kinek aranyszínű haja van — csakis olyanhoz. Mit szól ehhez *kegyed,* mademoiselle Adèle?

— Oh, én szeretem a világosszínű hajat, — felelte a mademoiselle, szemérmetes pillantást vetve monsieur Goupille parókájára. — Nagymama beszélte, hogy papája — a marquis — sárga hajport használt: de csinos is lehetett.

— Egy kissé *à la sucre d'orge,* — jegyezte meg a fűszeres, szájának jobbfelén mosolyogva, a hol a legjobb fogai voltak.

Mademoiselle de Courvalnak elborult az arcza. — Tartok tőle, hogy kegyed republikánus, monsieur Goupille.

— Én, kisasszonyom? A világért sem; én a restaurácziò pártján állok; — és a fűszeres megint zavartan kereste a kapcsolatot a republikanizmus és a *sucre d'orge* közt.

— Még egy pohár bort. No, még egyet, — mondotta mr. Love és áthajolt a vicomteon, hogy segítsen madame Caumartinnek.

— Uram, — szólt a hórihorgas franczia, kinek szalag volt a gomblyukában, és lesujtó pillantást vetett a fűszeresre — ön azt mondja, hogy a restaurácziò pártján áll — én a császárság híve vagyok. — *Moi!*

— Ne politizáljunk, urak! — kiáltotta mr. Love. — Jerünk át a szalonba.

A vicomte, ki e beszélgetés alatt nagyon unatkozni látszott, asztalbontás közben elfogta mr. Love-ot a kabátja újjánál fogva és bosszúsan a fülébe súgta: — Nem látok itt egyetlenegy hozzám valót sem, mr. Love — egyetlenegyet sem, a ki a rangomhoz illenék.

— *Mon Dieu!* — felelte mr. Love: — *point d'argent point de Suisse.* Megismertethetném egy herczegnővel is, de annak nagy a díjtétele. Itt van mademoiselle de Courval, a Karolingok véréből származik.

— Olyan, mint a forrázott keszeg, — felelte a vi-

comte nagyon fanyar ábrázattal. — Egyébként, mennyi az évi jövedelme?

— Negyvenezer franc, és beteges, — felelte mr. Love — de inkább a nagytermetűeket szereti, és monsieur Goupille — —

— A nagytestű ember soha sem tökéletes ember, — vágott közbe mérgesen a vicomte; és elfordult, midőn mr. Love, udvariasan előrelépve, karját nyújtotta madame Beavornak, mert asztalbontás után a lengyel összefonta mellén mind a két kezét.

— Bocsánat, asszonyom, — szólt mr. Love madame Beavornak, midőn a szalónba értek — azt hiszem, nem bánik elég jól e derék férfiúval.

— *Ma foi, comme il est ennuyeux avec sa Pologne*, — felelte vállát vonva madame Beavor.

— Igaz; de nagyon szép férfiú; és tudatnak eléggé kellemes, hogy soha sem lesz baja más vetélytárssal, mint a hazájával. Bízzék bennem, és bátorítsa fel egy kissé jobban; azt hiszem, nagyon illenének egymáshoz.

E pillanatban a mai estére szerződtetett inas monsieur és madame Giraud érkeztét jelentette, a mire belépett egy iczike-piczike emberpár, nagyon csinos, nagyon kövér mindkettő és nagyon hasonló egymáshoz. Ez volt a mr. Love minta-házaspárja, reklámja, házasságszerző tevékenységének legutóbbi és legsikerültebb példája; két hónappal ezelőtt keltek egybe a *bureau* jóvoltából és közbámulat tárgya voltak szomszédságuk előtt a hitvesi odaadásuk révén. Most, hogy már egymásé voltak, nem tartoztak többé a *table d'hôte* rendes vendégei közé; de mr. Love sűrűn meghívta őket ebéd utánra, *pour encourager les autres*.

— Kedves barátaim, — kiáltotta mr. Love; mindkettőjöknek megrázva kezét — el vagyok ragadtatva, hogy láthatom önöket. Hölgyeim és uraim, bemutatom önöknek Giraud urat és asszonyságot, a kereszténység legboldogabb házastársait; ha egyebet sem tettem volna életemben, mint azt, hogy őket összehoztam egymással, már akkor sem éltem hiában!

Az egész társaság nagy figyelemmel fordult e dicshimnusz tárgyai felé.

— Monsieur, arra kérem Istent, hogy méltó legyek a *bonheur*-ömre, — szólt monsieur Giraud.

— *Cher ange!* — suttogta a madame; és a boldog pár helyet foglalt egymás oldalán.

Mr. Love, ki nagy híve volt mindannak az ártatlan szórakozásnak, mely elhárítja az útból a bevett formaságot és a tartózkodást, most társasjátékot ajánlott, mely ezen a néven ismeretes: „Hol a papucs?“ s az eszmét mindenki örömmel üdvözölte, kivéve a lengyelt és a vicomte-ot; ámbár mademoiselle Adèle is idegenkedni látszott egy kissé, és megjegyezte a fűszeresnek, „hogy nagyon tréfás ember ez a monsieur Lofe, de nem szeretné, ha itt látná most az ő *pauvre grandmaman*-ja.“

A vicomte megállt mademoiselle de Courvallal szemben és nagyon gyöngéden nézett reá jó hosszú ideig.

— Mademoiselle, úgy veszem észre, nem leli örömét az ilyen *bourgeois* időtöltésben.

— Nem, uram, — felelte szende Adél. — De azt hiszem, alá kell rendelni személyes ízlésünket a társaság ízlésének.

— Ez nagyon szép és kedves életfelfogás, — mondotta a fűszeres.

— Grandmaman papájától, de Courval marquistól eredőnek mondják. De azóta elcsépelt mondás lett belőle, — felelte Adèle.

— Jerünk, hölgyeim, — mondotta a jókedvű Rosalie; — ezennel felajánlom a papucsomat.

— *Asseyez-vous donc,* — szólt madame Beavor a lengyelhez. — Ismerik Lengyelországban is az efféle játékokat?

— Madame, *La Pologne* nincs többé, — mondotta a lengyel. — De hősei kardjával — —

— Csak semmi kardot, ha kérnem szabad, — mondotta mr. Love, két hatalmas kezét a lengyel vállára téve és leültetve őt az immár megalakult körbe.

A játékot Rosalie, mr. Love és madame Beavor nyitotta meg. Nagy volt az élénkség, de még nagyobb a kaczaj, midőn az utóbbi megkopogtatta a lengyelt a papucs sarkával. Monsieur Giraud mindig meg volt róla

győződve, hogy madame Giraudnál van a papucs s e hitéből sok apró kedveskedés támadt, a mi olyan ártatlan mulatság szokott lenni a házasfelek közt. A vicomte és a fűszeres egyformán bizonyosak voltak benne, hogy nincs senki másnál a papucs, mint mademoiselle Adèlenél, ki sokkal nagyobb energiát fejtett ki a védekezésben, mint a hogy oly szende hölgytől várta volna az ember. Ám a fűszerest féltékenynyé tették előkelő vetélytársának figyelmességei, és meg is jegyezte neki, hogy feszélyezi velök a mademoisellet; a mire őt a vicomte *impertinent*-nek nyilvánította; a vörösszalagos nyakigláb franczia pedig felugrott és így szólt:

— Talán szolgálatára lehetek az uraknak?

De erre már közbelépett mr. Love, a nagy békeszerző, és kibékítve egymással a vetélytársakat, azt ajánlotta, hogy künn a bárány — benn a farkas-t játszszanak inkább. Rosalie tapsolt és ajánlkozott, hogy neki kössék be a szemét. Az asztalokat és székeket elrakták az útból; és madame Beavor a lengyelt Rosalie karjába lökte, ki néhány pillanatig tapogatva az arczát, úgy vélte, hogy nem más, mint a hórihorgas franczia. E közben monsieur és madame Giraud elbujtak az ablakfüggöny mögé.

— Viduljon fel, *mon ami,* — szólt madame Beavor a megszabadult lengyelhez.

— Oh, madame, — sóhajtotta monsieur Sovolofski, — hogyan lehetnék én jókedvű! Az orosz császár elkobozta minden birtokomat!! Nincs Brutusa *La Pologne*-nak?

— Azt hiszem, hogy szerelmes egy kissé, — mondotta a vállára verve a házigazda.

— Egészen bizonyos-e benne, — súgta a lengyel a házasságközvetítőnek — hogy madame Beavornak *vingt mille livres* évi jövedelme van?

— Egy souval sem kevesebb.

A lengyel még habozott egy kissé, aztán madame Beavorra nézve, így szólt: — De az ön kedves vidámsága, madame, megvígasztal minden szenvedésemért; — a mire madame Beavor azt mondotta, hogy „hízelkedő", és újjára koppantott a legyezőjével; a derék lengyelnek

pedig ez a dolog már sehogy sem tetszhetett, mert tüstént a nadrágja zsebébe dugta mind a két kezét.

A mulatság most tetőpontjára ért. Rosalie rendkívül élénk volt és jobbra, balra röppent, nagy nyugtalanságára a lengyelnek, ki több ízben megtörölte homlokát és megjegyezte, hogy ez ám csak a nagy munka, mely eszébe juttatja azt az utolsó, bús csatát, melyet Lengyelországért vívtak. Monsieur Goupille, ki tánczleczkéket vett mostanában és nagyon hiú volt fürgeségére — fellépdelt sok kellemmel és méltósággal a székekre és az asztalokra, midőn Rosalie hozzá közeledett. Így esett meg rajta, hogy ugrándozása közben felkapott egy székre, közvetetlen közelében annak a függönynek, mely mögött monsieur és madame Giraud rejtőzködött. Meghökkenve egy kissé a redők mögül hallatszó halk suttogástól, mely azt a riasztó gondolatot keltette benne, hogy Rosalie settenkedik körülötte, a fűszeres gyors pirouettet vágott, és a kampó, mely a függönyt tartotta, bele akadt a kabátja balszárnyába —

»Az átkos köntös nem védte kényes oldalát :«

s épp abban a pillanatban, midőn megfordult volna, hogy kiszabadítsa köntösét a kelepczéből, Rosalie hozzá ugrott, a kezét természetszerűen abba a magasságba nyújtva, hol az Isten képére alkotott emberarczot gyanította, monsieur Goupille tekintélyes, ilyeténképpen kiszolgáltatott alkatának egészen más részletét kapta meg váratlanúl.

— Nem tudom, ki ez. *Quelle drôle de visage!* — rebegte Rosalie.

— *Mais, madame,* — hebegte monsieur Goupille, feldúlt ábrázattal.

A szende Adél, kinek, úgy látszott, sehogy sem volt ínyére ez a kaland, segítségére ment imádójának és indulatosan karon csípte Rosaliet.

— Ez nem tiszta dolog. De tudni akarom, ki az, — kiáltott haragosan Rosalie; — nem menekül a kezemből!

A hirtelen és általánosan kitörő kaczaj felkeltette gyanúját, visszalépett és e felkiáltással: — *Mais, quelle mauvaise plaisanterie; c'est trop fort!* — olyan ember-

séges igyekezettel bocsátotta le szép kezét a vitás helyre, hogy monsieur Goupille fájdalmasan felordított és leugrott a székről, ott hagyva a kampón a kabátja szárnyát, mely minden bajának okozója volt.

Éppen ebben a pillanatban, közepette az izgalomnak, melyet monsieur Goupille balsorsa keltett, kinyílt az ajtó, és újból megjelent az inas, nyomában egy nagyköpönyegű fiatal emberrel.

A jövevény megállt a küszöbön és látható meglepődéssel nézett körül.

— *Diable!* — mondotta mr. Love, közelebb lépve és erősen a szeme közé nézve az idegennek. — Lehetséges? — Végre hát mégis eljött? Hozta Isten!

— De, — mondotta az idegen, ki szemmel láthatólag még mindig zavarban volt, — tévedés lehet a dologban; ön nem — —

— De igen is, én vagyok mr. Love! — Love az egész világon. Hogy van a mi Gregg barátunk? — ő mondotta, ugy-e, hogy forduljon csak mr. Lovehoz — he? — Ne szólj szám, nem fáj fejem! — Hölgyeim és uraim, új gazdagodása társaságunknak. Csinos fiú, igaz-e? — Öt láb tizenegy hüvelyk a czipője nélkül, — és elég fiatal arra, hogy háromszori házasságot is remélhessen, mielőtt meghal. Mikor érkezett?

— Ma!

És így találkozott össze ismét Morton Fülöp Gawtrey Williammal.

MÁSODIK FEJEZET.

»Boldog halandó, kinek sohse gond, baj:
Hogy a selyem vagy bőrerszénye mélyén
Egy fényes shilling mindig megmaradjon.«
A fényes shilling.

»S gondolkodással minek is vesződnék
Az oktalan nép, a vakon türő,
Koldus-robottól úgy rohan tova
Hivén: Más-más uton jut üdvadó javához.
WEST: Nevelés.

— Szegény fiú! érdekel a dolga. Az események regényesek, de a tanúlság életbevágó, régi, örök — ilyen az élet, fiú, az élet. Maga a szegénység nem oly nagy

dolog; tudniillik, ha nem éri el a koplalás határát. A szenvedély is előkelő dolog magában véve; de a szegénység és a szenvedély együtt — szegénység és érző lélek, szegénység és büszkeség — az a szegénység, mely nem született vele az emberrel, a melybe az ember csak beleesett; — s ha az, ki elzavarta az embert kényelmes székéből s a mint ő maga elhelyezkedik benne, minden mozdulatával rúg egyet az emberen — hát abban nincs semmi regényesség — kegyetlenül hétköznapi élet az, uram! Úgy, úgy: — e szerint hát öcscsének levele után beadta derekát annak a Smith gyereknek.

— Nem én; csak a pénzemet adtam át neki, de nem a lelkemet. Elfordultam ajtajától azzal a pár shillinggel, melyet a markomba nyomott, és útra keltem — mit bántam én, hogy hova? — ki a városból, a szabad mezőségre — míg leszállt az éjszaka; akkor aztán, midőn éppen elértem a mérföldekre eső országutat, hirtelen felkelt a hold; és az eleven sövény mellett megpillantottam valamit, a mi nagyon hasonlított egy holttetemhez; öreg koldus volt, végső pontján a lerongyoltságnak, a betegségnek és a kiéhezettségnek. Azért feküdt le, hogy meghaljon. Megosztottam vele, a mim volt és besegítettem egy kis csapszékbe. Midőn átlépte a küszöböt, visszafordult és megáldott. Tudja-e, hogy a mikor ezt az áldást hallottam, úgy tetszett nekem, mintha kő gördült volna le a szívemről. Gondoltam magamban: — Hogyan! tehát van ember, a kinek még én is hasznára lehetek, s hogy még is csak jobb nekem, mint annak az öreg embernek, mert ép és fiatal vagyok. — S midőn ezt elgondoltam, egyszerre könnyűnek éreztem tagjaimat, melyek az előbb még nehezek voltak a fáradtságtól; magával ragadott valami nagy izgalom. Vígan siettem tova a hold világosságában, mely mosolyogva vonta fényébe a göröngyös, széles országutat. Úgy éreztem, hogy nincs az a ház és nincs az a palota sem, mely eléggé tágas lett volna számomra ez éjszakán. S midőn végre, fáradtan, egy erdőbe húzódtam és álomra hajtottam fejem, így szóltam még magamban: — Enyém az ifjúság, enyém az egészség. — De midőn reggel felébredtem, kitártam karom és nem találtam öcsémet! . . . Két vagy három

nap elmultával beszegődtem egy tanyai gazdához; de néhány hét múlva összezörrentünk; meg akart ütni; egy szó, mint száz: dolgozni tudtam, de szolgálni nem. Éppen beköszöntött a tél, mikor szakítottunk egymással. — Oh, micsoda tél volt! — Aztán — aztán megtudtam, hogy mi az a hajléktalanság. Hogy hogyan éltem néhány hónapig, — ha ugyan lehet azt életnek mondani — kín volna végighallgatni és megalázkodás volna elbeszélni. Végre Londonba kerültem ismét; és egy este, csak néhány nappal ezelőtt, elhatároztam aztán, — mert nem láttam más menekülést és nem volt falat a számban két napig — hogy eljövök magához.

— És miért nem jutott előbb eszébe soha?

— Azért, — felelte Fülöp mélyen elpirulva — mert reszkettem arra a gondolatra, hogy minő hatalmat adok a kezébe minden elhatározásom és egész jövendőm fölött egy olyan embernek, kit áldanom kellett, mint jóltevőmet, de kiben mint vezetőmben nem bízhattam.

— Helyes, — mondotta Love, vagy Gawtrey, és hangjában sajátszerű vegyüléke egyesült a gúnynak és a részvétnek; — az éhségtől hát még is csak jobban félt, mint tőlem.

— Meglehet, hogy az éhségtől, vagy talán még inkább azoktól a gondolatoktól, melyeket az éhség támaszt az emberben. Két napig, mondom, ételt nem érintettem; és ott álltam azon a hídon, melynek egyik végében egy főpásztor palotája áll, a másik végén pedig a tornyai látszanak annak az apátságnak, melyben azok a férfiak nyugszanak, kikről olvastam a történelemben. Hideg, fagyos este volt és odalenn csillogott a folyó a lámpák és a csillagok fényében. Gyöngén és bágyadtan reákönyököltem a híd falára; és mellettem, a boltíves mélyedések egyikéből kinyújtotta kezét a kolduspénzért egy nyomorék. Megirigyeltem őt! neki volt miből élnie; megszokta már, talán arra is nevelték; — a szégyenérzetet nem ismerte. Villámgyors elhatározással hirtelen megfordultam én is, kinyújtottam kezem az első ember felé, a ki arra jött, és összerezzentem saját metsző hangomon, a mint megszólaltam: — Irgalom!

Gawtrey még egy hasábot vetett a tűzre, jóleső

érzéssel körülnézett kellemes szobájában és összedörgölte kezét. A fiatal ember pedig folytatta:

— Szégyelje magát. — Nagy kedvem volna átadni a rendőrségnek, — így szólt a válasz éles, durva hangon. Felnéztem és magam előtt láttam azt a libériát, melyet valaha az atyám cselédsége viselt. Beaufort Róbert inasától koldultam kenyérre valót! Nem szóltam semmit; az az ember tovább ment a dolga után, lábujjhegyen, hogy ne sárosodjék el a czipője. Ekkor olyan gondolatok vettek rajtam erőt, oly sötét gondolatok, melyek a csillagokat is letörölni látszottak az égről, gondolatok, melyekkel annyi sok tusát vívtam azelőtt, s melyekhez most mégis az őrült öröm egy nemével ragaszkodtam, és ekkor eszembe jutott ön. Mindig magammal hordottam azt a czímet, melyet öntől kaptam; egyenesen abba a házba tartottam. Barátja kedvesen fogadott, midőn hivatkoztam önre, és nem kérdezve tőlem semmit, ennivalót rakott elém, ruhát és pénzt tukmált reám, gondoskodott számomra útlevélről is, átadta az ön czímét, és most itt vagyok a fedele alatt. Gawtrey, a világot én még nem ismerem másképp, mint a sötét oldaláról. Nem tudom, mit tartsak önről, de mivel ön az egyetlen ember, a ki jó volt hozzám, most is inkább keresem a jóságát, mint a segítségét, szíves beszédét és barátságos tekintetét — de azért — —: hirtelen elhallgatott, és lélekzete nehézkessé vált.

— De azért szeretne többet tudni rólam, mint a mennyit tud. Pedig hát, jó fiam, ez idő szerint többet nem mondhatok. Hogy őszintén szóljak, azt hiszem, nem élek egészen a törvény korlátai közt. De azért gazember még sem vagyok! Soha sem fosztottam ki barátomat, mondván, hogy ez játék! soha sem öltem meg barátomat, mondván, hogy ez becsület! soha sem csábítottam el a barátom feleségét, mondván, hogy ez nőimádás! — Így szólva Gawtrey, összeszorított fogai közt bökte ki a szókat, egyiket a másik után, és némi szünet mulva vidámabban így folytatta beszédét: — Verekszem a szerencsével; *voilà tout!* Nem vagyok éppen csaló, mint hinni látszik, és egészen bizonyos, hogy rabló sem vagyok! De, mint egyszer már mondottam, charlatán

vagyok, mint a hogy minden ember az, a ki gazdagabb és különb akar lenni, mint a milyen valósággal. Én is reá vagyok szorulva a mások szívességére, csak úgy, mint ön. Kész vagyok megosztani önnel kenyeremet. Rajta leszek, hogy megőrizzem szeplőtelenségét és megóvjam attól a finom szennytől is, mely néha-néha hozzám tapad. Más részről az ifjúságnak, fiatal barátom, nincs reá joga, hogy magának követelje az ítélkezést; engem pedig úgy kell vennie, mint a hogy a világot veszi, minden túlzott aggályok és kényeskedés nélkül. Mostani foglalkozásom eléggé jövedelmező; kezdek vagyont gyűjteni. Valódi nevemet és régebbi foglalkozásomat senki sem ismeri és e *quartier*-ben mindezideig nem gyanakszik reám senki; ámbár sokat forgolódtam már Párisban, tevékenységemet eddig a város más részeiben fejtettem ki; egyebekben pedig ismerje be, hogy elég jó álarczot öltöttem! Micsoda jóindulatú kifejezést kölcsönöz arczomnak ez a tar koponya, nem igaz? Ámbátor, — folytata Gawtrey egy kissé komolyabban — ha azt látnám, hogy képes boldogulni különb életpályán is, mint a melyet én magamnak választottam, azt mondanám, a mit a jókedvű világfi mondana a józan gondolkozású ifjoncznak, vagy a mit akárhány léha apa mondana (vagy kellene, hogy mondjon) a fiának: Abból, hogy én nem vagyok szent, még nem következik az, hogy bűnös ember váljék belőled — szóval: ha rajta volna már a tisztes életpályán, könnyen lehetnének megbízhatóbb ismerősei, mint a minő én vagyok. De mostani helyzetében, becsületszavamra mondom, nem tudom, mi jobbat tehetne ennél. — Gawtrey olyan nyílt szívvel, oly nyugalommal beszélt, hogy, úgy látszott, vendégének lelke is megkönnyebbül tőle; midőn pedig hozzá fordult e szókkal: — No, mit szól hozzá? Bizony mondom, úgy élek én, mint egy nagy iskolásgyerek, ki bajba kerül, mert sok rossz fát tett a tűzre, s a ki úgy, a mint tudja, kivágja magát! Van-e rá kedve, megpróbálkozni ez élettel? — Fülöp, bizalommal teljes és hálás felindulásában kezét Gawtrey kezébe tette. Ez pedig megrázta nagy bensőséggel, vendégét egy kis szobába kísérte,

melyben pamlag-ágy volt, aztán jó éjszakát kívántak egymásnak.

Morton Fülöp új életmódja oly különös, oly furcsa és oly mulatságos volt, hogy nem csoda, hogy — korát tekintve — nem látta tisztán veszedelmeit.

Gawtrey William azok közé az emberek közé tartozott, kik arra születtek, hogy bizonyos befolyást, sőt varázst gyakoroljanak mindenhol, a hová sorsuk vetette őket; hatalmas erejének, duzzadó egészségének már magában megvolt a maga nagy hatása, még pedig nem csupán fizikai, hanem erkölcsi hatása is. Természeténél fogva rendkívül vidám kedv lakozott benne, ám a derült felszín alól nem egyszer kiérzett a rosszindulat és a gúny keserűsége is. Meglátszott rajta, hogy jobb nevelésben volt része, s ha akarta, fel tudta ölteni a modorát az oly férfiúnak, ki otthon érzi magát az előkelőbb társadalmi körökben is. Fülöp kíváncsiságát és érdeklődését magára vonta e férfiú attól a perctől fogva, midőn összetalálkozott vele a postakocsi tetején, R — — város útczájában; a temetőben ellesett beszélgetés, a hála, melyre Gawtrey lekötelezte azzal, hogy megszabadította az igazságszolgáltatás embereitől, az az idő, melyet azután a társaságában töltött, a míg a kis csapszékben el nem váltak egymástól; az a nyers és bensőséges jóság, melyet Gawtrey részéről tapasztalt akkor, s a vendégszeretet, melyben most részesítette, mindez nagyban hozzá járult, hogy feltüzelje képzeletét, és nagy, valóban nagy jogot adott e férfiúnak, hogy számot tartson háladatosságára. Egy szóval: Morton igézet alatt állott; ez az ember egyetlen jóbarátja volt, kire egyáltalán szert tett életében. Nem tartottam szükségesnek, hogy részletesebben szóljak azokról a beszélgetésekről, melyeket korábbi együttlétök idején folytattak egymással; ám ezek a beszélgetések mély hatással voltak Morton lelkére. Megragadta és szinte megdöbbentette őt az a mély szomorúság, mely Gawtrey széles jókedve alatt rejtőzködött, az a szomorúság, mely nem a vérmérsékletből, hanem a tapasztalás nyomán fakadt. Az emberéletről, az emberi igazságról és az emberi erényről táplált nézetei, megszokott példája szerint az

olyan embereknek, kiknek volt okuk reá, hogy perbe szálljanak a világgal, szomorúak és kétségbeesettek voltak; és Morton maga is oly lehangoló tapasztalatokat szerzett, hogy jóval nagyobb hatással voltak reá e nézetek, mint szerencsés emberre valaha lehettek volna. Egyébként e második együttlétök jóval vidámabb volt, mint az első: és vendéglátó gazdájának födele alatt Morton egyet s mást észrevétlenül, de gyorsan visszanyert ismét az ő régi és hamisítatlan, félelmet nem ismerő, fellobbanó természetéből. Gawtrey jó czimbora volt; a társaságuk pedig, ha nem is volt nagyon válogatott, de vidám társaság volt. Szabad estéin Gawtrey szívesen járt színházba, kávéházba, és Morton vele tartott, Birnie (Gawtrey társa) soha sem tartott velök. Felüdülve életmódjának e változásán, ez ifjú ember egész lénye visszanyerte régi erejét és virulását, mint a virág, mely kiszabadúlva a fojtó légkörből és terméketlen földjéből, hol küzdenie kellett a fényért és levegőért, erőre kap, mihelyt más helyre ültették át; szép levelei kifeslenek a sokáig fonynyadó ágakon és rugékony lombja üde fiatalságának glóriájával tárul a napfény elé. Ha külsejében volt is még valami régi daczos komorságából, még sem volt már oly vad és zabolátlan, sőt még illett is sötét, kifejezéssel teljes vonásaihoz. Lelkéből, úgy lehet, nem veszett ki az a valami a tigris vad természetéből, de alakjának lágyabb színeivel és erős idegeket rejtő szép arányosságával kezdett mutatni már valamit a tigris szépségéből is.

Mr. Birnie nem hált a háznál, este hazament kis távolságra eső szállására. Csak keveset szóltunk e férfiról, mert, minden látszat szerint, vajmi kevés volt róla a mondani való; nagy ritkán nyitotta ki száját, akkor is csak Gawtrey előtt, kivel gyakran találta Fülöp halk beszélgetésben, melyben ő részt nem vehetett. De a szeme nem volt oly tétlen, mint az ajka; nem volt az ragyogó szem; ellenkezőleg, bágyadt s a felületes nézőnek élettelen volt; világos kékszínű, könnyű hályoggal rajta, valóságos keselyű-szem; de volt benne valami nyugodt, nehézkes, alattomos éberség, mely nagy bizalmatlanságot és idegenkedést keltett Mortonban. Mr.

Birnie nemcsak úgy beszélt francziául, mint a született franczia, hanem minden szokása, minden mozdulata és sajátossága is tisztára franczia volt; de nem a jó társaságbeli francziaság volt ez, hanem inkább a népies, alantas. Nem volt éppen mindennapi ember, ahhoz nagyon is hallgatag volt, de nyilvánvalóan alacsony műveltségű családból származott, s a nevelése merőben közönséges volt; ismeretei jobbára mechanikus természetüek voltak; rendkívül jó számoló, nagyon ügyes vegyész volt és laboratoriumot is rendezett be a lakásán; maga foltozta a ruháját és fehérneműjét is, páratlan ügyességgel. Fülöp azt is gyanította róla, hogy maga tisztogatja a lábbelijét, de ez csak előítélet volt. Egyszer rajta érte Morton, hogy lófejeket rajzolt — *pour se désennuyer;* és egyszermásszor rövid megjegyzést ejtett el a rajzról, s e megjegyzések nagy szakismeretre vallottak. Fülöp, meglepetésében igyekezett beszélgetésbe ereszkedni vele, de Birnie kitért e kísérlet elől és csak annyit mondott, hogy valamikor érczvéső volt.

Úgy látszott, Gawtrey nem tud sokat ez ember múltjáról, vagy legalább nem szeret sokat beszélni róla. Birnie settenkedve, zajtalanul, macskaszerűen járt; a társaságot kerülte, semmiben örömét nem lelte, erősen ivott, de soha sem volt részeg. Hogy, hogy sem, Gawtreyre félreismerhetetlenül nem sokkal kisebb volt a befolyása, mint Gawtreynek Mortonra; csakhogy e kétféle befolyásnak más-más volt a természete. Morton rendkívüli vonzódást érzett barátja iránt, holott Gawtrey lelke mélyén idegenkedni látszott Birnietól, s úgy tetszett, örül, ha megszabadúlt közelségétől. Tényleg, szokása volt Gawtreynek, hogy este, midőn Birnie eltávozott, kezét dörzsölte, előhozakodott a puncsos-edénynyel, kifacsarta a czitrom levét, s míg Fülöp végignyujtózkodott a kanapén, félálomban és fél ébrenlétben hallgatva beszédét, elfecsegett egy óra hosszáig s néha napvirradtáig is a pajzánságnak és érzelmességnek, a bohókásságnak és lelki finomságnak azzal a furcsa keverékével, mely első sorban tette veszedelmesen igézővé társaságát.

Egy este, midőn így együtt voltak, Morton, miután egy darab ideig néma figyelemmel hallgatta társának az

emberekről és a dolgokról fűzött megjegyzéseit, hirtelen megszólalt:

— Gawtrey! Oly sok minden van önben, a mi gondolkozóba ejt, olyan sok, a mit nem vagyok képes összeegyeztetni mostani életmódjával, hogy ha nem esem a szerénytelenség hibájába, midőn bizalmát kérem, szeretnék hallani egyet és mást múltjáról. Kedvem volna, párhuzamot vonni közte és az enyém közt; és ha majd olyan korban leszek, mint most ön, visszapillantani s látni, mit köszönhetek példájának.

— Multamról! — ám legyen. Remélem, jó eleve fel fogja hívni figyelmét és vigyázatát az ifjúkor két szirtjére, melynek a neve: barátság és szerelem. Aztán, belecsorgatva a czitromlevet kedves italába, mely ezúttal, Morton megfigyelése szerint, erősebb volt a szokottnál, megeredt Gawtrey ajkán a szó:

EGY SEMMIREKELLŐ TÖRTÉNETE.

HARMADIK FEJEZET.

»Magára hagyva, egyes-egyedül,
Elindult hív barát és pénz ne'kül;
Legény volt John a gáton és kivált,
A nagy világgal bátran szembe szállt.«
CRABBE.

Nagyapám sétapálczát és esernyőt árult a börze tőszomszédságában levő kis utczában; tehetséges ember volt, merő üzleti szellem. Mihelyt összekuporgatott egy kis pénzt, húszas kamatra kölcsönbe adta valami szegény ördögnek, kinek nagyon keményszívű házigazdája volt, s a kölcsön felerészét esernyőben és bambusznádban adta ki neki. Ily módon rátette lábát a létra fokára és mind fölebb és fölebb kapaszkodott, míg negyven éves korában ötezer font sterling ura nem lett. Akkor aztán feleség után nézett. Egy érdemes Themse-parti kereskedőnek, ki színes kartonnal kereskedett nagyban, volt egy egyetlen leánya; ez ifjú hölgyre háromezerkétszázhúsz font sterling örökség nézett valami nagynénjéről s egy kis utcza St.-Gilesben, melynek lakói hetenkint fizették a bért (tolvaj és gazficzkó lévén mind, — a jövedelme kellőképpen bizosítva volt). Nos hát, a

nagyapám nagy barátságba esett ez ifjú hölgy édesatyjával; eszmét adott neki egy újféle pettyeskarton előállítására nézve; reábirta, hogy váltsa meg hozzá a szabadalmat és hétszáz font sterlinges kölcsönnel támogatta e vállalkozásában, a pénzét abban a pillanatban követelte vissza, midőn a kartonnak legrosszabb volt az ára, és pénz helyett megkapta tőle a leányát, — a mely üzleten, mint láthatja, nyert kétezerötszázhúsz font sterlinget, hogy az ifjú hölgyről ne is szóljak. Nagyatyám ezután beállt társnak a derék üzletember mellé, ügyesen kiaknázta a szabadalmat és két fiat nemzett. Midőn öregedni kezdett, beléjeszállt a becsvágy; urat akart nevelni a fiaiból — egyiket az egyetemre küldötte, a másikat a sorezredbe katonának adta. Nagyapám azt hitte, hogy ura lesz vagy százezer fontnak, mire meghal; ám e szándékában megakasztotta a láz, melyet St.-Giles-ben levő lakóinál tett látogatása alkalmával kapott és csak húszezer font sterlinget hagyott, egyenlő részre osztva két fia közt. Atyám, „a diák" (Gawtrey itt egy pillanatig szünetet tartott, nagyot nyelt a puncsos pohárból és meglátszott rajta, hogy csak erőltetve folytatja) — atyám, a diák, szigorú elveket valló férfiú volt — a jó híréhez nem fért szó — és sokat adott a világ ítéletére. Korán és jól házasodott. Egyetlen gyümölcse vagyok e frigynek; józanul élt, nyers és mogorva lelkületű férfiú volt, és búskomorság ült a házatáján; nagyon szigorú apa volt s nem értem meg tizedik évemet sem, midőn anyám meghalt. Tizennégyéves koromban egy kis öreg franczia költözött házunkhoz; a régi *régime* idején sok üldözés érte, mert filozofus volt; tele is tömte a fejem az ő furcsa bogaraival, melyek többé-kevésbbé meg is ragadtak benne. Tizennyolczéves koromban St. John kollégiumába, Cambridge-be küldöttek. Atyám elég gazdag volt arra, hogy a bennlakók előkelőbb osztályában helyezhessen el, de akkoriban ő már zsugori volt nagyon; tékozlónak tartott; servitor-nak * adott be, valószínűleg azért, hogy megalázzon. Ekkor ismertem meg először, a magam tapasztalásából, az életnek azokat az egyenlőt-

* Servitor: Ösztöndíjas diák a cambridgei egyetemen, ki az egyetem asztalánál felszolgált a gazdagabb növendékeknek s maga ezért ingyenes teritéket kapott. A ford.

lenségeit, melyekről a franczia oly sokat zümmögött a fülembe. A servitor! másfelé kutyának szokták mondani! Olyan erős, egészséges, olyan jókedvű legény voltam, hogy több élet volt a kisujjamban, mint a fellow-commoner-ek,* e finnyás, vékonydongájú tacskók felerészének egész testében. Olyanok voltak, mint a nagyapám sétapálczáinak válogatott gyűjteménye. És sokszor is gondolom magamban, — folytatta Gawtrey — hogy nagy felelősség nehezedik a jókedvre és az egészségre! Míg fiatalok vagyunk, hasonlítunk annyiban a vadakhoz, — ezekhez a fiatalság már természeténél fogva egyébként is hozzászámítódik — hogy végtelenül sokat adunk testi kiválóságunkra. Erőm és gyakorlottságom diadalai — a fajankók, kiket földhöz teremtettem — a korlátok, melyeket átugrottam, és a csónakversenyek, melyeknek győztese voltam, nincsenek-e megörökítve mind St. John évkönyveiben? E hőstettek túlhajtott fogalmakkal töltöttek el saját felsőbbségemet illetőleg; le is néztem a sárga földig a gazdag ficzkókat, kiket az orrom lehelletével is elfújhattam volna. Mind a mellett átléphetetlen volt a korlát köztem és közöttük: a servitor csak nem lehetett méltó társuk a szerencse választottjainak! De volt egy a fiatal emberek között, nálam egy évvel ifjabb, előkelő családból való és jelentékeny vagyon örököse, ki nem bánt velem oly lenéző gőggel, mint a többiek; meglehet, hogy éppen az előkelősége tette közömbössé a megszokott apró-cseprő formaságok iránt, melyek csak az olyanokra vannak különös hatással, kik nem nézhetik rugólapdának ezt a kerek világot; ő volt a legnagyobb galibamester az egész egyetemen, lámpa-zúzó, lovat agyonhajszoló, nagy verekedő, szóval, maga az eleven ördög, okos, de éppen nem tudós, kicsiny és sudár, de bátor, mint az oroszlán. A rokonlélek bizalmas barátságot szőtt köztünk s én úgy szerettem őt, mintha testvérem lett volna — még annál is jobban — mint a hogy a kutya szereti a gazdáját. Minden közös hunczutságunkban fedeztem őt a saját testemmel. Elég lett volna, ha csak azt mondja: „Ugorj a vízbe", s én gondolkozás nélkül ledobtam volna magamról kabátomat. Egy szó mint száz: szerettem őt,

* Cambridgei diák, a ki megfizet az ellátásáért. A ford.

mint a hogy a büszke ember szereti azt, a ki közte áll és a lenézetés között, mint a hogy az érző szívű ember szereti azt, a ki közte áll és a magánosság között. Hogy rövidre fogjam a hosszú történetet: barátom egy este a legmenthetetlenebb módon ütött rést a fegyelmi szabályokon. Volt közöttünk egy szemforgató, erősen komoly, vén diák. Egy tea-estéről botorkált haza egyszer, s barátom, egy magaszőrű czimborájával összefogva, megtámadta a szegény ördögöt, bekötötte szemét, hátra kötötte a kezét, és, *vi et armis*, közös erővel visszaczipelték oda, a hol a koros hajadon lakott, kinek tíz esztendeje udvarolt, és hajánál fogva (jó hosszú haja volt) odakötözték az ajtó kalapácsához és sorsára hagyták. Képzelje el csak, milyen általános pokoli derültséget keltett utczaszerte, a mint meg akart szabadulni kellemetlen helyzetéből; a koros hajadon öreg cselédje, miután kiürítette reá dühének minden edényét, a mi csak a keze ügyébe akadt, őrjöngve rablót és gyilkost kiabált. A pedellus és vérebei megjelentek a hely szinén, a foglyot megszabadították és űzőbe vették a tetteseket, kik, elég vigyázatlanul, ott maradtak közel, mert gyönyörködni akartak tréfájok sikerében. Az éjszaka sötét volt és baj nélkül hazaértek a kollégiumba; de nyomuk egészen a kapuig utánuk vezette az üldözőket. Ezért az esetért engem csaptak ki a kollégiumból.

— Hogyan, mikor nem is volt benne része? — kérdezte Fülöp.

— Nem volt benne részem, de gyanúba vettek és vádat emeltek ellenem. Kivághattam volna magam, ha elárulom az igazi bűnösöket, de barátom atyja a közszereplés terén álló, nagyon komoly, dölyfös, vén államférfiú volt; barátom rettegett tőle halálosan, ő volt az egyetlen ember, a kitől igazán rettegett. Ha nagyon is erősítem ártatlanságomat, a vizsgálat vajmi könnyen megtalálja az igazi nyomot. Egy szó mint száz: boldognak éreztem magam, hogy bizonyítékát adhattam igaz barátságomnak. Mikor elváltunk egymástól, forrón megrázta a kezem és biztosított róla, hogy soha sem felejti el odaadó nagylelkűségemet. Én pedig haza mentem gyalázatommal: mondanom sem kell, hogy mit szólt a do-

loghoz az *én* atyám; azt hiszem, hogy abban az órában vesztettem el örökre a szeretetét. Nem sokára ez esemény után, hazatért hosszas távolléte után nagybátyám, Gawtrey György, a kapitány; megszeretett nagyon, s én odahagytam atyám házát (mely tűrhetetlenné vált számomra), és hozzája szegődtem. Nagyon pazar, vidám, tékozló ember volt; a vagyonát mind elverte, s a fortélya után élt, foglalkozásszerű játékos volt. Engem megigézett könnyed vérmérsékletével és kedves humorával; nagyon tisztában volt a világgal s nagylelkű volt, mint minden játékos, midőn szerencsésen fordul a koczka, és szó, a mi szó, neki mindig szerencsésen fordult; megszokott dolog az efféle az olyan embernél, a kit a lelki aggályok nem bántanak. A fogásait — jóllehet gyanút keltettek egy kissé — nem leplezte le senki. Fényes lakásban laktunk, meghitt lábon éltünk a legkülönfélébb rendű és rangú emberekkel, és térdig jártunk az élet gyönyörűségeiben. Én leráztam magamról az egyetem porát és elmerültem a tékozló életben; nem tudtam, hogyan s miért, de új életmódom közben mindenki kedves volt hozzám; s magam is oly vidám legény voltam, hogy mindenki kedvesnek tartott. Nagy gézengúz voltam, de jókedvű gézengúz, s az ilyen embert szívelik az emberek. Tisztességtelen nem voltam még, de mindenhol tisztességtelenséget láttam magam körül, s a pénzszerzésnek ezt a módját mindenek fölött kellemesnek találtam; és ekkor megint csak összehozott a sors az ifjú örökössel. Diákkori pajtásom épp oly kikapós volt Londonban is, mint annakelőtte Cambridgeban; de a semmirekellő ficzkó, ámbár húszéves sem volt még, kész gazember volt már ekkor.

Gawtrey elhallgatott és sötéten összeránczolta homlokát.

— Nagy észbeli tehetségekkel volt megáldva ez a fiatal ember, csupa lelemény, csupa ügyesség, csupa fortély, és nagyon bizalmas barátságba esett a nagybátyámmal. Eltanulta tőle, hogyan kell bánni a koczkával, és hogyan kell keverni a kártyát, és ezer font sterlinget fizetett neki ezért a tudományáért!

— Hogyan! csaló? Hiszen azt mondotta, hogy gazdag volt.

— Az apja igen gazdag volt s el is látta bőségesen évi jövedelemmel, de ő nagyon pazarolta a pénzt; és a gazdag is csak úgy szereti a nyereséget, mint a szegény! Nem volt más mentsége, mint minden bűn közös nagy mentsége — az önzés. Fiatal elméjével otthonossá lett a mesterségében és felhízott a zsákmányon, melyet a rangjabeliektől harácsolt össze, kik vágyakoztak arra a tisztességre, hogy ismeretségébe jussanak. A mi engem illet, én láttam csalni a nagybátyámat, de soha a példáját nem követtem; de midőn az előkelő társaságbeli ember csalt és tréfát űzött sikereiből s az én aggályaimból — midőn láttam, hogyan veszik körül az emberek hízelgő szóval és tisztelettel, nem is gyanítva üzelmeit, csak azért, mert atyafiságban volt a főnemesség felerészével, nagyon hatalmassá vált bennem a kisértés, de még ellene szegültem. Az atyám mégis egyre csak azt mondotta, hogy semmirevalónak születtem és hogy nem fogom elkerülni sorsomat. És ekkor egyszerre csak szerelembe estem — maga nem tudja még, hogy mi az — annál jobb magára nézve. Szép volt az a leány és azt hittem, hogy szeret — lehet, hogy szeretett is — de a rokonai azt mondották, szegény vagyok arra, hogy feleségül vehessem. De azért udvaroltam neki, mint mondani szokták. Szerelmem s az a bennem élő vágy, hogy méltóvá tegyem reá magam, megaczéloztak barátom példája ellenében. Elég bolond voltam, hogy említést tettem neki Maryról — s hozzá még be is mutattam neki: a vége az lett, hogy elcsábította. (Gawtrey ismét szünetet tartott és lélekzete elszorult.) — Reájöttem az árulásra — kihívtam a csábítót — ő meg az orrát fintorgatta és nem volt hajlandó párbajra kelni az alantas származású kalandorral. Én földhöz vágtam, — *erre* aztán megverekedtünk — meg is kaptam az elégtételt egy golyóval az oldalamba! de *ő* — tette hozzá Gawtrey, a kezét dörgölve és kajánul elkaczagott, — nyomorékká lett egész életére! Midőn felépültem, megtudtam, hogy ellenfelem, kinek betegszobája csak úgy nyüzsgött a jóbarátok és résztvevők sokaságától,

jó alkalomnak vette betegségemet arra, hogy tönkretegye a jó hírnevemet. Ő, a szélhámos, saját bűneit én reám kente: és nagybátyám kétes jelleme hihetővé tette vádjait. Az előkelő tanítványnak módjában is volt, hogy leleplezze őt és gyalázata reám vetette árnyékát. Midőn fölkeltem ágyamból, nagybátyámat (ki most már letett minden alakoskodásról) bevallottan egy játékbarlang élén találtam; magam pedig semmivé lettem jó hírnevemben, szerelmemben, multamban és jövendőmben. És akkor, Fülöp, — akkor reáléptem arra az útra, melyen azóta járok, mint a víg czimborák és a semmirekellők fejedelme; ezernyi álnevemmel és ezernyi húrt kezelve íjamon. A társadalom kitaszított magából, midőn ártatlan voltam. Istenemre mondom, hogy azóta elégtételt vettem magamnak a társadalmon! — Ho! ho! ho!

Erkölcsi fertőző anyag volt e férfi nevetésében. A hivalkodás egy neme csendült ki mély hangjából; nem a szégyen és a kétségbeesés tompa, görcsös kaczagása volt — harsány jókedvre vallott inkább! Gawtrey William olyan ember volt, ki hatalmas testi alkatával képes volt érzéki gyönyörűséget lelni mindenben. Megkedvelte azt a sok mérget is, mely mindennapi tápláléka volt.

— De az atyja — ő bizonyosan — —

— Az atyám — szakította félbe Gawtrey. — megtagadta tőlem azt a pénzt (jelentéktelen összeg volt az egész), melyet egyszer, az őszinte bűnbánat heves indulatában kértem tőle, hogy szerény foglalkozással tisztességes módon kereshessem meg kenyerem: ez a visszautasítás keserűvé tette számomra a bűnbánatot — mentségül szolgált eltévelyedésemre — már pedig a rossz lelkiismeret ugy kapkod a mentség után, mint a vízbefúló a szalmaszál után. És ez a kérlelhetetlen apa — ez az óvatos, erkölcsös, pénzéhes ember három hónappal azután még is beleugratta magát egy hozzá merőben idegen gézenguzzal valami nyerészkedő vállalatba, mely ötven százalékos nyereséggel biztatta: beleölt valami uzsoraüzletbe annyi pénzt, a mennyi elég lett volna arra, hogy megmentsen a romlástól száz olyan embert, mint én voltam, és bele vesztette mindenét; majdnem

egész vagyona elúszott e vállalkozásban; de még életben van és megvannak még a maga örömei: nem nyerészkedhetik már, de zsugorgathat: nem bánta volna, ha éhen pusztulok, mert ő maga életének minden órájában átérzi a koplalás gyönyörűségeit.

— Hát a barátja? — kérdezte Fülöp kisvártatva, és ifjui rokonérzése veszedelmes pihenőt tartott jóltevőjének mentségeinél; — mi lett belőle, és mi lett abból a szegény leányból?

— Barátomból nagy úr lett, reá szállott atyja peersége — egyike a legrégibbeknek — és fényes jövedelme. Még életben van. Nem bánom hát, tudja meg azt is, mi lett abból a szegény leányból! Sokszor hallani a csábításnak olyan áldozatairól, kik a dologházban vagy a szemétdombon pusztulnak el, bűnbánóan, megtört szívvel, végképpen lerongyolva, érzelegve; — meglehet, hogy gyakori az ilyen eset, de van ennél rosszabb is. Mert azt hiszem, rosszabb ennél, ha a szép, a bűnbánó, az oktalan, könnyenhívő áldozat utóbb csábítóvá lesz maga is — ha magába szívja a romlottságot attól, a kit szeretett — ha az érlelődés, a korhadás és a rothadás fokozatain át a festettképű, czifra, a kihívó, az önmagát kínálgató romlottságig sülyed — ha aztán hamis mosolygásával és hosszú számláival megrontja a vagyonos fiatalságot és ha, — a mi még rosszabb — minden másnál roszszabb, ha gyermekei, úgy lehet, leányai vannak, a kik ugyanarra a foglalkozásra nevelkednek, mint ő, a kiket elrekesztenek és kihizlalnak valami vén kéjencz számára, szívtelenül, ha ugyan lehet szívnek minősíteni a mérleget, melylyel a pénzt mérik; ilyen lett Mary; óh, bár halt volna meg inkább a kórházban! a szeretője a lelkét is épp úgy beszennyezte, mint a szépségét: midőn reáúnt, keresett számára más szeretőt. Harminczhatéves volt akkor, midőn Párisban találkoztam vele és tizenhatéves leányával. Nekem akkoriban volt pénzem, a mennyi csak kellett, otthonos voltam a szalonokban és az előkelő gentleman szerepét öltöttem magamra; eleinte nem ismert reám; és kereste az ismeretségemet. Mert tudnia kell, fiatal barátom, — mondotta Gawtrey, hirtelen félbeszakítva történetének fonalát — hogy nem vagyok egé-

szen az az alávaló kutya, a kinek esetleg gondol, ha mostani környezetemet nézi. Párisban — óh! maga nem ismeri Párist — bámulatosan forr a társadalom, melynek sokszor kerül fölül az alja. A békekötés idején jöttem ide; s azóta itt töltöttem mindig az év nagyobbik felét. Az energiának és az életnek azok a hatalmas tömegei, melyek a császári rendszer nagy olvadása következtében elszakadtak és tovaúsztak az árral, szörnyű jéghegyek gyanánt fenyegetik az állam hajóját. Sokan azt hiszik, hogy a Napoleonizmusnak immár vége — holott éppen csak most jelentkeznek hatásai. A társadalom ketté hasadt egyik végétől a másikig, és nevetnem kell azon a kisded ügyeskedésen, melylyel össze akarják tartani. De, hogy a dologra térjünk, Párisnál, mondom, a kalandorok számára kívánatosabb otthon nincsen — olyan megszokott valami itt az új arcz és az új jövevény, hogy egyik sincs kitéve tolakodó kérdéseknek; oly mindennapi látvány itt az egy nap alatt szerzett és egy hónap alatt elvesztett vagyon; nem szólva bizonyos körökről, senki sem ólálkodik az ember nyomában, hogy megtudja kilétét, származását és kifürkészsze gyönge oldalát! Egy vékonydongájú görög poéta ólmot tett a zsebébe, hogy el ne vigye a szél; — rakjon aranyat a zsebébe, és Párisban szembeszállhat a világ legnagyobb szelével — akár a vén Aeolus lehelletével — a Botránynyal is! Nos, hát, akkor éppen volt pénzem, — nem tartozik ide, hogy mi úton-módon jutottam hozzá — és volt egészségem, jókedvem is; és szívesen láttak azokban a zárt körökben, a minők vannak a világ minden nagyvárosában, de legkülönösebben Franczia országban, a hol az élvezet az a ragaszték, mely sok-sok széthúzó parányt tart össze egymással: itt, mondom, reátaláltam Maryra és egykori barátomtól született leányára, — még romlatlan volt a leány, de, *sacré!* a bűnnek micsoda fertőjében! Ismertük egymás titkát, Mary meg én, és hallgattunk róla: ő nagyobb gazficzkónak tartott, mint a minő voltam, és bizalmasan megvallotta nekem azt a szándékát, hogy eladja a gyermekét egy gazdag ángolnak. Másrészről az a szegény kis leány is reám bízta titkát, hogy mennyire irtózik azoktól a jelenetektől, melyeknek tanúja volt és

azoktól a tőröktől, melyeket reá kivetettek. Mit gondol, mi óvta meg ártatlanságát e sok veszedelem közepette? Bah! soha sem fogja eltalálni! — Egyrészről az, hogy ha sokszor mételyként hat a példa, akárhányszor el is rettent, de legfőképpen az, hogy a leány szeretett. Már pedig annak a leánynak, ki tiszta érzelemmel szeret egy férfiút, olyan amuletje van, mely csúffá teszi a bűn minden igyekezetét. E férfiú egy szép olasz ifjú művészember volt, ki sűrűn járt házukhoz. Választanom kellett az anya és leánya között — és én a leányát választottam.

Fülöp megragadta Gawtrey kezét, megszorította melegen, — a semmirekelő pedig folytatta:

— Tudja-e, hogy úgy szerettem azt a leányt, mint egykor az édesanyját, és mégis másképpen; olyan volt, a minőnek az anyját hittem; csakhogy nála is szebb, kedvesebb volt, nála is megnyerőbb, a szíve pedig épp oly csordultig volt szeretettel, mint az anyjáé hiúsággal. Úgy szerettem e gyermeket, mintha saját leányom lett volna — reávettem, hogy hagyja el anyja házát, — elrejtettem — láttam egybekelni azzal a férfiúval, a kit szeretett — én adtam oda neki, aztán nem láttam viszont hónapokig.

— Miért nem?

— Azért, mert börtönben ültem az alatt! A fiatal emberpár nem élhetett meg a levegőből; odaadtam nekik mindenemet s hogy még többet tehessek értök, olyan valamit tettem, a mi nem tetszett a rendőrségnek; nagy bajjal húztam ki magam a kátyúból: de hát népszerű — nagyon népszerű ember vagyok ám, és egy csomó nem túlságosan lelkiismeretes tanú segítségével megmenekültem! Midőn szabadlábra helyeztek, nem akartam őket meglátogatni, mert nagyon le voltam rongyolódva: a rendőrség is szemmel tartott még és nem akartam volna ártani nekik a világért sem! A szegény bohók! milyen sok bajuk is volt: a férj nagyon keveset kereshetett a művészetével, pedig azt hiszem, hogy nagyon ügyes ember volt a maga dolgában, és a pénz, a mit tőlem kaptak, nem tarthatott örökké. A Champs Elysées közelében laktak, és éjnek idején oda szoktam

lopódzkodni, hogy az ablakon át figyelhessem őket. Olyan boldognak, olyan szépnek, olyan jónak látszottak; de a férj betegesnek tünt fel előttem s láttam, hogy — mint az olaszok általában — eped hazájának hév levegőjéért. De nemcsak a szemlélődésre született az ember, hanem arra is, hogy tegyen valamit, — folytatta Gawtrey allegro tempo-ra csapva át hirtelen; — s a sors visszaterelt régi útaimra, melyek bizony alantabb jártak, mint annak előtte. Londonba mentem, csak éppen, hogy szellőztessek egy kissé a reputációmon, s mire, tűrhetően jó viszonyok közt, visszakerültem, a szegény olasz már a föld alatt volt, Fanny pedig egy fiúgyermekével, s egy másik gyermekkel a szíve alatt, özvegységre jutott. Felkerestem hát ujra, mert anyja reátalált és ott volt körülötte ördögi kedvességével; de Isten kegyes volt hozzá és elvette őt mindkettőnktől: meghalt, egy kis leánynak adva életet és hozzám fordult utolsó szavaival, hozzám esengett — hozzám — a kalandorhoz — a szélhámoshoz — a semmirekellőhöz — hogy őrizzem meg gyermekét saját anyjának karmaitól. Nos hát, meg is tettem mindent, a mit csak tehettem e szép gyermekért; de a fiú elsorvadt, mint az apja és odakünn nyugszik a Père-la-Chaiseban. A leánya itt van Párisban — meg fogom mutatni egyszer. Szegény Fanny! ha valaha megengedi az ördög, meg fogok változni az ő kedvéért; de addig is gondoskodnom kell róla, az ő kedvéért, hogy legyen mit őrletni a malomban. Történetemnek vége van, mert nem szükséges, hogy elmondjak mindent azokról a csinyekről, melyeket elkövettem — és azokról a szerepekről, melyeket az életben eljátszottam. Soha gyilkos, betörő, útonálló nem voltam, és nem voltam az sem, a mit a törvény tolvaj néven emleget. Csak azt mondhatom, a mit az előbb mondottam, hogy fortélyom után éltem s ez a tőke tűrhetően jól kamatozott nekem. Voltam színész, voltam kölcsönközvetítő, orvos, az állati delejesség professzora (ez volt csak a jövedelmező mesterség, míg divatját nem múlta, de talán divatba jön még); voltam ügyvéd, házügynök, porczellán- és ritkaság-kereskedő; volt szállóm; szerkesztettem hetilapot; láttam Európának majdnem minden fővárosát és meg-

ismerkedtem jó egynéhány börtönével; de az olyan ember, a kinek van sütnivalója, mindig csak talpra esik.

— És az atyja? — kérdezte Fülöp; és most megemlítette Gawtreynek azt a beszélgetést, melynek a temetőben véletlenül tanúja volt, s a melyről mindezideig, természetes finomérzésből, mélyen hallgatott.

— No, ha úgy van, — mondotta házigazdája, és könnyű pir futott át vonásain, — megmondom, hogy ámbár atyám szigorát és fukarságát okolom nem egy botlásom miatt, mégis a szeretet egy nemével voltam hozzá mindig; és midőn Londonban jártam, történetesen meghallottam, hogy közel van a megvakuláshoz, és együtt él egy vén szipirtyóval, a gazdasszonyával, ki menten a másvilágra küldené egy porczió magnéziával, mihelyt reá vehetné, hogy az ő javára írja meg végrendeletét. Felkerestem hát és — — De hallom, tanúja volt, hogy mi történt közöttünk.

— Úgy van; és hallottam azt is, hogy szólította a nevén, midőn már késő volt, és láttam, hogy arczán végigpereg a köny.

— Úgy volt-e csakugyan? — meg mer esküdni reá? — kiáltotta Gawtrey hévvel; aztán kezét a homlokára szorítva, elborongott magában néhány pillanatig.

— Ha történnék velem valami, Fülöp, — mondotta hirtelen — talán atyja lesz mégis Fannynak; és ha megszereti őt, e gyermek kárpótolni fogja minden bánatért, melyet, úgy lehet, én okoztam neki. Hopp! most, hogy éppen reá gondolok, felírom önnek a czímét — meg ne feledkezzék róla soha — íme! Itt az ideje, hogy lefeküdjünk.

Gawtrey elbeszélése mély hatással volt Fülöpre. Sokkal fiatalabb, sokkal tapasztalatlanabb volt és sokkal inkább elragadta magával az elbeszélő szenvedelme, semhogy beláthatta volna, hogy Gawtrey voltaképpen sokkal több joggal illethette volna váddal önmagát, mint a végzetet. Mert ha igaz volt is az, hogy ártatlanul keveredett bele méltatlan nagybátyjának gyalázatába, nem kevésbbé volt igaz, hogy együtt maradt e nagybátyjával, noha tudta róla, hogy közönséges szélhámos; és ámbár igaz, hogy barátja elárulta, de

tudhatta előre, hogy e barátjának nincs sem elve, sem tisztessége. De van-e mit csodálni rajta, hogy a forrólelkű ifjú mindebből nem vett észre semmit — s hogy csak azt a jó szívet látta, mely megőrzött egy szegény leányt a bűnbeeséstől, s mely arra vágyott, hogy vígasztalója lehessen kérlelhetetlen, zsugori édesatyjának. Még azok az ujjmutatások is, melyeket öntudatlanul ejtett el azokról a csalafintaságokról, melyeket nagyon fogyatékosan takart el a „nagy iskolásfiú csinytevéseinek" vidám frázisával, vagy elkerülték Fülöp figyelmét, vagy pedig elnéző megitélése alá estek az ifjú, tüzes és háladatos szív részvételének és tapasztalatlanságának.

NEGYEDIK FEJEZET.

»S ez asszony idegen!
Nők — őrizkedjetek a nőktől.«
MIDDLETON.

»Mint legjobban legkisebb gyermekünket
Szeretjük, épp úgy utolsó gyümölcse
Érzésünknek, bármilyen is, legédesb:
Mert hisz valóban szüretünk utólja,
Utolsó vígságunk a tél előtt!«
WEBSTER: Az ördög pere.

»Nagyon szeretnéd tudni, mi a szív?
Megmondom: ellentétes végletekből
Összerótt valami!«
ROWLEY.

Mondottam, hogy Gawtrey elbeszélése mélyen hatott Fülöpre; fokozták e hatást későbbi, még nyiltabb és fesztelenebb beszélgetéseik. Semmi kétség, volt ez ember valójában valami végzetes igézetesség, mely eltakarta hibáit. Úgy lehet, testi alkatának tökéletességéből fakadt ez igézet, egészségéből, mely minden körülmények közt csapongóvá és belsőségessé tette kedvét, és pezsgő, friss véréből, mely állandóan nyitva tartotta szívének pórusait. Hanem azért, minden jóságos ösztönével és nagylelkűségének minden felbuzdulásával, és daczára annak a módszerének, melylyel, természetesen, mindenképp azon volt, hogy minél kedvezőbb színben mutassa magát Fülöpnek, s a melylyel igyekezett szépíteni és takargatni viselt dolgait, — még is csak gazficzkó volt minden ízében, veszedelmes, kétségbeesett, kérlel-

hetetlen és vakmerő; ha bántotta valami, meglátszott bozontos szemöldökének összehúzódásán, a homlokán levő erek megduzzadásán, nagy orrlyukainak kitágulásán, hogy olyan ember ő, ki czéljára tör minden akadályon át, — indulatos, féktelen, daczos, elszánt; valóban ezek a tulajdonságai szerezték meg számára társai közt a tekintélyt, kedveltté pedig nyájas és derűs egyénisége tette; valósággal megtestesülése volt annak a hatalmas szellemnek, melyet a világ törvényei hívnak ki a világ ellen, s mely a világ igaztalanságát nagyban: rettentő fenyítékkel, kicsinyben: csak bosszantással és zaklatással torolja meg, mint a patkány, mely az elefánt körmét rágja: ez a szellem, mely a nagy színházban óriási nagysággal és fenséggel jelentkezik, a háborúk és forradalmak, egy Mirabeau, egy Marat, egy Napoleon képében; mely a kisebb színpadon a demagógok, a rajongó filozófusok és a néplázító írók szerepében mutatkozik; a tiltott deszkákon pedig, melyeknek füstös lámpái előtt a társadalom számkivetettjei ülnek, — nézők és színjátszók egy személyben — soha olyan ficzkót a világra nem hozott, ki nagyobb tökéletességgel, vagy tragikusabb méltósággal adta volna szerepét, mint Gawtrey William. Eredeti nevén említem őt; mert a mi az álneveit illeti, magának Bacchusnak sem volt belőlük több, mint ennek a férfiunak.

Birnie egy nap előkelően öltözött hölgyet vezetett be mr. Love, alias Gawtrey hivatalos szobájába. Fülöp az ablaknál ült és most olvasta először a Candide-ot, mely könyv, az egy Rasselas-t kivéve, a legkétségbeesettebb és a legszomorubb játék volt, melyet az alkotó talentum valaha űzött az emberiséggel. A hölgy zavarodottnak látszott egy kissé, látva, hogy mr. Love nincs egyedül. Hátralépett, és arczán sűrűbbre vonva a fátyolt, így szólt francziául:

— Bocsánatot kérek, négyszemközt óhajtanék beszélni kegyeddel.

Fülöp felállt, és távozni készült, midőn a hölgy, reávetve fürkésző szemét, melynek fénye átvillant a fátyol szövedékén, szeliden így szólott:

— De talán titoktartó ez a fiatal úr.

— Nemcsak, hogy titoktartó, hanem maga a titoktartás! — fogadott fiam. Megbízhatik benne — becsületszavamra mondom, megbízhatik benne, asszonyom! — és mr. Love kezét a szívére tette.

— Nagyon fiatal, — mondotta a hölgy és önkéntelen részvét szólalt meg hangjában, a mint rendkívül fehér kezével kinyitotta köpenyének kapcsát.

— Annál inkább átérezheti a nőtelenség átkát, — felelte mr. Love mosolyogva.

A hölgy egy kissé föllibbentette fátyolát, és előtünt szép ajka és fogainak fehér gyöngysora; mert, komolyan bár, de ő is mosolygott, a mint Morton felé fordulva, így szólt:

— Úgy látom, kegyed jobban illenék be a templom papjának, mint alkalmazottjának. Mindamellett, mr. Love, hogy félre ne értsük egymást: nem azért jöttem ide, hogy házasságot kössek, hanem inkább azért, hogy megakadályozzak egy házasságot. Azt hallom, hogy monsieur le vicomte de Vaudemont igénybe vette az ön szolgálatait. Én a vicomte családjához tartozom; nagy súlyt vetünk reá mindannyian, hogy ne menjen bele ily különös, és, bocsánat a kemény szóért, ily nem illő helyzetbe, mert alig lehetne másnak minősíteni egy nyilvános intézet által közvetített házasságot.

— Biztosítom róla, asszonyom, — felelte mr. Love méltósággal — hogy a legelőkelőbb — —

— *Mon dieu!* — vágott közbe a hölgy, türelmét veszítve — kíméljen meg vállalatának dicséretétől: nem vonom kétségbe, hogy nagyon derék egy intézet és a legnagyobb mértékben megfelel a grizetteknek és a fűszerkereskedőknek. De a vicomte előkelő származású és kiváló családi összeköttetésű férfiú. Egyszóval, képtelenség az, a mire készül. Nem tudom, minő díjazásra tart számot mr. Love; de ha úgy tudja intézni dolgát, hogy monsieur de Vaudemontnak meg legyen a szórakozása s meghiusít minden összeköttetést, a melyre készül, kétszeresét kapja meg a díjának, bárminő is az. Megértett engem?

— Tökéletesen, asszonyom; mindamellett koránt-

sem ez az ajánlat fog engem leszerelni, hanem az az óhajtásom, hogy kedvére tehessek ily bájos hölgynek.

— E szerint rendben vagyunk? — mondotta a hölgy egykedvűen; és így szólva, szemét ismét Fülöpre vetette.

— Ha asszonyom még egyszer megtisztel látogatásával, be fogom avatni terveimbe, — mondotta mr. Love.

— Igen, eljövök még egyszer. Jó reggelt! — Midőn felkelt és elment Fülöp mellett, egészen hátravetette fátyolát és minden kaczérságtól ment, de kiváncsi, fürkésző és talán csodálkozó pillantást vetett reá, pillantást, minővel a művész nézhet egy festményt, melyet értékesebbnek hisz, mint remélte volna, tekintve a helyet, a hol felfedezte. A hölgynek szép és nemes volt az arcza, és Fülöp erős elfogódást érzett szivében, midőn fejének könnyű meghajtásával, kilépett a szobából.

— Oh! — mondotta kaczagva Gawtrey — nem első eset már, hogy megfizetett a rokonság azért, hogy bontsam fel azt a házasságot, melyet én hoztam össze. Istenemre! ha valaki arra nyithatna irodát, hogy megszabadítsa egymástól a házas embereket, Krözus válnék belőle rövidesen! Jól van, jól, ez tökéletesen elég lesz nekem arra, hogy monsieur Goupillet most már összeboronáljam mademoiselle de Courvallal. Eddig haboztam egy kissé a fűszeres és a vicomte közt. De most már lebonyolítom az ügyet. Hallja-e, Fülöp, azt hiszem, hódítást tett az imént?

— Ostobaság! — mondotta Fülöp, elvörösödve.

Mr. Love még aznap este csakugyan beszélt a fűszeressel és Adéllal, s kitűzték az esküvő napját. Minthogy monsieur Goupille nagyon kiváló egyéniség volt a Faubourgban, mr. Love különösen szerencsét kívánt magának a házassághoz; s a maga és társa nevében örömmel fogadta el a meghívást, hogy tiszteljék meg jelenlétökkel a lakodalmi ünnepet.

Egy vagy két estével az előtt a nap előtt, melyre ki volt tűzve monsieur Goupille esküvője az előkelő Adéllel, Gawtrey, miután Birnie eltávozott, megtette szokott előkészületeit, hogy kellemes estét rendezzen magának. De a szivar és a puncs ez egyszer mintha nem tette volna

meg kellő hatását. Gawtrey szomorú és hallgatag volt: Morton pedig reágondolt a két ragyogó szemére annak a hölgynek, ki oly erősen állást foglalt vicomte de Vaudemont szerelmével szemben.

Végre is Gawtrey szakította meg a csendet.

— Fiatal barátom, — mondotta — említést tettem már a kis *protégée-ről;* ma reggel játékot vettem neki; szép teremtés: holnap lesz a születése napja, akkor lesz hat éves. De — de — Gawtrey e szónál nagyot sóhajtott, — tartok tőle, hogy itt nincs egészen rendben, — és kezével a homlokára mutatott.

— Nagyon szeretném látni, — mondotta Fülöp, nem ügyelve ez utóbbi megjegyzésre.

— Meg is látja, tartson velem holnap. Hejh! nem szeretnék meghalni, már ő miatta sem.

— Az a nyomorult rokona igyekszik-e még mindig a kezébe keríteni?

— A rokona! Nem; ő már nincs többé, meghalt két évvel ezelőtt! Szegény Mary! Én — no, bolondság az egész. De Fanny kolostorban van ez idő szerint; nagyon kedves hozzá mindenki, az igaz, hogy jól meg is fizetek érte; ha meghalnék, és nem fizetne érte senki, — még egyszer kérdem, mi lenne vele, ha csak, mint az imént mondottam, az atyám — —

— De hisz azon az úton van, hogy vagyont gyűjtsön?

— Ha így folynak tovább a dolgaim, akkor igen; de örökös rettegésben élek; a rendőrségnek hiúz-szeme van ebben az átkozott városban: és a kérdésnek ez még a könnyebbik fele.

— Miért nem tartja magánál azt a gyermeket, ha már oly nagyon szereti? Nagy öröme telnék benne.

— Hát gyermeknek, leánynak való ez a hely? — kérdezte Gawtrey, türelmetlenül dobbantva lábával. — Megbolondulnék, ha látnám, hogy az a holtképű gazember reámereszti a szemét!

— Birnieról beszél? Hogyan tűrheti magánál?

— Ha majd annyi idős lesz, mint most én, megtudja, miért tűrjük azokat, a kiktől félünk, miért fogadjuk barátságunkba az olyant, a ki másképp a legádázabb

ellenségünk volna; nem, nem — semmi sem szabadíthat meg ettől az embertől, csak a halál. És — és — tette hozzá Gawtrey elsápadva, — nem tudom meggyilkolni azt, a ki a kenyerem eszi. Kis barátom, vannak ám az érzelemnél erősebb kötelékek is, melyek gályarabok módjára fűzik egymáshoz az embereket. A ki akasztófára viheti az embert, nyakába veti az embernek a kötelet és úgy vezeti annál fogva, mint az ebet.

Borzadály fogta el az ifjú hallgatót. Ugyan mi lehetett az a sötét, csak e két ember által ismert titok, mely látszólagos alárendeltjéhez és eszközéhez kötötte Gawtrey William erős akaratát és elszánt véralkatát?

— De félre a sötét gonddal! — kiáltotta Gawtrey, erőt véve magán. — És Birnie végre is nagyon használhető ficzkó, és épp oly kevéssé fordulhat ellenem, mint én ő ellene! Miért nem iszik már?

»Hallottad-e hírét Wattle kapitánynak?«

és Gawtrey rágyújtott egy tivornyázó dalra, melyben Fülöp semmiképpen sem talált semmi vidámságot, s a melylyel amaz is felhagyott hirtelen, és felkiáltott:

— Úgy vigyázzon, hogy említést ne tegyen Birnienek Fannyról; titkaim ő vele nem ilyen természetűek. Nem árthatna ugyan neki, a szegény kis báránynak! — legalább, a mennyire én látom a dolgokat, nem. De az ember soha sem lehet egészen nyugodt a báránykája felől, ha egyszer már a mészáros elé vitte.

Másnap vasárnap lévén, az iroda zárva volt és Fülöp meg Gawtrey a kolostorba mentek. Kívülről szomorú épület volt ez a ház, de jó karban tartott nagy kertje volt belül, mely a téli időben is szép és kellemes volt a csúf utczákhoz képest. Bevezették őket egy szobába, melynek ablaka a zöld pázsitra és a borostyánnal befuttatott távoli kerítésfalakra nézett. És Fülöpnek eszébe jutott a saját gyerekkora, midőn letekintett e magános hely békéjére.

Az ajtó kinyílt — megszólalt a gyermeki hang, az öröm és elragadtatás hangja; és egy gyermek, könnyű és szép, mint a tündér, Gawtrey nyakába ugrott.

Hozzásímulva, megcsókolta arcát, kezeit, ruháját, oly hévvel, mely mintha nem is illett volna korához, és kaczagott, sírt, szinte egy lélekzetre.

Gawtrey maga is épp oly megindultnak látszott; megsímogatta a gyermek haját roppant kezével és mindenféle kedveskedő néven szólítgatta, reszkető hangon, mely hiába erőltette magára a vidámságot.

Végre előszedte zsebéből a magával hozott játékot, kirakta mind a padlóra és nagy testével maga is lekuporodott melléje. Közben a gyermek hozzá rohant és hol a játék után nyúlt, hol meg visszatért hozzá és mellére hajtva fejét, nyugodtan a szemébe nézett, mintha sokalna egyszerre annyi örömet.

Morton, mindkettőjüknek észrevétlenül, karját összefonva állt mellettük. Visszagondolt elveszett, hálátlan öcscsére és így dünnyögött magában:

— Bolond ember! Ha megnő, úgyis elpártol tőle!

Fanny, arczának vonásaival elárulta atyjának olasz eredetét. Szokatlanul viruló színe volt, a mely ámbár Olaszországban sem mindennapos, mégis csak amaz ország leányainak sajátossága, s illett nagyon hajának bámulatos fényéhez és sötét szemének tiszta és tökéletes szivárványhártyájához. Soha felpattant cseresznyeszem pirosabb nem volt, mint ez a harmat-ajak s a födetlen nyak, a gömbölyű kar színe káprázatosan ütött el fehérségével sötét hajától és arczának bíborpirosságától.

Fanny most hirtelen kiszökött Gawtrey karjából és Mortonhoz sietve, sóváran nézett reá és így szólt hozzá francziául:

— Ki vagy te? A holdból jöttél? — Azt hiszem, onnan. — Aztán hirtelen megállt, valami altatódal-félébe fogott, halkan, egykedvűen dudorászva, mintha nem is volna tisztában értelmével. A mint így énekelt, Morton, reá nézve, különös és gyötrő kétség hatalmába esett. E gyermeknek, ámbár szelíd volt a szeme, mégis oly különös merevség ült a tekintetében.

— És miért jönnék én a holdból? — kérdezte.

— Azért, mert oly szomorúnak és különösnek látszol. Nem szeretlek — nem szeretem a holdat, nagyon fáj tőle itt! — és két kezét a halántékára tette. — Hoz-

tál-e valamit Fannynak — a szegény, szegény Fannynak? — és hosszasan időzve e jelzőnél, szomorúan rázta a fejét.

— Hiszen gazdag vagy, Fanny, ezzel a sok játékoddal.

— Az vagyok? — mindenki azt mondja nekem: szegény Fanny! — mindenki, csak papa nem; — és azzal oda szaladt Gawtreyhoz és a vállára hajtotta fejét.

— Papának szólít! — mondotta Gawtrey, és megcsókolta; — nem azt mondotta-e? — Áldja meg az Isten!

— És ugy-e nem csókol meg senki mást, csak Fannyt — ugy-e nincs más kicsi leánya, mint én? — mondotta a gyermek, komolyan és most már nem oly merev nézéssel, mint a minővel elszomorította Mortont.

— Nincs más — nincs, — nincs senkim ezen a világon és talán a másikon sincs, csak te magad! — és a karjába szorította. — De — tette hozzá némi szünet múlva — ide hallgass, Fanny; neked szeretni kell ám ezt az urat. Ő jó lesz hozzád mindig: és van neki egy kis öcscse, a kit oly nagyon szeretett, mint én téged.

— Nem, nem akarom szeretni — nem akarok szeretni mást, csak téged és a húgocskámat.

— A húgocskádat! — Ki a te húgocskád?

A gyermek arcza ismét szinte bárgyú kifejezést öltött. — Nem tudom, nem is láttam soha. Olykor hallom, de nem értem meg, a mit mond. — Csitt! — ide jőjj! — és lábujjhegyen odalopódzott az ablakhoz. Gawtrey utána ment és kinézett.

— Hallod-e most? — kérdezte Fannyi. — Mit mond?

A mint így beszélt a leányka, az örökzöld bokrok között megszólalt egy madár, éles, panaszos rikoltással, — mert rikoltás volt inkább, mint madárfütty — amolyan kiáltásféle, minőt télen hallat a rigó, s mely szorongást, fájdalmat, türelmetlenséget látszik kifejezni.

— Mit szólt? — nem mondanád meg nekem? — kérdezte a gyermek.

— Ej! madár az; miért mondod a testvérednek?

— Nem tudom! — azért, mert — azért — mert — nem tudom — nem szenved-e? — segíts rajta, papa!

Gawtrey egy pillantást vetett Mortonra, kinek mély részvét látszott az arczán, és lábujjhegyen közeledve, halkan így szólt hozzá:

— Azt hiszi, hogy komoly baja van itten? Nem, nem, kinövi — bizonyos vagyok benne, hogy kinövi!

E közben Fanny újra leült a padlóra és összerendezgette a játékát, de látszott, hogy nem leli bennök semmi örömét.

Gawtreynek végre távoznia kellett. Behívták a fogadószobába a világi testvért, ki Fannynak gondviselője volt, és ekkor egyszerre megváltozott a gyermek — arcza bíborvörösre vált — zokogott haragjában és fájdalmában; „hogy nem hagyja el papát — nem megy — nem, a világért sem!“

— Mindig így vagyok vele, — súgta Gawtrey Mortonnak, zavarodott és mentegetőző hangon. — Olyan nehéz megszabadulni tőle. Ugyan menjen oda hozzá és tartsa szóval, míg én kilopódzom.

Morton odalépett a gyermekhez, a ki éppen viaskodott a béketűrő, jólelkű testvérrel, és addig csitítgatta, addig beczézte, míg reá vetette könyben úszó nagy szemét, és bánatosan így szólt hozzá:

— *Tu es méchant, tu.* Szegény Fanny!

— De milyen szép ez a kis bábu, — kezdette a testvér.

A gyermek örömtelen szemmel nézte.

— És papa elmegy, és meghal!

— Valahányszor monsieur elmegy, — súgta az apácza — mindig azt mondja, hogy meghalt, és csöndesen álomba sírja magát; ha monsieur visszatér, akkor azt mondja róla, hogy feltámadott. Azt hiszem, valaki egyszer mondhatott neki valamit a halálról; és most, ha valakit elveszít a szeme elől, azt hiszi, hogy *az* a halál.

— Szegény gyermek! — mondotta Morton, és hangja reszketett.

A gyermek reávetette szemét, mosolygott, megczirógatta arczát kicsiny kezével, és így szólt:

— Köszönöm! — Igen! — *szegény* Fanny! Oh! elmegy — nézd! — hadd megyek én is — *tu es méchant.*

— De, — szólt Morton szelíden csitítgatva — tu-

dod-e, hogy megszomorítod? — hogy megríkatod, ha bánkódol. Ne keserítsd úgy!

A gyermek mintha megilletődött volna, egy pillanatig lehajtotta fejét, gondolkozni látszott, aztán lebocsátkozva Morton öléből, odaszaladt Gawtreyhoz, feléje nyújtotta cseresznyeajkát, és így szólt:

— Még egy csókot!

Gawtrey megcsókolta és elfordította fejét.

— Fanny jó leány! — és a mint ezt mondotta, visszatért Mortonhoz, és kicsiny újjait a szemére tette, mintha be akarná húnyni, hogy ne lássa, mikor Gawtrey elmegy, vagy mintha vissza akarta volna fojtani könynyeit.

— Most add ide a bábumat, Mária testvér.

Morton mosolygott és felsóhajtott, a gyermeket, ki már nem ellenkezett, az apácza ölébe tette és kiment a szobából; de midőn az ajtót betette, visszanézett, és látta, hogy Fanny kiszakította magát a testvér kezéből, a földre vetette magát, és sírt, de nem hangosan.

— Nem aranyos gyermek ez? — mondotta Gawtrey, midőn az utczára értek.

— Csakugyan rendkívül szép gyermek!

— És szereti-e majd, ha minden pénz nélkül hagyom hátra, — kérdezte hirtelen Gawtrey. — Azért vonzódtam önhöz kezdettől fogva, mert láttam, hogyan szereti az anyját meg a testvérét. Úgy van, — folytatta Gawtrey mély komolysággal — úgy van, és bármint forduljon sorsom, rajta leszek minden erőmmel, hogy magát, szegény fiam, megóvjam a bűntől; s mi több, hogy tiszta maradjon még az oly dolgoktól is, melyek elég könnyen hozzátapadnak az én megviselt lelkiismeretemhez. Viszonzásul, ha egykor módja lesz reá, legyen jó hozzá, — igen, legyen jó hozzá! én pedig egy rossz szót sem szólnék, ha egykor bár mint koronatanu állna is velem szemben.

— Gawtrey! — szólt Morton szemrehányóan és szinte felháborodva.

— Ugyan, megestek már efféle dolgok! De mondja meg igaz lelkére, hiszi-e, hogy nagyon különös ez a gyermek — hogy nagyon tökéletlen?

— Nem láttam elégszer arra, hogy ítéletet mondhassak róla, — felelte Morton kitérően.

— Olyan változékony, — folytatta Gawtrey csökönyösen; — olykor azt hinné az ember, hogy érettebb, mint korától várná az ember, oly mélyen járó, okos gondolatai vannak; de a következő pillanatban már belevisz a kétségbeesésbe. Ezek az apáczák nagyon ügyesek a nevelésben; — legalább annak mondják őket. Az orvosok is jóval biztatnak; tudja, a szegény anyja nagyon boldogtalan volt, midőn a világra hozta — valósággal félrebeszélt, — ez lehet az oka. Sokszor azt képzelem, hogy az állapota miatt érzett örökös izgalmam miatt szeretem oly nagyon; láthatja, hogy olyan teremtés ő, ki egymagában soha sem boldogulhat. Okvetetlenül pénzt *kell* szereznem neki; valamicskét már letettem számára a főnöknő kezébe és nem nyúlnék hozzá e pénzhez, még ha az éhenpusztúlástól menteném is meg magam általa! Ha pénze lesz, az emberek majd csak szívesek lesznek hozzá. Aztán meg, — folytatta Gawtrey — tudnia kell, hogy senkit a világon nem szeret, csak engem — engem, a kit nem szeret senki más! Jól van, jól, most vissza a boltba!

Midőn hazaértek, a szobaleány tudtukra adta, hogy egy úri hölgy járt a háznál és kérdezősködött monsieur Love és a fiatal úr után, és szemmel láthatóan nagyon elkedvetlenedett amiatt, hogy egyiküket sem találta otthon. A leírásból Morton azt következtette, hogy a szép ismeretlen volt, és vesztesnek érezte magát, hogy nem lett semmi a találkozásukból.

ÖTÖDIK FEJEZET.

«Szokott munkában volt a sanda ficzkó:
Gyanútlanokat tőrbe csalva egyre,
S még az okost is, mint mondám, megejtve.
De közeledni most hogy látta ott
A szépruhás fenséges lovagot,
Elhagyta lélekjelenléte őt.«
THOMSON: A henyeség vára.

Felvirradt az a reggel, mely egyesítendő volt monsieur Goupillet mademoiselle Adèle de Courvallal. A szertartás véget ért s a menyasszony és a vőlegény

illő méltósággal esett át a súlyos istenitéleten. Csak az előkelő Adèle látszott sokkal őszintébben izgatottnak, semmint mr. Love igazoltnak tartotta volna; nagyon ideges volt a templomban és sűrűbben vetette szemét az ajtóra, mint az oltárra. Talán kedve lett volna megszökni; de vagy nagyon késő volt már erre, vagy még nagyon is korán. A pap reájuk adta az áldást, a boldog pár barátaival a *Cadran Bleu*-be vonult, a párisi jómódu polgárság e kedvelt *restaurant*-jába. Ott rendelte meg mr. Love a fűszeres számlájára a rendkívül ízletes lakomát.

— *Sacré!* Ugyancsak nem takarékoskodott, monsieur Lofe, — mondotta monsieur Goupille meglehetősen panaszos hangon, midőn végignézett a csinált virággal kidíszített hosszú termen és az ötven személyre terített asztalon.

— Ugyan, ugyan! — felelte mr. Love — majd behozhatja később. Gondoljon a szép vagyonra, melyet konyhájára hozott.

— Szó sincs róla, csinos összeg, — mondotta monsieur Goupille — a jegyző is nagyon meg volt elégedve.

— Nincs Párisban az a házasság, mely ennél nagyobb becsületemre válnék, — mondotta mr. Love; és előlépett, hogy fogadja a sok bókot és szerencsekívánatot a vendégeknek azon részétől, melynek tudomása volt jó szolgálatairól. Annyi bizonyos, hogy vicomte de Vaudemont nem volt köztük. A tájékára se ment mr. Lovenak, mióta Adéle a fűszerest választotta helyette. De madame Beavor, violaszín díszítésű fehér kalapjában, szentimentálisan ott csüngött a lengyel karján, ki nagyon méltóságteljesen tartotta magát hófehér választottjával; és mr. Higgins — mr. Love révén — ismeretségbe esett egy kicsiny barna kreolnővel, kinek hamisak voltak a gyémántjai és epedő volt a szeme; úgy, hogy mr. Lovenak elégtétellel dagadhatott a szíve, látva a küszöbön álló sokféle üdvösséget, melynek mind ő volt a kútforrása. Hymen templomának ez a főpapja valóban soha sem volt nagyobb, mint ezen a mai napon; soha sem látszott üzlete szilárdabb alapon nyugvónak,

jó híre általánosabbnak, szerencséje biztosabbnak. Ő volt a lelke az egész társaságnak.

Midőn a lakoma véget ért, a vendégek készülődtek a tánczra. Monsieur Goupille, testhez álló, a szokottnál is feszesebb, kiválóan finom nankingból készült, vadonatúj térdnadrágjában és csíkos selyemharisnyájában egy faubourg-beli gazdag pástétomsütő hölgyével nyitotta meg a tánczot; mr. Love a menyasszonyt vezette karján. Az est későre hajlott; és Monsieur Goupille több más szertartásos táncz után elérkezettnek látta a jogát arra, hogy egyet a hitvesi gyöngédségnek szentelhessen. A párokat füzértánczra szólították és a fűszeres az előkelő Adèle szép kezét kérte. Körülbelül ez idő tájt lépett be a terembe két férfiú, kit eddig nem vett észre senki, és az ajtó nyílásába állva, vizsga szemmel látszottak kísérni a tánczosokat, mintha kerestek volna valakit. A fejöket hol előre, hol meg hátra — hol fölfelé, hol meg lefelé billentették — most várakoztak, — majd meg lábujjhegyre álltak. Az egyik nagy, hosszú pofaszakállas, világosszőke férfiú volt; a másik kicsiny, sovány, választékosan öltözött uri ember, ki kezével társának karjába kapaszkodott, és olykor-olykor a fülébe súgott valamit. A pofaszakállas úr torokhangon felelt, a mi elárulta, hogy német az istenadta. A fürge tánczosok nem vették észre a jövevényeket. Annál inkább észrevették őket a körülöttük állók és kiváncsi suttogás kelt a teremben; ugyan kik lehettek? — Ki hívta meg őket? — Arczukat nem ismerte senki a Faubourgban — talán bizony Adèle rokonai voltak?

Hév elragadtatással keringett tova a bájos menyasszony, monsieur Goupille pedig, óvatosan törölgetve homlokát, bámulta könnyűségét; midőn a pofaszakállas úriember, kiről az imént szóltam, egyszerre kilépett a társa mellől és hangosan elkiáltotta:

— *La voilà! — sacré tonnerre!*

Hallva e hangot — látva e jelenést, a menyasszony megállt; még pedig oly hirtelenül, hogy ideje sem volt reá, hogy mind a két lábát a földre tegye, hanem az egyiket fönn tartotta magasan a levegőben, míg a másik fantasztikusan könnyű lábújjhegyén pihent. A társa-

ság ezt természetesen holmi színpadias fogásnak nézte, melyet illik méltányolni. Monsieur Love, ki mögötte robogott, „bravo"-t! kiáltott s minthogy a tagbaszakadt úr kénytelen volt egy hirtelen kanyarulatot tenni, hogy valamiképpen fel ne billentse az egyensúlyát, testének egész súlyával nekiesett a pofaszakállas idegennek és olyat lökött rajta, mint az ütő a lapdán.

— *Mon Dieu!* — kiáltotta monsieur Goupille. — *Ma douce amie* — elájult! — És valósággal úgy is volt, hogy alig nyerte vissza egyensúlyát Adèle, máris elvesztette újra és karjába omlott a megriadt lengyelnek, ki szerencsére épp a közelében volt.

E közben a német jövevény, ki úgy kerülte el a felbukást, hogy testének egész súlyával mr. Higgins lábára lépett, ismét előretoppant, durván karonragadta a bájos menyasszonyt és felkiáltott:

— Csak semmi komédiát, ha úgy tetszik, madame — beszélj! Mi az ördögöt műveltél a pénzzel?

— Valóban, uram, — szólt monsieur Goupille, igazítva egyet a nyakkendőjén — valóban, fölötte különös viselkedés ez! Mi köze van önnek e hölgy pénzéhez? — *Enyém* az a pénz most, uram!

— Ohó! az öné, csakugyan? no majd mindjárt elválik. *Approchez donc, Monsieur Favart, faites votre devoir.*

E felszólításra lomhán előre lépkedett a jövevény kisérője s nevének hallatára és lépteinek zajára jobbról-balról kettéváltak előtte a sorok. Mert monsieur Favart egyike volt a párisi rendőrség leghíresebb oszlopainak — méltó kortársa a nagynevű Vidocqnak.

— *Calmez vous, messieurs;* ne ijedjenek meg, hölgyeim, — mondotta ez úr a világ legnyájasabb hangján; és annyi bizonyos, hogy nincs az a hullámokra csurgatott olaj, mely valaha oly megnyugtató hatást keltett volna, mint ez a gyönge, vékony, szelíd tenorhang. A lengyel, karjai közt a bájos menyasszonynyal, leginkább volt megrémülve az egész társaságban, s úgy látszott, lassan-lassan a földre akarja bocsátani terhét, midőn monsieur Favart, jóindulatú mosolygással nézve reá, így szólt hozzá:

— *Aha, mon brave! c'est toi. Restez donc. Restez, tenant toujours la dame!*

A lengyel, ki ekképpen arra volt kárhoztatva, hogy, a franczia szólásmód szerint, „*mindig* tartsa a hölgyet", gépiesen fölemelte karjait, melyeket az imént lebocsátott, és a rendőrtiszt helyeslő fejbólintással így szólt:

— *Bon! ne bougez point, c'est ça!*

Monsieur Goupille, egyként elcsodálkozva és felháborodva a látványon, hogy életének jobbik felét, teljesen figyelmen kívül hagyva az ő hitvesi érzelmeit, más ember karjaira bízzák, éppen el akarta ragadni Adèle-t a lengyeltől, midőn monsieur Favart, megbökve mellét a kisujjával, a lehető legkedvesebb hangon így szólt hozzá:

— *Mon bourgeois,* ne ártsa magát olyan dologba, melyhez önnek semmi köze sincsen!

— A melyhez nekem semmi közöm sincsen! — mondotta utána monsieur Goupille, oly bőszült erővel egyenesedve ki, mintha szét akarná repeszteni a térdnadrágját. — Magyarázza ki magát, ha úgy tetszik! Ez a hölgy a feleségem!

— Mondja még egyszer, — csak egyszer még! — kiáltotta a pofaszakállas idegen, borzalmas francziasággal és bősz ábrázattal, mindkét öklét a fűszeres orra alá tartva.

— Hogy még egyszer mondjam, uram, — kérdezte monsieur Goupille, nem ijedve meg semmi fenyegetéstől; — és miért is ne mondanám még egyszer? — Ez a hölgy a feleségem!

— Hazudik! — ő az enyém! — kiáltotta a német, és lehajolva, olyan minden teketória nélkül tépte ki a lengyel karjából a szép Adélt, mintha soha sem lett volna marquis a dédöregapja, és olyant püfölve rajta, hogy a halott is felébredt volna tőle, imígyen menydörgött le reá:

— Szólj! madame Bihl! A feleségem vagy-e, vagy sem?

— *Monstre!* — suttogta Adèle, kinyitva szemét.

— No, hallották? elismer! — mondotta a német, diadalmasan fordulva a társasághoz.

— *C'est vrai!* — szólalt meg a rendőrtiszt szelíd hangja. — Most pedig, kérem, ne zavartassák többé magukat mulatságukban. A bérkocsi lenn vár bennünket a kapu előtt. Kisérje le hölgyét, monsieur Bihl!

— Monsieur Lofe! — monsieur Lofe! — kiáltotta, vagy jobban mondva: rikácsolta a fűszeres, keresztül törtetve a szobán és megfogva a *chef*-et a kabátja szárnyánál fogva, midön már éppen fele úton volt az ajtóig, — jöjjön csak vissza! *Quelle mauvaise plaisanterie me faites-vous ici?* Nem azt mondotta-e, hogy hajadon még ez a hölgy? Megházasodtam-e, vagy sem? A fejem tetején állok-e, vagy a talpamon?

— Hallgasson — hallgasson! *mon bon bourgeois!* — súgta mr. Love; — kimagyarázok mindent holnap!

— Kicsoda ez az úr! — kérdezte monsieur Favart, mr. Lovehoz közeledve, ki szemtől-szembe látván magát vele, hirtelen félre lökte a fűszerest, kezét a nadrágja zsebébe dugta, állát a nyakkendőjébe temette, szemöldökét felhúzta, szemét elforgatta, s a képét felfújta, úgy, hogy az elámult Goupille azt hitte magáról, hogy meg van babonázva, és a szó szoros értelmében nem ismerte fel a házasságszerző arczát.

— Kicsoda ez az úr? — kérdezte újra a kis rendőrtiszt, a ki mr. Love mellett, vagy igazabban mr. Love alatt állt, s ennélfogva olyan törpének látszott, hogy azt hitte volna az ember, hogy Hymen papja képes volna elsöpörni egyetlenegy lehelletével.

— Hát ki lenne, monsieur? — kiáltotta a lehető legkihívóbb módon madame Rosalie Caumartin, segítségül sietve nemének nagylelkűségével. — Senki más, mint mr. Lofe — *Anglais célèbre.* Mi kifogása van ellene?

— Zsebre vágta ötszáz frankomat! — kiáltotta a fűszeres.

A rendőrtiszt nagy figyelemmel vizsgálta mr. Love-ot. — Úgy, hát megint Párisban? — *Hein! — vous jouez toujours votre rôle!*

— *Ma foi!* — mondotta mr. Love merészen; — nem értem, mit gondol az úr; kilétem eléggé ismeretes — tessék tudakozódni rólam Londonban — kérdezze

meg a külügyi államtitkártól, mit mond felőlem az — forduljon nagykövetemhez — érdeklődjék egy kissé —

— *Votre passeport, monsieur?*

— Otthon van a lakásomon. Úri ember nem hordja zsebében az útlevelét, mikor bálba megy!

— Majd elmegyek és megnézem — *au revoir!* Fogadja meg tanácsomat és hagyja el Párist; azt hiszem láttam már valahol!

— Pedig soha sem volt önhöz szerencsém, hogy megházasítsam, monsieur! — mondotta mr. Love udvarias meghajlással.

A rendőrtiszt válaszul e tréfára, egy pillantást vetett mr. Lovera — nyugodt, nagyon nyugodt pillantást; de mr. Love-ot bántani látszott nagyon; nem szólt többet egy árva szót sem, hanem egy szempillantás alatt kívül került a házon. Monsieur Favart megfordult, és szeme a lengyelre esett, ki madame Beavor jelentékeny idomai mögött oly kicsire húzta össze magát, a minőre csak lehetett.

— Mi légyen a neve ennek az úri embernek?

— So — vo — lofski, a hős lengyel, — kiáltotta madame Beavor, telve balsejtelemmel, láttára a nagy hazafi nem remélt gyávaságának.

— Hm! vigyázzanak magukra, hölgyeim! Ez idő szerint nincs kifogásom ez egyén ellen. De monsieur Latour a gályákon töltötte el suhancz-éveit és épp oly kevéssé lengyel, min a hogy én nem vagyok zsidó.

— És e hölgy vagyona! — kiáltotta monsieur Goupille páthoszszal; — a szerződéseket megkötöttük, a jegyzőket kifizettem. Bizonyos vagyok benne, hogy félreértés van a dologban.

Monsieur Bihl, ki e közben eszméletére térítette elvesztett Helenáját, nagy léptekkel a fűszereshez tartott, hölgyét is magával vonszolva.

— Nincs itt semmi félreértés, uram! De, ha visszakaptam a pénzem, a hölgy, a mennyiben ragaszkodik birtokához — rendelkezésére áll.

— *Monstre!* — suttogta ismét a szép Adèle.

— Egy szó, mint száz, — mondotta monsieur Fa-

vart: — monsieur Bihl nagyon *brave garçon* és mint gyorsfutár bejárta a fél világot.

— Futár! — szörnyűködött néhány hang.

— A madame nevelőnője volt egy angol *milord* kis gyermekeinek. Összeházasodtak, és szétmentek — nincs abban semmi, *mes amis;* mindennapos történet az. Monsieur Bihl nagyon hűséges ficzkó; utolsó gazdájának is hű gondviselője volt betegségében, mely halállal végződött, mert magával vitte az orvosát is. *Milord* nagyon csinos örökséget hagyott reá — ő visszavonult a szolgálattól, és megbetegedett, úgy lehet a tétlenség, vagy talán a sörivás miatt. Igy van-e, monsieur Bihl?

— Mindig részeg volt a nyomorult, — zokogta Adèle.

— De csak azért, mert sörbe akartam fojtani családi keserűségeimet, — mondotta a német; — s midőn betegen feküdtem ágyamban, madame kereket oldott a pénzemmel. Ez úrnak köszönhetem, hogy megtaláltam a pénzemmel együtt, és most szép jó éjszakát kívánok önöknek, hölgyeim és uraim.

— *Dansez-vouz toujours, mes amis,* — mondotta a rendőrtiszt meghajolva. És nyomon követve Adèlet s a férjét, a kis ember távozott a teremből, a hol körülbelül olyan riadalmat okozott a széles mellű és tagbaszakadt férfiak közt, mint a törpe vadászmenyét a nála kétszerte nagyobb nyulak üregében.

Morton tovább ott maradt, mint mr. Love. De nem tartotta szükségesnek, hogy sokáig ott lebzseljen, miután ez úr eltávozott; és az erre következő nagy összevisszaságban észrevétlenül elosont és nemsokára a *bureau*-ba érkezett. Mr. Love és mr. Birnie ekkor már nagyban el volt foglalva holmijának összecsomagolásával. — Ej, mikor távozott ön? — kérdezte Morton mr. Birnietól.

— Láttam belépni a rendőrt.

— És, az ördögbe, miért nem szólt nekünk? — mondotta Gawtrey.

— Kiki vigyázzon magára. Egyébként mr. Love tánczolt, — felelte mr. Birnie sötét, megvető pillantással.

— Nyugalom, — dünnyögte Gawtrey, belehajto-

gatva frakkját az útiládájába; aztán, hirtelen hangot váltva, felkiáltott: — Ha! ha! mindenesetre nagyon jó tréfa volt, — ismerjék be, hogy jól csináltam. Istenemre! ha nem veti rám azt a pillantást, azt hiszem, újjat húztam volna vele. De ezek az átkozott ficzkók eltanulták az elmeorvosoktól, hogyan kell bennünket féken tartani. Bizony mondom, hogy az inamba szállt minden bátorságom — pedig nem vagyok pipogya ember!

— De elvégre, nyilvánvaló, hogy nem ismerte önt, — mondotta Morton; — és mi kifogása is lehetett volna ön ellen? Mert a foglalkozása lehet, hogy különös, de nem tisztességtelen. Miért feladni a játékot, mintha — —

— Fiatal barátom, — szakította félbe Gawtrey — akár eljön hozzánk a rendőrtiszt, akár nem, minékünk mindenesetre befellegzett; az a pokoli Adèle kitekerte a nyakunkat az ő mesés *grandmaman*-jával. Goupille úgy is a levegőbe röpíti templomunkat. Nincs az ellen orvosság — igaz-e, Birnie?

— Nincs.

— Eredj, feküdjél le, Fülöp: hajnalban majd szólítunk, mert készen kell lennünk, mire a szomszédok kinyitják az ablaktábláikat.

Félig felöltözötten heverve a kis fülkében levő ágyán, Morton megforgatta elméjében az est eseményeit. A gondolat, hogy nem látja többé azt a fehér kezet és azt a kedves ajkat, mely szünetlenül ott lebegett emlékezetében, mint tartozéka az ismeretlennek, nagyon kedvezőtlenül hangolta Gawtrey váratlan menekülő szándéka ellen, és (bármennyire hitt egyébként e férfiúban, — látva merész önbizalmát — és bármily kevéssé ismerte a félelmet ő maga) ragaszkodása erősen megrendült a főnök iránt, a mint eszébe jutott a hatás, melyet a törvény eszközének egyetlen pillantása tett ez erős emberre. Még nem élt elég soká arra, hogy tudja, hogy az emberek némelykor képviselői bizonyos Fogalmaknak; hogy a mi a szkitále volt egykor a spártai hősnek, a sheriff vádlevele sokszor ugyanaz a waterlooi vitézségi érem tulajdonosának; hogy egy bowstreeti titkosrendőr bízvást beléphet a legundokabb bűnbarlangba, hol Gyilkos ül egy asztalnál a czinkostár-

saival és kiemelheti áldozatát a mutatóujjának egyszerű intésével. Hogy, egy szóval, ha egyszer kézzelfoghatóvá válik és jelentkezik az a valami, a mit úgy hívnak, hogy Törvény, ritka eset, hogy meg ne bénítsa kegyetlen szívét annak a valaminek, a minek *Bűn* a neve. Mert a Törvény jelképe az emberiségnek, mely fellázad Egy Ellensége: a Bűnös Ember ellen. Nem ismerve még ezt az igazságot, és egyáltalán nem gyanítva, hogy súlyosabb bűnök is nyomják Gawtrey lelkét, a fiatal ember megvetéssel és csodálkozva gondolt pártfogójának gyávaságára; míg végre belefáradva a sok hozzávetésbe, gyanúskodásba és a szégyenkezésbe, melyet saját különös helyzetén érzett, hogy olyan embernek volt lekötelezettje, a kit nem becsülhetett, — álomba szenderült.

Midőn fölébredt, látta a hajnal szürke világosságát, mely bágyadtan özönlött be a tábla nélkül való ablakon és küzdött egy gyertya sápadt világosságával, melyet, kezével elárnyékolva, Gawtrey az alvó fölé tartott. Felriadt, és az ébredés zavarodottságában s a bizonytalan világításban, mely Gawtrey kemény vonásaira esett, félig-meddig azt képzelte, hogy valami ellenség áll előtte.

— Hohó, megálljunk! — mondotta Gawtrey, midőn Morton, ebben a hiedelmében, karján ragadta. — Ugyancsak meg tudja markolni az embert. Nem maradna veszteg egy kissé? Volna egy szavam önhöz. — Ezzel Gawtrey, a gyertyát a székre téve, odament az ajtóhoz és reáfordította belülről a kulcsot.

— Lássa, — szólt azután suttogó hangon — mozgásba hoztam minden leleményemet, és ötleteim, minden bőségük mellett is, vajmi kevés jóval biztatnak a jövőre nézve. Most, hogy ez a Favart reám vetette szemét, sokra én már semmi alakoskodással és semmi fogással nem mehetek. Londonba vissza nem térhetek: nagyon is jól ismernek Brüsszelben, Berlinben és Bécsben — —

— De, — szakította félbe Morton, a könyökére támaszkodva és reáfüggesztve sötét szemét a házigazdájára, — de hiszen nem egyszer mondotta nekem, hogy

bűntettet nem követett el soha; miért hát akkor ez a szörnyű félelem a fölfedeztetéstől?

— Miért, — ismételte Gawtrey némi habozással, melyet rögtön le is győzött magában — miért! hát nem tapasztalta-e saját magán, hogy a látszat épp oly következésekkel jár, mint maga a bűn? Nem hajszolták-e magát is épp úgy, mint az igazi tolvajt, midőn kiszabadítottam ellensége, a törvény karjaiból? — nem él-e, bár éveit tekintve, még valóságos gyermek, álnév alatt és száműzve hazájából? És hogyan ostromolhat ezekkel a kíméletlen kérdésekkel engem, ki abba az igyekezetbe őszülök bele, hogy napsugarat csaljak ki az uborkából és életfentartást a szegénységből? Ismétlem, van reá ok, hogy miért kerülöm ez idő szerint a nagy városokat. Kénytelen vagyok alább szállni egy fokkal és a vidékre vetni magam. Birnie vérmes, mint mindig: de a vígasztalók rettentő fajtájához tartozik ő. Legyen elég. Most magához szólok: megtakarított pénzünk sokkal csekélyebb, mint hinné; nem csoda, mikor Birnie volt a pénztáros és a szegény Fannynak is tettem félre valamicskét, a mihez nem akarok hozzányúlni, még akkor sem, ha éhen pusztulok. Mindamellett marad még százötven napoleonunk és ha ingóságaink értéküknek csak negyedrészén kelnek el, befolyik azokból is még százötven napoleon. Ime, kiadom a részét. Sajnálom magát. Mondottam, hogy meg akarom óvni bűntelenségét és ártatlanságát. Hagyjon el bennünket, míg nem késő.

Mortonnak úgy tetszett, mintha Gawtrey megsejtette volna menekülő szándékát és a szégyent, melyet a múlt éjszaka érzett; és talán jól sejtette: de olyan az emberi szív, hogy Fülöp is, a helyett, hogy kapott volna a szabaduláson, melyet félig-meddig az eszében forgatott, most, hogy fölajánlották, visszarettent tőle, mint valami alávaló hitszegéstől.

— Szegény Gawtrey! — mondotta, visszataszítva az aranynyal telt vászonzacskót, melyet feléje nyujtottak — ne menjen világgá azzal a gondolattal, hogy az árva, kit eltartott és gondjába vett, zsebre rakta pénzét és sorsára hagyta. Most, hogy ujolag megnyugtatott, hogy nem követett el bűnt, megint emlékeztet reá, hogy

a hálának nincs joga, szigorú mértéket alkalmazni jóltevőjének cselekedeteire és tévedéseire. Ön nem áll jólábon a társadalommal; de ugyan mit tett ez a társadalom én érettem? Nem! nem hagyom el balsorsában. A szerencse most az egyszer cserben hagyta. Ej, bátorság, érje utól!

Morton, kiszökve ágyából, oly bensőséggel és oly vidáman mondotta ez utóbbi szókat, hogy új bátorságot öntött Gawtreyba, ki már valóban kétségbe esett sorsán.

— Jól van, — mondotta — nem utasíthatom vissza egyetlen barátomat, a ki még megmaradt és a míg csak élek — — De nem teszek igéretet. Rajta tehát, a málháink útban vannak, és hallom, Birnie fújja már visszavonulóban a gazemberek indulóját.

Morton hamar végzett az öltözködéssel és a három czimbora Istenhozzád-ot mondott az irodának.

Birnie, ki hallgatag és kifürkészhetetlen volt, mint mindig, kis távolságban előttük járt, vezetőnek. Végre egy lakatosműhely elé értek, a Porte St. Denis-hez közel levő sikátorok egyikében. A lakatos, nagy, mérges tekintetű, feketeszakállas férfi, kinyitotta műhelyét, a mint közeledtek. Néma jeleket váltottak Birnie-val, s abbanhagyva munkáját, egy nagyon piszkos csigalépcsőn fölvezette őket egy padlásszobába, melynek egy ágy, két szék, egy asztal és egy régi diófa-íróasztal volt minden bútora. Gawtrey meglehetősen szomorúan nézett körül a fekete, alacsony, nyirkos falak között és csüggetegen mondotta:

— Különb tanyánk volt mégis Hymen templomában. De hozzon csak egy palaczk bort, néhány tojást és egy serpenyőt, — Jupiterre mondom, mestere vagyok a felfújt készítésének!

A lakatos megint biczczentett a fejével, vigyorgott, és eltávozott.

— Maradjon itt, — mondotta Birnie, az ő nyugodt, szenvedélytelen hangján, a melynek azonban, mint Morton észrevenni vélte, ezúttal szokatlanul parancsoló volt a kifejezése. — Elmegyek és eladom a holminkat, a hogy éppen lehet, veszek más ruhát és megváltom a helyünket Toursba.

— Toursba? — ismételte Morton.

— Igen, ott vannak angolok; mindenhol meg lehet élni, a hol angolok vannak, — mondotta Gawtrey.

— Hüm! — röfögte Birnie, szárazan, és begombolva kabátját, lassú léptekkel eltávozott.

Déltájban tért vissza egy batyúra való ruhával, melyet Gawtrey, ki mindig visszanyerte lelkének rugékonyságát, valahányszor tehetségei megnyilatkozhattak, nagy figyelemmel vizsgálgatott, közben ilyetén kiáltásokat hallatva: — *Bien, c'est ça!*

— Jól végeztem a zsidóval, — mondotta Birnie, két nehéz zacskót húzva ki a zsebéből. — Száznyolczvan napoleon. Csinos tőkével kezdhetjük.

— Igaza van, barátom, — mondotta Gawtrey.

A lakatost pedig elküldötték a közelben található legjobb vendéglőbe, és a három kalandor sokkal kevésbbé szokrateszi lakomát csapott, semmint várta volna az ember.

HATODIK FEJEZET.

»És ismét tovaszáll kerengő utjain.«
THOMSON: A henyeség vára.

»Csak rátekintett újra s szólt: Ez az!
Nyugalmas székén fennen úgy ül itt,
Mint kinek lelke tiszta és igaz!«
CRABBE.

A kalandorok megérkeztek Toursba, és megszálltak a nélkül, hogy útközben említésre méltó eset történt volna velök.

Mortonnak nem volt más dolga Toursban, mint hogy szórakozás és mulatság után járjon. Fiatal örökösnek tartották; Gawtrey-t a nevelőjének — a theologia doktorának; Birnie-t a komornyikjának. A háztartás gondja Gawtrey-re hárult, ki tökéletesen meg is felelt hivatásának; komoly tréfáit kollégiumbeli latin morzsákkal fűszerezte; kövér és jól táplált megjelenése volt; térdnadrágot és széles karimájú papi kalapot viselt; és egy kiérdemesült pap ügyességével whistezett. E játékban való otthonosságával, legalább eleinte, eleget összenyert arra, hogy fedezhette heti kiadásaikat. De a jó

toursi közönség, mely az egészségi okok ürügye alatt voltaképpen takarékossági szempontból időzött e városban, hova-hamarább megfélemedett az olyan kitünő játékostól; és ámbár Gawtrey mindig szentül esküdözött, hogy a legnagyobb mértékben becsületesen játszik (a mely biztosításnak ha más nem, de Morton föltétlenül hitelt adott), és soha az ellenkezőn rajta nem kapták, az elsőrangú kártyás mégis csak gyanúban áll mindig, különösen, ha a vesztes felek azt sem tudják, kivel van dolguk. A piacz e szerint elveszett számukra és Gawtrey végre is ajánlatosnak tartotta, hogy tovább folytassák utazásukat.

— Oh! — mondotta mr. Gawtrey. — oly nagyralátó világot élünk, hogy az ember nem utazhatik haszonnal, ha nem foghat négy lovat a postakocsija elé. Végre Milanóba érkeztek, mely akkoriban egyik Eldorádója volt a játékosoknak. De itt meg az volt a baja Gawtrey-nek, hogy ajánlólevelek híján nehezen juthatott be a társaságba. A nemes urak — büszke és gazdag valamennyi — nagyban játszottak, de óvatosak voltak társaságuk megválogatásában; a polgárság, szorgalmas és akaratban erős, sokat megőrzött még régi lombard agyafúrtságából; és nem volt a városban sehol *table d'hôte* és nyilvános reunion. Gawtrey aggódva látta csekély tőkéjének megfogyatkozását, mögötte voltak az Alpok és előtte a szegénység. Végre, résen állva mindig, szerencsésen ismeretségbe jutott egy nagy mértékben tiszteletreméltó skót családdal. Olyaténképpen sikerült ez neki, hogy fölemelt egy burnótos szelenczét, melyet a skót, a mint kihúzta zsebkendőjét, a földre ejtett. Ez az udvariasság útját egyengette egy beszélgetésnek, melynek során annyi kedvességet fejtett ki Gawtrey, és olyan hévvel beszélt az újkori Athénről s a sokféle csalafintaságról, melylyel az utast tőrbe ejtik, hogy bemutatták mrs. Macgregornak; a névjegyeket kicserélték; és minthogy mr. Gawtrey tűrhető úri módban élt, a Macgregorok „igazi úriembernek" nyilvánították. Ily módon bejutva egy tiszteletreméltó férfi otthonába, Gawtrey megtalálta módját, hogyan fordúljon másfelé is, végezetül pedig utat fúrt magának abba az angol körbe, mely akkor Milanóban

tartózkodott. Whist-játéka keresetté vált és a Szerencse ismét reámosolygott az Élelmességre.

E házba egy este a tanítvány is elkísérte nevelőjét. Midőn a két asztalból álló whist-parti megalakúlt, a fiatal ember egyedül találta magát egy öreg gentleman-nel, ki bőbeszédű és jóindulatú embernek látszott s ki sok olyan kérdést szegezett Morton elé, melyre ez bajosnak tartotta a feleletet. A whist-asztalok egyike nagy forrongásban volt éppen, tudniillik egy hölgy kijátszott, és egy úr ütést csinált, midőn kinyilt az ajtó és lord Lilburne jöttét jelentették.

Mr. Macgregor fölállt és nagy tisztelettel ment elébe e személyiségnek.

— Alig mertem remélni, lord Lilburne, hogy eljön hozzánk, oly hideg az éjszaka.

— Akkor nem vette eléggé figyelembe fogadóm unalmát és körének vonzó erejét. Ahá! mint látom, whist járja.

— Szokott játszani?

— Csak elvétve; én elvetettem már vadzabomat * és a pikdáma is bajjal tudná azt már kikaparni.

— Ha! ha! nagyon jó!

— Majd csak nézem; — és lord Lilburne odatolta székét az asztalhoz, éppen szemközt mr. Gawtrey-vel.

Az öreg gentleman Fülöphöz fordúlt.

— Rendkívüli ember, lord Lilburne; bizonyosan hallotta már hírét?

— Valóban nem; miféle hírét? — kérdezte a fiatal ember és félreállott.

— Miféle hírét? — mondotta az öreg úr mosolyogva; — ej, olvassa csak az ujságokat, majd megtud belőlük eleget az előkelő, az elmés lord Lilburne-ról, ki nagytehetségű, bár indolens férfiú. Fiatal korában kikapós ember volt, a mi gyakori eset az okos emberek közt; de a mint megkapta rangját, vagyonát és beleházasodott az akkori miniszterelnök családjába, higgadtabb ember vált belőle. Mondják, hogy nagy szerepe lehetne a politikában, ha maga is úgy akarná. Nagyon kitünő híre van, — nagyon. Beszélik róla, hogy még min-

* I have sown all my wild oats; a. m. kitomboltam magam.

dig nagyon keresi az élvezeteket, de ez közös hibája a főúri osztálynak. Az erkölcs, fiatal uram, csak a középosztályban otthonos. Nagyon szerencsés egy család az a Liburne-család; nővére, mrs. Beaufort — —

— Beaufort! — kiáltotta Morton, aztán így mormogott magában: — Oh, igaz, igaz; hallottam már azelőtt is a Lilburne nevét.

— Ismeri a Beaufortokat? No, akkor emlékezhetik arra is, hogy milyen szerencséje volt Róbertnek, Lilburne sógorának, ki éppen akkor jutott pompás birtokaihoz, midőn elődje azon a ponton állott, hogy feleségül akart venni egy — —

Morton sötét pillantást vetett fecsegő ismerősére, és hirtelen a kártyaasztalhoz fordult tőle.

Attól a pillanattól fogva, hogy lord Lilburne szembe ült mr. Gawtreyval, olyan zavar és nyugtalanság vett erőt ez úri emberen, hogy feltűnt az egész társaságnak. Arcza holthalványra vált, keze reszketett, nyugtalanul fészkelődött székén, rosszul adott ki, leütötte partnerének legjobb kártyáját, végre nem mondotta be a színét, oda vetette a pénzét, és erőltetett mosolylyal kijelentette, hogy nem tűrheti már a szobában levő nagy meleget! Midőn fölkelt, lord Lilburne is fölemelkedett helyéről és összetalálkozott a pillantásuk. Lilburne lordnak nyugtalan volt a szeme, de átható és fürkésző a tekintete; Gawtrey szeme olyan volt, mint a tűzgolyó. Úgy tetszett, mintha termete szemlátomást nagyobbra nőne, széles melle kitágult, lélekzete el-elakadt.

— Oh, doktorom, — szólt mr. Macgregor — engedje meg, hogy bemutassam lord Lilburne-nak.

A peer előkelően meghajolt; mr. Gawtrey nem viszonozta az üdvözletet, hanem egyet nyelve, mintha el akarná fojtani indulatának kitörését, a kandallóhoz lépett; azután visszafordúlt és tekintetét ismét az új vendégre vetette. Ámde Lilburne, kit ez az erős gorombaság sem hozott ki sodrából, ekkor már nyugodtan beszélgetett a házigazdájával.

— A doktor furcsa embernek látszik — egy kissé szórakozott — amolyan tudós-féle, ha nem tévedek. Hát Comoban megfordúlt-e már?

Mr. Gawtrey ott állt a tűznél, az ördög takarodóját verte ujjával a kandalló párkányán és időről-időre egy pillantást vetett lord Lilburne-re, ki úgy tett, mintha egészen megfeledkezett volna létezéséről.

Mind a ketten ott maradtak, míg a társaság fölkekedett; mr. Gawtrey szemmel láthatólag ki akarta várni, míg lord Lilburne eltávozik; mert midőn ez lement a lépcsőn, mr. Gawtrey intett a társának, gyors meghajlással elköszönt a házigazdától és maga is lefelé indult. Midőn elmentek a kapús páholya előtt, lord Lilburne-t éppen a kocsija lépcsőjén érték; a lord hirtelen hátrafordította fejét és szeme ismét összetalálkozott Gawtrey szemével; egy pillanatig gondolkozott, aztán félvállról odasúgta neki:

— Tehát emlékezünk még egymásra, uram? Jó lesz, ha nem látjuk viszont egymást; és, ezzel a kikötéssel, legyen feledve a mult.

— Gazember! — dörmögte Gawtrey, ökölbe szorítva kezét; de a peer, bénaságához képest, hihetetlen gyorsasággal kocsijába ugrott és a kerekek alig egy arasznyira robogtak el az állítólagos doktor jobb lábától.

Gawtrey néhány pillanatig nagy lelki fölindulással ment tova; végre odafordult kísérőjéhez:

— Eltalálja-e már, hogy ki ez a lord Lilburne? Majd megmondom én — az első ellenfelem, és Fanny nagyapja! Most pedig, jegyezze meg magának jól, hogy milyen a sors igazsága: Itt van ez az ember — értse meg jól — ez az ember, ki azzal kezdte az életét, hogy saját hibáit az én vállamra rakta! Rettentő púp támadt abból a kis daganatból. Ez az ember, ki elcsábította gyűrűs mátkámat, aztán elhagyta, miután lelkét, mely — esküszöm — ragyogó tiszta volt, mint a virág, melynek levelén ott csillog még az ég harmatcseppje, mérges kelevénynyé változtatta, — ez az ember, ki gazdagságban úszva, csalni és lopni tanult, mint a hogy némely gyermek tánczolni és hegedülni tanul, és (hogy kárhozatra juttasson engem, kinek boldogságát semmivé tette) engem vádolt meg a világ előtt a saját bűnével! — itt van ez az ember, ki semmi bűnt sem hagyott megpróbálatlanul s a ki fiatalkori bűneihez hozzáfűzte a megvénült

gazember vértelen gonoszságát; — itt van ez az ember, körülrajongva, körülhizelkedve, előkelően, és hajlongó tányérnyalók sorfalain át közeledve díszes sírfeliratához és márvány síremlékéhez, és én, gazficzkó magam is, ha úgy tetszik, de gazficzkó a kenyeremért, ki tőle származtatom tévedéseimet és romlásomat! én — csavargó — söpredék vagyok, ki agyafurtsággal segítek magamon, hogy elkerülhessem a bűnt — miért ez a különbözőség? Azért, mert az egyik gazdagnak született, a másik pedig szegénynek — azért, mert az ő bűnét nem menti semmi, és ennek következtében senki sem veszi gyanúba őt!

A boldogtalan ember (mert e pillanatban boldogtalan volt) pihegve hallgatott el indulatának heves kitörése után, és előtte márvány fenségében, a telehold fényében ragyogó tornyaival emelkedett égnek az olasz gothika scodája — a milánói székesegyház.

— Ne háborogjon a mindnyájunkkal közös sors miatt, — szólt a fiatal ember, keserű mosolylyal ajkán, és a székesegyházra mutatott, — nem éltem sokat, de már eleget próbáltam arra, hogy tudjam ezt: ki ilyen emléket állíthatna Isten dicsőségére, szentnek tisztelnék; ki az útszélen egy bokor alján térdelne az Úr színe előtt, mint csavargót a javító-intézetbe küldenék! A különbséget ember és ember közt a pénz teszi, és az fogja tenni akkor is, midőn annyi pora sem marad már önnek, a megvetett szédelgőnek, és Lilburne-nek, a köztiszteletben álló csalónak, hogy egy burnótszelencze is megtelnék vele. Vígasztalódjék, önnel van a többség.

HETEDIK FEJEZET.

»Előttünk im sivár vadon
Kopár-kietlen' nyúlt a végtelenbe,
Bitókkal tűzdelt, csont- és hulla-lepte . . .«
THOMSON: A henyeség vára.

Mr. Gawtrey nem akarta megszerezni ellenségének azt a diadalt, hogy azt higyje: ő zavarta el Milánóból. Tehát elhatározta, hogy marad és ujjat húz vele. De midőn megjelent a nyilvánosság előtt, úgy vette észre,

hogy ismerősei meghajlással köszöntik ugyan, de áttérnek előtte az utcza másik oldalára. A teára és kártyapartira szóló meghívók nem özönlöttek már a vidám tiszteleteshez. Meg volt ütődve nagyon, mert az emberek, bár kerülték, de nem voltak hozzá udvariatlanok. Végre megtudta, hogy az a hír kelt róla szárnyra, hogy nincs ki egészen a numerusa; s ámbár a szálló hír nyomát nem tudta egészen lord Lilburne-ig megtalálni, nem kételkedett benne, hogy a dolog mégis csak tőle eredt. Furcsa viselkedése és mr. Macgregor házánál legutóbb tanúsított magatartása igazolni látszott ezt a föltevést. A vászonzacskókban tartogatott pénzalap megint erős fogyatkozásnak indult, és Gawtrey, kétségbeesve, végre is kénytelen volt feladni hadállását. Visszatértek Franczia-országba, Svájczon át, mely nagyon is szegény ország a játékosoknak; és Gawtrey máskor vidám lelkében nagy változás történt a lord Lilburne-nel való összetalálkozás óta: mogorva, és gondba merült ember lett belőle, nem törte magát, hogy újra megtöltse a közös pénztárat, sokat és komolyan beszélt fiatal barátjával a szegény Fannyról, és megvallotta, hogy nagyon szeretné viszontlátni e gyermeket. Végzetszerűen hajtotta a vágy, hogy visszatérhessen Párisba; látta az ott reá váró veszedelmeket, de ez csak még jobban csábította, mint a molyt a gyertyaláng, mely megperzselte már szárnyát. Birnie, ki jó sorsban és balszerencsében csak a régi hallgatag és mozdúlatlan Birnie volt, kaján mosolylyal vette tudomásul, midőn végre meghallotta a jelszót, hogy vissza a franczia fővárosba. — El sem hagyta volna, ha tanácsomra hallgat, — mondotta, és kiment a szobából.

Mr. Gawtrey meredten nézett utána és súgva mondotta: — Készen van-e már a lenyomat?

— Hogy érti azt, Birnie? — kérdezte Morton.

— Megtudja majd nemsokára, — felelte Gawtrey, és nyomon követte Birniet; és ettől az időtől fogva megkezdődtek újra a titkos tanakodások ez emberrel, melyek szünetelni látszottak utazásuk közben.

* * * * * * * * * *

* * * * * * * * * *

Egy reggel három férfiút láttak megérkezni Párisba, gyalogszerrel, a Porte Saint Denis-n át. Szép tavaszi nap volt s az ősi város csupa vidámságnak látszott henye járókelőivel és fényes boltjaival s a szívet-lelket fölvidító tiszta kék ég alatt, mely annyira külön sajátossága Franciaországnak.

E férfiak közül kettő egymás mellett haladt, a harmadik előttük járt néhány lépéssel. Ez a harmadik — ösztövér, sápadtképű és kopottas ruhájú ember — mégis a legkönnyebben látszott viselni a fáradalmat; hosszú, imbolygó, zajtalan léptekkel járt és jobbra-balra tekintgetett a szempillái mögül.

A nyomát követő kettőnek egyike jól megtermett, szép, de sötét tekintetű ifjú volt, arczán a gond kifejezésével; a másik, hatalmas testű férfiú, vastag botjára támaszkodott és szemét komoran a földre sütötte.

— Fülöp, — mondotta emez — visszatérve Párisba, úgy érzem, mintha a síromhoz térnék vissza!

— Ostobaság! Épp ily csüggetegnek láttam egyéb útaink közben.

— Azért, mert mindig a szegény Fanny-ra gondoltam és mivel — mivel — Birnie örökösen mellettem volt borzalmas kísértéseivel!

— Birnie! Iszonyodom ettől az embertől! Nem szabadúl meg tőle már soha?

— Nem szabadulhatok. Csitt! meghallja! Mily szerencsétlenül ment dolgunk! és most egy árva sou nélkül — itt a szemétdomb — amott a bitófa! *Végre a hatalmában vagyunk*!

— A hatalmában! Mit ért ez alatt?

— Hé! Birnie! — kiáltotta Gawtrey, nem ügyelve Morton kérdésére. — Tartsunk pihenőt és reggelizzünk meg: fáradt vagyok.

— Megfeledkezik róla, hogy nincs pénzünk, a míg szert nem teszünk reá! — felelte Birnie, hidegen. — Jerünk a lakatoshoz, majd kérünk tőle kölcsön!

Az első kötet vége.

Ezt a könyvet a Budapesti Hirlap szedőgépén szedték.

10.256
9/1

LASSZIKUS

REGÉNYTÁ

—

BULWER.

ÉJ

S VIRRADA

I.

N. M.